DUMITRU SĂVULESCU

LIMBA ROMÂNĂ

LECTURI LITERARE

MANUAL PENTRU CLASA A VIII-a

Scanned with OKEN Scanner

DUMITRU SĂVULESCU

LIMBA ROMÂNĂ

LECTURI LITERARE

Manual pentru clasa a VIII-a

Vieriu Florin

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

Scanned with OKEN Scanner

Manualul a fost întocmit în anul 1975 după programa elaborată de M.E.Î.
Revizuit în 1977.

Referenți:

prof. Lucia Atanasescu
conf. univ. dr. Pompiliu Marcea
prof. Florin Popescu
prof. Gheorghe Șovu

Redactor: prof. Magdalena Panaitiu
Tehnoredactor: Steliana Antoniu
Coperta: Ion Hacik

Nr. colilor de tipar: 13
Bun de tipar: 31.12.1980

Com. nr. 666/27088 A
Combinatul poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.

Scanned with OKEN Scanner

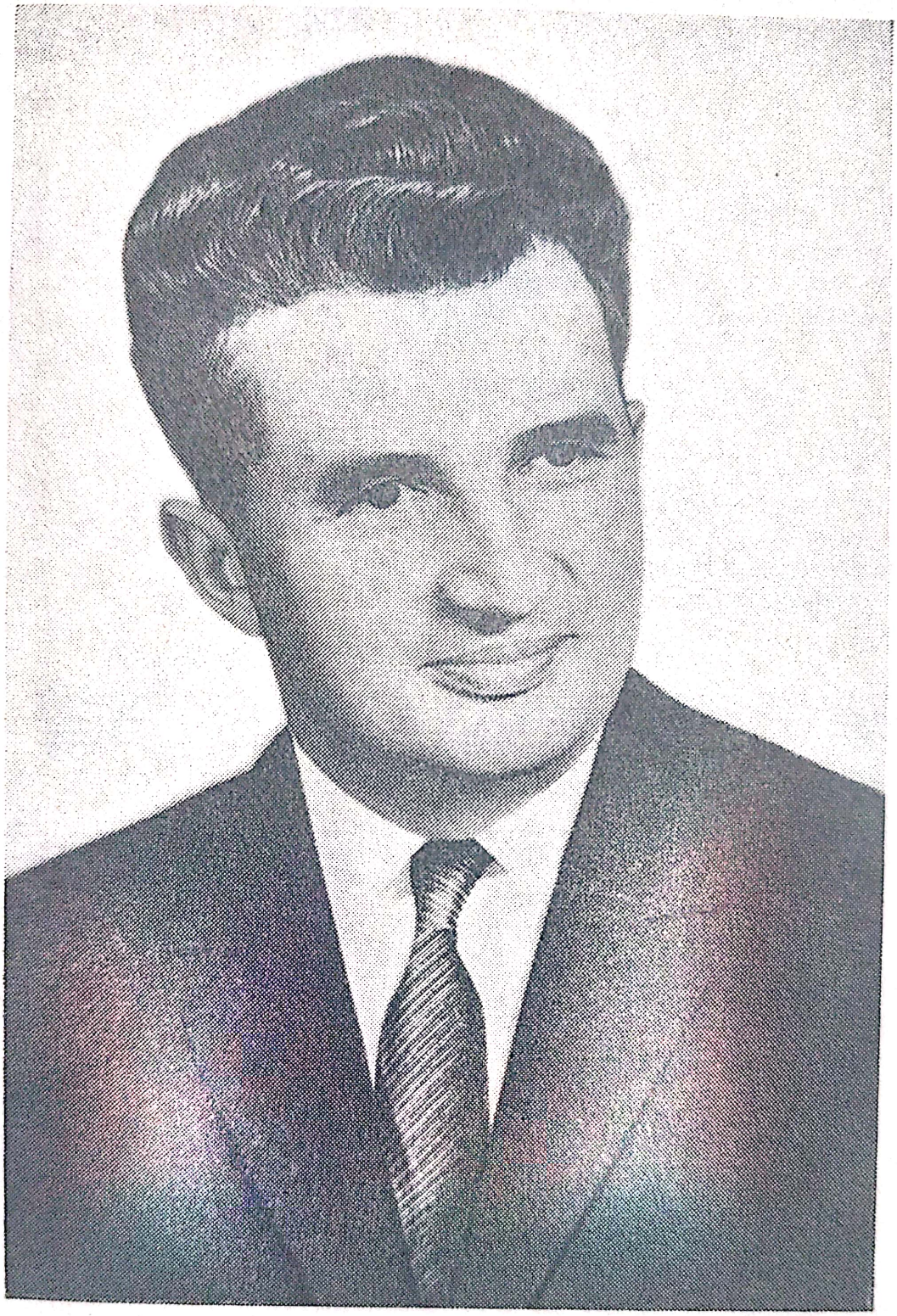

TOVARĂŞUL **NICOLAE CEAUŞESCU,**
secretar general al Partidului Comunist Român,
preşedintele Republicii Socialiste România

Scanned with OKEN Scanner

Imnul de Stat al Republicii Socialiste România

Muzica de Ciprian Porumbescu
Text adaptat
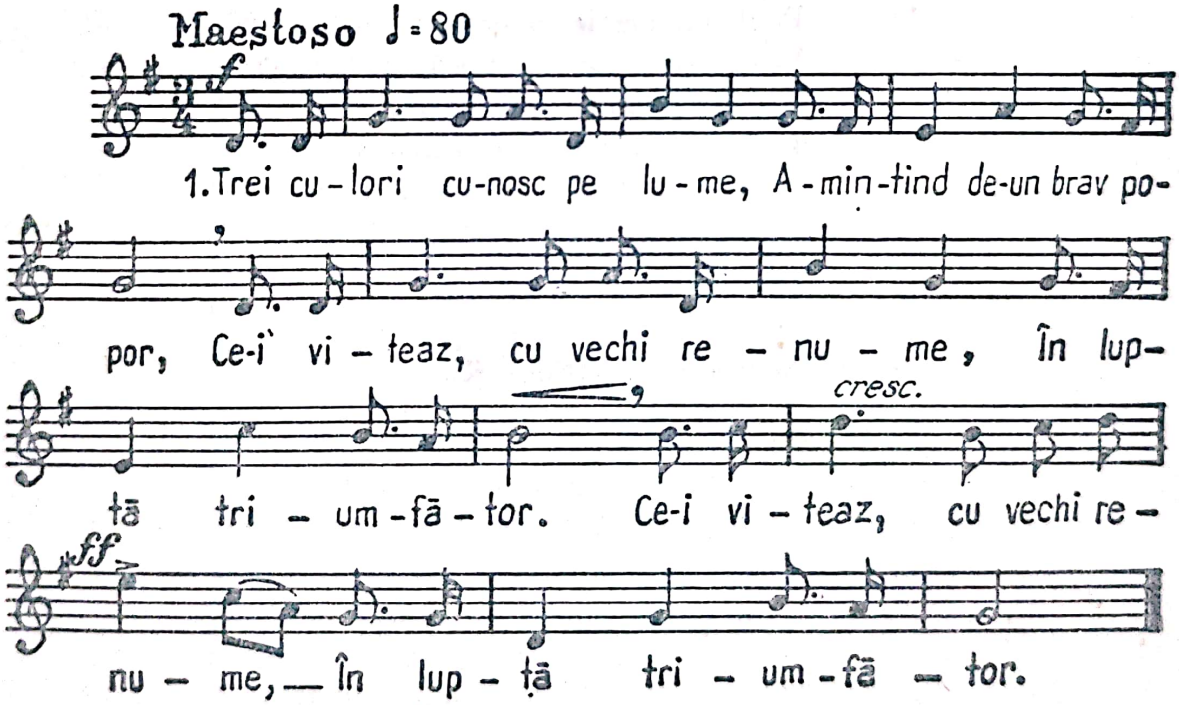
Trei culori cunosc pe lume,
Amintind de-un brav popor,
Ce-i viteaz, cu vechi renume,
În luptă triumfător.

Scanned with OKEN Scanner

Multe secole luptară
Străbunii noştri eroi,
Să trăim stăpîni în ţară,
Ziditori ai lumii noi.

Roşu, galben şi albastru
Este-al nostru tricolor,
Se înalţă ca un astru
Gloriosul meu popor.

Sîntem un popor în lume
Strîns unit şi muncitor,
Liber, cu un nou renume
Şi un ţel cutezător.

Azi partidul ne uneşte
Şi pe plaiul românesc
Socialismul se clădeşte
Prin elan muncitoresc.

Pentru-a patriei onoare,
Vrăjmaşii-n luptă-i zdrobim.
Cu alte neamuri sub soare,
Demn, în pace, să trăim.

Iar tu, Românie mîndră,
Tot mereu să dăinuieşti
Şi în comunista eră
Ca o stea să străluceşti.

Scanned with OKEN Scanner

„Or fi multe poate-n lume
Cîte n-au ajuns la noi,
Dar noi știm ce ne-nvățară
Cei ce-au fost, și cînd rostim
Vorba sfîntă «neam și țară»
Noi, străine, tresărim.“

(G. Coșbuc — *Cîntec*)

Istorie

de *Ion Brad*

Din istorie vine, ca pe-o aspră cărare de munte
Pîndită de capcane, de primejdii,
Pe care, copil, a-nvățat să le-nfrunte
Încingînd toate armele
De cavaler ne-nfricat al nădejdii.
A crescut odată cu timpul rănit
De fulgerul ideilor, de întrebările mîntuitoare.
Pravilă i-a fost glia fierbinte a țării.
Cu ochii izvoarelor a văzut în partid
Frumusețea poporului care niciodată nu moare.
Numai fiul lui a smuls din pămînt,
Ca primăvara, vița de vie,
Într-un mănunchi de lujere îngemănînd
Seva neliniștită-a cuvintelor:
„Să fim comuniști de omenie!“
La rădăcina furtunilor a știut să ne-arate
Cum crește, eroic, gorunul cu pieptul cît România,
Din fiece frunză cîntînd veacul tău, Libertate,
Coroana aceasta de frunze ce cîntă
Fiindu-ne pe frunte tuturor,
Cugetătoare, mîndria...
Numele lui dacă-l chemi o să răsune
Din fiece inimă, din toate pridvoarele țării
Și mai departe din lume
Ca un imn al credinței în om,
Ca un ecou al adîncimilor mării.

Scanned with OKEN Scanner

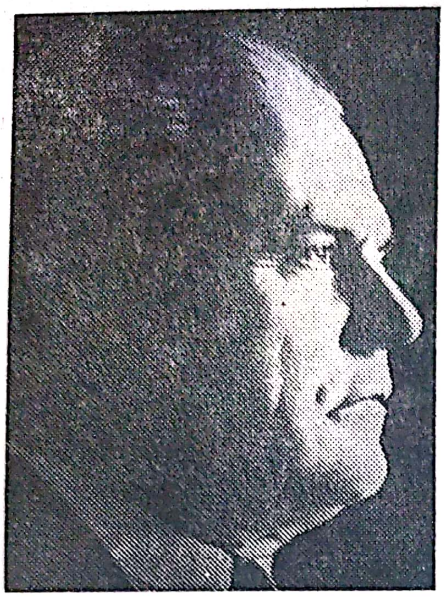

ZAHARIA STANCU (1902—1974) s-a născut în comuna Salcia, județul Teleorman. Publicist, poet și prozator, el constituie una dintre prezențele cele mai vii ale literaturii române de după Eliberare. Între creațiile sale se înscrie, la loc de frunte, ciclul de opere în centrul cărora se află Darie, personaj care poate fi urmărit în romanele: *Desculț*, *Florile pămîntului*, *Rădăcinile sînt amare*, *Jocul cu moartea*, *Ce mult te-am iubit*.

Multe din poeziile sale scrise înainte de Eliberare au fost adunate în volumul *Poeme simple*.

Patria

de *Zaharia Stancu*

Patria este țărîna pe care o calc,
E văzduhul pe care îl respir,
Patria e zumzetul albinelor
Care culeg mierea din flori.
Patria e acest cîmp neted ca-n palmă
Pe care foșnesc lanuri de grîu, de secară,
Patria sînt dealurile cu struguri,
Apele cu pești de argint și de aur,
Munții cu creste pietroase, cu prăpăstii adînci,
Cu ciute și cerbi, cu mistreți și cocoși
Îmbrăcați în pene albastre, cu pinteni.
Patria e cerul cu soare, e cerul cu nori,
E cerul cu lună și e cerul cu stele.
Patria — sînt oamenii aceștia,
Frații mei, surorile mele,
Țărîna străbunilor mei.
Patria mea e poporul acesta
În mijlocul căruia am răsărit,
Ca o trestie subțire, ca un plop mai apoi
Și-am ajuns la bătrînețe stejar.

Scanned with OKEN Scanner

Gh. Boțan: *România* (xilogravură)

Întrebări

1. Ce înțeles are patria pentru poet?
2. Care sînt elementele ce definesc, în mod simbolic, noțiunea de patrie?

*

Memorizați poezia.

*

„Țara noastră sîntem noi toți și ceva mai mult: toată datoria teribilă care vine de la cei care au întemeiat-o."

(Nicolae Iorga)

„Țara nu se servește cu declarații de dragoste, ci cu muncă cinstită și, la nevoie, cu jertfă... Nu înseamnă ură împotriva altor neamuri, ci datorie către neamul nostru ... Munca cinstită, viața curată, iubirea de semen, împlinirea datoriilor pe care le avem — adică faptele —, acestea înseamnă patriotism, și nu vorbe deșarte."

(Mihail Sadoveanu)

„A fi patriot nu e un merit, e o datorie. Numai cine nu socoate iubirea de țară drept o datorie e în stare să se laude cu ea."

(George Topîrceanu)

„Omul fără patrie e ca privighetoarea fără cîntec."

Scanned with OKEN Scanner

ALEXANDRU VLAHUȚĂ (1858—1919) s-a născut în satul Pleșești din județul Vaslui. A fost prieten apropiat al lui Eminescu și a scris primele poezii sub puternica sa înrîurire. Sînt cunoscute îndeosebi poeziile *Unde ni sînt visătorii*, chemare înflăcărată adresată scriitorilor de a pune scrisul lor în serviciul făuririi unei lumi noi, și *1907*, apărută sub impresia puternică a răscoalelor țărănești și îndreptată împotriva monarhiei. A publicat și schițe, nuvele, romane. Cea mai populară lucrare a sa rămîne *România pitorească*, expresie a dragostei înflăcărate de țară și de popor.

Țara. Poporul*

de *Alexandru Vlahuță*

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sîngele nostru vitejia acelor două popoare mari din care ne tragem, și nu o dată, în zbuciumul atîtor veacuri, ne-am arătat urmașii vrednici și ai legionarilor[1] biruitori, care-au vînzolit lumea ș-au abătut codrii ca să răzbată în cetatea lui Decebal, și ai uriașilor învinși, care, nemaiputîndu-se apăra, și-au dat o moarte așa de măreață și de tragică în flăcările Sarmizegetusei. De-atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut și multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite au trecut peste noi. La toate am ținut piept, și nu ne-am dat, ș-aici am stat. — Ca trestia ne-am îndoit sub vînt — dar nu ne-am rupt.

Ș-am rămas stăpîni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cît sînge ne-am plătit noi pămîntul acesta, scump tuturor românilor, — scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare care s-au petrecut pe el.

---

* Acest fragment face parte din volumul *România pitorească*, publicat în anul 1901.

[1] legionar = militar care făcea parte dintr-o legiune romană (unitate militară).

Scanned with OKEN Scanner

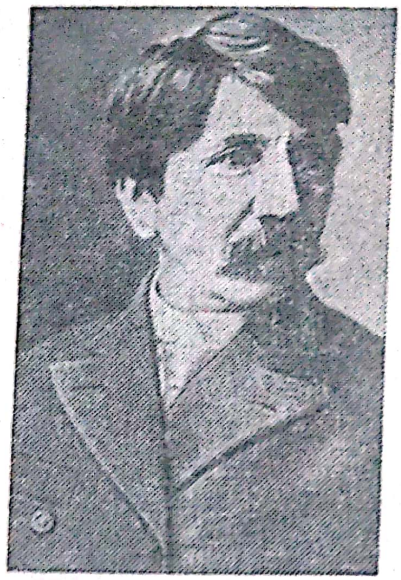

ALEXANDRU VLAHUȚĂ (1858—1919) s-a născut în satul Pleșești din județul Vaslui. A fost prieten apropiat al lui Eminescu și a scris primele poezii sub puternica sa înrîurire. Sînt cunoscute îndeosebi poeziile *Unde ni sînt visătorii*, chemare înflăcărată adresată scriitorilor de a pune scrisul lor în serviciul făuririi unei lumi noi, și *1907*, apărută sub impresia puternică a răscoalelor țărănești și îndreptată împotriva monarhiei. A publicat și schițe, nuvele, romane. Cea mai populară lucrare a sa rămîne *România pitorească*, expresie a dragostei înflăcărate de țară și de popor.

Țara. Poporul*

de *Alexandru Vlahuță*

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sîngele nostru vitejia acelor două popoare mari din care ne tragem, și nu o dată, în zbuciumul atîtor veacuri, ne-am arătat urmașii vrednici și ai legionarilor[1] biruitori, care-au vînzolit lumea ș-au abătut codrii ca să răzbată în cetatea lui Decebal, și ai uriașilor învinși, care, nemaiputîndu-se apăra, și-au dat o moarte așa de măreață și de tragică în flăcările Sarmizegetusei. De-atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut și multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite au trecut peste noi. La toate am ținut piept, și nu ne-am dat, ș-aici am stat. — Ca trestia ne-am îndoit sub vînt — dar nu ne-am rupt.

Ș-am rămas stăpîni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cît sînge ne-am plătit noi pămîntul acesta, scump tuturor românilor, — scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare care s-au petrecut pe el.

---

* Acest fragment face parte din volumul *România pitorească*, publicat în anul 1901.

[1] legionar = militar care făcea parte dintr-o legiune romană (unitate militară).

Scanned with OKEN Scanner

Odihnească-n pace gloriosul Ştefan, că n-au fost spuse-n deşert cuvintele mîndre şi-nţelepte, pe care ni le-a lăsat cu limbă de moarte: „Dacă duşmanul vostru ar cere legăminte ruşinoase de la voi, atunci mai bine muriţi prin sabia lui, decît să fiţi privitori împilării şi ticăloşiei ţării voastre. Domnul părinţilor voştri însă se va îndura de lăcrimile slugilor sale şi va rîdica dintre voi pe cineva, carele va aşeza iarăşi pe urmaşii voştri în voinicia şi puterea de mai înainte".

Din strașina munților, ce-nalță marginea țării de la Severin pînă la Dorohoi, rîuri frumoase, dătătoare de viață, și nenumărate pîraie se despletesc, în cărări de argint, peste-ntinsele șesuri ale Valahiei și printre dealurile blînde ale Moldovii. Singură cîmpia Ialomiții s-așterne tăcută, netedă, uscată — vast ostrov însetat, în mijlocul atîtor ape ce-mpodobesc pămîntul României. Doarme sub șuierul vînturilor deșertul larg, nemărginit al Bărăganului. De mii de ani visează rîuri limpezi și lacuri sclipitoare: în zilele senine de vară, visu-i se răsfrînge-n undele aerului, și-ngînă peste lanurile și bălăriile uscate ale pustiului acele ape vrăjite, amăgitoare, ale „mirajelor", așa de frumos numite de popor „apa morților".

Călătorii străini, care-au străbătut văile României, pe drumuri hrintuite, în căruțele de poștă de acum patruzeci de ani, cu greu ar mai cunoaște astăzi locu-

C.D. Rosenthal: *România revoluționară*

rile pe unde-au umblat. Li s-ar părea că altă țară s-a pus între Carpați și Mare. Și-ntr-adevăr, o țară nouă s-a rîdicat de-atunci în răsăritul Europii. [...] Din hotar în hotar, în lung și-n lat, o prind acum, ca-ntr-o rețea, șosele netede, pietruite, și linii ferate, înșirînd pe firele lor orașele-nfloritoare și sutele de fabrici, ce scot la lumină bogățiile țării.

Astăzi, capitala noastră, care-a stat pitită prin munți atîtea veacuri, sporește — sigură și puternică — în mijlocul cîmpiei dunărene, rîdicînd palat lîngă palat, pe unde-și păștea odinioară turmele legendarul Bucur. Și largi își deschid acum porțile altarele luminii, — treptat poporul se înviorează, se deșteaptă la o viață de pace și de muncă roditoare. În fața scundelor și sărăcăcioaselor chilii, unde acum optzeci de ani dascălul Lazăr punea în mîna copiilor cea dintăi carte românească, se-nalță falnic palatul Universității, iar pe locul acela sfînt s-au așezat trei statui: *Eliade*, *Mihai Viteazu*, *Gheorghe Lazăr*, — *poetul*, *eroul* și *apostolul*.

Două mari bulevarde taie-n cruciș orașul. Dîmbovița se minunează de strălucirea și mîndrețea-n care se desfac malurile ei, ascunse pînă mai dăunăzi sub rădiuri[1] de sălcii.

De-aici, din mijlocul capitalei zgomotoase, îmi întorn gîndurile pe unde-am umblat. Multe din locurile frumoase, pe care le-am văzut, îmi revin acum, învăluite în farmecul depărtării, și parcă mă dojenesc, unele că n-am spus destul, altele că n-am spus nimic de ele. Multe vor fi iarăși, pe care nu le-am văzut încă. Dar ceea ce se rîdică mai luminos și mai sfînt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă și mai mîndră-ntre podoabele țării, este poporul românesc. În sufletu-i larg, nespus de duios, lămurit în focul atîtor suferinți, am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cîntece și înțelesul istoric al trăiniciei și stăruinții noastre pe acest pămînt. În marea lui putere de muncă, de luptă și de răbdare, în mintea lui trează și-n inima lui caldă, am găsit sprijinul speranțelor noastre și dezlegarea înaltei chemări a neamului nostru. — Îl urmăresc cu gîndul de-a lungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvălit în zloată și-n bătălii, muncind ca să plătească dările țării, luptînd ca să-și apere pămîntul, căzînd și rîdicîndu-se iar, murind în șes și renăscînd în munți, pururea tînăr, pururea mîndru, cu toate nevoile ce-au dat să-l răpuie, — și mă-ntreb: ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă și mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz și mai întreg în fața atîtor dureri!

Unde-ar fi ajuns el astăzi, dac-ar fi fost lăsat în pace!...

„O lacrimă-i tremură-n glas, și graiul lui e un suspin", zice Michelet, vorbind de poporul român.

În adevăr, suferințele acestea au pus o blîndețe divină pe figura țăranului nostru. Inima lui e plină de milă pentru cei nenorociți, și limba lui e dulce și plină de mîngîieri.

Cîtă gingășie e în cîntecul cu care-și adorm țărancele copiii:

„Nani, nani, puișor"...

[1] rediu = pădurice.

Şi cu ce vorbe sfîşietoare, adînci ca şi durerea din care-au izvorît, îşi petrec morţii la groapă:

„Dragile mamei sprincene,
Cum o să fiţi buruiene!
Dragii mamii ochişori,
Cum o să vă faceţi flori!“ ...

Într-o ţară aşa de frumoasă, c-un trecut aşa de glorios, în mijlocul unui popor atît de deştept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie, şi cum să nu-ţi rîdici fruntea, ca falnicii strămoşi de odinioară, mîndru că poţi spune: „Sînt român!“

Întrebări şi exerciţii

1. Ce sentimente trezeşte în sufletul vostru lectura acestui fragment?
2. Prezentaţi portretul moral al poporului român, aşa cum se desprinde din textul lui Vlahuţă. Explicaţi afirmaţia scriitorului: poporul român este „podoaba cea mai aleasă şi mai mîndră-ntre podoabele ţării“.
3. În definirea caracterului poporului nostru, a fizionomiei sale spirituale, scriitorul recurge îndeosebi la adjective cu valoare de epitet. Căutaţi exemplele respective şi explicaţi-le.
4. Ce efecte artistice obţine scriitorul în construcţiile cu gerunziul, de genul:

muncind ca să plătească dările ţării...
luptînd ca să-şi apere pămîntul...
căzînd şi *rîdicîndu-se*...
murind în şes...
renăscînd în munţi...

5. Extrageţi din text construcţii cu valoare de superlativ.
6. Construiţi propoziţii cu sensuri variate ale adj. *falnic*.

Temă

După lectura acestui fragment, scrieţi o compunere liberă cu tema: De la „România pitorească“ a lui Alexandru Vlahuţă la „România pitorească de astăzi“.

Scanned with OKEN Scanner

Îndrumări pentru folosirea cărţilor de la bibliotecă

Ştiţi cum să procedaţi cînd doriţi să citiţi o carte la bibliotecă? Iată cîteva sugestii:

I. La biblioteca şcolii

1. Consultaţi, mai întîi, catalogul alfabetic, pe nume de autori şi titluri de lucrări anonime (el grupează cărţile în ordine alfabetică).

2. Dacă doriţi să citiţi, de exemplu, *Neamul Şoimăreştilor* de Mihail Sadoveanu, căutaţi *Sadoveanu, Mihail*, apoi, în ordine alfabetică, veţi găsi romanul respectiv.

Exemplu:

Sadoveanu, Mihail — Fraţii Jderi
Sadoveanu, Mihail — Hanu Ancuţei
Sadoveanu, Mihail — Neamul Şoimăreştilor
ş.a.m.d.

II. La bibliotecile publice (orăşeneşti, judeţene, centrale, universitare)

1. Veţi găsi un loc special unde se află cataloagele cu cărţile existente în bibliotecă. În sertare dispuse în ordine alfabetică, după numele de familie al autorului sau, la lucrările anonime, reviste etc., după iniţiala primului cuvînt, căutaţi autorul şi cartea de care aveţi nevoie. Operele (cărţile) din fiecare sertar sînt notate pe fişe dispuse, de asemenea, în ordine alfabetică. Cărţile în limbi străine sînt la sfîrşitul celor în limba română.

2. Pentru a putea fi serviţi cu cartea de care aveţi nevoie, trebuie să completaţi o fişă de împrumut (buletin de cerere), care poate diferi de la o bibliotecă la alta.

3. Buletinul de cerere trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu:

a) autorul şi titlul cărţii;
b) nr. volumelor;
c) editura care a scos cartea, anul şi locul apariţiei lucrării;
d) cota cărţii (un număr, pe baza căruia bibliotecarul găseşte cu uşurinţă cartea solicitată);
e) numele şi prenumele cititorului;
f) adresa acestuia.

Datele de la punctele a, b, c şi d, necesare pentru completarea fişei (buletinului) de împrumut, se găsesc înscrise pe fişa cărţii.

Scanned with OKEN Scanner

Iată mai jos un model:

BIBLIOTECA _____ Data _____	Buletin de cerere	Locul nr. _____	Cota cărții
COTA CĂRȚII	AUTORUL ȘI TITLUL CĂRȚII	Nr. volumelor	Volumul sau anul:
			Numărul volumelor:
			Numele cititorului:
Bibliotecar	Numele cititorului _____ Ocupația _____ Adresa _____ Nr. cărții de intrare _____	Înapoiate Bibliotecar	Locul nr. _____ Vb. 6-06 F. 1/2 A5 Lei 0,025 Ediția 1974

4. După ce ați completat buletinul de împrumut, vă așezați la locul indicat în sala de lectură și așteptați primirea cărții solicitate.

III. La bibliotecile mari există un *catalog sistematic* care grupează cărțile după conținutul lor, pe teme, pe domenii de cunoștințe. De exemplu, dacă cineva dorește să se informeze în legătură cu creația poetică a lui Eminescu, găsește indicate lucrări și articole în legătură cu această temă.

Cum se iau notițe pe baza unei lecturi

Lectura unei opere literare sau a unei cărți științifice poate fi făcută din plăcere, din nevoia firească a omului de a citi, de a se instrui. Ea poate veni însă și dintr-un interes deosebit al cititorului care dorește să se informeze, să se documenteze, să elaboreze o lucrare etc. Este foarte important să cunoașteți modul în care se fac însemnări în legătură cu cele citite. Iată cîteva modalități de a consemna ceea ce vă interesează:

1. Conspectul

A face un conspect al unei lucrări (al unui articol) înseamnă a nota, sintetic și sistematic, datele, cunoștințele (informațiile, aspectele) esențiale ale acesteia. Un conspect presupune o vedere de ansamblu asupra unei lucrări. A face un conspect înseamnă de fapt a face un rezumat.

Însemnările se fac odată cu lectura, apoi, acestea pot fi grupate pe probleme, teme, idei principale.

2. Fișa de lectură

a) Este o foaie mică de hîrtie sau de carton subțire pe care își face însemnări cel ce strînge un material pentru informarea sa, pentru documentare sau în vederea elaborării unei lucrări.

Scanned with OKEN Scanner

b) Însemnările pe fişă se fac odată cu lectura sau după ce s-a citit cartea (articolul, materialul).

c) Ceea ce se consemnează pe o fişă este în funcţie de obiectivul urmărit prin lectură.

d) Pe o fişă se pot consemna:

— o idee
— o demonstraţie
— un argument, un amănunt semnificativ
— un portret, o descriere etc.
— un rezumat al unui capitol sau subcapitol
— un citat
— impresii, consideraţii personale etc.

e) Fişele pot fi grupate pe probleme, pe idei, pe capitole. În acest caz este indicat ca fiecare fişă să aibă înscrisă (în partea de sus) problema urmărită (idei principale, personaje, subiect, conflict, procedee artistice, specie literară, argumente, date, descrierea unui fenomen, cauze, consecinţe ş.a.m.d.).

f) Însemnările trebuie să fie concise, concentrate, clare, în concordanţă cu conţinutul lucrării. Citatele se pun între ghilimele şi trebuie să fie însoţite de indicarea autorului, a operei şi a paginii (eventual, capitolul, subcapitolul).

g) Pe fişe (şi în conspecte) se pot folosi abrevieri ca: *id.* (*idem* = de acelaşi autor); *ibid.* (*ibidem*=tot acolo — nu se mai citează lucrarea dată mai înainte—); *ap.* (*apud* = în, la, după, indicînd autorul sau lucrarea pe baza căreia s-au făcut însemnări, din care se dau date, informaţii); *cf.* (*confer* = compară — indică o altă lucrare în care se găsesc informaţii în plus în legătură cu subiectul care ne interesează).

Teme

1. Alcătuiţi, sub îndrumarea profesorului vostru, conspecte şi fişe de lectură. (Folosiţi şi îndrumările date în manualul *Lecturi literare* pentru clasa a VII-a.)
2. Completaţi un buletin de cerere.

Scanned with OKEN Scanner

EUGEN JEBELEANU (n. 1911 la Cîmpina) este o personalitate de prestigiu a poeziei românești contemporane. Activitatea poetică se întinde pe cîteva decenii, începînd de la volumul *Schituri cu soare* (1929) pînă la *Hanibal* (1972), volum de meditație lirică. Între aceste date se înscrie și apariția, în 1958, a poemului *Surîsul Hiroshimei*, care evocă teribila catastrofă atomică trăită de orașul japonez Hiroshima; această viziune este însoțită însă de încrederea în om, în triumful binelui, al înțelegerii și păcii în lume.

Întreaga sa creație poetică este ancorată în problemele epocii noastre, cu frămîntările și năzuințele ei, exprimă adeziunea poetului la idealurile societății socialiste, este expresia unei înalte conștiințe artistice.

Stăpînul

de *Eugen Jebeleanu*

Străbuni sub nori de suliți pe-aici goniră hoarde,
Pămîntu-acesta-i pline, pămîntu-acesta arde.
Tăcut e Bărăganul, un ocean întins,
Dar codrul îmi vorbește, sub nalta lună nins,

Și-n fiecare frunză sunîndu-și violina
E-un cînt ce-a fost amarnic, suit din rădăcina
Sub care zace-n zeghe[1] viteazul: Cel Sărac.
Arterele-i în frunze se-ntind și se desfac
Și flautul ce creanga și-apleacă mîngîios
E umbra cîntătoare a fiecărui os,
Lin mîngîindu-mi fruntea, spunînd: — „Sînt lîngă tine...“
Și-i lîngă mine codrul și rîurile pline
De pești în zale lucii — și Dunărea, și ea,
Cu apa ei domoală ca bivolii și grea,
Purtînd pe-a ei spinare cu pete de brocarte[2]
Împărății de stele și aur fără moarte.

Boris Caragea: *Descătușarea*

[1] zeghe = haină țărănească lungă.
[2] brocart = stofă cu flori sau ornamente țesute cu fir de aur, de argint sau de mătase.

Scanned with OKEN Scanner

Și-s lîngă mine munții, pentru dușmani: mistreți
Cu rîturi fumegoase, cu creste de nămeți...
Mă urc și strig: „Hei, cine-i aicea împăratul
În țara unde-o mie de ani domni oftatul?“
Și-mi dau răspuns deodată, din gurile de cremeni
Tunînd din creastă-n creastă, toți munții, frați și semeni:
— „Din zare pînă-n zare privește! Iată-l. El e.“

... Și l-am văzut cum trece, prin ploi de spice grele,
Cu fruntea grea de stele sub gluga lui de fum,
Pe Cel Sărac, ieri robul, stăpînul de acum...

Întrebări și exerciții

1. Ce semnificație are titlul poeziei?
2. Pentru poet, natura este depozitara istoriei zbuciumate a poporului nostru, a suferințelor și vitejiilor străbune. Argumentați această afirmație.
3. Ideea jertfelor aduse de țară pentru ca „Cel Sărac“ să ajungă la treapta de „stăpîn“ este exprimată îndeosebi prin personificări. Întreaga natură are însușirile unei colectivități care își trage energia din trecut și transmite mesajul ei urmașilor:

„Arterele-i în frunze se-ntind și se desfac
Și flautul ce creanga și-apleacă mîngiios
E umbra cîntătoare a fiecărui os...“

Dați și alte exemple de versuri care exprimă această idee.

4. Poetul este solidar cu natura și istoria țării; el găsește, în comuniunea cu acestea, temeiuri ale siguranței și ale demnității sale izvorîte din situația de „stăpîn“. Comentați, din acest punct de vedere, versurile 8—16.
5. De ce versuri din *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu vă amintiți cînd citiți versul: „Și-s lîngă mine munții, pentru dușmani: mistreți“?
6. Sensul principal al poeziei este exprimat mai ales în finalul, cu valoare de simbol, al poeziei. Interpretați aceste versuri.
7. Introduceți, în diferite enunțuri, sensurile construcțiilor de mai jos:

— de la *zare* → în zare; din zare; din zare în zare; a privi în zare; o zare de...

GEO BOGZA s-a născut la Ploiești în 1908. Contactul cu realitățile dure și contrastante ale vieții oamenilor în trecut, cu aspectele înnoitoare ale țării în anii de după Eliberare, cu măreția pămîntului românesc, pe care l-a străbătut ca un neobosit călător, dă viață multora dintre scrierile sale — *Țara de piatră* (imagine a existenței aspre a locuitorilor din Munții Apuseni înainte de război), *Cartea Oltului* (poem închinat naturii și oamenilor, trecutului și prezentului locurilor străjuite de Olt, de la izvoare la vărsarea în Dunăre), *Priveliști și sentimente* (în care apar noile dimensiuni ale civilizației patriei în anii socialismului).

Dobrogea! Dobrogea!

de *Geo Bogza*

În orice țară ar fi fost să ajung, de orice forme ale vieții aș fi fost înconjurat, gîndul — iar apoi întreaga mea ființă — s-a întors de fiecare dată în Dobrogea. La praful și mărăcinii ei, la vîntul ei de stepă, la chipul ei teluric[1] și generos. Oriunde m-aș fi aflat, dorul de ea mă ajungea în cele din urmă.

Dobrogea! Dobrogea! Pe fata aceasta ciudată, fiică de rege get și de dansatoare tătăroaică, eu am iubit-o de pe vremea cînd umbla cu picioarele goale în țărînă.

Cum n-aș iubi-o acum! Cum n-aș iubi-o acum cînd, atît de mult schimbată, se dovedește în esența ei aceeași, pămînt al pasiunii și al nostalgiei[2] solare, din adîncimea căruia nu contenesc să urce atîtea zvonuri. Cum n-aș iubi-o acum cînd, dîndu-și un nou chip, rămîne la fel de ciudată, învăluită în marea ei taină.

Într-un loc, unde pe vremuri fusese o deplină pustietate, un întreg amurg și încă un ceas după aceea, am stat și am privit — și numai cu greu m-am dezlipit de acolo, făgăduindu-mi să revin — cîteva dealuri terasate, plantate cu viță-de-vie. [...] O vrajă care m-a amețit, lăsîndu-mă visător pentru totdeauna.

Clădirile care acum acoperă țărmul mării, fiind multora prilej de încîntare, de mult le-am visat, de pe cînd nimeni nu se gîndea la ele, plăcîndu-mi chiar să-mi închipui că eu aș fi arhitectul. Dar niciodată nu mi-am închipuit că Dobrogea ar putea deveni o imensă grădină.

Am cunoscut bine vechile ei sate, cu ogrăzi fără garduri, în care vîrtejurile de praf se înălțau ca în pustiu, sau cu garduri pe care îngălbeneau tigve[3] de cal, ca în îndepărtate ținuturi mongole. Ceva vechi, foarte vechi, și în același timp nestatornic, părea a fi viața țăranilor dobrogeni.

---

[1] teluric = pămîntesc.

[2] nostalgie = sentiment de melancolie determinat de dorința de a revedea un loc iubit, o persoană îndrăgită.

[3] tigvă (de cal) = craniu, țeastă.

GEO BOGZA s-a născut la Ploiești în 1908. Contactul cu realitățile dure și contrastante ale vieții oamenilor în trecut, cu aspectele înnoitoare ale țării în anii de după Eliberare, cu măreția pământului românesc, pe care l-a străbătut ca un neobosit călător, dă viață multora dintre scrierile sale — *Țara de piatră* (imagine a existenței aspre a locuitorilor din Munții Apuseni înainte de război), *Cartea Oltului* (poem închinat naturii și oamenilor, trecutului și prezentului locurilor străjuite de Olt, de la izvoare la vărsarea în Dunăre), *Priveliști și sentimente* (în care apar noile dimensiuni ale civilizației patriei în anii socialismului).

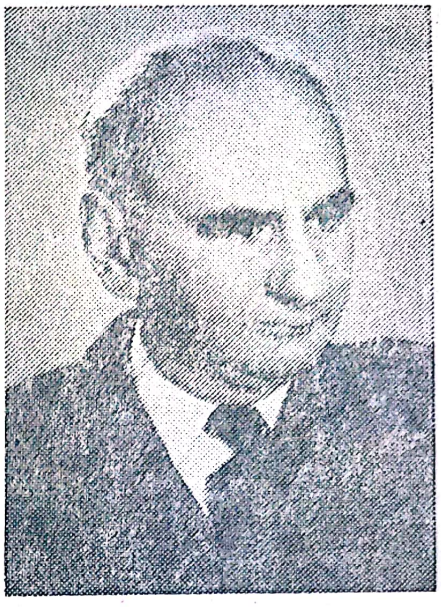

Dobrogea! Dobrogea!

de *Geo Bogza*

În orice țară ar fi fost să ajung, de orice forme ale vieții aș fi fost înconjurat, gîndul — iar apoi întreaga mea ființă — s-a întors de fiecare dată în Dobrogea. La praful și mărăcinii ei, la vîntul ei de stepă, la chipul ei teluric[1] și generos. Oriunde m-aș fi aflat, dorul de ea mă ajungea în cele din urmă.

Dobrogea! Dobrogea! Pe fata aceasta ciudată, fiică de rege get și de dansatoare tătăroaică, eu am iubit-o de pe vremea cînd umbla cu picioarele goale în țărînă.

Cum n-aș iubi-o acum! Cum n-aș iubi-o acum cînd, atît de mult schimbată, se dovedește în esența ei aceeași, pămînt al pasiunii și al nostalgiei[2] solare, din adîncimea căruia nu contenesc să urce atîtea zvonuri. Cum n-aș iubi-o acum cînd, dîndu-și un nou chip, rămîne la fel de ciudată, învăluită în marea ei taină.

Într-un loc, unde pe vremuri fusese o deplină pustietate, un întreg amurg și încă un ceas după aceea, am stat și am privit — și numai cu greu m-am dezlipit de acolo, făgăduindu-mi să revin — cîteva dealuri terasate, plantate cu viță-de-vie. [...] O vrajă care m-a amețit, lăsîndu-mă visător pentru totdeauna.

Clădirile care acum acoperă țărmul mării, fiind multora prilej de încîntare, de mult le-am visat, de pe cînd nimeni nu se gîndea la ele, plăcîndu-mi chiar să-mi închipui că eu aș fi arhitectul. Dar niciodată nu mi-am închipuit că Dobrogea ar putea deveni o imensă grădină.

Am cunoscut bine vechile ei sate, cu ogrăzi fără garduri, în care vîrtejurile de praf se înălțau ca în pustiu, sau cu garduri pe care îngălbeneau tigve[3] de cal, ca în îndepărtate ținuturi mongole. Ceva vechi, foarte vechi, și în același timp nestatornic, părea a fi viața țăranilor dobrogeni.

---

[1] teluric = pămîntesc.

[2] nostalgie = sentiment de melancolie determinat de dorința de a revedea un loc iubit, o persoană îndrăgită.

[3] tigvă (de cal) = craniu, țeastă.

Scanned with OKEN Scanner

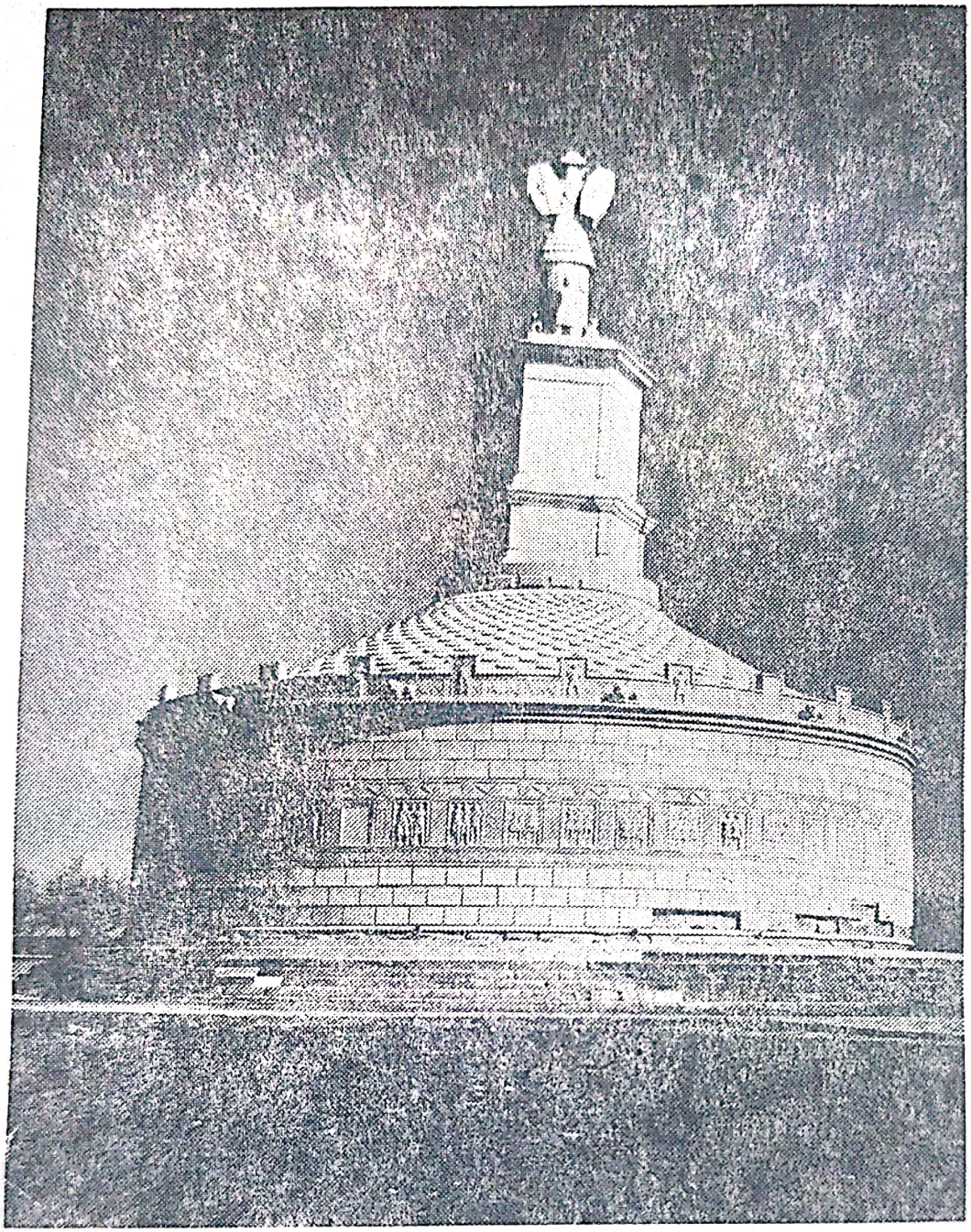

Tropaeum Traiani, celebru monument al antichității romane, restaurat în anul 1977

Mă țin minte la una din ariile acestui pământ în care își dorm somnul atîtea neamuri, cîțiva ani după sfîrșitul ultimului război. În dimineața aceea, la marginea satului Tuzla, un om își treiera grîul. Sub soarele dogoritor, caii nepotcoviți se învîrteau întruna. Iar eu priveam gînditor tăvălugul, întrebîndu-mă dacă n-a fost cîndva coloană, în vreuna din cetățile grecești... Multe tăvăluguri și multe jgheaburi în care țăranii dobrogeni își adăpau vitele aveau o asemenea de necrezut origine, fiind oricui le descoperea prilej al unor amare meditații.

De dincolo de miriștile pîrjolite, de lanurile de porumb și de floarea-soarelui, farul de pe buza falezei țîșnea drept în sus, părînd, cu dungile lui albe și negre, un

Scanned with OKEN Scanner

jalon uriaș între pămînt și cer, între mărginire și nemărginire. Pe imensitatea albastră a mării, vapoare cu coșuri fumegînde și rare corăbii cu pînze alunecau în linie dreaptă între miazănoapte și miazăzi.

Dar caii se roteau mereu în jurul ariei, cu resemnarea unor condamnați la galeră[1]. Cînd, în cele din urmă, omul îi oprea, nevasta și copiii se zoreau să vînture din pleavă cîțiva pumni de grăunțe. Pînă seara, ridicau alături o grămăjoară pămîntie, un mic tumul[2], în care geologia era prezentă cu tot felul de pietricele, o întreagă neghină minerală.

Pe pămînturile dintre Dunăre și Mare, așa își treierau țăranii grîul. Începeau prin iunie și adeseori îi prindeau ploile reci ale toamnei. Uneori, cădeau primii fulgi de zăpadă și ei tot mai erau cu tăvălugul pe arie.

Iar acum, în opt zile, totul e gata. Opt zile, atît le trebuie combinelor — acelor caravele[3] terestre ce pătrund, legănîndu-se ca pe mare, în lanurile de grîu — pentru a secera și treiera întreaga întindere a Dobrogei.

Marele paradox[4] din viața acestui pămînt și marea lui suferință veneau din faptul că, fiind înconjurat de atîtea ape, era atît de mult pradă secetei și setei. La apus și la nord curge Dunărea, la răsărit sînt atîtea lacuri și apoi întinderea mării, dar ce folos? [...]

Pămîntul stă într-un loc, apele în altul, fără altă intenție de a lua contact cu țărmurile decît sub forma mîngîietoare a valurilor. Destul pentru reverie[5], dar prea puțin pentru viața plantelor și a animalelor.

De pe întinderea mării, norii alunecă pe deasupra munților tociți ai Măcinului și se duc să se sfărîme de crestele Carpaților, dînd naștere Bistriței, Oltului, Mureșului și Ialomiței. Iar pe fața Dobrogei curg Casimcea, Taița și Telița. Cine a auzit de ele?

Și totuși, ciudățenia și violența își fac loc și aici. Pe pămînturile cu care norii — și cei ai verii, și cei ai iernii — se arată atît de puțin darnici, cerul poate să reverse, cînd îl apucă nebunia, cea mai mare cantitate de apă ce s-a pomenit vreodată, într-o singură zi. Nu în Bucovina, unde plouă mereu, nu în lungul marilor rîuri ale Ardealului și Moldovei, ci de pe fața arsă de secetă a Dobrogei au dispărut, de-a lungul vremii, cele mai multe sate, cele mai multe turme și ciobanii lor, sub catastrofale viituri[6] ale apelor, în urma unor ploi căzute din senin.

Dar, a doua zi după potop, seceta își arăta iarăși chipul de lut crăpat. Cu treizeci de ani în urmă, scriam: Popoarele Dobrogei cunosc setea. Pe dealurile de calcar și sub cerul de foc al zilelor de vară, setea e o realitate temută. Și mai scriam:

[1] galeră = corabie pusă în mișcare de pînze și de vîsle, mînuite de sclavi sau de condamnați (în sclavagism și în evul mediu).
[2] tumulus = movilă conică sau piramidală făcută din pămînt sau piatră.
[3] caravelă = corabie cu pînze, folosită în trecut de spanioli și de portughezi.
[4] paradox = opinie (absurdă), contrară adevărului îndeobște acceptat; aici, ciudățenie.
[5] reverie = visare.
[6] viitură = creștere bruscă a apelor curgătoare (care duce la revărsarea lor).

Scanned with OKEN Scanner

Un sat înseamnă mai întîi de toate o fîntînă, așa cum un atom înseamnă un electron central, pozitiv.

Fîntînile, de fapt cișmele, erau toate vechi, de pe vremea turcilor. Oriunde se găsise, cu sute de ani în urmă, o șuviță de apă, ea fusese captată, adeseori într-o construcție monumentală, și în jurul acestui templu al vieții se înfiripase satul. Cu mult înainte ca războaiele mondiale să fi dus la apariția cozilor în marile orașe, prin satele dobrogene lungi șiruri de femei și de fete așteptau în fața vechilor cișmele, în fiecare dimineață și seară, să le vină rîndul la subțirele fir de apă, ca și cum ar fi fost lapte și miere.

Prin satele mai noi, folosind dalta și dinamita, se săpaseră puțuri din care apa era scoasă cu caii sau asinii. Cu aceeași resemnare, de condamnați la galeră ai neamului lor, ca și pe arii, se roteau sub soarele dogoritor, aducînd din timp în timp la lumina zilei căldarea cu lichidul vital.

Iar acum, nici plante, nici oameni, nici animale nu mai suferă de sete. Oricînd și oriunde e nevoie, apa e scoasă din adîncul pămîntului și răspîndită pe fața lui de puterea, în flux neîntrerupt, a electricității. Fiindcă, în cele din urmă, Dobrogea a fost conectată și ea la foșnetul și răcoarea Bistriței. Ceva ce vine tocmai de acolo, din umbra pădurilor de brad, își amestecă boarea în vîntul fierbinte de stepă.

.....

O conectare, sub semnul poeziei, a fost făcută de Mihai Eminescu. Fiindcă altfel au privit nemărginitele ape și altfel au căzut pe gînduri în fața mării oamenii acestei țări, după ce sufletului nostru i s-au adăugat melancolia și meditația eminesciană.

Iar eu, în urma tuturor, pendulînd cu gîndul, cu visul, cu întreaga ființă între plaiurile Bucovinei și stepa dobrogeană, sînt ultimul care le unește, ca un cocor ce pleacă și vine, nostalgic și pururi migrator. [...]

Nu m-am născut în Dobrogea și nici în Bucovina, dar în respirația mea primă și ultimă al lor sînt, iar dacă ar fi să-mi aleg mormîntul la fel aș pendula, între arcuirea de culmi acoperite de păduri — spre care gîndul nu mi se duce niciodată neînsoțit de dulcele vers: *Pe cînd cu zgomot cad Izvoarele-ntruna*, *Alunece luna*, *Prin vîrfuri lungi de brad* — acele culmi ce leagănă lungul somn al atîtor voievozi români, și tumulii străjuiți de mărăcini, sub al căror pămînt enorm s-au făcut pulbere oasele regilor sciți.

Dobrogea, așa cum am cunoscut-o la început, era o țară a morilor de vînt, unele din cele mai stranii construcții ce s-au văzut vreodată pe fața pămîntului.

Ciudățenia lor venea din faptul că, avînd înfățișarea unor case, aparținînd pămîntului prin temelii trainice, erau în același timp înzestrate cu uriașe aripi. Poate că numai în îndepărtate ere preistorice, cînd unele reptile s-au înălțat în aer, se vor mai fi văzut atari ciudățenii. Și, de fiecare dată, le adresam un salut, din lunga umbră a unui erou literar, ce de atîta vreme nu contenește să tulbure omenirea.

Vechea Dobroge a fost o țară a morilor de vînt. Pe pămînturile ei ciudate, băteau văzduhul cu marile lor aripi, făcîndu-le și mai ciudate. Le țin minte pe acelea din nord, care dominau de pe dealuri Tulcea și Babadagul, și pe acelea din

Scanned with OKEN Scanner

sud, din văi pietroase ce duceau la un sat al cărui nume de demult atît îmi plăcea: Bairamdede. [. . .]

Dar morile de vînt ale Dobrogei începeau una după alta să-şi mai învîrtească aripile — şi n-aş putea spune că nu-mi părea rău. În toamna anului trecut însă, la marginea de apus a Constanţei, a apărut o altfel de moară. Dintr-o parte în alta şi de sus pînă jos, dimensiuni, proporţii, culori, e toată numai poezie. Dar abia înăuntru, sub o lumină de vis şi în zumzetul celor o mie şi o sută de motoare care îi dau viaţă, începe marea şi foarte noua ei poezie.

În asemenea mori, bobul de grîu pătrunde cum ar trece secunda dintr-un ceas cu cuc într-un ceasornic electronic.

Cu vreo cinci toamne în urmă, cînd ţărmurile mării începeau să fie bîntuite de furtunile de după echinox, nişte echipe de zidari s-au apucat de lucru la Eforie... În vara următoare, toţi cei ce au sosit acolo s-au găsit în faţa unor neaşteptate clădiri, înălţate după noi legi ale geometriei în spaţiu. Tulburător este faptul că această frumuseţe a apărut în locuri care cel mai mult, şi cu cele mai copleşitoare dovezi, pot vorbi minţii noastre despre frumuseţe.

Ani la rînd, eu am peregrinat printre ruinele cetăţilor greceşti de pe malul românesc al mării, cuprins de nostalgia armoniei pe care o lăsau să se întrevadă. Tăcut şi melancolic, am rătăcit printre zidurile Istriei, căutînd să-mi închipui ardoarea cu care Vasile Pârvan[1] va fi scos la lumina zilei, de sub enormul morman de pămînt cutreierat de ciobani cu turmele lor, toate acele coloane şi capiteluri[2] de marmură. [...]

De atîtea ori, un gest păstrat în marmură m-a îndemnat să reînviu viaţa vechilor cetăţi, cu filozofii şi dansatoarele lor, cu marile serbări dionisiace[3], cu amfiteatrele în care erau aplaudaţi Eschil[4] sau Aristofan[5]. Acela a fost un moment de triumf al raţiunii şi al frumuseţii, în spaţiul egeean şi în alte cîteva puncte pe care le puteau atinge corăbiile greceşti, în timp ce mari părţi din lume mai scoteau strigătele barbariei.

Iar noile Istrii, cetăţi ale luminii şi nemărginirii, implică şi ele o nostalgie: a viitorului. Aşa va trebui să arate lumea — bărbaţi şi femei bucurîndu-se de vastitatea orizonturilor şi de lumina soarelui, nesupuşi nici unei constrîngeri, neameninţaţi de nici o primejdie — nu numai pe înguste fîşii de nisip, ci în cetatea universală la care, cu cele mai nobile frunţi ale ei, nu a încetat să viseze omenirea.

Am iubit mult vechile drumuri de calcar ale Dobrogei, orbitoare în lumina soarelui, pline de vrajă sub razele lunii. Am mers şi am mers pe ele, pînă ce

---

[1] Vasile Pârvan (1882—1927) = mare istoric şi arheolog român, cercetător neobosit al perioadei daco-romane.

[2] capitel = partea superioară a unei coloane.

[3] serbări dionisiace = serbări în cinstea zeului Dionysos, zeul vinului şi al viţei-de-vie, denumit, la romani, Bacchus.

[4] Eschil (525—456 î.e.n.) = autor dramatic din Grecia antică, supranumit „părintele tragediei greceşti".

[5] Aristofan (446—386 î.e.n.) = autor dramatic din Grecia antică, numit „părintele comediei greceşti".

Scanned with OKEN Scanner

Carul Mare se dădea peste cap, pînă ce răsărea sau apunea luna, am mers și am mers pe ele printre lanuri de grîu și de ovăz, pînă ce le acoperea roua și păreau de argint. Am mers și am mers pe ele, pînă ce totul — întreg universul — părea un vis.

Dar erau drumuri pentru turcii bătrîni și cărucioarele lor trase de măgărușI, cu care duceau la oraș melemeții[1] și topatamii[2]. Și ei au dispărut, ca și morile de vînt. Iar Dobrogea a devenit un pămînt al șoselelor asfaltate. Niciodată nu mi-o închipuisem astfel, și trebuie să recunosc că-i stă bine și că șoselele acestea, panglici negre care urcă și coboară dealurile de calcar, își au de asemenea poezia lor. Datorită lor, faptului că în atît de puține minute îți trec prin fața ochilor atît de multe priveliști, că acum ești cînd pe coama unui deal, cînd pe a altuia, că într-o oră parcurgi distanțe și străbați localități care altădată erau distribuite pe durata unei zile întregi, mi-am putut da seama de noua înfățișare a Țării de foc, mi-am putut da seama de imensitatea și frumusețea lanurilor ei de grîu. O, aceasta este o frumusețe despre care mult mi-ar plăcea să vorbesc.

Nimic din ceea ce în ultimii ani a devenit frumos în Dobrogea nu este atît de frumos ca lanurile ei de grîu. În partea de stepă, unde satele sînt rare și nu crește nici un copac, pămîntul e liber de la un orizont la altul, liber în mod absolut. Acolo, sub cerul imens, ești copleșit de imensitatea ogoarelor.

Purtîndu-mi privirile peste uriașa lor întindere, învăluit în mireasma și în stăruitorul lor foșnet vegetal, am fost cuprins, mai mult decît pe țărmul mării, de sentimentul nemărginirii. Ogoarele acestea vaste, infinite, eu le-am numit — cu tandrețea[3] din care se nasc mîngîierile — Mările interioare ale Dobrogei.

Și Bărăganul este o imensă întindere de pămînt, cu rara ei forță și poezie. Dar acolo frumusețea vine dintr-o uriașă monotonie. Pe cîtă vreme în Dobrogea e altceva. Între Dunăre și Mare, vaste planuri orizontale, ușor diferențiate unele față de altele, îți îngăduie să le cuprinzi în întregime cu privirea și să-ți dai mai bine seama de dimensiunile lor. Parcă ai aluneca pe o mare de pe care pot fi văzute alte patru, cinci mări.

Așa sînt mările interioare ale Dobrogei, reflectînd cu întinderile lor, asemeni unor oglinzi cu unghiul diferit, o imagine multiplă a lumii și a vastității ei. [...]

În atîtea rînduri, fără nici o părere de rău, am părăsit țărmurile mării spre a mă pierde în ogoarele peste care soarele alunecă spre apus. Din primăvară pînă în toamnă, mările interioare ale Dobrogei se leagănă ușor în bătaia vîntului, vrăjindu-te cu foșnetul lor. Pe vaste suprafețe și în vasta succesiune a timpurilor, ele își schimbă treptat culoarea, începînd cu verdele crud al primăverii, în care se ivesc apoi pîlpîirile de foc ale macilor sau galbenul palid al rapiței, pînă ce deodată, în cîteva zile și în cîteva nopți, totul devine de aur.

---

[1] melemete = specie de pepene galben.
[2] topotam (topatam) = pepene galben.
[3] tandrețe = dragoste plină de delicatețe, de duioșie, de gingășie.

Scanned with OKEN Scanner

Cunosc bucuria pescarilor, cînd se întorc din larg cu năvoadele pline, dar în ea intră mult hazard şi multă aventură. Nici aventură, nici hazard în lanurile de grîu, ci numai legile fecundităţii, şi beţia de necrezut — delirul constant şi cosmic — din trilul ciocîrliilor.

Întrebări şi exerciţii

1. Imaginea Dobrogei, înfăţişată de scriitor, este a unui ţinut tulburător prin frumuseţea şi prin tainele locurilor, prin istoria pămîntului dintre Dunăre şi Mare.
   Ilustraţi această idee cu exemplele pe care vi le oferă textul literar.
2. Prezentaţi, oral, imaginea din trecut şi de astăzi a Dobrogei, folosind, în acest scop, faptele relatate de scriitor.
3. Ce sentimente trăieşte scriitorul?
   Daţi exemple de cuvinte şi expresii care exprimă aceste sentimente.
4. Unul dintre procedeele artistice frecvent folosite de scriitor este antiteza trecut — prezent şi relaţia natură — oameni. Daţi exemple în acest sens.
5. Explicaţi, oral, valoarea artistică a fragmentului: „Dobrogea! Dobrogea! Pe fata aceasta ciudată... ...O vrajă care m-a ameţit, lăsîndu-mă visător pentru totdeauna".
6. Alcătuiţi propoziţii sau fraze cu sensurile cuvintelor:

straniu — care iese din comun; ciudat; bizar

a se resemna — a accepta o situaţie grea; a suporta un rău, fără împotrivire

a conecta — a uni; a conexa două sau mai multe conducte electrice; a lega

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiţi o compunere cu tema „Dobrogea — azi", în care să valorificaţi textul lui Geo Bogza şi propriile voastre cunoştinţe şi impresii despre această regiune a ţării noastre. Încercaţi să folosiţi, în compunere, neologismele:

   civilizaţie, *fecunditate*, *incantare*, *meditaţie*, *melancolie*, *monumental*, *nostalgie*, *paradox* etc.

2. Alcătuiţi o compunere despre oamenii şi locurile în care trăiţi, după următorul plan orientativ:

   a) înfăţişarea geografică şi pitorescul locurilor;
   b) semnele trecutului, ocupaţiile, obiceiurile şi tradiţiile;
   c) imaginea nouă a regiunii în anii roditori ai socialismului;
   d) regiunea voastră — cu trecutul şi prezentul ei —.

Scanned with OKEN Scanner

Compunere liberă

Ce gîndim despre țara și poporul nostru și ce simțim trăind și muncind în România nouă, socialistă

Sugestii și puncte de reper pentru alcătuirea compunerii

I

Ce este iubirea de țară? — Un sentiment nobil, puternic, care exprimă legătura dintre individ și patria sa.

„Patria e aducerea-aminte de zilele copilăriei... coliba părintească... dragostea mamei, plăsmuirile inimii noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți... cîinele care se joacă cu noi... zbieretul turmelor cînd se întorceau în amurgul serii de la pășune... fumul vetrei ce ne-a încălzit în leagăn, înălțîndu-se în aer... barza de pe streașină ce caută duios pe cîmpie... și aerul care nicăieri nu este mai dulce."

(Alecu Russo)

„Patria ne e pămîntul
Celor ce sîntem în viață,
Cei ce ne iubim frățește,
Ne dăm mîna românește...
Toți cu-aceeași soartă dată,
Suspinînd cu toții-odată
Și-avînd toți o bucurie,
Asta-i patria română
Și ea sfîntă să ne fie!"

(George Coșbuc)

„Patria este înlăuntrul nostru, și o ducem cu noi peste țări și peste mări, și numai cînd sîntem departe și în singurătate, ne trec fiori amintindu-ne de unde ne-am rupt, și nu găsim mîngîiere decît în restriște și în lăcrămi. Patria nu e pămîntul pe care trăim din întîmplare, ci e pămîntul plămădit cu sîngele și întărit cu oasele înaintașilor noștri..."

(Barbu Delavrancea)

„Luați un copil de mînă și duceți-l de la Dunăre la Mare..., din sat în sat, și întrebați-l: Unde e? Și cum îi zice locului pe care calcă? Și vă va răspunde: Nu știu cum se cheamă satul acesta, dar știu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit românește, este pămîntul Patriei mele, este Patria mea!"

(Barbu Delavrancea)

Scanned with OKEN Scanner

„Duios și adînc cuvînt!
Întoarceți-vă, oriunde veți fi, cu ochii spre acest scump pămînt, pe care de mai bine de două mii de ani au trăit, au muncit, au luptat și au murit părinții noștri... Ridicați-i în sufletele voastre un altar de veșnică dragoste..."

(Simion Mehedinți)

„Ce-i patria? — E Dunărea albastră,
E Bărăganul, Munții Apuseni,
E lupta de milenii, lupta noastră,
Români și neromâni, dar pămînteni."

(Mihai Beniuc)

„Patria e primul nostru leagăn,
Drumul pînă-n prag și înapoi,
Plopii-n fața casei și-un mesteacăn
Ori un tei ce freamătă în noi.
Patria e cartea de citire,
Cîntecele toate scrise-n ea,
Tot ce-nveți cu dor și cu iubire,
De la firul ierbii pîn'la stea."

(Ion Brad)

„În minte, mii de doruri revin și se destramă...
Un singur dor rămîne: de țară și de mamă."

(Dumitru Corbea)

„Patria este ființa noastră ce se trezește dimineața din somnul alb ca o ceață, ori din somnul cu vise uneori colorate cu înaltele curcubee ale copilăriei, patria este ecoul clopotului de la Putna plutind peste rîuri și munți de sute de ani, patria este munca noastră în laturi și în alcătuirea cailor mecanici plini de puteri năzdrăvane..., patria este ființa noastră de care nu ne putem desprinde orice s-ar întîmpla, patria este mormîntul bunicilor, este lumina amiezii, patria este pîinea noastră cea de toate zilele, este flamura dorobanților ridicată peste turcime acum o sută de ani, este sîngele lui Horia și al lui Doja vărsat pentru a lumina istoria noastră, patria este patria tuturor celor ce se nasc aci și învață aci indicele dragostei, patria este lupta noastră pentru mai bine, patria este verbul lui Eminescu și Coloana fără sfîrșit a lui Brâncuși, patria este munca noastră, dragostea noastră, libertatea noastră, ființa noastră."

(D. R. Popescu)

Scanned with OKEN Scanner

II

— Dragostea de țară pornește de la dragostea și respectul pentru părinți, pentru frați și surori, de la dragostea pentru casa în care trăiți împreună cu cei dragi.
— Dragostea de țară este legată de școala în care învățați.
— Dragostea de țară înseamnă dragostea de învățătură, de muncă utilă pentru voi, pentru părinții voștri, pentru țara noastră.
— Dragostea de țară înseamnă iubirea pentru satul sau orașul în care trăiți și munciți.
— Dragostea de țară înseamnă respect pentru înaintași și devotament pentru România socialistă.
— Dragostea de țară înseamnă mîndria de a fi cetățean al României de astăzi.
— Dragostea de țară înseamnă prețuirea entuziastă a tot ceea ce a realizat poporul nostru harnic în anii socialismului, sub conducerea Partidului Comunist Român.

Scanned with OKEN Scanner

„În durerile și furtunile negurosului nostru trecut, doina și cîntecul bătrînesc au fost izvoare de viață și energie."

(Mihail Sadoveanu)

Doina este „cîntecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce am auzit eu pe lume."

(Vasile Alecsandri)

„La noi românii, întîi se aud cîntecele și apoi răsare soarele."

(N. Iorga)

Codrule, Măria-Ta

Codrule, Măria-Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,
Să-mi atîrn armele-n ea.
Să le-atîrn la capul meu,
Unde mi-oi așterne eu
Sub cel tei bătut de vînt
Cu floarea pîn'la pămînt,
Să mă culc cu fața-n sus
Și să dorm, dormire-aș dus;
Dar s-aud și-n visul meu,
Dragă codre, glasul tău,
Din cea rariște[1] de fag,
Doina răsunînd cu drag,
Cum jelind se tragănă[2]
Frunza de mi-o leagănă,
Iară vîntul molcomit[3]
De-a vedé c-am adormit,
El pin tei va viscoli
Și cu flori m-a coperi.

(M. Eminescu — *Literatura populară*)

Codrule, Măria-Ta este o doină, creație specific românească, cunoscută din vremuri străvechi în toate regiunile țării. În funcție de sentimentele exprimate

[1] rariște = loc într-o pădure unde copacii sînt rari.
[2] a se trăgăna = a se prelungi (sunetele).
[3] molcomit = domolit, potolit, liniștit.

Scanned with OKEN Scanner

— dor, jale, dragoste, revoltă, mînie etc. —, doinele sînt de o mare varietate (doine de dor, de jale, de haiducie, de cătănie).

Doina este o creaţie lirică. Ea se cîntă. De aceea, este cunoscută şi sub numele de cîntec sau horă. Una dintre cele mai frumoase doine cîntate este *Doina Oltului*, rămasă celebră prin interpretarea dată de Grigoraş Dinicu.

Întrebări şi exerciţii

1. Ce sentimente exprimă doina citită?
2. De ce este o doină?
3. Din ce categorie de doine face parte aceasta? Ce elemente din poezie vă confirmă părerea?
4. Ideea de bază a doinei este legătura omului cu natura. Ce reprezintă codrul pentru poet?
5. Daţi explicaţiile necesare în legătură cu:
   a) sensul folosirii conjunctivului şi a viitorului;
   b) forma de vocativ — *codre;*
   c) forma verbală — *dormire-aş;*
   d) versificaţia.
6. Explicaţi sensurile versurilor:
   „Codrule, Măria-Ta..."
   „Doina răsunînd cu drag..."
7. *Codre* este o formă de vocativ larg răspîndită în poezia populară, alături de forma articulată *codrule*. Daţi exemple de diferite forme de vocativ pentru substantivele proprii masculine şi feminine din limba română de astăzi.

Teme *(la alegere)*

1. În zona voastră se cîntă doine? Culegeţi cîteva şi citiţi-le în clasă.
2. Alcătuiţi o compunere liberă cu tema: „Codru-i frate cu românul".
3. Puteţi alcătui o compunere liberă, pornind de la citatul din Vasile Alecsandri referitor la doină? Încercaţi.

★

Memorizaţi poezia.
Citiţi, în clasă, alte doine din culegerile de poezii populare.

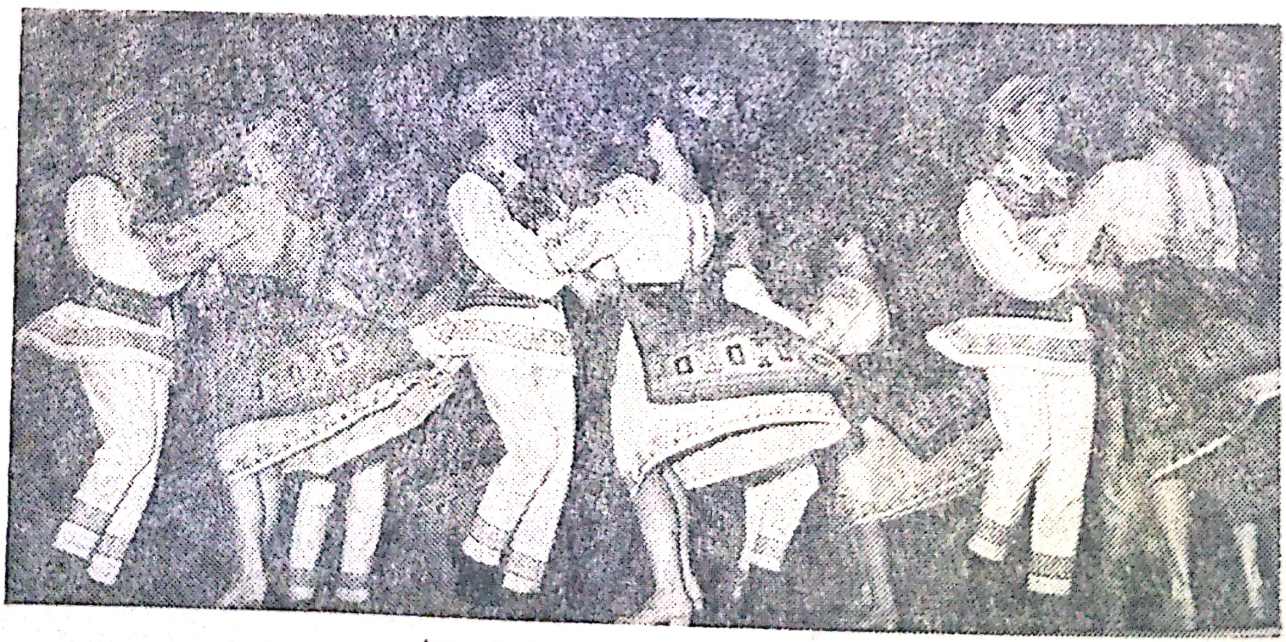

Ansamblul artistic Rapsodia română

Scanned with OKEN Scanner

„Farmecul poeziei populare îl găsesc în faptul că ea este expresia cea mai scurtă a simțămîntului și a gîndirii. Lăsînd la o parte tot ce este nenatural, ea nu este decît limba simțămîntului și, pentru ca această limbă să fie totdeauna curată, adeseori se renunță și la rimă și, căutîndu-se cuvîntul cel mai apropiat, nu se impune nici o silă la construirea versului."

(Mihai Eminescu)

„Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său..."

(Vasile Alecsandri)

„...Închipuiți-vă, de pildă, un păstor rătăcit pe Carpați, petrecînd lungile nopți înstelate în mijlocul turmei sale, neavînd altă petrecere decît din timp în timp lătratul cîinilor săi sau strigătul plîngător al oilor sale. Acest om care nu știe nici limbă, nici gramatică, nici versificațiune, insuflat numai de priveliștea naturii și de geniul ascuns care a prins sufletele brazilor cei vechi, apucă deodată flautul și lasă cugetarea să se rostească în șoapte blînzi și armonioase, și iată Miorița, acea inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați..."

(Mihai Eminescu)

Miorița

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovan,
Unu-i ungurean[1]
Și unu-i vrîncean[2].
Iar cel ungurean
Și cu cel vrîncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan
Că-i mai ortoman[3]
Ș-are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Și cai învățați,
Și cîni mai bărbați!...
Dar cea mioriță
Cu lînă plăviță[4]
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
„— Mioriță laie[5],
Laie, bucalaie[6],
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace!
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?"
„— Drăguțule bace!

[1] ungurean = originar din Transilvania.
[2] vrîncean = originar din Vrancea.
[3] ortoman = bogat (în turme).
[4] plăviță = lînă de culoare albă-cenușie.
[5] laie = (oaie) cu lînă neagră sau neagră cu pete albe.
[6] bucălaie = (oaie) cu lîna albă și cu botul negru.

Scanned with OKEN Scanner

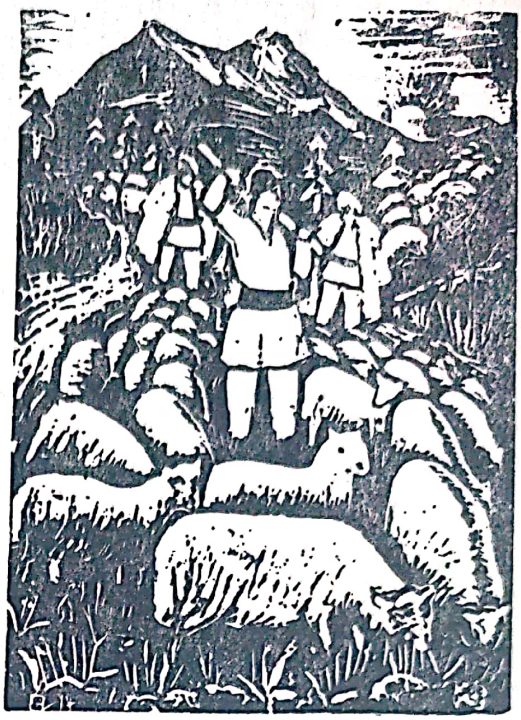

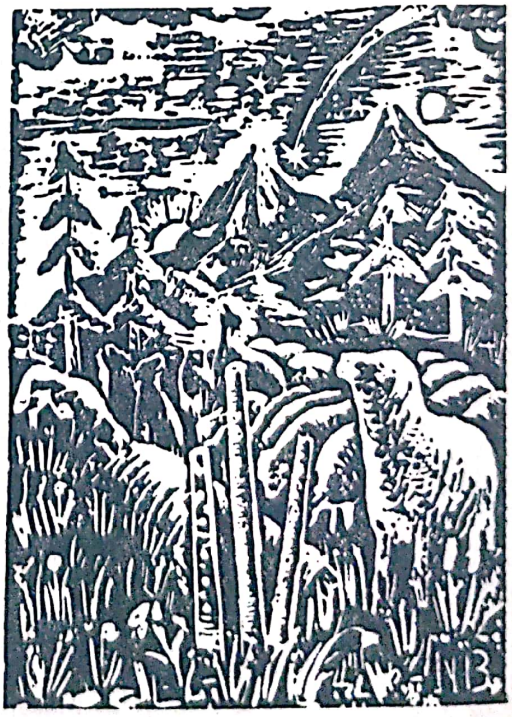

Nicolae Brana: *Mioriţa*

Scanned with OKEN Scanner

Dă-ţi oile-ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Şi umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
Îţi cheamă ş-un cîne,
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrîncean!“
„— Oiţă bîrsană[1],
De eşti năzdrăvană
Şi de-a fi să mor
În cîmp de mohor,
Să-i spui lui vrîncean
Şi lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape,
În strunga[2] de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stînii
Să-mi aud cînii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraş de os,
Mult zice duios!
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vîntul cînd a bate
Prin ele-a răzbate
Ş-oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor,
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mîndră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
Brazi şi paltinaşi
I-am avut nuntaşi,
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii!
Iar dacă-i zări,
Dacă-i întîlni
Măicuţă bătrînă
Cu brîul de lînă,
Din ochi lăcrimînd,
Pe cîmpi alergînd,
Pe toţi întrebînd
Şi la toţi zicînd:
Cine-au cunoscut,
Cine mi-au văzut
Mîndru ciobănel
Tras printr-un inel?
Feţişoara lui
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui
Spicul grîului;
Perişorul lui
Pana corbului;
Ochişorii lui
Mura cîmpului!...
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea
Şi-i spune curat
Că m-am însurat

[1] bîrsană = (oaie) cu lîna lungă şi aspră şi cu coarne mici.
[2] strungă = ţarc; îngrăditură în care se ţin oile.

Scanned with OKEN Scanner

Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Să nu-i spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și paltinași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii!..."

*

„Românul e născut poet!
Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cîntă durerile și mulțămirile, își cîntă eroii, își cîntă istoria, și astfel sufletul său e un izvor nesfîrșit de frumoasă poezie..."

(Vasile Alecsandri)

„Între toate aceste rămășițe ale trecutului însă este una care se ridică prin arta ei fină și prin simțămîntul ei pătrunzător așa de sus, încît, cu drept cuvînt, ne putem întreba dacă i se poate găsi pereche în alte literaturi populare, și dacă chiar literatura cultă, în infinitele variații, a realizat vreodată un mic poem așa de armonic și așa de artistic. E vorba de acel minunat cîntec bătrînesc, publicat în veacul trecut de Vasile Alecsandri, și care se cheamă Miorița.

Amintiți-vă acele versuri simple. Ascultați-le picurînd cu dulceață într-un amurg de toamnă, pe-o coastă de munte, subt un cer adînc. Cîntărețul își întovărășește recitativul c-o riturnelă de fluier ori o mlădiere de cimpoi, și cu un tremur de lacrimi.

Aș îndrăzni să vă chem în amintire acel senin început, care arată coborîrea turmelor în văi:

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai...

V-aș ruga să vă reamintiți acea alegorie fără pereche care îmbracă moartea, dușmana omului, în haină de mireasă zîmbitoare; apoi acea dramatică sosire a mamei, care vine întrebînd de flăcăul ei... Aici versul devine violent, rupt și grăbit; se armonizează fondul cu forma așa de plin, încît parcă am avea de-a face cu opera unui mare meșter de sunete și rime.

În toată structura ei, această baladă unică este așa de artistică, plină de simțire așa de înaltă pentru natura eternă, încît eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru..."

(Mihail Sadoveanu)

*

Miorița, capodopera poeziei populare românești, a fost descoperită de Alecu Russo în Munții Vrancei și publicată de Vasile Alecsandri în volumul său de poezii populare (1852).

Creată în vremurile mai îndepărtate ale istoriei poporului nostru, balada a fost transmisă din generație în generație, pe cale orală, cunoscînd astăzi sute de variante, cu răspîndire în toate regiunile țării. Cea mai cunoscută dintre

Scanned with OKEN Scanner

acestea este varianta reprodusă din culegerea lui V. Alecsandri. Iată, spre exemplu, primele versuri din alte două variante:

„În poiana mare,
Cea gură de vale
Trei cîrduri de miei,
Cu trei ciobănei;
Doi sînt tinerei
Și mai sprintenei,
Unul mai bătrîn
Și e mai strein.
Cînd la munți suiau,
Doi mi se vorbeau
Și se socoteau,
Fiindcă ei sînt veri
Și juni în puteri,
Pe strein s-omoară,
Căci are comoară,
Are oi mai grase,
Cu mițe frumoase
Și cai mai dedați,
Și cîni mai turbați...“

(Varianta *Ovid Densusianu)*

„Pe-un picior de munte,
Scoboară oi multe,
Multe și cornute,
Și mai multe sute,
Și cin' le trăgea,
Și cin' le mîna?
Vătafu Ion,
Ca el nici un om,
Fecior de mocan
Și de mocîrțan,
Adus din Ardeal.
Da' Ion mi-avea,
Mi-avea o mielușică,
Mîndră, frumușică,
Cu lînă plăviță,
Cu patru cornițe,
Cu cîte-o piatră nestimată,
De-mi lumina noaptea toată...“

(Varianta *Gr. G. Tocilescu)*

Mioriția este o mărturie, peste timp, despre geniul creator al poporului român. Ea are la bază o practică veche a oierilor, aceea a deplasării turmelor de la munte la șes și invers, în funcție de ciclul anotimpurilor. Vasile Alecsandri nota că „...sute de mii de oi mînate de mocani îmbrăcați în haine albe ies din gurile munților, îndată ce frigul toamnei sosește, prevestind iarna... Unele vin de la Vrancea, altele de pe coastele Ceahlăului, altele de pe văile Bistriței și a (ale) Moldovei, iar cele mai multe de peste Carpați, din Transilvania. Deosebitele turme se adună la un loc și formează caravane numeroase ce se coboară încet spre Dunăre...“

Întrebări și exerciții

1. Observați simplitatea epică a baladei (subiectul simplu al acesteia).
2. Indicați părțile epice, lirice și dramatice (ultimele realizate prin dialog) ale operei.
3. Ce versuri descriu cadrul natural în care se petrec întîmplările?
4. Ce explicație, din cele de mai jos, vi se pare mai potrivită cu înțelesul versurilor:

„Pe-un *picior de plai*,
Pe-o *gură de rai*“;

Scanned with OKEN Scanner

a) O zonă de deal şi de vale, o culme domoală situată între doi munţi?
b) O natură feerică?
c) Un peisaj fantastic?

4. Ce sens are, în text, versul „Se cobor la vale"?
5. Observaţi accentul pus pe aducerea acţiunii în prezent, prin folosirea interjecţiei *iată* cu valoare de predicat şi a verbelor — din versurile 3 şi 4 — la prezent.
6. Ce rol are Mioriţa în desfăşurarea întîmplărilor? Mai cunoaşteţi balade populare, în care, de asemenea, animalele credincioase omului îl ajută în situaţii grele?
7. Din ce versuri se desprind ataşamentul şi afecţiunea oiţei năzdrăvane pentru stăpînul ei? Comparaţi versul *Vor să mi te-omoare* cu *vor să te omoare* şi explicaţi valoarea afectivă a pronumelui personal în dativ.
8. Ce înţeles daţi versurilor:

„Stăpîne, stăpîne,
Îţi cheamă ş-un cîne,
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc".

9. Cum explicaţi diferenţa dintre cele două rugăminţi adresate de ciobanul moldovean oii năzdrăvane?
10. Lipsa deznodămîntului a dat naştere la interpretări diferite, unele contradictorii, în legătură cu atitudinea ciobanului moldovean în faţa morţii.

Ce interpretare, dintre cele de mai jos, vi se pare mai potrivită? Susţineţi-vă punctul de vedere cu argumentele oferite de textul literar.

a) Moartea posibilă („Şi de-a fi să mor") este privită ca o nuntă de proporţii neobişnuite, fantastice. Să însemne aceasta, în concepţia poporului, o formă de integrare a vieţii în cosmos (un mod de continuare a existenţei în natură), o expresie a legăturii omului cu mediul în care trăieşte?

b) Vestea transmisă de mioară îl face pe ciobanul moldovean să se resemneze în faţa morţii, a destinului, acceptîndu-le cu seninătate. Resemnarea, în acest caz, să fie, oare, un semn al neputinţei ciobanului de a se împotrivi?

c) În faţa ameninţării, ciobanul doreşte să se jertfească cu demnitate şi bărbăţie?

11. Urmăriţi gradarea dorinţelor exprimate de cioban, a zbuciumului său sufletesc. Ce vers exprimă mai intens durerea şi jalea pentru dispariţia lui?
12. Desprindeţi versurile care dau contur chipului mamei şi pe cele care fixează portretul ciobanului. Explicaţi modul în care sînt realizate cele două portrete. Distingeţi comparaţiile din suita de versuri care realizează portretul păstorului, metaforele şi personificările din întreaga poezie.
13. Ce elemente creează atmosfera de basm ce învăluie întîmplările şi stările sufleteşti ale personajelor?
14. Explicaţi versificaţia acestei poezii (ritmul, rima, formulele caracteristice, procedeele frecvente).
15. Identificaţi formele populare de exprimare a viitorului.

Scanned with OKEN Scanner

Alegoria

Poezia este formată dintr-o succesiune de comparaţii, metafore şi personificări. Toate acestea, la un loc, exprimă „altceva" şi nu ceea ce ne „spune" direct textul literar. Ele sînt haina care îmbracă anumite idei şi concepţii despre viaţă. Moartea posibilă a ciobanului moldovean este prezentată sub forma transfigurată a unei nunţi de dimensiuni fantastice, cosmice: mireasa este o „mîndră crăiasă", o „fată de crai"; nunii — „soarele şi luna", nuntaşii — „brazi şi paltinaşi", preoţii — „munţii mari", lăutarii — „paseri", făcliile — „stele".

Analizaţi versurile respective din poezie.

Procedeul artistic de folosire a unei suite de comparaţii, metafore şi personificări care, împreună, exprimă, într-o formă figurată, idei, concepţii, fapte, atitudini etc. se numeşte **alegorie.**

Alegoria este utilizată, îndeosebi, în fabule şi proverbe.

*

Daţi exemple de opere în care se foloseşte alegoria.

Temă

Alcătuiţi o compunere cu titlul: „Atitudinea ciobanului moldovean în faţa morţii".

Lecturi facultative

Citiţi baladele populare: *Dolca*, *Şalga*, *Mihu Copilul*, *Toma Alimoş*, *Novac şi Corbul*, *Constantin Brîncoveanul.*

Scanned with OKEN Scanner

„Un rol primordial în supraviețuirea și dezvoltarea neîntreruptă a poporului nostru pe multiple planuri au avut conservarea și îmbogățirea limbii, precum și creația artistică populară care a cizelat continuu graiul strămoșesc, a cultivat virtuțile poporului, tradițiile înaintate și obiceiurile sale, i-au lărgit permanent orizontul de cultură. Baladele, doinele, cîntecele haiducești, poezia și basmul, arta ceramică, sculptura în lemn și piatră, țesăturile și portul național alcătuiesc un inestimabil patrimoniu spiritual care oglindește în modul cel mai elocvent forța creatoare și geniul poporului nostru, nestinsa sa dragoste de frumos, spiritul umanist, setea lui de adevăr și dreptate."

(Nicolae Ceaușescu)

Literatura populară românească

— compunere — sinteză pe baza cunoștințelor din clasele V—VIII

Plan dezvoltat de idei

I

1. Poporul român are una dintre cele mai frumoase și mai bogate literaturi populare din lume. Originile ei se pierd în vremurile îndepărtate ale istoriei.
2. Literatura populară este opera unor oameni talentați din popor. Ea s-a transmis din generație în generație, pe cale orală, și a fost strîns legată de istoria poporului.

Scanned with OKEN Scanner

3. A fost „fixată“ în scris (culeasă), dar ea a continuat să circule, pe cale orală, să se îmbogățească.
4. Literatura populară românească este de o mare bogăție tematică, fiind o oglindă a vieții poporului nostru.
5. Creațiile literare populare cele mai răspîndite sînt doinele, baladele, legendele și basmele.

II

1. *Doinele*

a) Sînt creații specifice poporului român.
b) După sentimentele exprimate, doinele sînt de dor, de jale, de dragoste, de haiducie.
c) Sînt cîntece individuale.
d) Se caracterizează prin destăinuirea profundă, prin intensitatea sentimentelor trăite.
e) Dau expresie îndeosebi sentimentelor de tristețe, de jale, rezultat al condițiilor de viață care le-au dat naștere.

2. *Baladele*

a) După conținutul lor, sînt: păstorești, haiducești, vitejești, istorice.
b) Lupta pentru eliberarea socială și națională este izvorul principal al baladelor.
c) Povestesc fapte ieșite din comun, întîmplări senzaționale, dramatice.
d) Personajele sînt caractere deosebite — domnitori, viteji, luptători pentru dreptate și libertate, haiduci îndrăgiți de popor și intrați în legendă. De aici grandoarea caracterelor și a faptelor povestite.
e) Procedee artistice frecvente: amplificarea întîmplărilor, a însușirilor personajelor pentru a da măreție celor relatate; omul se află în legătură strînsă cu natura, cu mediul în care trăiește; împletirea elementelor reale cu cele supranaturale; formule caracteristice prin care se atrage atenția ascultătorilor (baladele se cîntă, „se zic“); repetiția, procedeu frecvent al „amplificării“; gradarea povestirii, predominanța monologului și a dialogului.

3. *Legendele*

a) Multe legende dau o explicație fantastică originii unor ființe, obiecte, fenomene, însușiri.
b) Alte legende (în proză) povestesc întîmplări cu conținut istoric.

4. *Basmele*

a) Originea basmelor este în vremuri străvechi. Oamenii și-au format despre realitate o imagine fantastică. Ele oglindesc credințe, tradiții, idealuri

Scanned with OKEN Scanner

și aspirații ale poporului („Basmul este... o oglindire a vieții în moduri fabuloase" — G. Călinescu).

b) Lumea basmului popular. Caracterele personajelor. Împletirea elementelor fantastice cu cele reale.

c) Conflictul dintre bine și rău. Triumful binelui.

d) Gradarea narațiunii. Formulele inițiale și de încheiere.

e) Valoarea morală, educativă, a basmelor.

5. Creații literare legate de tradițiile poporului: *Plugușorul, cîntecele de nuntă, cîntecele de înmormîntare* (bocetele), *colindele.*
6. *Snoavele, proverbele, strigăturile, ghicitorile.*
7. *Teatrul popular.*

III

1. Simplitatea limbii în literatura populară. Armonia și muzicalitatea ei în poezie.
2. Poporul nostru prețuiește și dezvoltă permanent literatura populară. Marii scriitori au îndrăgit-o, s-au inspirat din ea și au contribuit la întreținerea dragostei pentru literatura populară.
3. Societatea noastră socialistă sprijină, prin forme variate, păstrarea și dezvoltarea acestei bogății spirituale a poporului român.

*

Îndrumări pentru efectuarea compunerii

Pentru alcătuirea compunerii, este necesar să dezvoltați ideile din planul de mai sus, să le ilustrați prin exemple din operele citite de voi. Stabiliți, întîi, operele literare la care veți face referiri. Desigur, nu este obligatoriu să exemplificați fiecare specie literară, lirică sau epică. Planul de idei de mai sus este orientativ. Dați voi însivă un titlu potrivit compunerii.

Bibliografie ajutătoare

Poezii populare ale românilor (culegerea Vasile Alecsandri).
Flori alese din poezia populară.
Balade populare.
Legende sau basmele românilor, de Petre Ispirescu.
De la Dragoș la Cuza-vodă.

Vocabular ajutător

— literatură populară, literatură cultă, folclor, folclor literar, inspirație folclorică, tradiție, tradițional, vechime, străvechi, eroic, măreț;
— sentimente, năzuințe, gînduri, înțelepciune, experiență de viață, atmosferă (de basm, de legendă, de poezie), ritualuri, obiceiuri, eroism, măreție, bărbăție, vitejie; dragoste, dor, jale, tristețe, nostalgie;

Scanned with OKEN Scanner

— supranatural, fantastic, spectaculos; gradare, antiteză;
— a exprima, a păstra, a transmite, a moșteni, a reflecta, a se inspira, a invoca, a evoca, a hiperboliza, a reînvia (evenimente, fapte), a dăinui, a potența, a amplifica.

★

„Copii și tineri, suiți cît mai des pe potecile munților. Ascultați *Miorița*. Trageți cu urechea la doinele care se aud din desișul codrilor și veți înțelege îndată ce comoară de simțire se ascunde în sufletul poporului nostru."

(Simion Mehedinți)

Scanned with OKEN Scanner

„Verzi sînt dealurile tale, frumoase pădurile şi dumbrăvile spînzurate de coastele dealurilor, limpede şi senin ceriul tău; munţii se înalţă trufaşi în văzduh; rîurile, ca brîie pestriţe, ocolesc cîmpurile; nopţile tale încîntă auzul, ziua farmecă văzduhul...“

(Alecu Russo)

„Toate popoarele îşi aleg printre gloriile panteonului lor naţional pe aceia care le reprezintă mai bine: italienii pe Dante, englezii pe Shakespeare, francezii pe Voltaire, germanii pe Goethe, ruşii pe Puşkin. Românii îi deleagă lui Eminescu sarcina de a-i reprezenta în faţa lumii întregi.“

(Tudor Vianu)

MIHAI EMINESCU (1850—1889) este cel mai mare poet al nostru şi unul dintre marii poeţi ai lumii.

În anii copilăriei, la Ipoteşti, în partea de nord a Moldovei, a îndrăgit natura şi oamenii satului, obiceiurile şi tradiţiile poporului. Poezii ca *Fiind băiet...*, *Trecut-au anii...* şi *O, rămîi...* exprimă regretul pentru trecerea acestor ani. La Cernăuţi, unde îşi va face o parte din anii de şcoală, scrie prima lui poezie — *La mormîntul lui Aron Pumnul*. În peregrinările prin ţară — în Transilvania, Banat, Muntenia —, însoţind trupe de teatru sau rătăcind, de unul singur, cunoaşte poporul, culege poezii populare, se instruieşte. Mai tîrziu, îşi continuă studiile la Viena şi apoi la Berlin, etape ce reprezintă un moment hotărîtor în viaţa şi activitatea poetului. La Viena se împrieteneşte cu Ioan Slavici, care îi datorează lui Eminescu existenţa sa ca scriitor. Acum începe şi colaborarea la revista ieşeană „Convorbiri literare“. Întors în ţară, ocupă diferite funcţii la Iaşi şi apoi la Bucureşti. Îl cunoaşte pe Ion Creangă, care, la îndemnul poetului, scrie primele sale poveşti. Anii aceştia reprezintă perioada unor mari izbînzi în domeniul creaţiei: *Scrisorile*, *Sara pe deal*, *Glossa*, *Luceafărul*.

Deşi în timpul vieţii i-a apărut un singur volum de versuri — în 1883 —, ecoul puternic produs în epocă de versurile sale nu are egal în literatura noastră. În cei numai 17 ani de activitate literară propriu-zisă, Eminescu a înzestrat literatura română cu frumuseţi nepieritoare. Versurile sale constituie un adevărat tezaur al literaturii române, expresie a geniului creator eminescian.

Scanned with OKEN Scanner

Mai am un singur dor

de *Mihai Eminescu*

Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării;
Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mi trebuie flamuri[1],
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împletiți un pat
Din tinere ramuri.

Și nime-n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet,
Doar toamna glas să dea
Frunzișului veșted.
Pe cînd cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vîrfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga[2]
Al serii rece vînt,
Deasupră-mi teiul sfînt
Să-și scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini[3],
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zîmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cînt...
Ci eu voi fi pămînt
În singurătate-mi.

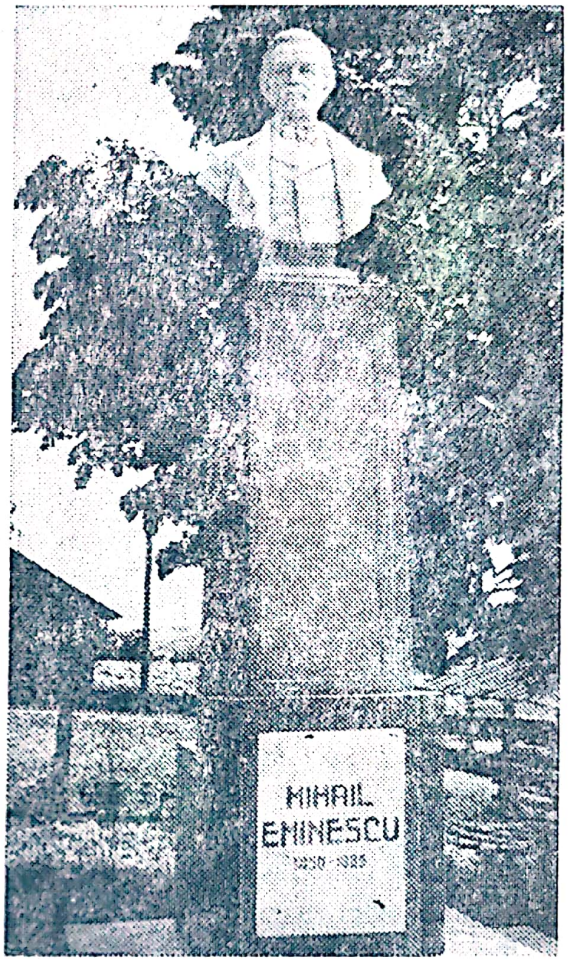

Monumentul de la Ipotești, inaugurat cu prilejul împlinirii a 83 de ani de la moartea poetului

[1] flamură = steag.
[2] talangă = clopot.
[3] cetină = ramură de brad (aici pădure de brazi).

Scanned with OKEN Scanner

Existența zbuciumată a poetului, nefericirea și suferințele îndurate au sădit, de timpuriu, în sufletul său, sentimentul zădărniciei vieții. Dezamăgit și obosit, cu speranțele și idealurile risipite, poetului i-a rămas „*un singur dor*" — moartea.

Întrebări și exerciții

1. Ce sentimente exprimă poezia?
2. Ce elemente compun cadrul natural în care poetul dorește să se stingă? Indicați cuvintele care realizează acest cadru. De ce recurge poetul la decorul respectiv?
3. Care sînt sentimentele pe care le trăiește poetul?
4. Cum este sugerată atmosfera de tristețe, de apăsare, proprie singurătății?
5. Cum apare legătura dintre poet și natură? Comparați, din acest punct de vedere, poezia *Mai am un singur dor* cu poezia *Codrule*, *Măria-Ta* și cu *Miorița*. În răspunsul vostru aveți în atenție și o remarcă a lui G. Ibrăileanu: „*Mai am un singur dor* este *Miorița* lui Eminescu".
6. Citind sau recitind poezia, veți observa că accentul cade pe ultimul cuvînt al fiecărui vers. Ce efecte are, în acest caz, accentul?
7. Ce valoare are folosirea modului conjunctiv în versurile 3, 5, 8? Dar frecvența formelor pronumelui personal de persoana I?
8. Introduceți, în diferite enunțuri, sinonimele următoare ale cuvîntului *singuratic*: *izolat*, *retras*, *tainic*, *solitar*.
9. Dați exemple de propoziții sau fraze în care să fie introduse unele dintre expresiile de mai jos cu sensurile lor:

— de la *codru*:
- *voinic de codru* = haiduc
- *hoț de codru* = hoț care se ascundea cîndva în codru și ataca pe călători
- *fură ca în codru* = se zice despre cel care fură nestingherit și fără grijă din bunurile care i s-au încredințat spre păstrare sau mînuire
- *a* { *vorbi* / *țipa* / *urla* / *striga* } *ca în codru* — a vorbi (țipa, urla, striga) foarte tare, fără a ține seama de nimic

— de la *drag* (iubit, scump, prețuit):
- *a-i fi cuiva drag să...* — a-i plăcea cuiva mult să facă ceva, a se simți atras spre ceva
- *a se avea dragi* — a se iubi unul pe altul
- *a prinde drag* (de cineva) — a se îndrăgosti (de cineva)
- *cînd ți-e lumea mai dragă* — cînd ești mai fericit, cînd te simți mai bine
- *Dragă doamne* — vorba vine, ca să zic așa; chipurile
- *cu dragă inimă* — cu multă plăcere, foarte bucuros

Scanned with OKEN Scanner

Ritmul amfibrahic

Dacă prezentăm grafic ritmul primelor două versuri, obținem următoarea distribuire a silabelor accentuate și neaccentuate:

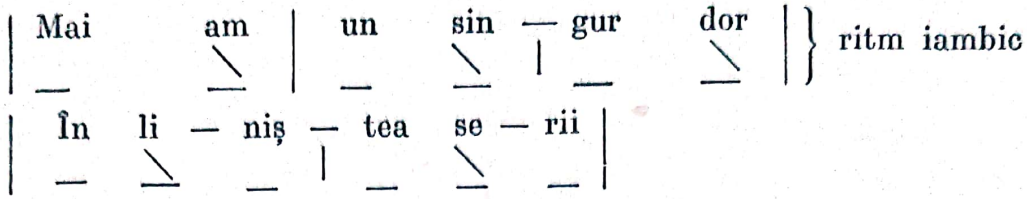

În versul al doilea, ritmul este dat de succesiunea picioarelor trisilabice, în care silaba accentuată este încadrată de două silabe neaccentuate. Un astfel de ritm se numește *ritm amfibrahic.*

Elegia

Poezia *Mai am un singur dor* exprimă dorința poetului de a se stinge, sentimente de tristețe, de regret, de melancolie.

O astfel de poezie lirică se numește **elegie*.**

*

Explicați de ce *Mai am un singur dor* este o poezie lirică.

Dați exemple și de alte elegii din poeziile lui Eminescu.

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiți o compunere prin care să exprimați gîndurile și sentimentele voastre la lectura acestei poezii.
2. Dacă ați fost la Ipotești și Botoșani, descrieți locurile copilăriei poetului.
3. Ce poezie eminesciană v-a plăcut mai mult? Motivați preferința într-o compunere liberă. Dați voi înșivă titlul acestei compuneri.

*

Învățați poezia pe de rost. Știți s-o cîntați?

*

„Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe în secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmîntului cugetării românești."

(Titu Maiorescu)

„Generația mea le-a știut pe de rost (poeziile lui Eminescu — n.n.), generații de tineri le vor murmura și de acum înainte, în primăvara vieții, cît va suna pe lume dulcea limbă românească."

(Mihail Sadoveanu)

---

* În limba greacă, *elegie* înseamnă plîngere, jale. Printre cei mai de seamă autori de elegii sînt: Ronsard, Lamartine, V. Hugo — în literatura franceză; Goethe, R. M. Rilke, Hölderlin — în literatura germană; Shelley — în literatura engleză; Pușkin — în literatura rusă; M. Eminescu — în literatura noastră.

Scanned with OKEN Scanner

GEORGE COȘBUC (1866—1918) s-a născut în satul Hordou (azi George Coșbuc) din județul Bistrița-Năsăud. A fost și este unul dintre cei mai citiți și mai iubiți poeți ai noștri. În centrul operei sale se află țăranul român. De aceea, George Coșbuc a fost numit „poetul țărănimii". Poeziile sale oglindesc viața satului *(Minioasa, Nu te-ai priceput!, Nunta Zamfirei, La oglindă, Numai una!, Dușmancele, Moartea lui Fulger, Noi vrem pământ!)*; zugrăvesc aspecte diferite din natură *(Noapte de vară, Vestitorii primăverii, Vara, Toamna, În miezul verii, Iarna pe uliță)*; cîntă idealurile de libertate și de dreptate ale poporului *(Decebal către popor, Moartea lui Gelu, Pașa Hassan)*; eroismul și sacrificiul său în Războiul de Independență *(Dorobanțul, Cîntecul redutei, Povestea căprarului, Trei, Doamne, și toți trei, Rugămintea din urmă, O scrisoare de la Muselim-Selo)*.

Poeziile au fost adunate în volumele: *Balade și idile*, *Fire de tort*, *Cîntece de vitejie* ș.a.

A publicat și numeroase traduceri din literatura universală *(Divina comedie*, de Dante, *Eneida* și *Georgicele*, de Vergiliu, *Don Carlos*, de Schiller ș.a.).

Vara

de *George Coșbuc*

Priveam fără de țintă-n sus —
Într-o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus,
Departe-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare,
De pază țării noastre pus.
Și ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era plin
De cîntece ciripitoare.

Privirile de farmec bete
Mi le-am întors către pămînt —
Iar spicele jucau în vînt,
Ca-n horă dup-un vesel cînt
Copilele cu blonde plete,
Cînd saltă largul lor vestmînt.
În lan erau feciori și fete,
Și ei cîntau o doină-n cor.
Juca viața-n ochii lor
Și vîntul le juca prin plete.
Miei albi fugeau către izvor
Și grauri suri zburau în cete.

Cît de frumoasă te-ai gătit,
Naturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit!
Aș vrea să plîng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!
Mi-e inima de lacrimi plină,
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu!
O mare e, dar mare lină —
Natură, în mormîntul meu,
E totul cald, că e lumină!

Scanned with OKEN Scanner

Imaginea Ceahlăului

„Vara este triumful soarelui în poezia lui Coșbuc și în poezia românească. Dar *Vara* are un caracter aparte în opera lui. Numai strofa a doua are analogii cu restul acestei opere... Strofa ultimă, care ar fi să exprime optimismul lui Coșbuc, nu are deloc a face cu poeziile în care el își exprimă „concepția" vieții. În acele poezii, Coșbuc dă sentințe, reguli pentru conduită, se adresează voinței, face filozofia energiei în luptă ori a resemnării stoice. Aici e altceva: e sentimentul de comuniune recunoscătoare cu natura, comuniune în viață și în moarte, e (dacă putem da acest nume unei astfel de stări sufletești) optimismul unui om care se simte o parte din natură..."

(Garabet Ibrăileanu)

Întrebări și exerciții

1. Sub emoția puternică pe care o lasă vara în sufletul poetului, cu frumusețile și splendorile ei, Coșbuc creează, prin cele trei strofe, un adevărat imn închinat măreției naturii. Ce conținut au cele trei strofe? Observați, din acest punct de vedere, succesiunea lor, a imaginilor și a planurilor descrierii:

   — cadrul larg și nemărginit al înălțimilor, al zărilor, al seninului („Priveam fără de țintă-n sus —");
   — imaginea apropiată, „terestră", a zilei de vară („Privirile de farmec bete / Mi le-am întors către pământ");
   — integrarea poetului în acest tablou de natură.

Scanned with OKEN Scanner

2. Primele două strofe compun un *tablou în versuri*. Observați și explicați:

— elementele descriptive;
— evocarea măreției naturii, a Ceahlăului (recitiți primele patru versuri și vedeți rolul pe care îl are accentul în cel de-al patrulea vers, unde cuvintele — toate accentuate — au o rezonanță deosebită, sugerînd impresia de imensitate, distanță);
— imaginea zilei de vară, sentimentul de poezie, de armonie și extaz pe care îl provoacă poetului prezența omului; comuniunea țăranului cu natura;
— coloritul tabloului, sonoritățile lui (indicați cuvintele sau grupurile de cuvinte care le exprimă).

3. *Vara* este o *poezie lirică*. Ce sentimente puternice trăiește poetul? Ce sens are, în ansamblul poeziei, ultima strofă? (Moartea nu apare aici ca o spaimă, ci ca o fuziune a omului cu natura, din moment ce poetul trăiește o fericire deplină — „Aș vrea să plîng de fericit"; sentimentul este în concordanță cu tabloul naturii.)

4. Din întreaga poezie se desprinde sentimentul tonic al dragostei de viață, al bucuriei, al fericirii. Comentați versurile:

„În lan erau feciori și fete,
Și ei cîntau o doină-n cor.
Juca viața-n ochii lor
Și vîntul le juca prin plete.
Miei albi fugeau către izvor
Și grauri suri zburau în cete".

5. Explicați înțelesul unor epitete, comparații, personificări și metafore din poezie.

6. Observați rima poeziei. Veți remarca așezarea în rimă îndeosebi a substantivelor și a adjectivelor. Aceasta se explică prin faptul că poezia este în cea mai mare parte o descriere.

7. Introduceți, oral, în diferite propoziții sau fraze, sinonimele cuvintelor: **splendoare**— *strălucire, măreție, frumusețe;* **imens** — *mare, întins, nesfîrșit, nemărginit, vast, gigantic, nemăsurat, enorm, uriaș, colosal, numeros, foarte mult, nenumărat.*

T e m e *(la alegere)*

1. Comparați descrierea Ceahlăului din poezia *Vara* cu o descriere geografică a muntelui.
2. Alcătuiți o compunere liberă despre vară. Puteți porni de la diferite aspecte:

— Vara, anotimpul muncilor agricole.
— O zi de vară într-un sat al României socialiste.
— O zi de vară din viața familiei voastre.
— Frumusețile și plăcerile verii.
— Vara, în vacanță.
— Vara, prin țară, în excursie.

*

Memorizați poezia.

Scanned with OKEN Scanner

Lecturi facultative

Citiți volumul de poezii *Balade și idile*, de George Coșbuc.

*

Inversiunea

În versurile:

„Într-o *sălbatică* splendoare"
„Plutea-ntr-acest *imens* senin"
„Ca-n horă dup-un *vesel* cînt"

cuvintele subliniate — adjective cu valoare de epitet — sînt înaintea substantivelor pe care le determină. Aceasta se face din dorința de a scoate în evidență o însușire, o stare, un sentiment, o idee.

Un astfel de procedeu artistic, prin care se schimbă ordinea obișnuită a cuvintelor într-o propoziție, cu intenția de a obține efecte poetice, se numește **inversiune.** Procedeul este larg folosit în literatură, dar și în vorbirea obișnuită.

*

Dați exemple de folosire a inversiunii în poezie, în proză sau în vorbirea zilnică.

Dați exemple de folosire a acestui procedeu artistic în *Dobrogea ! Dobrogea !*, de Geo Bogza.

*

„Să nu lași să treacă o zi fără să citești sau fără să auzi ceva frumos."

(Goethe)

Scanned with OKEN Scanner

CALISTRAT HOGAŞ (1848—1917) a fost un cîntăreţ al naturii patriei noastre, al munţilor Moldovei, un neobosit călător şi iubitor al potecilor de munte.

S-a născut la Tecuci. A fost mulţi ani profesor.

Din impresiile de călătorie în munţii Moldovei au apărut operele *Amintiri dintr-o călătorie* şi *În munţii Neamţului*, care au fost unite, sugestiv, sub titlul *Pe drumuri de munte*.

Opera de mai jos face parte din volumul *În munţii Neamţului*.

Singur

(fragmente)

de *Calistrat Hogaş*

. . . . . .

Cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, băgai de samă că soarele fusese cu mult mai harnic decît mine, căci se părea că se înălţase pe ceruri, în vîrful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai în fundul peşterii. Focul somnoros mistuia, fumegînd, cel de pe urmă tăciune; Pisicuţa[1], cu cîteva fire de iarbă afară din bot, dormita pe toate cele patru picioare ale sale... Dădui în lături stavila de la intrare şi ieşii afară din... vizunie. Linişte neturburată în cer şi pretutindeni! şi nici un vînt din cele patru nu-şi părăsise încă culcuşul său, spre a învia codrii adormiţi. Peste deşertul înalt şi plin de lumină al văilor adînci, numai gaia[2], cu ţipet flămînd şi ascuţit, spinteca văzduhurile ca o săgeată neagră şi iute. Şi deşi ziua era la început, soarele totuşi ardea cu putere şi prevestea o adevărată zi de cuptor. În zădar cercetai cu privirea întinderea cerurilor pînă la cele mai depărtate margini ale sale: nici o pată de nor nu plutea peste seninu-i albastru şi limpede. Soarele îşi acoperise faţa cu un zabranic[3] de aburi roşietici şi stihiile[4] păreau că plănuiesc ceva în încremenirea lor.

. . . . . .

Dimineaţa trecuse călduroasă şi sosi de-amiaza ucigător de arzătoare. Soarele îşi rîdicase de pe faţă zabranicul său de aburi roşietici şi, ajuns în răscrucile cerurilor, îşi cumpănea, parcă, neclintit, pe albastrul şters al adîncurilor, discul său alb de lumină topită; iar din ceruri peste pămînt, ca din o sită

---

[1] Pisicuţa = numele dat calului său cu care a făcut numeroase călătorii în munţii Moldovei.

[2] gaie = pasăre răpitoare.

[3] zăbranic = văl foarte subţire făcut din ţesătură fină de mătase, borangic, lînă etc.

[4] stihie = fenomen al naturii care se manifestă cu o forţă irezistibilă.

Scanned with OKEN Scanner

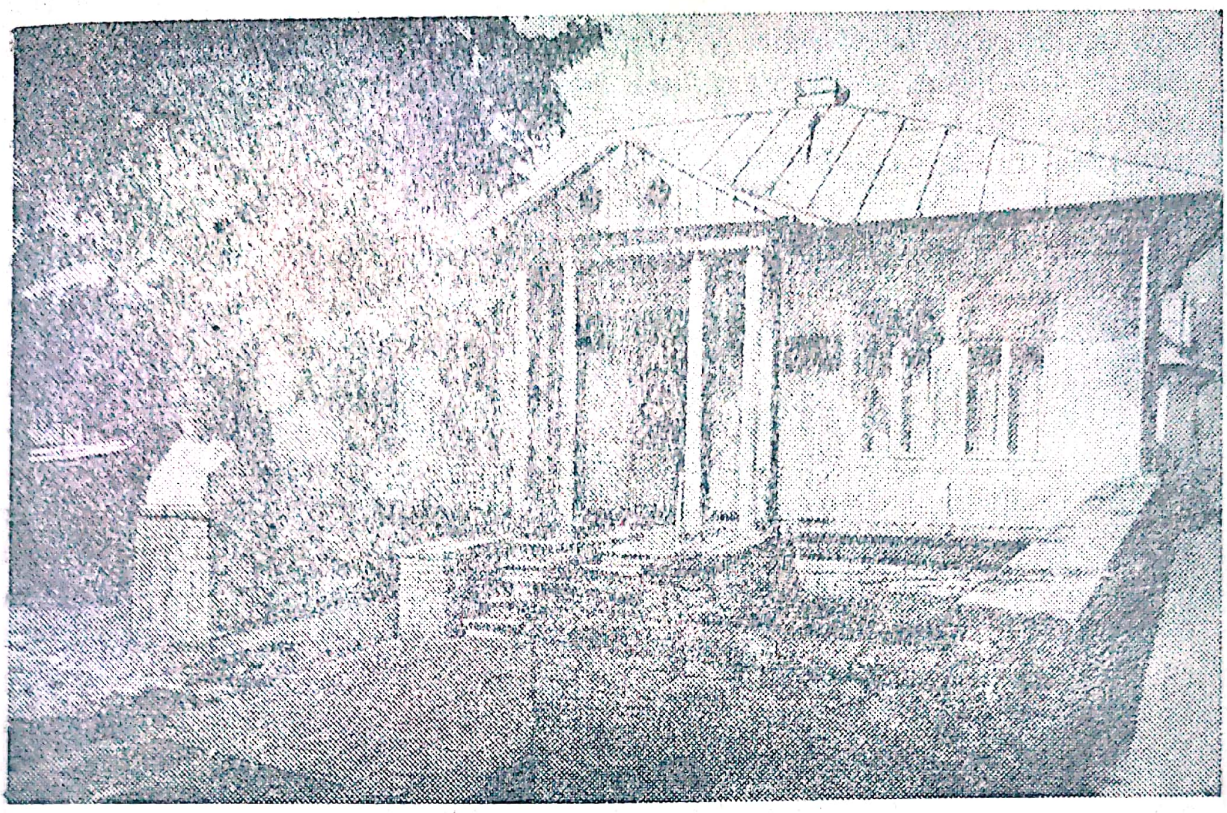

Casa memorială *Calistrat Hogaș* din Piatra-Neamț

imensă, mîni colosale și nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor... și pămîntul părea cufundat într-o genune[1] de flacări... De prin adîncul văilor, de peste înălțimea coamelor codrului, de pe întinderea scînteietoare a smidurilor[2] înflorite, valuri străvezii de aburi sclipitori se rîdicau în unde crețe și, tremurînd în zare, se topeau în văpaia înaltă a cerului aprins... În turbarea ei canieulară, arșița miezului înflăcărat al zilelor de iuliu mușca cu dinți de foc de pretutindeni și își ostoia setea sa covîrșitoare cu cele de pe urmă picături de viață, umede și vii, sorbite din vinele adînci ale lucrurilor... Și de pretutindeni, toate, într-un susur nedesluşit, sfîrîiau a uscăciune!... Codrii uriași, ca o mînă de vreascuri netrebnice, se zvîrcoleau neputincioși și țipau de usturime înăduşită, sub văpaia incendiului universal. Greierul, cîntăreț neobosit al zilelor de vară, amuțise istovit, sub umbra înălțimii ocrotitoare a ierburilor; veverița pusese frîu neobositei sale zburdălnicii și, cuprinsă parcă de neclintirea prefăcută a morții, își mistuise ființa sa în încheietura umbroasă a unei crengi aeriene. Gaia nu mai spinteca văzduhurile cu țipet flămînd și ascuțit, vîntul nu mai clătina frunza pădurilor și nici un fulg de nor nu mai îndrăznea să brăzdeze cu umbra-i subțire înălțimile aprinse ale împărăției focului... Cît despre mine, lungit, cum stăteam în fundul cel mai adînc al peșterii mele, fără teamă de

[1] genune = prăpastie.
[2] smiduri = desișuri formate din copaci tineri sau din tufe de spini de zmeură.

priviri iscoditoare, îmi făceam socoteală cum aş putea împărtăşi posterităţii[1] depărtate deosebitele simţiri, pe care le încearcă cineva, cînd e aruncat de viu şi fără pacate, în gurile de flacări ale Tartarului[2]! Şi fiindcă Pisicuţa, din iarba înaltă în care stătea înmormîntată pînă la gît, sforăia deznădăjduit, mă dusei s-o dezleg din pripon şi s-o aduc între întărituri. Nu mă putui, totuşi, opri de a nu mă desfăta o clipă privind la lupta uriaşă, ce se încinsese între ea şi o muscă mare cu spetele lucitoare şi verzii care năzuia, numaidecît, să se adăpostească de arşiţa dogoritoare a soarelui, în umbra umedă a uneia din nările ei; şi cu greu ai fi putut hotărî care dintre amîndouă erau mai iscusite în strategie, musca sau Pisicuţa? Căci, dacă Pisicuţa îşi apăra nasul, scuturînd din cap în toate părţile, musca nu mai puţin, cu o preciziune vrednică de cea mai desăvîrşită balistică[3], ochea şi prindea nasul Pisicuţei din zbor şi se înfunda, cu iuţeala unei săgeţi, în adîncul uneia din nările ei; atunci Pisicuţa sorbea şi îşi umfla pieptul său puternic cu jumătate din atmosfera pămîntească; iar cînd aerul, astfel sorbit, era înapoiat cerului sub forma ruptă şi zguduitoare a unei furtunoase note de trombon[4], musca ţîşnea zăpăcită din nara Pisicuţii, şi îi trebuia vreme pînă să se dezmeticească şi să se descurce din ierburile încîlcite, în care fusese aruncată, spre a-şi găsi din nou echilibrul de luptă... De la o vreme, musca îşi schimbă planul de atac şi începu să bată părţile mai slabe ale citadelei, ca şi cum adică Pisicuţa n-ar fi avut nici picioare, nici coadă, nici dinţi şi, mai cu seamă, darul nepreţuit de a-şi scutura cu atîta putere pielea spetelor sale, încît geniul strategic al tuturor muştelor universului, la un loc, ar fi rămas neputincios faţă de cutremurul prăpăditor al spinării şi al coastelor ei... Şi, deşi eram încredinţat că în cele din urmă biruinţa va cumpăni spre partea Pisicuţii, mă hotărîi totuşi să intru la mijloc în această epopee măreaţă şi crîncenă ce se desfăşura ochilor mei şi, dezlegînd-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeitate antică, sub egida[5]-mi ocrotitoare, înlăuntrul sacrosant[6] al întăriturilor mele!... Iar pornirile războinice şi sîngeroase ale muştei cu spetele lucitoare şi verzii se ostoiră la hotarele umbroase ale pădurii.

Soarele păşise de mult, acum, peste creştetul stîncii mele de adăpost, şi înălţimile din apus îşi prelungeau răpede chipurile lor de umbră deasupra văilor dimpotrivă. Noaptea se vestea grăbită din adîncuri şi luna nu păşise, încă, dincoace de hotarele răsăritului său. În schimb însă de sub marginile depărtate ale văzduhului de pretutindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri posomorîţi, cu frunţi îndrăzneţe şi ameninţătoare, se iviră fără de veste şi împînziră într-o clipă, de jur împrejur, linia de împreunare a cerurilor cu pămîntul...

---

[1] posteritate = urmaşii, generaţiile viitoare.

[2] Tartarul = după credinţa vechilor greci, este un loc aşezat în fundul Infernului în care erau chinuiţi cei care păcătuiau faţă de zei.

[3] balistică = ştiinţa care se ocupă cu studiul mişcării proiectilelor.

[4] trombon = instrument muzical de suflat, făcut din alamă.

[5] egidă = ocrotire, protecţie, îndrumare, îngrijire.

[6] sacrosanct = sfînt.

Scanned with OKEN Scanner

Ai fi zis că imense şi negre urdii[1] de fantome[2] uriaşe urcau, în rînduri strînse, pe înalte trepte de haos[3] spre asaltul cel mai de deasupra al tăriilor cereşti... Un tunet răzleţ, răsărit din miazănoapte, răscoli clocotitor nemărginirile rotunde, şi un ropot fără întrerupere şi nedesluşit vestea, de pretutindeni, apropierea prăpăstioasă a artileriei cereşti... O puternică suflare de vînt trecătoare şi iute, ca un glas de pieire, strecurîndu-se printre frunzişuri, se stînse, tînguios şi jalnic, în nesfîrşitul umbros al depărtărilor... Vijelia îşi trimisese înainte pe cel mai ager dintre vestitorii săi înaripaţi... Şi de peste firea întreagă, pînă la hotarele auzului, într-o clipă se rîdică pe mii de note discordante şi totuşi armonice, simfonia înfricoşată a frămîntării şi a zbuciumului universal!... Puterile adîncului se treziseră de pretutindeni şi, sub ocrotirea oarbă a nopţii, îşi dezlănţuiră asupra pămîntului îngrozit furia lor prăpăditoare... Uraganele umplură jgheaburile largi ale munţilor şi, ca nişte imense puhoaie vijelioase, se rostogoleau prăpăstios la vale; viforul şuiera, gemea şi urla în răstimpuri cu glas acum de frunze spulberate, acum de codri zbuciumaţi, acum de munţi cu furie zguduiţi pe temeliile lor de cremene eternă... Sclipirile neîntrerupte şi orbitoare de lumină frîntă ale fulgerelor spintecau, pe linii fantastice şi nemărginit de lungi, întunecimile fioroase ale nopţii înalte... Şi, între cele patru hotare ale nesfîrşitului, întinderile oarbe tremurau cu răstimpuri scurte de întuneric şi lumină albăstrie, sub licăririle fugătoare şi iuţi ale focului ceresc... Fierbeau văzduhurile şi cerurile clocoteau sub descărcările zguduitoare ale tunetelor, şi pămîntul înfricoşat se cutremura nemernic, pînă în cele mai din adînc ale temeliilor sale, sub ropotul de trăsnete care cădeau asurzitoare prin întuneric, ca nişte imense boambe de flacări, şi spulberau, ca şi cum ai sufla într-un strop de ţărînă, frunţile de stînci îndrăzneţe ale celor mai sumeţi dintre munţii săi... Şi sub zvîrcolirea fără de margini a frămîntării şi sub urgia întregului zbucium al făpturii, zăgazurile cerului se rupseră, jgheaburile adîncului se desfundară şi, din înaltul întunecimilor, se prăpăstuiră asupra pămîntului, cu şuier de aer sfîşiat, potopul greu al apelor cereşti. Şi geamătul vijeliei pustiitoare îşi amesteca simfonia sa de nimicire cu urletul rostogolirii clocotitoare a şivoaielor pămîntului... Iar sub urgia vijelioasă a apelor, stîncile, zguduite din înălţime şi smulse de pe temeliile lor de veacuri, se rostogoleau prăpăstios în genunile adînci ale văilor... şi sub izbirea lor neîndurată, brazii trufaşi ai codrilor se frîngeau cu glasuri de trăsnet şi umpleau depărtările întunecoase şi goale cu cel mai de pe urmă răsunet prelung al prăpăstuirii lor de veci!...

.....

...Poate să fi fost pe la cîntători, cînd urletele vijeliei începură a-şi scobori glasul şi zbuciumul codrilor a se mai potoli; un tunet răzleţ încercă, din miazăzi, să mai răscolească clocotitor nemărginirile întunecoase, dar iute îşi stînse

[1] urdie = oaste, mulţime.

[2] fantomă = fiinţă ireală pe care pretind că o văd unii oameni cu imaginaţia tulburată; nălucă, stafie, strigoi.

[3] haos = dezordine, confuzie.

Scanned with OKEN Scanner

neputincios, în tăcerea nopții adînci, duruitu-i depărtat... Artileria cerească scoborîse treptele văzduhului spre lumea cealaltă... Cineva trase, parcă, în lături perdeaua neguroasă a norilor și, în întunericul cel mai de deasupra al cerurilor, o poartă de senin limpede se deschise spre adîncimile umbrelor albastre și o stea cu lumina tremurătoare își cumpăni sfioasă, parcă, chipul său peste adîncuri... Numai șivoaiele apelor, nepotolite încă, își mai trimiteau de prin văi, pînă-n depărtare, vuietul lor nedeslușit și surd... Fiori iuți de vînturi ușoare însuflețeau, în răstimpuri, neclintirea frunzișului negru, și picături de apă mari cădeau grele pe pămînt...

.....

Iar a doua zi, cînd mă deșteptai și-mi aruncai privirile peste împrejurimi, Firea întreagă mi se păru ca răsărită atunci, pentru întâiași dată, din sînul adînc al apelor creațiunii. Atîta era de fragedă, atîta era de virginală! Soarele însufleța, cu lumina de aur idealizat a razelor sale, picăturile mari și grele de rouă curată, care atîrnau pe vîrful negru-verde al fiecărei frunze mici și ascuțite de brad; ierburile subțiri și mlădioase, sub greutatea acelorași picături de rouă, își plecau molatec fruntea lor înspre pămînt; iar sub căldura soarelui dătător de viață, florile galbene, albastre și roșii, ca trezite din somn, își ridicau încet, către ceruri, potirul lor strălucitor. Un văl străveziu, țăsut din fire limpezi de lumină trandafirie și cer albastru, acoperea imensitatea solemnă a nesfîrșitului, și imnul tăcerii neturburate se înălța de pretutindeni, ca o rugă de mulțumire...

*

„Calistrat Hogaș face literatură din contemplația naturii, ca un intelectual; niciodată, în descrierile sale, nu-l putem pierde din vedere; spectacolul care ne reține atenția nu este numai al locurilor și al oamenilor acelor locuri ce ne sînt prezentate, ci și spectacolul persoanei pe care o întovărășim cu lectura noastră în excursiile sale, spectacolul autorului. El este totdeauna prezent în mijlocul celei mai impresionante furtuni, liniști, splendori, între oameni primitivi ai muntelui"...

(Vladimir Streinu)

Întrebări și exerciții

1. Ce aspecte ale naturii înfățișează scriitorul? Cu ce prilej i se dezvăluie?
2. Ați învățat în clasele anterioare ce este o descriere. Demonstrați că *Singur* de Calistrat Hogaș este o descriere.
3. Prezentați, oral, părțile acestei descrieri, în succesiunea lor. Folosiți planul de la p. 56—58.
4. Surprinzînd natura în manifestările ei variate, scriitorul exprimă, în același timp, starea lui sufletească în fața frumuseților și măreției naturii. Dați exemple din care să rezulte participarea afectivă, emoțională, a scriitorului la viața naturii.
5. Care credeți că este partea cea mai reușită a acestei descrieri?
6. Pentru a ne face *să simțim* și *să trăim* noi înșine „spectacolul" oferit de natură, *să vibrăm* în fața frumuseților și măreției ei, scriitorul exprimă ceea ce *vede*, *simte* și îl *impresionează* prin cuvinte și construcții cu înțeles figurat, care concentrează emoția puternică în fața schimbărilor și stihiilor naturii.

Scanned with OKEN Scanner

Extrageți din text exemple de acest fel și grupați-le în tabelul de mai jos. Explicați, oral, înțelesul lor în context.

Epitete	Personificări	Comparații	Hiperbole

7. Ce concluzii desprindeți în legătură cu frecvența epitetului?
8. Completați spațiile punctate cu alte metafore — ale *furtunii*, după exemplele:

Furtuna este
- „simfonie înfricoșată"
- „foc ceresc"
- .....
- .....
- .....

9. Selectați cuvinte și grupați-le, după înțelesul lor propriu sau figurat, în:

cuvinte care exprimă
- *grandiosul* .....
- *mișcarea* .....
- *sonoritățile* (sunetele, zgomotele) .....
- *starea de liniște* .....

10. Extrageți din text cuvinte (adjective) cu valoare de superlativ absolut.

Exemple: „sită *imensă*", „mîini *colosale*", „foc *mistuitor*", „sete *covîrșitoare*" .....

11. Observați frecvența verbelor, îndeosebi la modul indicativ, timpul imperfect. Folosirea lor este cerută de imaginea în continuă mișcare a naturii (vedeți, în acest sens, p. 53).
12. Observați, de asemenea, utilizarea unui număr mare de neologisme. Dați exemple. Arătați ce valoare artistică au acestea.

Scanned with OKEN Scanner

13. Introduceți, oral, în propoziții sau în fraze, cîteva sinonime din cele de mai jos:

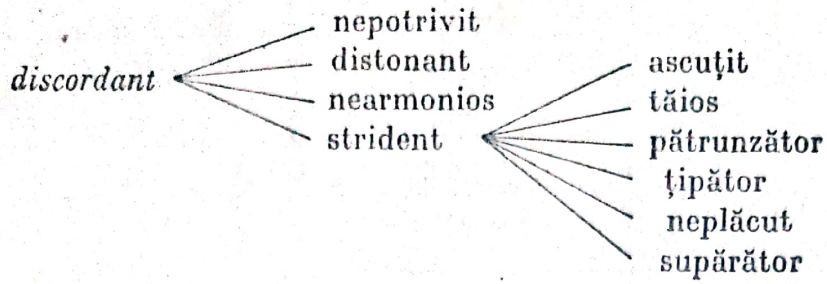

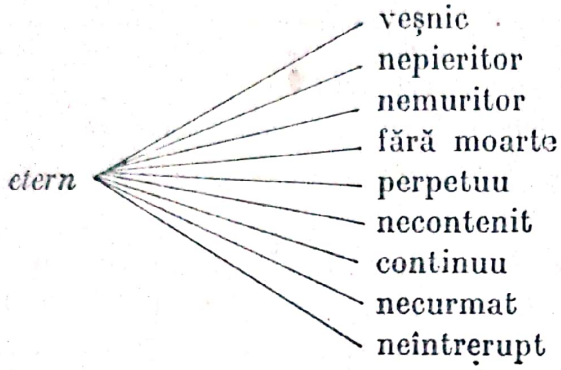

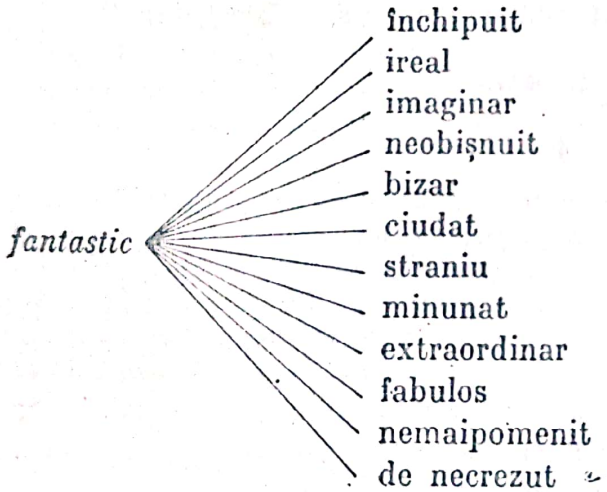

Singur (fragmente)

Planul descrierii

Momentele descrierii	Oglindirea acestora în textul literar
1. *Dimineața în munți*	Soarele dimineții. Starea de liniște și calm (soarele „se înălțase pe ceruri, în vîrful degetelor"; „liniște neturburată în cer și pretutindeni"; „nici un vînt... nu-și părăsise încă culcușul"; „codrii adormiți").

Scanned with OKEN Scanner

2. *O zi fierbinte de vară*

— se prevestea „o adevărată zi de cuptor";
— „nici o pată de nor nu plutea peste seninu-i albastru și limpede";
— „soarele își acoperise fața cu un zabranic...";
— „stihiile păreau că plănuiesc ceva";
— „de-amiaza ucigător de arzătoare";
— soarele avea „discul său alb de lumină topită";
— din ceruri se cernea „o ploaie de foc mistuitor";
— „pământul părea cufundat într-o genune de flacări";
— aburii care se ridicau „se topeau în văpaia înaltă a cerului aprins";
— arșița „mușca cu dinți de foc de pretutindeni și își ostoia setea sa covîrșitoare cu cele de pe urmă picături de viață...";
— „codrii uriași, ca o mînă de vreascuri netrebnice, se zvîrcoleau neputincioși și țipau de usturime înăbușită, sub văpaia incendiului universal";

.....
.....

3. *Lăsarea serii*

.....
.....
.....

4. *Semnele prevestitoare ale furtunii*

.....
.....
.....
.....
.....

5. *Natura dezlănțuită*

— „Și de peste firea întreagă... într-o clipă se rîdică pe mii de note discordante și totuși armonice, *simfonia înfricoșată a frămîntării și a zbuciumului universal!*"
— „*Puterile adîncului se treziră* de pretutindeni..."
— „*Uraganele umplură jgheaburile largi ale munților...*"

Scanned with OKEN Scanner

— *„viforul șuiera, gemea și urla...“* .....

6. *Încetarea furtunii și biruința luminii*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Temă

Completați spațiile punctate după modelul de mai sus, adică ilustrați cu exemple din textul literar părțile descrierii.

Tabloul în proză

Ați completat spațiul punctat la nr. 5 (Natura dezlănțuită)? Citind cu atenție această parte a descrierii și efectuînd exercițiul indicat mai sus, veți constata următoarele:

1. Scriitorul este atent la schimbările și înfățișarea naturii în timpul furtunii și exprimă impresiile și emoțiile puternice de care este stăpînit.
2. Fenomenele naturii sînt zugrăvite în mișcare, într-o succesiune gradată, așa cum se desfășoară ele în realitate.
3. Manifestările naturii, începînd cu cele care semnalează apariția furtunii și terminînd cu liniștea și calmul, formează un tot, ne dau imaginea unei furtuni în munți, făcîndu-ne să trăim, ca și autorul, sentimente de încîntare, de extaz, în fața măreției naturii.

Opera literară în care sînt zugrăvite aspecte ale naturii (fenomene, privelişti) sau obiecte care să ne emoționeze se numește **tablou.**

Tabloul este o descriere în proză sau în versuri.

Numele de tablou este împrumutat de la pictură. Ceea ce scriitorul realizează cu ajutorul cuvintelor, pictorul o poate face prin mijlocirea desenului și a culorilor.

Teme *(la alegere)*

I. Descrieți o priveliște de natură, o așezare urbană sau rurală, satul sau orașul natal.

Pentru realizarea compunerii, este necesar să țineți seama de următoarele:

1. Să cunoașteți bine obiectele sau fenomenele descrise, să le observați cu atenție sau să apelați la memorie și la fantezie, pentru ca lucrarea voastră să fie nu numai convingătoare, dar să ofere și o lectură plăcută.

2. Să aveţi în vedere cadrul (relieful, decorul).
3. Să distingeţi detaliile caracteristice.
4. Să observaţi, în funcţie de momentul ales pentru descriere, luminile, culorile, sunetele, formele peisajului, ale fenomenelor sau ale obiectelor.
5. Să notaţi stările afective şi gîndurile pe care vi le creează contemplarea peisajului, a oamenilor, a obiceiurilor sau a tradiţiilor, a obiectelor.
6. Pentru ca impresia produsă de lectura compunerii voastre să fie cît mai puternică asupra cititorului sau ascultătorului, folosiţi epitete, comparaţii, metafore, personificări.
7. Daţi un titlu sugestiv descrierii.

II. Alegeţi din cărţile cunoscute de voi *descrieri-tablou* şi citiţi-le în clasă.

Scanned with OKEN Scanner

GEORGE TOPÎRCEANU (1886—1937) a fost unul dintre poeții cei mai populari și mai simpatizați de public în perioada interbelică. S-a născut la București, a trăit la Iași, fiind un susținător al revistei „Viața românească". Volumele sale de versuri: *Parodii originale*, *Balade vesele și triste* și *Migdale amare* aduc o notă nouă în poezia română din această epocă. În versuri de o mare simplitate, poetul se apropie cu înțelegere, sensibilitate, umor și ironie de lumea măruntă a florilor, a gîzelor, a păsărilor, de oamenii simpli. A fost un poet al naturii, al anotimpurilor, în cunoscutele *rapsodii* (*Rapsodii de primăvară*, *Rapsodii de vară*, *Rapsodii de toamnă*). Printre cele mai valoroase poezii ale sale figurează și *Balada munților*, *Balada morții*, *Balada unui greier mic*, *Balada chiriașului grăbit*, *Balada popii din Rudeni*.

Rapsodii de toamnă

de *George Topîrceanu*

I

A trecut întîi o boare
Pe deasupra viilor,
Și-a furat de prin ponoare[1]
Puful păpădiilor[2].

Cu acorduri lungi de liră
I-au răspuns fînețele.
Toate florile șoptiră,
Întorcîndu-și fețele.

Un salcîm privi spre munte
Mîndru ca o flamură.
Solzii frunzelor mărunte
S-au zburlit pe-o ramură.

Mai tîrziu, o coțofană
Fără ocupație
A adus o veste-n goană
Și-a făcut senzație:

Cică-n munte, la povarnă,
Plopii și răsurile[3]
Spun că vine-un vînt de iarnă
Răscolind pădurile,

Și-auzind din depărtare
Vocea lui tiranică,
Toți ciulinii pe cărare
Fug, cuprinși de panică...

Zvonul prin livezi coboară.
Colo jos, pe mlaștină,
S-a-ntîlnit un pui de cioară
C-un bîtlan[4] de baștină

Și din treacăt îi aruncă
Altă veste stranie,
C-au pornit-o peste luncă
Frunzele-n bejanie[5]...

[1] ponoare = coaste prăpăstioase.
[2] păpădie = plantă cu frunze lungi, crestate și cu florile galbene.
[3] răsură = nume dat unei specii de trandafir sălbatic, arbust, cu flori mari, de obicei roșii, cu ghimpi pe ramuri, pe tulpină; măceș.
[4] bîtlan = pasăre mare de baltă cu gîtul și picioarele lungi și cu penele cenușii.
[5] bejanie = fugă din fața dușmanilor, pribegie, refugiu.

Scanned with OKEN Scanner

II

Într-o clipă, alarmate,
Ies din şanţuri vrăbiile.
Papura pe lac se zbate
Legănîndu-şi săbiile.

Un lăstun[1], în frac, apare
Sus pe-un vîrf de trestie
Ca să ţie-o cuvîntare
În această chestie.

Dar broscoii din răstoacă[2]
Îl insultă-n pauze
Şi din papură-l provoacă
Cu prelungi aplauze.

Lişiţele[3]-ncep să strige
Ca de mama focului.
Cocostîrci, pe catalige[4],
Vin la faţa locului.

Ion Andreescu: *Peisaj de toamnă*

Un ţînţar, nervos şi foarte
Slab de constituţie,
În zadar vrea să ia parte
Şi el la discuţie.

Cînd deodată un erete[5],
Poliţai din naştere,
Peste baltă şi boschete
Vine-n recunoaştere

Cu poruncă de la centru
Contra vinovatului,
Ca să-l aresteze pentru
Siguranţa statului...

De emoţie, în surdină,
Subt un snop de bozie[6],
O pastaie de sulcină
A făcut explozie.

III

Florile-n grădini s-agită.
Peste straturi, dalia[7],
Ca o doamnă din elită,
Îşi îndreaptă talia.

Trei petunii subţirele
Farmec dînd regretelor,
Stau de vorbă între ele:
„Ce ne facem, fetelor?...“

[1] lăstun = pasăre mică, asemănătoare cu rîndunica.
[2] răstoacă = gîrlă puţin adîncă.
[3] lişiţă = pasăre de baltă avînd pene negre şi o pată albă între ochi.
[4] catalige = două prăjini prevăzute cu cîte un suport pe care se pun picioarele şi cu care se umblă (aici sensul de picioare lungi).
[5] erete = pasăre răpitoare.
[6] bozie = plantă cu miros neplăcut, cu flori albe şi fructe negre.
[7] dalie = gherghină.

Scanned with OKEN Scanner

Floarea-soarelui, bătrînă,
De pe-acum se sperie
C-au să-i cadă în ţărînă
Dinţii, de mizerie.

Şi cu galbena ei zdreanţă,
Stă-n lumina mătură,
Ca un talger de balanţă
Aplecat pe-o latură...

Între gîze, fără frică
Se re-ncep idilele[1].
Doar o gărgăriţă mică
Blestemîndu-şi zilele,

Necăjită cere sfatul
Unei molii[2] tinere,
Că i-a dispărut bărbatul
În costum de ginere.

Împrejur îi cîntă-n şagă
Greierii din flaute.
Uf, ce lume, soro dragă!
Unde să-l mai caute?

L-a găsit sub trei grăunţe
Mort de inaniţie[3].
Şi-acum pleacă să anunţe
Cazul la poliţie.

IV

Buruienile-ngrozite
De-aşa vremi protivnice
Se vorbiră pe şoptite
Să se facă schivnice[4].

Şi cum ştie-o rugăciune
Doamna măsălariţă[5],
Tot soborul[6] îi propune
S-o aleagă stariţă.

Numai colo sus, prin vie,
Rumenele lobode
Vor de-acuma-n văduvie
Să trăiască slobode.

Vezi! de-aceea, mătrăguna[7]
A-nvăţat un brusture
Să le spuie-n faţă una
Care să le usture!...

Jos, pe-un vîrf de campanulă[8]
Pururea-n vibraţie,
Şi-a oprit o libelulă[9]
Zborul plin de graţie.

Mic, cu solzi ca de balaur,
Trupu-i fin se clatină.
Juvaer de smalţ şi aur
Cu sclipiri de platină.

---

[1] idilă = aici are înţeles de iubire curată şi naivă.
[2] molie = nume dat unor fluturi, ale căror larve rod haine şi alte obiecte.
[3] inaniţie = stare de slăbiciune din pricina lipsei de hrană.
[4] schivnic = călugăr, pustnic.
[5] măsălariţă = plantă cu flori galbene; are miros respingător şi este foarte otrăvitoare.
[6] sobor = adunare, întrunire.
[7] mătrăgună = plantă otrăvitoare.
[8] campanulă = plantă (numită şi clopoţel).
[9] libelulă = nume dat mai multor specii de insecte.

Scanned with OKEN Scanner

V

Dar deodată, pe coline
Scade animația...
De mirare parcă-și ține
Vîntul respirația.

Zboară veşti contradictorii,
Se-ntretaie ştirile...
Ce e?... Ce e?... Spre podgorii[1]
Toți întorc privirile.

Iat-o!... Sus în deal, la strungă[2]
Așternînd pămîntului
Haina ei cu trenă lungă
De culoarea vîntului,

S-a ivit pe culme Toamna,
Zîna melopeelor[3],
Spaima florilor și Doamna
Cucurbitaceelor[4]...

Lung își flutură spre vale,
Ca-ntr-un nimb[5] de glorie,
Peste șolduri triumfale
Haina iluzorie[6].

Apoi pleacă mai departe
Pustiind cărările,
Cu alai de frunze moarte
Să colinde zările.
.....
.....

Gîze, flori întîrziate!
Muza[7] mea satirică
V-a-nchinat de drag la toate
Cîte-o strofă lirică.

Dar cînd știu c-o să vă-ngheţe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristeţe
Iremediabilă...

Întrebări și exerciții

1. Ce moment al toamnei surprinde poetul? Recitiți versurile care anunță sfîrșitul acestui anotimp.
2. Sosirea lui creează neliniște și spaimă, un adevărat vacarm în lumea florilor, a gîzelor și a păsărilor.
   Cum reacționează acestea la apariția toamnei?
3. Subliniați, în textul poeziei, personificările care vi se par cele mai reușite. Explicați în ce măsură sînt caracteristice pentru înfățișarea și comportarea florilor, a gîzelor și a păsărilor.
4. Cum gradează poetul momentele agitației care a pus stăpînire pe lumea vegetală și animală?
5. Apariția toamnei și panica iscată sînt zugrăvite în culori pitorești și cu umor. Dați exemple.
6. Lumea înfățișată este privită cu duioșie și înțelegere. Recitiți versurile care exprimă sentimentul solidarității poetului cu această lume.

---

[1] podgorie = regiune întinsă cultivată cu vii.
[2] strungă = aici cu sensul de loc îngust de trecere, trecătoare, defileu.
[3] melopee = melodie tristă, melancolică.
[4] cucurbitácee = familie de plante din care fac parte dovleacul și pepenele.
[5] nimb = cerc luminos.
[6] iluzorie = care nu poate fi realizat, care nu există în realitate (aici sensul de înșelător, amăgitor).
[7] muză = zeiță, femeie care inspiră pe poeți (aici are sensul de inspirație poetică).

Scanned with OKEN Scanner

7. Observați sensul verbului *a se agita* în versul: „Florile-n grădini *s-agită*...". Dați exemple în care verbul *a se agita* are și alte înțelesuri.
8. Indicați sinonimele cuvintelor *tiranic* și *zvon*. Introduceți în propoziții sau fraze sinonimele respective. Pentru a afla sinonimele, căutați cele două cuvinte într-un dicționar al limbii române sau în *Dicționarul de sinonime*.
9. Formați propoziții sau fraze în care verbul *a striga* să facă parte din diferite construcții de tipul celor de mai jos. Ex.:
   — *striga ca de mama focului;*
   — *striga cît îl ținea gura;*
   — *striga pînă nu mai putea.*

*

Memorizați, la alegere, versuri ale poeziei *Rapsodii de toamnă*.

*

„Cred că dl. Topîrceanu are cei mai mulți cititori. Sînt chiar unii care îl citesc fără să știe, căci sînt oameni care îi spun versurile pe dinafară, fără să știe de cine sînt făcute, de parcă s-ar fi născut ca poezia populară."

(Demostene Botez, în 1929)

Ghicitori

Doisprezece frați aleargă
Anul cît este de lung;
Fug de zor prin lumea-ntreagă,
Niciodată nu se-ajung.

(Lunile anului)

Ploaie și soare,
Ploaie și ninsoare
Se laie, pe rînd,
Zile, nopți furînd...

(Anotimpurile)

Am un copac
Cu douăsprezece ramuri:
Jumate verzi, jumate uscate;
În fiecare ramură — cîte patru cuiburi,
În fiecare cuib — cîte șapte ouă;
Jumate albe, jumate negre.

(Anul cu subdiviziunile lui)

Lecturi facultative

Citiți poezii de George Topîrceanu din volumul *Balade vesele și triste*.

Scanned with OKEN Scanner

Compuneri libere

(la alegere)

I. Să respirăm aerul proaspăt al pădurilor şi al apelor limpezi!

Vă simţiţi bine în mijlocul naturii? Vă place aerul curat al dimineţilor şi al serilor de primăvară şi de toamnă? Aţi întîlnit peisaje care vă încîntă ochiul prin varietatea culorilor şi prospeţimea vegetaţiei? Este cineva, oare, în lumea aceasta care să nu caute apa curată şi limpede şi aerul proaspăt al pădurilor?

Ce să facem pentru a le avea permanent?

Scrieţi, pe această temă, o compunere. Poate cunoaşteţi şi fapte şi atitudini care dovedesc grija omului pentru ocrotirea mediului înconjurător sau, dimpotrivă, care vorbesc de nepăsarea unor semeni ai noştri faţă de acesta. Prezentaţi-le în scris.

1. *Citiţi:*

„Ziua următoare alunecam, duşi de un vînt slab, pe un ocean a cărui apă limpede de la suprafaţă era plină de bucăţi negre de reziduuri ce pluteau părînd că nu se mai termină. După trei zile am văzut apa atît de murdară, încît nu ne-am încumetat să băgăm periuţele de dinţi în ea. Abdulah a trebuit să primească o raţie suplimentară de apă potabilă pentru ritualul spălatului. Atlanticul nu mai era albastru, ci cenuşiu-verzui şi acoperit cu pete de petrol, variind ca întindere de la un ac de păr pînă la mărimea unui sandviş. Sticle de plastic pluteau printre reziduuri. Era ca şi cum ne-am fi aflat într-un port murdar. Nu văzusem nimic de acest fel în cele o sută şi una zile petrecute cu nasul la nivelul mării pe bordul lui „Kon-Tiki.“ Toţi ne-am dat seama că omenirea se află, într-adevăr, într-un proces de poluare a celei mai vitale fîntîni, a indispensabilei uzine de filtrare a planetei noastre, oceanul. Pericolul pentru noi şi pentru generaţiile viitoare ne apărea în toată grozăvia lui.

Proprietarii de nave, industriaşii, autorităţile văd marea alunecînd mai departe cu o viteză potrivită, de pe puntea navelor obişnuite şi nu sînt nevoiţi să-şi bage periuţele de dinţi şi nasul în apă săptămîni de-a rîndul, ca noi. Trebuia să le trimitem apeluri de protest tuturor acelora care voiau să ne asculte. De ce permitem ca artera noastră comună, oceanul, să devină un canal de scurgere a şuvoaielor de petrol şi reziduurilor chimice? Ne mai agăţăm oare de ideea medievală că marea e infinită?...“

(Thor Heyerdahl: *Expediţiile Ra*)

2. *O lecţie dată de copii*

Sub acest titlu, s-au publicat, într-un ziar central, următoarele relatări ale unui bătrîn:

Scanned with OKEN Scanner

— Am 71 de ani, umblu pe munte de la 15 ani și rar mi-a fost dat să văd o faptă atît de frumoasă. Aparține unui echipaj pionieresc, „Ocrotitorii Apusenilor"..., care s-a remarcat prin realizarea unor acțiuni ce demonstrează marea dragoste a copiilor față de natură... Acești copii, împreună cu profesorul lor de biologie, s-au gîndit să curețe tot ce rămîne după ospețele campestre ale drumeților certați cu etica turistică. S-au băgat în apa rece a cîtorva cunoscute lacuri glaciare din Retezat și au scos exact 2713 cutii de conserve. Le-au adunat în grămezi, le-au înconjurat cu garduri de pietre și au plantat alături cîte un panou cu îndemnul de a nu mai repeta astfel de abateri de la regulile elementare ale ocrotirii naturii. Pe panou au scris: „La anul să nu mai avem ce pune aici! Oricum, noi iar venim, pentru că ne plac munții, ne plac natura și aerul acesta tonifiant".

3. *Vocabular ajutător pentru compunere:*

— mediu (natural, geografic, înconjurător, ambiant, purificat, poluat), floră, faună, echilibru (natural, ecologic, biologic), protecție (a naturii, a mediului), conservare, purificare (a aerului, a mediului, a atmosferei), deversare (a reziduurilor, a deșeurilor, a apelor reziduale), poluare, alterare, periclitare, surse (de hrană, de apă), nociv, nocivitate, a ocroti, a împăduri, a îndigui, a salva, a combate (poluarea), a evacua (reziduuri), a filtra, a infecta (mediul), a vătăma (flora, fauna), a avertiza, a reface (echilibrul natural, biologic, mediul ambiant), a preveni.

4. Lectură facultativă: *Paradisul murdar*, de Ioan Grigorescu.

II. Toamna

(compunere liberă)

Înainte de a scrie compunerea, citiți operele de mai jos:

Toamna, de George Coșbuc
Toamnă (— Te uită, frunza pică irosită) } de Șt. O. Iosif
Toamnă (Se-ntoarce toamna iar, cu aiureli) }
Toamna, de Octavian Goga
Toamna la Florica, de Ion Pillat
În vie, de Ion Pillat
Vals de toamnă } de George Bacovia
Nervi de toamnă }
Laudă toamnei, de Geo Bogza

Sugestii pentru alcătuirea lucrării

Introducere

1. Succesiunea anotimpurilor.
2. Semnele apariției toamnei (natura își schimbă înfățișarea, căldura din timpul verii a scăzut, se schimbă felul muncilor agricole, păsările migratoare încep să părăsească meleagurile noastre).

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

1. Natura specifică acestui anotimp, farmecul lui. Varietatea culorilor peisajului. Sentimentele create de natura toamnei (optimism, melancolie, nostalgie).
2. Frumusețea și rodnicia anotimpului („toamna harnică și darnică").
3. Satisfacțiile pe care le trăiesc oamenii muncii pentru recoltele bogate, obținute pe ogoare.
4. Strîngerea recoltelor.
5. Participarea elevilor la culesul roadelor.
6. „Ziua recoltei" — o mare sărbătoare. Prețuirea muncii harnice a celor care lucrează în agricultură.

Încheiere Ce înseamnă toamna pentru voi.

Dați un alt titlu compunerii voastre.

III. Căutați în albume cu reproduceri după picturi un tablou cu imaginea toamnei și încercați să-l descrieți.

Scanned with OKEN Scanner

„O, mamă, dulce mamă..."

(Mihai Eminescu)

ION CREANGĂ (1839—1889) este unul dintre cei mai mari, mai cunoscuți și mai îndrăgiți scriitori ai noștri. Cine n-a citit poveștile lui Creangă — *Soacra cu trei nurori, Capra cu trei iezi, Punguța cu doi bani, Dănilă Prepeleac, Povestea lui Harap Alb, Fata babei și fata moșneagului!* Cine n-a fost încîntat de farmecul și vioiciunea întîmplărilor, de darul de povestitor al lui Creangă!

Scriitorul s-a născut la Humulești, în ținutul Neamțului, așezare despărțită de Tîrgu-Neamț doar de apa Ozanei „cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul...". Viața și lumea satului au avut o influență covîrșitoare asupra lui și au determinat nașterea sa ca scriitor, „întîiul mare scriitor român ieșit chiar din sînul poporului, scriind despre popor, însă ridicîndu-se la mijloacele marii arte" (George Călinescu).

A fost mai mulți ani un învățător priceput și iubit de elevii săi, el însuși autor al unor manuale după care se învăța pe vremea aceea și după care au învățat mai tîrziu și alte generații. În această calitate l-a cunoscut Eminescu, cu care a rămas prieten statornic pînă la sfîrșitul vieții marelui poet.

Cea mai însemnată operă a sa este *Amintiri din copilărie*, imagine luminoasă a vieții satului, a obiceiurilor și tradițiilor poporului, în centrul căreia se află întîmplările și peripețiile lui Nică a[l] lui Ștefan a[l] Petrii, de cînd „a făcut ochi" și pînă cînd ajunge la Iași, scos cu greu din lumea satului, „ca ursul din bîrlog".

Amintiri din copilărie

(fragment)

de *Ion Creangă*

Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, țăranul de la munte, strămutat la cîmp, și pruncul, dezlipit de la sînul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, cînd veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei. Și oare de ce nu m-aș fi dat dus din Humulești, nici în ruptul capului, cînd mereu îmi spunea mama că pentru folosul mieu este aceasta? Iaca de ce nu: drăgăliță Doamne, eram și eu acum holtei[1], din păcate! Și Iașii, pe care nu-i văzusem nici-

[1] holtei = bărbat necăsătorit, burlac, tînăr bun de însurat.

Scanned with OKEN Scanner

odată, nu erau aproape de Neamț, ca Fălticenii, de unde, toamna tîrziu și mai ales prin cîșlegile[1] de iarnă, fiind nopțile mari, mă puteam repezi din cînd în cînd, pîșlind-o[2] așa cam pe după toacă, și tot înainte, sara pe lună, cu tovarășii mei la clăci în Humulești, pe unde știam noi, ținînd tot o fugă, ca telegarii. Și după ce jucam cît jucam, furam cîte-un sărutat de la cele copile sprințare, și pînă-n ziuă fiind ieșiți din sat, cam pe la prînzul cel mare ne-aflam iar în Fălticeni, trecînd desculți prin vad, în dreptul Baei, Moldova înghețată pe la margini, și la dus și la întors, de ne degera măduva-n oase de frig! Inima însă ne era ferbinte, că ce gîndeam și izbîndeam. De la Neamț la Fălticeni și de la Fălticeni la Neamț era pentru noi atunci o palmă de loc. Dar acum se schimba vorba: o cale scurtă de două poște, de la Fălticeni la Neamț, nu se potrivește c-o întindere de șese poște, lungi și obositoare, de la Iași pînă la Neamț. Căci nu vă pară șagă: de la Neamț pînă la Iași e cîtu-i de la Iași pînă la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin. Și mai bine să rămîi pe loc, Ioane, chiteam[3] în mintea mea cea proastă, decît să plîngi nemîngăiet și să te usuci, de dorul cui știu eu, văzînd cu ochii!... Dar, vorba ceea: „Ursul nu joacă de bunăvoie". Mort-copt, trebui să fac pe cheful mamei, să plec fără voință și să las ce-mi era drag!

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mîhnire Cetatea Neamțului de atîtea veacuri! Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cîntînd și chiuind, cutrieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul[4] cu știoalnele[5], țarinile cu holdele, cîmpul cu florile și mîndrele dealuri, de după cari-mi zîmbeau zorile în zburdalnica vîrstă a tinereței!

Asemenea, dragi-mi erau șăzătorile, clăcile, horile și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire! De piatră de-ai fi fost, și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie cînd auzeai uneori în puterea nopței pe Mihai scripcariul din Humulești umblînd tot satul cîte c-o droaie de flăcăi după dînsul și cîntînd:

Frunză verde de cicoare,
Astă noapte pe răcoare
Cînta o privighitoare
Cu viersul de fată mare.
Și cînta cu glas duios,
De picau frunzele jos;
Și cînta cu glas supțire
Pentru-a noastră despărțire;
Și ofta și ciripea,
Inima de ț-o rupea!

[1] cîșlegi = interval de timp între două posturi.
[2] a pîșli = a porni, a pleca, a fugi.
[3] a chiti = a socoti, a crede, a judeca.
[4] prund = pietriș mărunt, amestecat cu nisip.
[5] știoalnă = loc mai adînc din albia unei ape curgătoare.

Scanned with OKEN Scanner

Și cîte și mai cîte nu cînta Mihai lăutariul din gură și din scripca sa răsunătoare, și cîte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, de-ți părea tot anul zi de sărbătoare! Vorba unei babe: „Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru, și atunci să fie praznic și nuntă".

Apoi lasă-ți, băiete, satul, cu tot farmecul frumusețelor lui, și pasă de te du în loc strein și așa depărtat, dacă te lasă pîrdalnica[1] de inimă! Și doar mă și sileam eu, într-o părere, s-o fac a înțălege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... și să mor printre streini! că văru-mieu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oșlobanu și alții s-au lăsat de învățat și, despre asta, tot mănîncă pîne pe lîngă părinții lor. Dar zădarnică trudă! Mama avea alte gînduri; ea îmi pregătea cu îngrijire cele trebuitoare, zicîndu-mi de la o vreme cu asprime:

— Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gîlceavă[2]!... Ai să pleci unde zic eu. Și Zaharia lui Gîtlan merge cu tine. Luca Moșneagu, megieșul[3] nostru, vă duce cu căruța cu doi cai ca niște zmei. Ia, mai bine, răpezi-te pînă la el de vezi, gata-i de drum? Că mîne dez-dimineață, cu ajutorul Domnului, plecați.

— Nu mă duc, mamă, nu mă duc la Socola, macar să mă omori! ziceam eu, plîngînd cu zece rînduri de lacrimi. Mai trăiesc ei oamenii și fără popie.

— Degeaba te mai sclifosești[4], Ioane, răspunse mama cu nepăsare! la mine nu se trec acestea... Pare-mi-se că știi tu moarea[5] mea... Să nu mă faci, ia acuș, să ieu culeșerul[6] din ocniță[7] și să te dezmierd, cît ești de mare!

Apoi cheamă pe tata și-i zice hotărîtor:

— Spune-i și d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-și ieie nădejdea și să-și caute de drum.

— Mai rămîne vorbă despre asta? zise tata posomorît. Are să urmeze cum știm noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său. Cînd m-ar bate numai atîta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi? Doar eu mă lupt cu gîndul cum să-i port de cheltuială, căci banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele. Și la iști vro șase, afară de dînsul, dacă rămîn acasă, nu li mai trebuie nimica? Dar fiind el cel mai mare, norocul său; trebuie să căutăm a-l zburătăci[8], căci nu se știu zilele omului! Și poate vreodată să fie și el sprijin pentru ișialalți.

Văzînd eu că nu-i chip de stat împotriva părinților, începui a mă gîndi la pornire, zicînd în sine-mi cu amărăciune: „Ce năcaz pe capul mieu! Preuții noștri din sat n-au mai trepădat[9] pe la Socola, și, mila sfîntului! nu-i încape cureaua de pîntecoși ce sînt. D-apoi călugării, o adunătură de zamparagii[10] dugliși[11], din toată lumea, cuibăriți prin mînăstire, ce nu ajung? Și eu să înșir atîtea școli:

[1] pîrdalnic = afurisit, blestemat.
[2] gîlceavă = ceartă, neînțelegere, discuție aprinsă.
[3] megieș = vecin.
[4] a se sclifosi = a plînge fără motiv, a scînci, a se smiorcăi, a face mofturi, nazuri.
[5] știi tu moarea mea = mă cunoști tu la supărare (știi tu felul meu de a fi).
[6] culeșer = făcăleț, mestecău.
[7] ocniță = adîncitură într-o sobă de zid.
[8] a zburătăci = aici cu înțelesul de a ajuta pe cineva să-și facă un rost în viață.
[9] a trepăda = a alerga fără astîmpăr, a se agita.
[10] zamparagiu = derbedeu.
[11] dugliș = leneș, trîndav.

Scanned with OKEN Scanner

în Humulești, la Broșteni în crierii munților, în Neamț, la Fălticeni, și acum la Socola, pentru a căpăta voie să mă fac, ia, acolo, un popă prost, cu preuteasă și copii; prea mult mi se cere!“

Acuș îi spun mamei că mă duc la călugărie, în Neamț, ori la Secu. Și cu cîtă carte știu, cu cîtă nu știu, peste cîțiva ani pot s-ajung dichiu[1] la vrun mitoc[2] și să strîng un știubei[3] plin de galbeni, ca părintele Chirilaș, de la jugărit[4], din Vînătorii Neamțului. Ș-apoi atunci... pune-ți, cuvioase Ilarie, plosca cu rachiu la șold, icrișoare moi cît se poate de multe și altceva de gustare în buzunările dulamei[5], pistoalele în brîu, pe sub rasă, comanacul pe-o ureche și, cu *sabia Duhului* în mînă și pletele în vînt, ia-o la papuc, peste „Piciorul Rău“, spre „Cărarea Afurisită“ dintre Secu și Agapia din deal. [...]

În sfîrșit, ca să nu-mi uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare, pînă s-au revărsat zorile, m-am frămîntat cu gîndul, feliu și chip, cum aș putea îndupleca pe mama să mă deie mai bine la mînăstire; și tocmai cînd eram hotărît a spune mamei aceste, iaca și soarele răsare, vestind o zi frumoasă, și Luca Moșneagu, însurățel de-al doilea, a cărui tînără nevastă avusese grijă să-l trezească la timp și să-l pregătească de pornire..., se și aude strigînd afară: „Gata sînteți? Haidem! că eu vă aștept cu caii înhămați“. Mama atunci mă și ia răpede-răpede la pornit, fără să am cînd îi spune de călugărie.

Și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moș Luca, sărutăm noi mîna părinților, luîndu-ne rămas bun cu ochii înecați în lacrîmi, și, după ce ne suim în căruță, supărați și plînși, ca vai de noi, Luca Moșneagu, harabagiul[6] nostru, dă bici cailor...

Era dimineața, în ziua de Tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul, cînd ieșeam din Humulești, și fetele și flăcăii, gătiți frumos, ca în zi de sărbătoare, foiau prin sat în toate părțile, cu bucurie zugrăvită pe fețe! Numai eu cu Zaharia, ghemuiți în căruța lui moș Luca, ne duceam surgun, dracului pomană, că mai bine n-oi putea zice.

— Rogu-te, mînă mai tare, moș Luca, zic eu, să nu se mai uite satul ca la urs la noi! Luca Moșneagu, însă, mîna cum știa el, căci smîrțoagele lui de cai erau vlăguiți din cale-afară, și slabi, și ogîrjiți ca niște mîți de cei leșinați, nu zmei, cum zicea mama, care nu știa cum să mă urnească mai degrabă din casă.

— Fire-ar afurisit să fie cine a mai desființat și catihețiile cele, tocmai acum în vremea noastră! zise Zaharia lui Gîtlan, plin de năduh, după ce-am ieșit la drum, afară. Cînd să-ți petreci și tu tinerețea, apucă-te de cărturărie; parcă are omul zece vieți! Tot umblînd noi din școală în școală, mai mult, ia, așa „De

[1] dichiu = administrator al unei mănăstiri.
[2] mitoc = mănăstire mică.
[3] știubei = stup, trunchi găunos sau scobit.
[4] jugărit = în trecut, taxă care se plătea pentru un car de lemne scoase din pădure.
[5] dulamă = haină.
[6] harabagiu = căruțaș care transportă, cu plată, oameni sau mărfuri.

frunza frăsinelului", mîne, poimîne avem să ne trezim niște babalîci gubavi[1] și oftigoși — numai buni de făcut popi, ieșiți din Socola.

— Ce zici dumneta, moș Luca, despre unele ca acestea?

— Ce să zic, dascăle Zaharia; știm noi cum vi-s formele? Eu trebuie să vă duc la locul hotărît, și, de-aci încolo, cum v-a sluji capul. Hi, căluții tatei, să ne întoarcem cît mai degrabă acasă!

Cînd auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și cînd mai vedeam cum rămîn satele și locurile frumoase în urmă, și tot altele necunoscute se înfățoșază înainte-ne, supărarea noastră creștea la culme! Pentru fiecare fîntînă, părîu, vîlcică, dumbravă și alte locuri drăgălașe ce lăsam în urmă-ne scoteam cîte-un suspin adînc din piepturile noastre! Și, după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în sama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri.

După un scurt popas, făcut la podul de la Timișești, de pe Moldova, pornim înainte spre Moțca și suim încet-încet codrul Pășcanilor. Apoi, din vîrful acestui codru, mai aruncăm, nimernicii de noi, cîte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului: urieșii munți, cu vîrfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pîrăile cu răpejune, șopotind tainic, în mersul lor neîncetat, și ducînd, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi[2] omenești, să le înece în Dunărea măreață!

— Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborîndu-ne la vale spre Pășcani; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărîtă cine știe pentru cîtă vreme!

— Cum ni-a fi scris de la Dumnezeu sfîntul, zise Zaharia, cu glasul aproape stins, ș-apoi rămase dus pe gînduri tot drumul, pînă la Blăgești, peste Siretiu, unde ni-a fost și masul[3] în noaptea aceea.

Dar vai de masul nostru! Aici, pe prispa unui rotariu, puțin de nu era să rămînem chiori. De cu sară și pînă după miezul nopței am stat numai într-o fumăraie de baligi, ca la carantină, și tot ne-au coșit[4] țînțarii.

— Așa-i viața cîmpenească, zise moș Luca, cioșmălindu-se[5] și învîrtindu-se ca pe jăratic, de răul țînțărimei. Cum treci Siretul, apa-i rea și lemnele pe sponci[6]; iar vara te înăduși de căldură, și țînțarii te chinuiesc amarnic. N-aș trăi la cîmp, Doamne ferește! Halal pe la noi! Apele-s dulci, limpezi ca cristalul și reci ca gheața; lemne, de-ajuns; vara, umbră și răcoare în toate părțile; oamenii, mai sănătoși, mai puternici, mai voinici și mai voioși, iar nu ca iști de pe la cîmp: sarbezi la față și zbîrciți, de parcă se hrănesc numai cu ciuperci fripte, în toată viața lor.

---

[1] gubav = bolnăvicios, lipsit de putere.
[2] aht = oftat, suspin, suferință, chin.
[3] mas = popas.
[4] a coși = (reflexiv) a se băși̦ca (pielea).
[5] a se ciosmăli = a se frămînta, a se zvîrcoli.
[6] pe sponci = în cantitate mică, puțin.

Scanned with OKEN Scanner

— Știi una, moș Luca, zise Zaharia de la o vreme. Găinușa-i spre asfințit, rariţile de-asemine, și luceafărul de ziuă de-acum trebuie să răsară; haidem să pornim la drum!

— Că bine zici, dascăle Zaharie! parcă ț-a ieșit un sfînt din gură! Decît ne-om tot învîrti și cioșmoli pe iastă prispă, mai bine să scurtăm din cale. Căci mare-i Dumnezeu, ne-a feri el de întîmplări!

Și așa, luîndu-ne rămas bun de la gazdă, care era tot afară culcat, pe altă prispă, plecăm. Și cum ieșim în șleah[1], părerea noastră de bine: întîlnim cîțiva oameni, cu niște cară cu draniță[2], mergînd spre Iași. Ne întovărășim cu dînșii, de frica lăieșilor din Ruginoasa, și hai-hai, hai-hai, pînă-n ziuă, iacă-tă-ne în Tîrgul-Frumos, unde-am și înjunghiat cîțiva harbuji[3] într-ales, de ni-am potolit, deocamdată, și foamea, și setea. Apoi, după ce s-au hodinit caii, am pornit înainte, spre Podu-Leloaie; și de aici, tot înainte spre Iași, mai mult pe jos decît în căruță, căci zmeii lui moș Luca se muiese de tot, și țăranii noștri, glumeți cum sînt ei, ne tot șfichiuiau[4], în treacăt, care dincotro, de ni-era mai mare rușinea, de rușinea lui moș Luca. Iar, mai ales, pe la asfințitul soarelui, tocmai cînd întram în Iași, pe rohatca[5] Păcurari, un flăcăoan al dracului ne-a luat în rîs cum se cade, zicînd:

— Moșule, iè sama de ține bine telegarii ceia, să nu ieie vînt; că Iașul ista-i mare și, Doamne ferește, să nu faci vro primejdie!...

Atîta i-a trebuit lui moș Luca, ș-apoi lasă pe dînsul! cîte parastase și panaghii, toate i le-a rădicat...

— I-auzi, măi! Dac-ar ști el, chiolhănosul[6] și ticăitul[7], de unde-am pornit astă noapte, ș-ar strînge lioarba[8] acasă, n-ar mai dîrdăi degeaba asupra căișorilor mei! Ș-apoi doar nu vin eu acum întăiași dată la Iași, să-mi deie povăț unul ca dînsul ce rînduială trebuie să păzesc. Patruzecile mîne-sa de golan! Dacă n-a stat oleacă, să-l învăț eu a mai lua de altă dată drumeții în rîs!

Văzînd noi că ne ieu oamenii tot peste picior și pe moș Luca tulburat din cale-afară, cum eram în căruță, ne acoperim peste tot c-un țol, zicînd eu, cam cu sfială:

— Moș Luca, de te-a întreba cineva, de-acum înainte, de ce trag caii așa de greu, să-i spui că aduci niște drobi de sare de la Ocnă, și las' dacă nu te-a crede fiecare!...

— Ei, apoi?! Știutu-v-am eu că și voi mi-ați fost de-aceștia? zise moș Luca, mergînd pe lîngă cai, plin de năduh; nu mă faceți, că ia acuș vă ard cîteva jordii prin țolul cela, de v-a trece spurcatul!

---

[1] șleah (șleau) = drum natural, bătătorit de care (de aici expresia: a vorbi pe șleau = a vorbi deschis, fără înconjur).

[2] draniță = scîndurică subțire de lemn de brad cu care se acoperă casele, șindrilă.

[3] harbuz = pepene verde, lubeniță.

[4] a șfichiui = a lovi scurt, a biciui, a înțepa cu vorba.

[5] rohatcă = barieră.

[6] chiolhănos = ticălos, mișel.

[7] ticăit = mocăit, nenorocit, necăjit.

[8] a-și strînge lioarba acasă = a-și ține gura.

Scanned with OKEN Scanner

Auzind noi ce ni se pregătește, ghiontitu-ne-am unul pe altul, chicotind înăduşit, şi ca' mai ba să zicem nici cîrc! În sfîrşit, după multe şfichiuiri ce-a primit moş Luca de la unii-alţii, cum e lumea a dracului, mergînd noi în pasul cailor, din hop în hop, tot înainte prin rătăcănile[1] de pe uliţile Iaşilor, am ajuns într-un tîrziu noaptea, în cieriul Socolei şi am tras cu căruţa sub un plop mare, unde-am găsit o mulţime de dăscălime adunată de pe la catiheţi, din toate judeţele Moldovei: unia mai tineri, iar cei mai mulţi cu nişte tîrsoage[2] de barbe cît badanalele[3] de mari, şezînd pe iarbă, împreună cu părinţii lor, şi preuţi şi mireni[4], şi mărturisindu-şi unul altuia păcatele!

*

„Aici, ca şi în poveştile şi povestirile sale, Creangă execută trecerea de la nivelul popular al literaturii la nivelul ei cult pe o cale pur spontană... Poporul întreg a devenit artist individual în Creangă."

(Tudor Vianu)

Întrebări şi exerciţii

1. Imaginea satului, aşa cum se desprinde din acest capitol, este luminoasă, iar evocarea lui se face cu nostalgie şi duioşie, ca, dealtfel, în toată opera. Indicaţi episoadele care exprimă mai pregnant aceste sentimente.
2. Evocarea satului este una dintre paginile cele mai emoţionante din *Amintiri*... Cum este zugrăvit cadrul natural al Humuleştilor?
3. De ce este atît de dureroasă despărţirea lui Nică de lumea satului? Cum exprimă scriitorul starea lui sufletească? De ce a introdus versurile populare ale cîntecului de dor?
4. Ce trăsături noi completează portretul lui Nică şi al mamei în acest capitol?
5. Prin felul în care sînt „spuse", faptele obişnuite capătă, în operă, aspecte deosebite, neobişnuite. Daţi exemple din care să reiasă că scriitorul ne face să trăim intens, împreună cu el, întîmplările, bucuriile şi micile necazuri. Comentaţi, din acest punct de vedere, felul în care este povestită călătoria de la Humuleşti la Iaşi. Aveţi în atenţie şi o remarcă a lui George Călinescu: Ion Creangă „vorbeşte ca un povestitor, ca un om care stă pe laviţă şi istoriseşte altora, fiind el însuşi erou în naraţiune".
6. Personajele prind viaţă, în primul rînd, prin dialoguri şi monologuri. Exemplificaţi.
7. Povestirea este însoţită permanent de voioşie, expresie a optimismului şi a vitalităţii poporului nostru.
   Ce surse creează umorul sănătos din acest capitol? Pentru a răspunde la întrebare trebuie să aveţi în vedere:

   — buna dispoziţie a povestitorului (cum s-ar zice: Nică face haz de necaz);
   — întîmplările hazlii;
   — alunecarea povestirii de la lucruri serioase la glumă;
   — ironia şi autoironia;
   — aluzii, proverbe, zicători, expresii populare, îmbinări neaşteptate de cuvinte, prin care scriitorul obţine efecte deosebite (ex. Nică încearcă zadarnic să se opună plecării la Socola. Pînă la urmă ajunge în căruţa lui moş Luca, cu

[1] rătăcană = groapă adîncă, scufundătură.
[2] tîrsoagă (tîrsoacă) = troscot (cu sensul de barbă stufoasă).
[3] badana = bidinea.
[4] mirean = credincios care nu aparţine clerului.

Scanned with OKEN Scanner

care „*ne duceam surgun, dracului pomană, că mai bine n-oi putea zice*“ — a fi în surghiun și a fi dat dracului drept pomană înseamnă **că este cît se poate de rău** pentru cineva).

8. Dați exemple din care să reiasă capacitatea excepțională a lui Creangă de a folosi limba vorbită, pentru a exprima gînduri, atitudini și stări sufletești variate. Observați nu numai expresiile populare, dar și sensul pe care-l capătă, în text, unele cuvinte. Ex. Luca Moșneagu este *însurățel de-al doilea* (de ce nu spune scriitorul *însurat* de-al doilea?).

9. Înlocuiți locuțiunile de mai jos cu sinonimele lor:

Mort-copt, trebui să fac pe cheful mamei...
Moș Luca — tulburat *din cale-afară*...
smîrțoagele lui de cai erau vlăguiți *din cale-afară*...

Care dintre acestea exprimă ideea de superlativ?

10. Ce înțeles au în text construcțiile de mai jos:

Și *cu cîtă carte știu, cu cîtă nu știu*...
Și după ce *jucam cît jucam*...
Și *cîte și mai cîte* nu cînta...

11. Observați frazele de mai jos. Creangă folosește frecvent propozițiile temporale înaintea regentei, sugerînd, prin aceasta, desfășurarea rapidă a întîmplărilor. Observați, în lectură, că accentul cade pe propoziția regentă, principală.
Un alt procedeu care dă particularitate felului de a povesti al scriitorului este introducerea propozițiilor temporale prin *cum* cu valoare temporală. Găsiți exemple în textul lui Creangă. Acest procedeu sugerează desfășurarea rapidă a întîmplărilor.

„cînd eram hotărît a spune mamei aceste, *iaca și soarele răsare*...“
„Cînd să-ți petreci și tu tinerețea, *apucă-te de cărturărie*...“
„Cînd auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și cînd mai vedeam cum rămîn satele și locurile frumoase în urmă..., *supărarea noastră creștea la culme!*“

12. Citiți, cu intonația cerută de punctuație, alineatul al doilea de la p. 69. Apoi indicați cuvintele pe care cade accentul frazei. Ce explicație dați?

13. Introduceți, oral, în diferite enunțuri, sensurile expresiilor (locuțiunilor verbale) de mai jos, care aparțin îndeosebi vorbirii populare:

a duce
- (pe cineva) *cu vorba* (sau cu minciuna) = a-i promite mereu
- (pe cineva) *cu zăhărelul* (sau cu *cobza*, cu *prești*) = a înșela, a minți, a amăgi
- *dorul* = a-i fi dor de cineva, a fi dornic de ceva, a simți lipsa unui lucru
- *grijă* (cuiva) = a fi îngrijorat
- (ceva) *la capăt* (la îndeplinire, la bun sfîrșit) = a îndeplini (ceva)

Scanned with OKEN Scanner

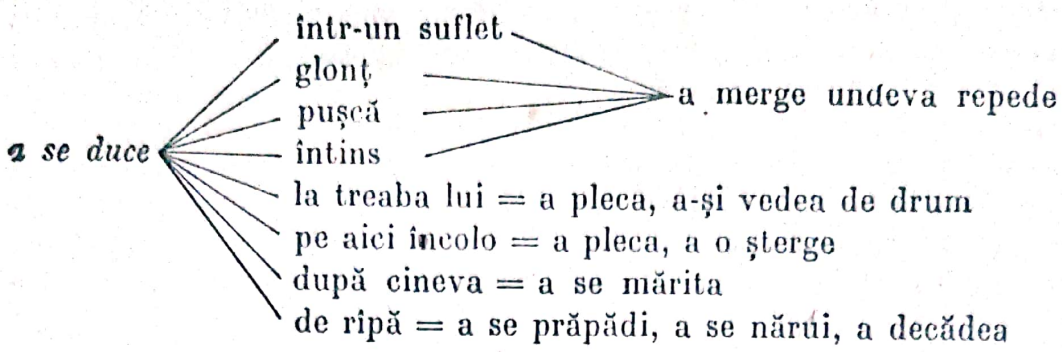

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiți planul dezvoltat al acestei narațiuni.
2. Alcătuiți o compunere liberă cu tema: „Copilăria mea".
3. Dacă ați vizitat locurile unde a trăit Ion Creangă, relatați impresiile voastre într-o compunere cu tema „Pe urmele lui Ion Creangă".
4. Alcătuiți o compunere cu tema: Humulești, leagănul „Amintirilor din copilărie".

Lecturi facultative

Citiți și alte opere despre anii copilăriei, ca, de exemplu: „*Căpitan*" *Mavromati*, de Panait Istrati, *La noi, la Viișoara*, de M. Sadoveanu; *Singur pe lume*, de Hector Malot, *Gavroche*, de Victor Hugo, sau poezii din culegerea *Copilăria evocată de poeți*, Editura didactică și pedagogică, 1975.

Scanned with OKEN Scanner

NICOLAE LABIŞ (1935—1956) părea un nou „luceafăr" al poeziei româneşti. S-a stins însă cînd abia începuse să strălucească. S-a născut în Poiana-Mărului — Mălini, în apropierea Fălticenilor (judeţul Suceava). El este reprezentantul cel mai fidel al generaţiei de poeţi care se afirmă după 1950. În timpul scurtei sale vieţi i-a apărut volumul de versuri *Primele iubiri*.

Mama

de *Nicolae Labiş*

N-am mai trecut de mult prin sat şi-mi spune
Un om ce de pe-acasă a venit
Cum c-a-nflorit la noi mălinul
Şi c-ai albit, mămucă, ai albit.

Alt om mi-a spus c-ai stat la pat, bolnavă.
Eu nu ştiu cum să cred atîtea veşti,
Cînd din scrisori eu văd precum matale
Din zi în zi mereu întinereşti.

Ion Vlasiu: *Maternitate*

Întrebări

1. Ce sentiment înălţător exprimă poezia?
2. Cum înţelegeţi ultimul vers?
3. Indicaţi locurile unde se impune pauza necesară în timpul lecturii.
4. Ce rol are repetiţia în ultimul vers din strofa întîi? Dar forma populară a pronumelui personal de politeţe?

*

Memorizaţi poezia.

Lecturi facultative

Citiţi poezii din volumele:

— *Gînduri închinate mamei* (antologie — Editura „Ion Creangă", 1972)
— *O, mamă, dulce mamă...* (antologie — Editura „Facla", 1973)
— *Mamei...* (antologie — Editura didactică şi pedagogică, 1974)

Scanned with OKEN Scanner

Compuneri libere

(la alegere)

1. În ziarul „Scînteia" din 18 ianuarie 1975, la rubrica „Faptul divers", a apărut următoarea informație sub titlul *Ca de la mamă la mamă:*

„În împrejurările vitrege ale anului 1946, o fetiță abia născută a fost luată în grija Casei copilului din Galați. La scurt timp, o familie din localitate a înfiat-o. Anii au trecut, fetița a crescut mare, a învățat carte, s-a căsătorit și, la rîndul ei, a ajuns mamă a doi copii... Într-o bună zi, mama ei adoptivă i-a mărturisit că, de fapt, mama ei adevărată, cea care i-a dat viață, este alta. S-au dus la miliția din Galați și au spus tot ce au pe inimă. După îndelungi cercetări, fiica și-a regăsit mama... În timpul întîlnirii lor emoționante au curs multe lacrimi. De bucurie."

Pornind de la relatarea de mai sus, încercați să alcătuiți, din imaginație, o narațiune care să cuprindă o succesiune de întîmplări legate de faptul povestit. Vă puteți gîndi la:

— împrejurările grele prin care ar fi putut trece o mamă și fetița ei în 1946 (an al rănilor adînci lăsate de război și al unei secete cumplite);

— condițiile în care ar fi putut ajunge fetița la Casa copilului;

— gestul de mare omenie al familiei care înfiază fetița;

— ce s-a întîmplat cu mama adevărată în anii care au trecut;

— momentul ales de mama adoptivă pentru discuția „ca de la mamă la mamă";

— hotărîrea luată de a găsi pe mama adevărată;

— căutările și demersurile organelor de miliție, activitatea lor neobosită pentru împlinirea unei dorințe emoționante;

— cum a decurs întîlnirea dintre mamă și fiică.

2. Alcătuiți o scrisoare de felicitare pentru mama, bunica sau sora voastră, cu prilejul zilei de 8 Martie.

3. Pornind de la versurile de mai jos, încercați să faceți portretul mamei voastre.

„Dă-mi mîna plină de pămînt să ți-o sărut,
Că-i mîna care m-a hrănit și m-a crescut...
.....
Dă-mi mîna, mamă, dă-mi mîna ta uscată,
La piept s-o țin, și inima-mi în palma ta să bată..."

(Dumitru Corbea — *Mîna Mamei*)

„Tu, mamă, ești frumoasă ca o
duminică fără sfîrșit,
cînd se aude rîsul ierbii
crescînd din cîmpul înverzit..."

(Mircea Micu — *Mamei*)

*

„Cum îți cinstești părinții, așa te vor cinsti copiii."

Scanned with OKEN Scanner

„O țară ce nu-și cunoaște trecutul este ca un copil care nu-și știe părinții".

GALA GALACTION (pe numele său adevărat Grigore Pișculescu) — 1879—1961 — este originar din Dideşti — Teleorman. În cei 50 de ani de activitate literară a publicat mai multe volume de nuvele, schițe, romane, amintiri, însemnări de călătorie, traduceri.

Povestirile sale: *De la noi, la Cladova, Gloria Constantini, Copca Rădvanului, Lîngă apa Vodislavei, La Vulturi!* înfățișează dureri și frămîntări omenești, conflicte sociale și morale.

Nuvela *La Vulturi!* reprezintă o pagină din trecutul zbuciumat al poporului nostru, din suferințele îndurate în timpul cotropirilor turcești.

La Vulturi!

de *Gala Galaction*

Culmile Scripetelui se deslușeau în această zi cu soare, după multele ploi de pînă aci, colțuroase și limpezi ca o cunună de securi. Scripetele se aduna de jur împrejur și clădea la mijloc fundul Iablanicioara, fund adăpostit și locuit de un pumn de oameni. Într-o parte, zidul îmbrăcat în codri se știrbea, ca să lase, printre lespezii zdrobiți și printre fagii cosiți mereu la rădăcină, undele oțelite ale Iablanicioarei. Izvorul ei era în munte, sub o stîncă, și ciobanii îl adunau și-l depănau în jgheaburi, cît ținea o poiană, iar pe urmă îi dădeau drumul în creștetul brazilor. Alte cîteva pîraie țîșneau mai jos de printre pietre, și întreiau puterile pîrîului. Pe lîngă el, cobora, chinuită, singura cărare mai lesnicioasă celor cîteva case de oameni, întemeiate în acest cuib de vulturi.

În ziua aceea nu era nici un nor deasupra, și uriașii munți, care atîtea zile frămîntaseră și sloboziseră, din coamele lor zbîrlite pînă la cer, ploile, trăsnetele și șuvoaiele, erau acum blajini, tihniți și prididiti de soare. Numai în fața cerului, mai sus decît brazii cei mai înalți, vulturii pluteau neobosit, scăldîndu-și aripile în lumină și dînd fiorii morții păsăretului de casă din jurul celor cincisprezece-douăzeci de locuințe din fundul văii. Între aceste locuințe, cea mai mare și mai gospodărească era casa lui Dănilă, starostele ciobanilor din partea locului, venetic[1] de pe plai, dar mare baci la bătrînețe. Dar acum nu era acasă decît un cioban bătrîn și șchiop, care dregea sădilele[2]. Stăpînul era la stînă, în munte, cu cei-

[1] venetic = persoană venită din alte locuri și considerată străină de locul unde s-a stabilit (aici cu sensul de om din alte locuri).

[2] sădilă = sac de cînepă sau de in cu țesătură rară, în care ciobanii pun caşul.

Scanned with OKEN Scanner

lalți ciobani. Tot așa era și prin celelalte case. Mai rămăseseră pe lîngă vetre moșnegii, femeile și copiii. Oamenii în putere și tineretul, bucuroși de întoarcerea timpului frumos, ieșiseră la oi, pe culmi, ori porniseră devale, prin satele de pe Iablanicioara. Erau toți ciobani, și plecau cu caii încărcați cu piei și brînzeturi, și veneau cu ei înapoi, încărcați cu mălai. Altă casă mai mare și mai cuprinsă era casa lui Păun Ozun, unul din ginerii lui Dănilă. Acesta era un român falnic, trup și suflet de viteaz. Nu era nici el acasă, ci numai nevasta și copiii, fiindcă plecase de astă-iarnă, cu o scrisoare tainică de la socru-său Dănilă către Tudor Vladimirescu. Această scrisoare, pe o piele de miel, nu era lucru mare, dar cel ce o ducea era Păun Ozun, și cu el mai erau încă zece, toți copii de munte, cu bună știință într-ale flintei.

Moș Dănilă, fruntașul ciobanilor de pe Scripetele, era un om care trecuse prin multe suferințe și încercase multe vaduri de amărăciune. Era de felul lui de dincoace de Olt, făcuse în tinerețe de trei ori avere și de trei ori i-o măturase puhoiul năvălirilor străine... Ce conace! ce gospodării! ce rost temeinic! Dar precum fierul plugului trece prin inima mușuroiului de furnici, spintecînd într-o clipă cetatea harnicelor muncitoare, așa și fierul nenorocirii spintecase în trei rînduri rostul și viața românului Dănilă. A treia oară cînd l-a călcat urgia, n-a putut să mîntuiască nimic din cîte avea. Ai lui porniseră de cu seară în sus pe Jiu. Mai era o strajă pînă la ziuă. Cînd s-au apropiat răcnetele și pocnetele pistoalelor, a fugit într-o pădurice de pe deal. Și pînă a nu răsări soarele, gospodăria lui și tot satul cu ea s-au zvîrcolit în flăcări. A plîns Dănilă și s-a suit în creierii munților ca să nu mai coboare niciodată, și să nu mai vadă plaiul și silnicia de pe el.

Sus la munte s-a făcut cioban [...]. Din an în an, Dănilă a crescut în turme și în argați, a însurat, a măritat și și-a întins pe cîțiva munți neamul și întîietatea. Dar acum îmbătrînise, văduvise, și sta mai mult la izvorul Iablanicioarei, deasupra caselor făcute întîi, rostuind pe ciobani și mîngîindu-și bătrînețele cu un ceaslov bisericesc. Aici, lîngă Iablanicioara, l-a ajuns într-o zi vestea că Alecsandru Șuțu a murit, că Tudor Vladimirescu zguduie Oltenia și că a împrăștiat pretutindeni o strigare, în care era vorba despre feluritele și preaștiutele nedreptăți îndurate de țară, despre vlădicii[1] și boierii cei răi, despre grecii haini[2] și despre ușurarea birurilor apăsătoare. Tudor chema pe panduri, pe plăieși și pe toți cîți mai aveau o scînteie de bărbăție în piept: la viață și la arme!

Dănilă avea optzeci de ani. A oftat și și-a deschis inima către gineri-său Păun: „Du-te tu în locul meu și slujește pe Tudor pînă la moarte. Agripina, nevasta ta, este fata mea; copiii tăi sînt nepoții și moștenitorii mei. Mergi cu inima slobodă și Dumnezeu din cer să aibă milă de tinerețea ta!“ Păun Ozun era ginerele cel iubit al lui Dănilă. Ținea pe Agripina, fata cea mai mică a unchiașului, și-i trăiau trei copii, Măriuca, Vlad și Păunaș. Dar pe Păunaș, tată-său

[1] vlădică = aici cu sensul de stăpînitor.
[2] grecii haini = este vorba de grecii asupritori.

Scanned with OKEN Scanner

nici nu-l văzuse, fiindcă era abia de două luni, născut încoace, după Paşte. Păun Ozun şi cu cei zece tovarăşi, zece voinici plătiţi şi îmbrăcaţi de moş Dănilă, plecaseră pe la sfîrşitul lui ghenarie[1]. Au plecat fluierînd. Coborau din stîncă în stîncă, din munte în plai, şi pretutindeni întîlneau cete-cete de zăplani[2], tot oameni hotărîţi şi aspri, neştiutori de dor şi de păreri de rău, porniţi cu flinta, cu coasa, ori cu furca la spinare, spre steagul ridicat de domnul Tudor.

Trecuse multă vreme de la plecarea lui Ozun. Agripina, ca femeia, n-avea inima lui. Cînd isprăvea cu treburile casei şi mai ales cînd sta şi-l punea la piept pe Păunaş, gîndul la bărbatu-său, grija, teama de soarta lui o împresurau şi o întristau. Lua un cojoc pe ea şi peste copilul strîns la sîn şi alerga la tată-său. Moş Dănilă era pe prispă ori în casă, veghea mulsul caprelor ori omătul care se topea pe culmi, vorbea cu ciobanii ori cu ceaslovul bisericesc. Cum vedea pe Agripina, cu cojocul umflat peste povara braţelor, se lumina la faţă.

— Ce plocon îmi aduci?

— Iacă, tată, îţi aduc cele gînduri rele care îmi tot croncănesc în inimă!

— Fată dragă, nici nu ştii ce-mi aduci! Tu-mi aduci berbecelul cel mai drag din turma noastră! Tu-mi aduci ce are să fie peste patruzeci-cincizeci de ani pe plaiul dezrobit de Tudor!

Iar într-o zi îi spuse Agripinei cu nişte ochi de flacără: — Agripino, nu fi muiere! Tudor şi Păun stau şi stăpînesc în Bucureşti. Boierii pămînteni s-au dat cu Tudor. [...]

Această ştire era destul de veche şi Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat şi mîhnit în inimă-i că veştile cele mari pe care le aştepta nu mai veneau deloc. Muntele se învălui o lună întreagă în neguri şi ploi putrede; potecile se prefăcură în şuvoaie, iar din satele de pe vale nu se mai auzi nimic. Şi iată că după atîtea săptămîni ploile stătură. Cerul se însănătoşi şi se scuturâ de înfăşurăturile lui albe şi cenuşii; munţii fumegară a vreme bună. Iablanicioara se limpezi şi scăzu în albia-i întortocheată şi adîncă.

În ziua aceea, Moş Dănilă se suise la stînă dis-de-dimineaţă. Era cam departe pînă acolo şi unchiaşul nu mai putea să urce decît călare. Agripina începuse ziua nici mai vesel, nici mai trist ca alte zile. Oile erau pe munte, într-ale lui Dănilă. Măriuca şi Vlad se jucau în fundul grădinii, adică lîngă şuvoiul Iablanicioarei şi sub cei din urmă fagi înfipţi în coasta muntelui, căci grădina şi casa lui Ozun erau la marginea celorlalte. Coasta era grozav de prăvălatică, şi Iablanicioara, după ce se învîrtea şi se zvîrcolea sus, printre stîncile ţăpure, cobora acum de-a dreptul, frîngîndu-se din piatră în piatră şi zdrobind cu vuiet de fiecare piatră pare că nu apă, ci bulgări de zăpadă. Măriuca şi Vlad se îndemnau şi se împingeau unul pe altul pînă cînd intrau în roata pulverilor umede, ridicate din căderea şuvoiului, şi, cînd se simţeau stropiţi pe ochi, dădeau fuga înapoi cu mare haz. Agripina pusese ceaunul de mămăligă. Era aproape de miezul zilei şi mesteca zorită, tot aruncînd ochii la Păunaş, adormit în albie.

[1] ghenarie = ianuarie.
[2] zăplan = lungan.

Scanned with OKEN Scanner

Copilul dormea în pragul uşii, cu capul la umbră şi cu trupşorul, strîns în scutece, scăldat în soare. Era rumen-alb, ca trandafirii nici albi, nici roşii şi sugea în vis. Dincolo de odorul adormit, Agripina vedea, prin uşa deschisă, cîteva căsuţe de bîrne, ceva din ograda lui Moş Dănilă, drumul satului şi adîncătura Iablanicioarei, iar dincolo aripile negre ale pădurilor de brad, aruncînd umbre adînci pe fineţele înflorite şi gurile de secure ale Scripetelui, muşcînd din cerul albastru. Nu se auzeau alte zgomote decît clocotul ceaunului de pe pirostrii[1], vîjîitul înfundat al şuvoiului din dosul casei şi, pe la răstoace, rîsetele celor doi copii sau mugetul unui viţel despărţit de maică-sa.

În această pace adîncă, în această fîntînă dintre munţi, plină de chipul şi de aleanul soarelui, pocni răcnetul deznădăjduit: „Fugiţi! fugiţi! vin turcii!...“ Agripina tresări şi întoarse capul spre uşa deschisă. Groaza vestei se prefăcu deodată în groaza faptului văzut cu ochii. Din fundul văii, pe unde se prăvălea Iablanicioara, coame de cai zbucniră într-o clipă şi în fiecare coamă cîte un cap de turc. Numaidecît nişte nouraşi albi se destrămară în aer, iar prăpăstiile rostogoliră un ropot de pistoale. Agripina se repezi la Păunaş, îl ridică din albie, îl puse în poală şi, prin uşa din fund, ţîşni în grădină. Se strecură pe lîngă grajd, ajunse pe Măriuca şi pe Vlad şi, tîrîndu-i după ea, începu să urce coasta din fag în fag. Copiii miraţi începură să întrebe:

— Unde ne ducem, mamă?

— De ce nu mîncăm, mamă?

Agripina n-avu vreme să răspundă. De jos din sat se ridicară şi sfredelîră slăvile ţipete, nechezaturi şi noi împuşcături.

— Ce e, mamă? Cine ţipă? Cine dă cu pistolul?

Agripina le răspunse gîfîind:

— Turcii, dragii mamei, [...] de care vă spunea bunicul! Să fugim cît om putea, pînă sus la stînă!

Cărarea pe care apucase Agripina era cea mai scurtă, dar cea mai anevoioasă. Trebuia un om zdravăn ca să poată să biruiască pieptul muntelui, nu o muiere cu un copil în poală şi cu alţi doi tîrîş după ea. Chiar Păun Ozun se urca rar pe aici, pentru că era o cărare cumplită, care scotea sufletul din om, pas cu pas, după zvîrliturile Iablanicioarei, mai mult o scară de bolovani şi de rădăcini, decît o potecă. Agripina suia din greu, cu pieptul tot atît de smăcinat[2] ca şi şuvoiul de alături, ajutînd pe Măriuca şi pe Vlad şi ferind pe Păunaş, din poală, ca să nu-l izbească de pietre ori de crengi. Ar fi fost cuminte să se abată în dreapta ori în stînga şi să se ascundă în pădurea care stăpînea pretutindeni, deopotrivă de întunecos. Dar Păunaş se deşteptase şi începuse să plîngă şi i se părea Agripinei că numai vuietul pîrîului acoperea destul de bine ţipetele lui. Mititelul, grămădit în poală, hurducat[3] şi flămînd, ţipa cît putea şi izbea cu mîinile şi cu picioarele în cămaşa pe care Agripina şi-o sumesese şi o înnodase în brîu. Pe lîngă asta, în

[1] pirostrie = un suport din fier folosit în gospodărie, pe care se aşază căldarea (ceaunul) la foc.
[2] smăcinat = zbuciumat.
[3] hurducat = zdruncinat, zguduit.

urechile Agripinei se prigoneau mereu țipetele și împușcăturile din vale, iar vîjîitul Iablanicioarei n-o lăsa să-și mai dea seama dacă se înșală, ori nu se înșală.

La urmă, Agripina știa că mai erau pe acasă și alte gospodine, care trebuie să fi fugit cum fugise și ea, prin pădure, și [...] turcii negreșit că se luaseră după ele! Unde să se ascundă, unde să întîrzieze, acum cînd focul arde la tălpile picioarelor! Mai bine să lupte pînă cînd i-o plesni inima în piept! Dacă ajunge la stînă, poate să cadă și să moară; au scăpat copilașii. Sîngele lui Păun; rodul dragostei lor, lumina ochilor lui Dănilă! Dacă o ajung turcii, pe ea o batjocoresc și poate o lasă cu viață, dar pe copii îi strivesc de stînci! Cum să mai dea ea ochi cu tată-său! „Ce mi-ai făcut copiii? Unde e nădejdea și mîngîierea mea?...“ Mai bine să urce, să urce! Să nu se lase pînă ce nu s-o vedea măcar în poienița de sub stînă și atunci, cînd o cădea moartă, Măriuca, Vlad și Păunaș au scăpat cu viață. Plînsetul lor se va auzi de la stînă. Ciobanii vor veni și-i vor găsi... O, dar pînă la poiență mai e mult!...

Măriuca era de șapte ani. Vlad, de cinci. Sfîrșiră curînd puterile și începură să plîngă:

— Mamă, ne e foame!...

Vlad, grăsuț, aprins la față și leoarcă de sudoare, căzu jos ca un bujor frînt de ploaie. Agripina se opri locului. Păunaș se zbătuse în poală pînă amorțise și adormise cu degetele în gură. Agripina căută să răzbată cu urechea prin zgomotul și pocniturile Iablanicioarei, dar nu deosebi nimic. Își muie mîinile în spumele pîrîului, își aruncă pe ochi cîțiva pumni de apă, cum i-ar fi aruncat pe niște cărbuni aprinși, și luă pe Vlad în circă. Era voinică Agripina, tînără și vînjoasă, dar povara cu care se lupta era peste puterile unei femei. Pe Vlad îl ducea în circă, pe Păunaș în poală, iar Măriuca, sleită de puteri și amețită, se ținea de mamă-sa, ținînd-o de căpătîiul brîului. Agripina începu să șovăiască, asemenea vitei lovite între coarne. Copacii dimprejur zvîcneau și începeau să se facă roșii. O sete groaznică îi frigea gîtlejul și măruntaiele. Gîndurile i se topeau în cap. S-ar fi trîntit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile Iablanicioarei și-ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atîta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit și osteneala ei de pînă atunci ar fi fost de prisos. O perdea de sînge și de nebunie i se lăsa, încet, pe creieri. În pieptul ei ardea toată pădurea și bătăile inimii erau bolovani încinși, care săreau din loc și o izbeau în coaste. Se mai oprea cîteodată, cu mîinile încleștate de o rădăcină, ori de o ramură ce atîrna, și pieptul îi horcăia ca niște foale. Punea jos pe Vlad, mai înnoda cămașa în brîu și cu pumnii își vîra ochii în cap. Îi era sete! Își mai răcorea limba și pleca iar. Dar vinele picioarelor îi tremurau, sînul i se umflase și o înțepa îngrozitor. Păunaș, izbit de colo pînă colo, începuse iar să plîngă. De data aceasta de-abia chișnea[1]. Hurducătura îl amețise, foamea îl leșinase. Și pînă la poiența de sub stînă tot mai era! Măriuca scăpă din mîini capătul brîului și căzu mototol în frunzele umede, scuturate astă-

[1] a chișni = a scînci.

toamnă. Agripina luă pe Măriuca în circă și legă pe Vlad, acum mai odihnit, de capătul brîului. Atunci, prin zborul frunzelor, Agripina zări coastele Brăcinelului, masa de stîncă și cu poale de brazi pe care era stîna lui Moș Dănilă.[...]

Dedesubtul Brăcinelului era o poiană unde baciul aduna fînul cosit de pe culmi și unde în fiecare vară mai rămîneau cîteva căpiți din celălalt an. Agripina își stoarse puterile cu oarbă înverșunare și ieși din pădure și din coastă în poiana cu căpiți. Poiana era pustie, dar turcii, dacă au luat-o pe drumul oilor, erau să ajungă și ei tot acum! Vijelitul Iablanicioarei de-abia se mai auzea. Pacea locului era adîncă. Sus, în nesfîrșirea albastră, vulturii se roteau cu neobosită măreție.

Agripina căzu la umbra unui stog și ascultă, cît o mai puteau lăsa să asculte răzvrătirea sîngelui și ciocănitul inimii. Nu se auzea nimic, nimic. Atunci ea cugetă: „Tata n-a simțit primejdia. Ciobanii sînt risipiți și turcii o să-i ia fără veste. Trebuie să merg pînă la stînă!"

Păunaș dormea, suspinînd. „Dormi, dragul mamei! Laptele meu acum e foc și otravă. O să te pun la ugerul unei capre..."

Agripina voi să se scoale. O mie de junghiuri o străpunseră în tot trupul, dar mai ales în sîn. S-au isprăvit puterile! De-abia dacă va mai putea să se tîrască. Ce face cu copiii!?... Măriuca și Vlad își mai veniseră în fire.

— Ne e foame, mamă! Să mergem mai curînd la bunicu, la stînă!...

Drumul pînă la stînă era de acum aproape lin, căci ocolea și se încolăcea pe Brăcinel, pînă sus.

— Nu vă mai poate duce mama, că nu mai are putere!

— Mergem noi singuri, mamă!

Agripina se simți rău de tot. Munții și pădurile se învîrtiră cu ea și toată greutatea trupului i se răsturnă în cap, ca apa dintr-o sticlă, în gîtul sticlei, cînd o întorci cu fundul în sus. Mai putu să gîndească limpede: „Mi se urcă laptele la cap..." Apucă pe Păunaș adormit, îl învălătuci în scutece și în șorț și, scobind sub căpiță, făcu o ascunzătoare. Vîrî copilul și ticsi fînul la loc, apoi porni, nebună, cu Măriuca și cu Vlad, după ea, fără să le vorbească, fără că să-i mai știe.

În vremea aceasta, Moș Dănilă aștepta la stînă să coboare ciobanii cu oile, ca să le adape. Pistoalele slobozite la amiază le luase drept vreo glumă ciobănească și nu se mai gîndea la ele. Cu privirile risipite peste culmile din răsărit, Moș Dănilă se gîndea departe, se gîndea la Tudor, la Păun Ozun și la Bucureștii, unde viteazul oltean pare că intrase într-un mormînt. „Încotro să fie Tudor și ai lui? Tot în București, ori aiurea? Ce a făcut el de atîta vreme?" Neliniștea moșneagului creștea cu cît privea mai mult cerul fără nori și boltirile lui din ce în ce mai joase și mai pierite deasupra plaiului sporit în depărtări, și cu cît bătrînețele nu-l mai iertau[1] să sară în șea și să ia lumea în piept.

În gîndurile acestea, auzi în dosul stînei un plînset de copil. Se ridică din locu-i și se uită peste țarcuri cu mîna streașină la ochi: „Dar asta ce să fie!"

[1] nu-l mai iertau (bătrînețele) = aici cu înțelesul de a nu mai avea putere.

Era Măriuca. Mai încolo era Vlad și tocmai în fund venea o femeie care nu putea să fie decît Agripina, dar care avea umbletul și schimele[1] unei nebune.

Măriuca îi căzu moșneagului pe piept și-i spuse, înecîndu-se în plîns amar:

— Au venit turcii în sat, bunicule!... Mama ne-a luat de mînă și ne-a tîrît pînă sus în poieniță!... Acolo a ascuns pe Păunaș în fîn și s-a mîniat pe noi!... Nu vrea să ne vadă, nu vrea să ne audă!

Agripina, roșie-vînătă la față și cu cămașa sfîșiată pe pieptul umflat ca un cimpoi, venea tot blagoslovind cu capul și cu mîinile. Dănilă înțelese totul într-o clipă. Ciobănii se lăsau de pretutindeni, în fruntea oilor. Dănilă apucă buciumul și sună în el podobia[2]: „Alergați, ciobani!" Între cei dintîi sosiți fu Dragomir Ozun, fratele cel mare al lui Păun, care era doftor în felul lui și se pricepea de minune să lase sînge. Agripina căzuse în stînă, molcomă ca o capră sfîșiată de lupi. Dănilă o lăsă în seama lui Dragomir Ozun, iar el, fără zăbavă, porni cu ciobanii tineri, toți înarmați cu flinte, devale, spre poiană. Pe Măriuca o luă cu el pe cal.

Era liniște împărătească. Nu se auzeau decît tălăngile, din ce în ce mai depărtate, ale turmelor de deasupra. Gînduri-gînduri — nori și corbi — treceau prin cugetul lui Dănilă. Ce au căutat turcii pînă aici? Cînd au venit, ce vijelie i-a adus?... În sfîrșit, dacă o fi să ne ceară pielea, o să le-o vindem cît vom putea mai scump! Dar calea cobora pustie și din adîncuri nu izbea nici un zgomot.

Cînd ajunseră în poiană, Măriuca arătă cu degetul:

— Uite căpița unde a ascuns mama pe Păunaș!

— ...L-o fi ascuns în altă parte, fata bunicului!?

Finul cu care astupase Agripina copca scobită sub căpiță era răvășit de jur împrejur și Păunaș nicăieri. Ochii ciobanilor căzură pe niște cîrpe înșirate pe poiană. Alergară la ele. Era șorțul Agripinii și scufiecele copilului, acum pline de sînge, iar de jur împrejur sta, în iarbă, o largă spulberătură de fulgi cenușii, ca după o încăierare între vulturi.

Păsările cerului coborîseră în poiană și smulseseră pe Păunaș din zbuciumul plînsului, din durerile foamei și din tot vaietul și chinul unei vieți omenești, în mijlocul unui popor nenorocit și rob încă pe multă vreme!

Dănilă plînse a doua oară în viața lui. Fiorii unei presimțiri năprasnice îl junghiară în inimă. Privind spre răsărit (și într-acolo era Tîrgoviștea), privind spre miazăzi (și într-acolo erau Drăgășanii), bătrînul, cu cușma în mînă, plînse, în fața cerului:

— Pune un hotar, Stăpîne, nenorocirii noastre! Ajungă Sfinției Tale atîta jertfă! Ajungă atîta risipă, atîta jaf la vulturi, din mana bietei țări și din carnea noastră!

*

„Jertfele oamenilor sînt florile ce se aruncă în calea dreptății."

(Alexandru Vlahuță)

„Oare vitregia vieții nu constituie tocmai piatra de încercare a adevăratelor caractere?"

(Lucian Blaga)

*

[1] schimă = strîmbătură.

[2] podobie = model de cîntare; aici, cu sens de chemare.

Scanned with OKEN Scanner

Multă suferință a îndurat poporul nostru în decursul istoriei sale și prin grele încercări a trecut pînă să ajungă la vremurile de astăzi! Printr-o luptă dîrză, prin rezistență în fața vicisitudinilor vieții, el a reușit să-și mențină pămîntul strămoșesc, caracterul, să supraviețuiască în momentele de grea cumpănă.

Întrebări și exerciții

1. Prezentați șirul întîmplărilor dramatice trăite de „pumnul de oameni" de pe valea Iablanicioarei.
2. Care sînt momentele principale ale narațiunii? Observați gradarea acestora.
3. La început, scriitorul fixează cadrul natural în care au loc întîmplările. Totul sugerează o atmosferă de liniște, de calm.
   Demonstrați această afirmație.
   Observați contrastul dintre începutul luminos al povestirii și imaginea tragică, apăsătoare, din finalul acesteia, expresie a suferințelor trăite de un popor „nenorocit și rob încă pe multă vreme!"
   Cum interpretați, în acest context, ruga bătrînului Dănilă, care încheie povestirea?
4. Ce trăsături de caracter definesc această lume izolată în munți, acest „cuib de vulturi"? Cine este Moș Dănilă? Dar Păun Ozun?
5. Ce semnificație are atitudinea Agripinei? Ce este impresionant în comportarea ei? Ce simbolizează suferința sa?
6. Cum explicați titlul operei?
7. Indicați părțile descriptive cele mai frumoase.

   Explicați înțelesul frazelor:

   — „...zidul îmbrăcat în codri *se știrbea, ca să lase... undele oțelite ale Iablanicioarei*";

   — „...uriașii munți, care atîtea zile *frămîntaseră și sloboziseră, din coamele lor zbîrlite pînă la cer*, ploile, trăsnetele și șuvoaiele, erau acum *blajini, tihniți și prididiti de soare...*".

8. Observați construcția frazelor la pag. 83, alin. 4 (felul propozițiilor cu care încep frazele, numărul propozițiilor din frază). Cum explicați această organizare sintactică?
9. Construiți, oral, propoziții sau fraze cu unele sinonime și antonime de mai jos:

Antonime	**Sinonime**	*Antonime*	**Sinonime**
uriaș	titan, gigant, namilă, colos	*pitic*	scund, pipernicit, nedezvoltat, neînsemnat, mic, prichindel

Scanned with OKEN Scanner

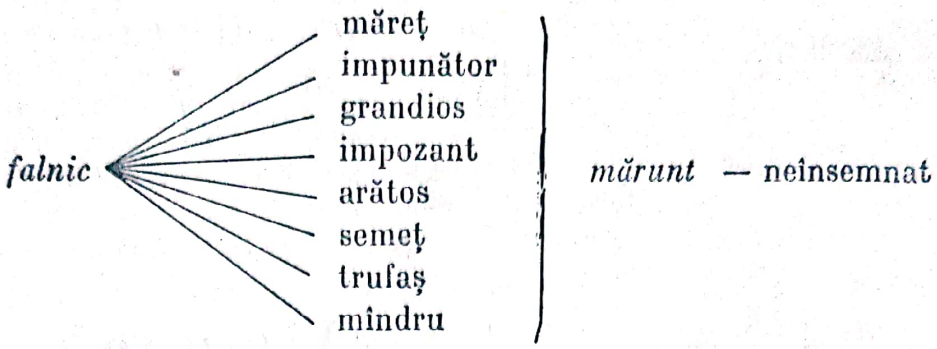

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiți planul dezvoltat al acestei nuvele. Transpuneți planul într-un rezumat.
2. Încercați să alcătuiți o compunere liberă, pornind de la înțelesul versurilor:

„Împărați, pe care lumea nu putea să-i mai încapă;
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă.
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt,
Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pămînt."

(Mihai Eminescu)

Lecturi facultative

Lîngă apa Vodislavei
De la noi, la Cladova
} de Gala Galaction

ALEXANDRU DAVILA (1862—1929) s-a născut la București. Este un reprezentant de seamă al teatrului românesc la începutul secolului al XX-lea. El rămîne în literatura română prin piesa *Vlaicu-vodă* (1902), capodoperă a dramaturgiei noastre de inspirație istorică.

Vlaicu-vodă

de *Alexandru Davila*

Piesa înfățișează o perioadă zbuciumată din istoria poporului nostru din secolul al XIV-lea. Urmașul lui Nicolae Alexandru — fiul lui Basarab cel Mare —, Vladislav-Vlaicu, luptă cu energie pentru apărarea independenței țării, împotriva politicii de subjugare a Țării Românești și de expansiune a catolicismului, dusă de statul feudal maghiar.

În opera *Vlaicu-vodă* vibrează cu putere sentimentul iubirii de țară, al datoriei de a apăra demnitatea și libertatea patriei.

Personajele operei

Vlaicu-vodă, domnul țării
Rumân Grue, credinciosul lui
Mircea Basarab, nepotul domnului
Costea Mușat
Banul Miked
Spătarul Dragomir
Groza Moldoveanul
Preacuviosul Nicodim
Pala italianul
Baronul Kaliany
Vlad Dobceanul
Manea
Aldea Algiu
Român Herescu
Murgu
Baldovin
Pîrcălabul Curții
Solul sîrbesc
Moș Neagu
Un căușel
Întîiul boier
Al doilea boier
Al treilea boier
Întîiul moșnean
Al doilea moșnean
Un boier bătrîn
Clara-Doamna, mama vitregă a lui Vodă și mama bună a Domniței Anca
Domnița Anca, fiica Doamnei Clara și soră, despre tată, cu Vodă
Sanda
Un copil de casă

Boieri — ostași — moșneni etc.

Acțiunea se petrece pe la 1370, la Curtea-de-Argeș.

În împrejurări vitrege — trădări ale boierilor, lupte interne — Vlaicu este obligat să se retragă la Curtea-de-Argeș, să lase pe sora și pe cumnatul său în Transilvania, ca ostateci, și să accepte conducerea țării de către Doamna Clara, catolică, unealtă a intereselor străine, a regatului feudal maghiar, reprezentat la Curte de baronul Kaliany. O parte din boieri socotesc, în aceste împrejurări, că Vlaicu este de partea Doamnei Clara și complotează, încercînd să aducă

Scanned with OKEN Scanner

pe tronul Moldovei pe Mircea Basarab, nepotul lui Vlaicu. Acesta refuză tronul, rămînînd consecvent dragostei pentru Domniţa Anca.

Pentru a-şi pune în aplicare planurile de înlăturare a dominaţiei străine, Vlaicu este nevoit să arate, la început, supunere Doamnei Clara, să-l primească la Curte pe Kaliany, cu cinste şi cu prietenie, fapte care produc neîncredere în rîndul boierilor patrioţi. Singurul dintre aceştia care cunoaşte adevărul este Rumân Grue, confident al lui Vodă. Stăpînindu-şi gîndurile, sentimentele şi pornirile, împreună cu Grue şi cu boierii credincioşi, Vlaicu pregăteşte cu luciditate şi inteligenţă acţiunea de eliberare de sub tutela străină, dejucînd, pas cu pas, uneltirile puse la cale de Doamna Clara, în complicitate cu baronul Kaliany.

Dar Doamna Clara începe să fie bănuitoare şi ameninţătoare. Ca o replică dată planului stabilit de Vodă de a căsători pe Anca cu craiul Şimon Stareţ, ea însăşi pune la cale căsătoria Ancăi cu Mircea Basarab, pe care o şi anunţă în faţa Curţii, în prezenţa lui Kaliany şi a lui Vlaicu. Boierii nu bănuiesc şi nu înţeleg politica lui Vlaicu, motiv pentru care domnul este considerat trădător de lege, de neam şi de ţară. Ros de ambiţia de a ajunge domn şi lovit în orgoliu de hotărîrea lui Vlaicu de a nu încuviinţa căsătoria cu Anca, Mircea devine un aliat al Doamnei Clara. Boierii patrioţi se cred înşelaţi de Vlaicu şi uneltesc acum împreună cu Doamna, considerînd pe Vodă adevăratul duşman al ţării. În aceste împrejurări, ea pune la cale uciderea lui Vlaicu. Boierii patrioţi sînt în derută, uimiţi de hotărîrea luată. Însuşi Mircea stă în cumpănă. Dar Vlaicu destramă planurile Clarei şi întoarce lucrurile în favoarea sa şi a ţării. Dezmeticiţi, boierii trec de partea lui Vodă. La rugăminţile logodnicei, el îl iartă şi pe Mircea, dar cu preţul renunţării la căsătoria cu Anca. Sigur pe el, Vlaicu apare cu adevărata lui forţă în înfruntarea cu Clara — demn, energic şi responsabil de destinele ţării. El face să eşueze o ultimă încercare disperată de a-l ucide, pusă la cale de Clara Doamna. Ca urmare a soliei craiului sîrbilor, Anca este dată de soţie lui Simon Stareţ, Doamna Clara este trimisă la mănăstire, baronul Kaliany este izgonit din ţară. Mircea Basarab însă nu poate suporta despărţirea de Anca şi încearcă să-l ucidă pe Vlaicu, dar Rumân Grue îl apără pe domn şi devine el însuşi victima tentativei lui Mircea. Este un prilej de reflecţie şi de adîncă durere pentru Vlaicu, căci a pierdut pe cel mai credincios sfetnic. Mircea este iertat, iar Vlaicu, triumfător, apare în toată măreţia lui ca domn al Ţării Româneşti.

Actul al cincilea

(Acelaşi decor ca în actul al doilea. Afară însă e noapte. Torţele şi lampadarele din sală sînt aprinse.)

Scena I

Vodă, Mircea, Muşat, Groza, Vlad, Manea, Aldea, Român Herescu, Murgu, Baldovin, Pîrcălabul Curţii

Scanned with OKEN Scanner

(Lume multă purtînd arme: boieri, căpitani, streji etc.
Pe prispa din afară se văd cîţiva crainici şi pristavi[1] domneşti. La ridicarea cortinei se aud sunînd clopotele de pe la biserici. Vodă îmbrăcat cu mantia domnească stă pe gînduri, în jeţul de la dreapta. Deodată se aud trîmbiţe. Vodă cată spre uşă cu grijă. Intră Dragomir, Miked, *boieri în arme.)*

DRAGOMIR

Doamne, fostu-ţi-a porunca-ndeplinită cu-nlesnire,
Căci, de cele petrecute, nimeni n-avea nici o ştire.
Kaliany, cu hotnogul[2] său călare, s-a predat
Şi, sub pajera domnească, armele le-a lepădat.
Iar vrăjmaşii tăi şi-ai noştri duc la rîndul lor povara
Lanţurilor făurite pentru noi de Doamna Clara.
Clopotele şi pristavii spun uimitului norod
Din ce cursă mişelească a scăpat al lui voivod.
Gloata-ntreagă cere moartea, moartea fără judecată,
A tîlharilor de cari aşa crimă fu-ncercată.

VODĂ

Ei şi-au ispăşit-o-ndată.

MIKED

Dar nu toţi.

VODĂ

Voi pedepsi!
Of! şi pentru dînsa ceasul ispăşirii va sosi.

MIKED

Cred. Dar pentru ce la Curte slobodă şi-acum să fie,
Oare, încă se mai cade către ea mărinimie?
Doamne, pune-o-n neputinţă de-a mai face-o faptă rea:
Strejuieşte-o.

VODĂ

(cu intenţie)

Las-o, bane, să se piarză, dacă vrea.

(Sfetnicii se-nchină dumeriţi. O tăcere. Sunetul clopotelor a încetat treptat.)

Aduceţi-mi pe baronul Kaliany.

(Pîrcălabul iese de îndeplineşte porunca. Intră Kaliany, dezarmat, între două streji. Pîrcălabul îi poartă spada.)

[1] pristav = cel care anunţa poporului ştirile oficiale.
[2] hotnog = comandant peste o sută de soldaţi; sutaş.

Scanned with OKEN Scanner

Scena II

Aceiaşi, Kaliany

(El se înaintează către Vodă care şade pe jăţ, cufundat pe gînduri. La apostrofa lui, Vodă ridică capul şi-l priveşte liniştit.)

KALIANY

Doamne Vlade,

Mi se pare că la Curtea-ţi nu se ştie ce se cade
Unui sol trămis de craiul, unui sol imperial,
Către tine, Basarabe—domn, ce-i drept, dar domn vasal.

BOIERII
(ameninţători)

Ah!

(Vodă le impune tăcere cu gestul; apoi îi face semn solului să urmeze.)

KALIANY

Oh! mie nu mi-e teamă de necazul Curţii tale;
Apărat sînt de solia-mi ca de nestrăpunse zale!
Şi resping orce-apărare, fie clipa cît de grea,
Cîtă vreme am pe-aceea ce mi-o dă solia mea.

(Acelaşi joc de scenă ca mai sus din partea Curţii şi a lui Vodă.)

VODĂ
(după o tăcere)

Ştiu c-ai depăşit adesea dreptul dat de o solie;
C-ai cătat, aci, să zdruncini scaunul din temelie;
Că te-ai dus chiar pînă-acolo să dai mînă de-ajutor
Ucigaşilor ce-asupră-mi încercat-au un omor;
Ştiu că crime sînt acestea, şi c-ar fi dreptate dreaptă
Să te dau, ca pe-un nemernic, pradă gîdelui ce-aşteaptă;
Ştiu, dar nu vreau!... Pînă-n ziuă de la Curte vei ieşi...
În trei zile cată bine peste graniţă-a păşi.
Singur vei pleca, căci singur eşti sub pavăza soliei;
Ceilalţi sînt zălog la mine, de credinţa-mpărăţiei.
Tu la Ludovic vei merge; îi vei spune craiului
Că n-a fost — şi nu e — vodă Vlad vasalul lui;
Că nu mai domneşte sluga lui în Ţara Românească,
Ci eu, care-am ars, în vremuri, Alba Iulia crăiască;
C-amîndoi ne-om înţelege după placul meu şi-al lui:
De-o vrea pace, pace fie; iar de-o vrea război, să-i spui

Scanned with OKEN Scanner

C-am aflat la el ducaturi, țări mănoase, scumpe scule,
Și că,-n țara mea străbună, mai sînt Gherghițe[1] destule.

(Către pîrcălab:)

Dați-i spada...

(Către Kaliany:)

Mergi. La Curte pînă mîine vei ședea.

(Kaliany iese. Către Dragomir:)

Pîn' la Făgăraș să-l ducă un sutaș, din streaja mea.

.....

Scena V

Aceiași, Doamna Clara etc.

CLARA

Doamne Vlade, mă privește.

VODĂ

(sărind în picioare)

Doamna Clara! Tu aci!

CLARA

A mă mai lupta cu tine nu m-oi îndărătnici.

VODĂ

Ucigașa!

CLARA

Da. Ascultă. Sîntem două inimi crunte
Noi, și-aceleași gînduri negre ni se zugrăvesc pe frunte.
Milostiv te crede lumea, dar nu eu, căci te ghicesc.
Nu mai sînt primejdioasă, deci am voie să trăiesc.

VODĂ

Sfînt se face orice mijloc pentru-a țării apărare!
Și că țara mi-am scăpat-o jur aci păcatul mare:

(Curtea își manifestă zgomotos bucuria. Cînd zgomotul se liniștește, Vodă continuă, adresîndu-se Clarei:)

Ucigașă! Tu cu junghiul încercași a mă lovi,
Eu mă fac călău, de-e vorba neamul a mi-l izbăvi!

(Curtea își manifestă zgomotos aprobarea.)

[1] Gherghița = numele unei victorii splendide a românilor contra crăimii, în întîia treime a veacului XIV (n.a.).

CLARA

(într-un răcnet)

Vorbe late! Vorbe late!

(Către Vodă:)

Oh! fățarnic! tot fățarnic,
Dar o să te-ajungă, doamne Vlade, ceasul cel amarnic!
Toți, ca mine-n astă noapte, Vlade, nu vor fi trădați;
Toți, toți, fără să lovească n-o să cadă-njunghiați.
Unul va fi mai destoinic, va străbate pîn' la tine
Și... Atunci îți vei aduce-aminte, poate, și de mine.

(Pentru a curma o scenă între mumă-sa și frate-său, scenă dureroasă pentru ea, Anca trage și pe Clara spre ieșire.)

Iacă ruga ce voi face pururi domnului ceresc
Din tot sufletul cu care te urăsc, da, te urăsc!

(Ies prin dreapta, cu Anca și urmașele lor. Boierii, învrăjbiți, se năpustesc înspre ușă.)

Scena VI

Aceiași, afară de Doamna Clara, Anca etc.

VODĂ

(oprește boierii; apoi către pîrcălab)

Pîrcălabe, știi porunca, te privește: mîine seară,
Vreau să știu c-a fost închisă la Snagov această fiară!

(Intră Dragomir. Vodă merge la el cu aer de-ntrebare.)

DRAGOMIR

Parte-n beciuri, parte...

VODĂ

Bine — Costeo, Grozo, dragii mei...
Mergeți la Moldova soră pentru mîntuirea ei;
Ce-ați văzut c-aci făcut-am noi, în Țara Românească,
O veți face voi acolo, pentru legea creștinească,
Pentru sfîntul drept al țării, pentru neamul ei străbun,
Căci e sfîntă rîvna voastră și nu-ngăduie răsbun[1].

COSTEA

Fii slăvit, în duhu-ți ager ce-n adînca-i prevedere,
Doamne, pentru neamul nostru pregătit-a o-nviere.
Dar, în cumpăna de față, cînd te bat așa nevoi,
Nu se cade vrăjmășia s-o lovim întîi la noi?

[1] Scris cu s, răsbun e un substantiv care înseamnă întîrziere, răspuns, păsuială (n.a.).

Scanned with OKEN Scanner

VODĂ

Mergi în tihnă la Suceava; să n-ai grijă despre mine;
Pentru Mikloș palatinul am eu tot ce se cuvine.
Te trudește papistașa cu grozavul ei blestem?
Zică! Dumnezeu n-ascultă de păgîni, deci nu mă tem.
Nu mai sînt, aci, în juru-mi, decît suflete curate.
Lasă. Biruiește-acolo, precum eu aci, Mușate.

COSTEA

Voi căta măreața-ți pildă s-o urmez. Dar ce voivod
Ai menit Moldovei?

VODĂ

Pregătește-ntîi acest izod!
Și, cînd totul va fi gata, fii pe pace, ți-l voi spune.

Vodă lasă pe Costea și merge spre fund, unde vorbește cu Grue și cu Dragomir. Costea se închină și merge spre boieri, care-l înconjură și-l felicită, ca și pe Groza.)

MIRCEA
(aparte)

Se codește... nu răspunde la-ntrebarea ce i-o pune
Costea. Pentru ce? Mă-nșală! Da, mă-nșală! I-am scăpat
Viața și mă-nșală! Pentru ce? De ce sînt vinovat?
Să-mi răzbun? Să mai îngădui? Pînă cînd? Oh! ce rămîne
De făcut?... Blestemul doamnei?... Luminează-mă, stăpîne,
Luminează-mă!

(Se aude sunet de bucium la poarta Curții.)

VLAD
(ascultînd buciumul de afară)

Ascultă!

MANEA

Glas de bucium a sunat!

VLAD

Cine-o fi?

MURGU

În toiul nopții!

ROMÂN HERESCU

Și la Curte!

VLAD

E ciudat.

Scanned with OKEN Scanner

VODĂ
(care s-a coborît cu Grue)

L-a găsit pristavul nostru, Grue.

UN COPIL DE CASĂ
(intrînd)

Doamne, o solie
De la kralul Simon Stareţ, aliatul tău.

VODĂ

Să vie.

MIRCEA
(aparte)

Ah! voi şti dar adevărul! Îndoiala va-nceta!

(La un semn al lui Vodă, boierii se grupează în jurul jeţului din dreapta, pe care se aşază el. Intră Solul sîrbesc.)

Scena VII

Aceiaşi, Solul sîrbesc
(El intră cu urmaşii săi, vine pînă în faţa lui Vodă şi i se îngenunche.)

VODĂ

Bun sosit la Curtea noastră.

SOLUL

Să trăieşti, măria-ta!

VODĂ

Scoală. Sufletul mi-e dornic să te-asculte. Cuvîntează.

SOLUL

Preaslăvitul Simon Stareţ, kralul nostru, îţi urează,
Pentru tine, mare doamne! cum şi pentru neamul tău,
Zile line şi mănoase întru bunul Dumnezeu.
După ce-ascultă scrisoare-ţi îndelung porni a plînge,
Dar, apoi, dădu poruncă oaste grabnic a se strînge
Ca s-alerge, fără preget, la iubitul său vecin
Şi să-i cureţe moşia de păgîn şi de străin. [...]
Şi dorind, prin înrudire,
Mai desăvîrşit a strînge o statornică unire
— Care-n chiar urmaşii voştri roduri veşnic va purta —
El îţi cere de soţie pe domniţa, sora ta.

Scanned with OKEN Scanner

MIRCEA
(aparte)

Oh! de-acum atîrnă soarta de-un cuvînt!... Ce va răspunde?

VODĂ

Cuvîntarea ta, jupîne, în adîncul meu pătrunde,
Inima-mi e-nduioşată cînd, în clipa cea mai grea,
Văd cum dragostea lui Stareţ înfăşoară ţara mea.
Măgulit sînt eu pe Simon să-l aud zicîndu-mi frate!
Iar moşia mea va ţine ca, la rîndu-i, să se-arate
Credincioasă, dacă soarta şi pe el l-ar prigoni:
Măgulită-i şi domniţa, sora mea, de-a se uni
Cu bărbatul care pune, pe-a ei frunte feciorească,
Cu cununa de soţie şi coroana sa domnească.
Mîine, te-oi primi, cu fală şi mai cuvenit alai,
Ca-nvoiala mea domniţa s-o-ntărească din viu grai.

MIRCEA
(aparte)

Totul s-a sfîrşit!

VODĂ

Acum, dragă oaspe, mergi cu bine.

SOLUL

Să trăieşti, mărite doamne!

MIRCEA
(aparte)

Ba să moară! Şi, prin mine...

(Solul iese cu urmaşii săi.)

Scena VIII

Aceiaşi, afară de Solul sîrbesc

VODĂ

Pîrcălabe, vreau poporul meu să fie-nştiinţat
De unirea şi-nrudirea care-aci s-au încheiat
Ca să pomenească ţara, ca pe-o zi de praznic mare,
Ziua cînd din letopiseţ şi-a şters anii de-nchinare,
Iar eu m-oi ruga la domnul şi-i voi mulţumi, smerit,
Că de mîna ucigaşă-n astă-noapte m-a ferit.
În biserica domnească să mă-nconjure norodul;
Nicodim va zice slujba.

(Senzaţie. Boierii, comentînd, formează grupuri.)

Scanned with OKEN Scanner

MIRCEA
(aparte)

El îţi va sluji prohodul.

MANEA
(în grupul din extrema stîngă)

Veste bună pentru ţară.

VLAD

Pentru ţară, aşa e.
Pentru domnul Mircea, însă, nu prea.

MANEA

Dar de ce?

VLAD

Că iubeşte pe Domniţa Anca.

MANEA

Şi?

COSTEA MUŞAT

Iubirea
E putere foarte mare. Prin ea ni se schimbă firea:
Dintr-un om cinstit, s-ajunge cine ştie ce pungaş;
Din boier înalt la suflet, un mişel, un ucigaş.
Vezi, amorul zăpăceşte. Cîteodată ne învaţă
Să facem o nebunie, cel puţin o boroboaţă.

(Pîrcălabul a ieşit, cu crainicii şi pristavii. Vodă, sprijinit de Grue, se urcă pe pridvor prin care se vede cerul înălbit de zorile zilei. Mircea îi urmăreşte mişcările, strecurîndu-se printre grupuri.)

VODĂ
(pe pridvor)

Grue, vechiul meu tovarăş, pavăza şi braţul meu,
Iacă zorile ce-n neguri le zăream doar tu şi eu.
(S-aud afară trîmbiţele crainicilor. Ca însufleţit:)
Mi-am redobîndit coroana, iar sînt domnul ţării mele!
Uite cum se şterg, pălite, de pe boltă, mii de stele,
Cînd de zori s-anunţă firii soarele biruitor,
Astfel, cînd se-nalţă fruntea mea de domn stăpînitor,
Pier în preajma mea duşmanii, mi se luminează zarea!
Tot se-nchină, se-ngenunche, tot, tot, tot.

Scanned with OKEN Scanner

MIRCEA

(sărind la el, cu pumnalul ridicat)

Uiți răzbunarea!

(El se năpustește asupra lui Vodă. Dar Grue, care-i observă apucăturile de la începutul actului și-l pindește din ochi, se repede înaintea lui. Se produce o vălmășeală, boierii sărind din toate părțile.)

VODĂ

Ah! mișelul!

VLAD

Stai!

MANEA

Păzește!

MURGU

Doamne Mirceo!

BALDOVIN

Nu lăsa!

ROMÂN HERESCU

Ține-l bine!

COSTEA

Ticălosul!

(Boierii au apucat și dezarmat pe Mircea. Vodă se coboară în scenă, înconjurat de cîțiva.)

GROZA

E rănit măria-sa!

VODĂ

Nu, nu sînt rănit!

MIKED

Dar iată sînge.

COSTEA

Mîinile ți-s pline.

VODĂ

Da, adevărat! De unde? Eu nu sînt rănit. Dar cine,
Cine? Căutați!...

(Boierii se privesc și Vodă, întorcîndu-se spre fund, vede pe Grue, care coboară spre el, împleticindu-se.)

Scanned with OKEN Scanner

Ah! Grue! Grue! El! El!

(Vodă aleargă la Grue, îl primeşte-n braţe şi vine în faţă, sprijinindu-l.)

Eşti rănit,

Grue? Vorbeşte...

(Grue face o sforţare, dar se prăvăleşte la pămînt.)

Grue!

(Vodă se-ngenunche susţinîndu-l.)

Doamne! cum a-ngălbenit!

Oh! mi l-a ucis, desigur! Grue!

(Îl ridică în braţe. Grue face o mişcare de durere.)

Da, te doare...

Stai! aşa!

(Îl aşază binişor cu capul pe genunchiul său. Grue îi caută mîna.)

Ce vrei?

(Grue, care i-a luat mîna, o duce la gură şi o sărută lung.)

Răspunde, e mai bine?

(Grue răstoarnă capul, se întinde, îşi dă sufletul.)

Grue! Moare!

Moare!... Grue! Doamne sfinte! moare! Grue!

(Îl ridică-n braţe, îl pipăie.)

Mort! e mort!

Oh! deşert va fi de-acuma sufletul ce-n mine port!

Oh! oh! Grue! Vai de mine! Grue!...

Doamne, mi se frînge

Inima! Oh! Oh!...

(Toţi cei de faţă dau în genunchi.)

MIKED

(care a-ngenuncheat lîngă mort)

Stăpîne...

VODĂ

Plîngi, Mikede? Oh! va plînge

Obştea-ntreagă-a ţării noastre, din român pîn' la boier,

Cînd va şti ce suflet mare napoiatu-s-a la cer.

(Vodă se scoală din genunchi, îşi scoate dulama de domn şi o azvîrlă pe trupul lui Grue.)

Bane, vreau să i se facă pogribanie[1] domnească,

Iată-i giulgiul.

(Cîţiva boieri ridică trupul lui Grue şi ies cu el prin stînga. Vodă, cu braţele întinse, cuvinteză:)

Grue! Grue! ca pe veci să pomenească

Datina moşiei tale dragostea ce i-ai purtat,

Fi-vei la piciorul stranei domnilor înmormîntat.

[1] pogribanie = înmormîntare.

Scanned with OKEN Scanner

Căci în tine, biet Române Grue, fost-au întrupate
Însușirile de suflet în popor adînc săpate!
Și, prin tine,-n el găsit-am, cînd restriștea mă lovea,
Singurul statornic reazăm ce-am avut în țara mea.

(Boierii fac către Vodă un gest de mîhnire; el le răspunde:)

Da! căci v-a citit în suflet inima-mi îndurerată:
Toți v-ați îndoit de mine, toți m-ați renegat vreodată,
Pentru toți, cîndva, cocoșul lui sîn Petru a cîntat...
Numai el, poporul, fostu-mi-a statornic ne-ncetat,
El, ce sufere, ce tace, ce iubește și *ce crede*
Făr-a cerceta, în domnul pus de datină, Mikede!
Și ce, pururi, cade jertfă cînd, în vremuri de nevoi,
Dezbinarea se strecoară sîngeroasă printre noi!
Grue! Grue! Vai! sărmanul!

(Își întoarce ochii și vede pe Mircea între streji. Într-un imbold își trage paloșul și se repede la el răcnind:)

Cîine!

(Miked, Dragomir și alții îl reținu. Toți s-au sculat în picioare. El atunci se stăpînește, își pune paloșul în teacă.)

Da, aveți dreptate:
Așa crime nu se cade să rămînă ne-nfierate,
Nici să piară osînditul de-așa paloș fulgerînd,
Ci de funia menită ucigașilor de rînd.

(Mircea face un gest de revoltă.)

Ah! te doare, te rănește, ți-e osînda grea și crudă.
Nu? Dar spune, suflet negru, cuget buimăcit de ciudă,
Ca să făptuiești aceasta, ce duh rău te-a prididit?
Spune!

MIRCEA

Vrednic sînt de moarte, dar să mor nedosădit.

VODĂ

Moartea? Zău! Pentru-așa crime crezi că e-ndestulătoare?

MIRCEA

Chinuri? Nu mă tem, în mine, chinuri port cotropitoare,
Le-am căutat tămăduire-n răzbunare-asupra ta,
Dar de ele numai moartea, blînda moarte, m-a ierta.

VODĂ

(pauză. Apoi cu exaltare)

Chinuri? Tu vorbești de chinuri? Chin, a inimii bătaie?
Chin? O clipă de nădejde, o-mboldire, o văpaie

Scanned with OKEN Scanner

Ce s-aprinde cu-o privire, ce cu-o lacrimă s-a stins
Și din care numai rodul fără vlagă iese-nvins!
Chinuri! Dar deșteaptă-ți mintea, dar te uită-n neagra zare!
De ești om, fă-ți ochii roată peste țară și hotare.
Chinuri!... Dar privește sînul bietei noastre de moșii.
Numără, de poți, pe dînsul urmele de vrăjmășii;
Prin palaturi, prin colibe, jos, la șesuri, sus, la munte!
Despicate de cu veacuri, rănile-i sînt încă crunte!
Sabie și foc, din vale, din deal, sabie și foc!
Ani de groază și de sînge mulți!... de liniște, deloc!
Veșnic lupta pentru lege, veșnic lupta pentru nume,
Mor flăcăii înainte de moșnegi și chiar de mume!
Roșul focului pe ceruri, roșul sîngelui pe-ogor;
Dacă mor de fier sau pară, chiar ei nu o știu, dar mor;
Și, murind, sărută sînul țării mume, căci îi doare
Plînsul ei bătrîn pe-obrajii încă-a unui fiu ce-i moare!
Și sînt veacuri de cînd unii după alții anii fug
Și de cînd această țară nu e, vai! decît un rug
Unde mucenicii noștri, mucritori într-o credință,
Moștenire-și lasă vlaga și nădejdea-n biruință!
Rug pe care se tot urcă, nesătui, moștenitori,
Ucenicii biruinței amînate-atîtea ori!...
Iată chinurile noastre, și cu ele, doruri, vise,
Pe moșia strămoșească-n lung și lat, cu sînge scrise!
Iată chinurile mele, ale unui domn român,
Basarab, de sine vrednic și de numele-i bătrîn,
Pe cînd tu, tu... Ce văd... plînge?

MIKED

Doamne!

DRAGOMIR

Doamne!

MIRCEA

Mi-e rușine.

MIKED

Pocăința este cazna sufletului.

VODĂ

(îndurerat, ca pentru sine)

Grue!

DRAGOMIR

Cine
N-a păcătuit!...

COSTEA

E tînăr.

VODĂ

(idem)

Grue! Vai!

MIRCEA

(sculîndu-se)

Măria-ta,
Sînt nevrednic, și nevrednic fi-voi chiar de m-ai ierta!
Dar să-ngăduie mărirea sufletului tău, stăpîne,
Să mă urc și eu pe rugul vitejiilor române!
De rugina mișeliei să nu-mi fie gergul[1] ros!
Să nu mi se stingă viața, cît o fi, făr' de folos!
Să simțesc, și eu, ca tine, chinurile țării mele!
Rănile-i de veci deschise, lacrimile-mi să le spele!
Și să mor ca morții noștri, după pilda ce au dat,
Plîns de tine, cum e Grue, și de Dumnezeu iertat.

VODĂ

(idem)

Grue, vai!

MIKED

Mărite doamne, miluiește-atîta jale.

COSTEA

Duhul lui văzu lumina.

DRAGOMIR

S-a robit măriei-tale.

(Toți întind mîini rugătoare. Vodă face un gest solemn de tăcere.)

VODĂ

Toți v-ați îndoit de mine...

(către Mircea:)

Să te crez?

MIRCEA

Pe Dumnezeu...

VODĂ

(întrerupîndu-l)

Nu, taci!

[1] gerg = emblemă.

(Tainic, lutndu-l la o parte)

Mi-ai ucis pe Grue, pavăza şi braţul meu!
Mă pricepi! Fii... ce-a fost Grue!

(Joc de scenă. Mircea face un gest ca şi cum ar întreba: „Eu"? Vodă răspunde din cap: „Da".)

MIRCEA

Te-nţeleg şi jur!

GLOATA
(afară)

Trăiască

Vodă Vlaicu!

(Vodă, sprijinit de Mircea, îndemnat de Dragomir şi de Miked, merge cu ei la pridvor şi se arată poporului. Se face tăcere.)

VODĂ

Să trăiască Ţara noastră Românească!

GLOATA
(afară)

Să trăiască! să trăiască! Ura!

VODĂ

Drag norodul meu,
Ţine datina străbună ca credinţa-n Dumnezeu!
E nemernic cine-o uită! Datina e legătura
Sfîntă dintre domn şi tine...

GLOATA
(afară)

Ura! Ura! Ura! Ura!

(Cortina cade în timpul uralelor.)

*

Notă: Citiţi, în întregime, opera *Vlaicu-vodă*.

.....
Dormiţi în morminte tăcute,
Sub dîmburi sădite cu flori,
Sub pînza curatei ninsori,
Sub umbrele liniştei mute...
Păzită de paznici pioşi,
Sînteţi a moşiei comoară;
Vă fie ţărîna uşoară!
Ne-aducem aminte, strămoşi!
.....

(Alexandru Davila — *Balada strămoşilor*)

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări și exerciții

1. Dacă ați vizionat spectacolul la teatru sau ați citit opera, indicați momentele principale ale acțiunii. Stabiliți expoziția, intriga, punctul culminant și deznodămîntul.
2. Conflictul principal este între Vlaicu și Doamna Clara. Ce reprezintă Vlaicu? Dar Doamna Clara? Sprijiniți-vă afirmațiile pe citate din operă.
3. Recitiți, în clasă, scenele cele mai caracteristice — din fragmentul inclus în manual — care exprimă dragostea de țară a lui Vlaicu.
4. În opoziție cu caracterul lui Vlaicu, apar perfidia și ticăloșia Doamnei Clara. Citiți scena a II-a din actul al II-lea pentru a constata cît de străină este Doamna Clara de aspirațiile poporului. Citiți, de asemenea, finalul actului al patrulea (scena VII), pentru a observa chipul luminos al Voievodului.
5. Român Grue este singurul personaj principal care nu „vorbește" pe scenă. Ce semnificație dă autorul acestuia? Cum explicați durerea mare care îl încearcă pe Vlaicu în scena uciderii lui Grue de către Mircea?
6. Acțiunea are o desfășurare dinamică. Observați, de exemplu, întîmplările care intervin în scena V din actul III.

Teme *(la alegere)*

1. Caracterizați-l pe Vlaicu, întruchipare a idealurilor de libertate ale poporului român, de independență a țării.
2. Comentați, oral, un monolog al lui Vlaicu care vi se pare semnificativ pentru convingerile și atitudinea sa.
3. Puneți în antiteză pe Vlaicu cu Doamna Clara.

Opera dramatică. Drama

Opera *Vlaicu-vodă* de Alexandru Davila se caracterizează prin următoarele:

a) înfățișează un conflict puternic între personaje, între concepții și atitudini, între domnul patriot, care apără independența și demnitatea țării, și trădătorii de țară și de neam;

b) are numeroase personaje, dar acțiunea se concentrează în jurul personajelor principale: Vlaicu și Doamna Clara;

c) este formată din textul literar propriu-zis (dialogurile și monologurile personajelor), dar și din indicațiile scenice, decoruri, mimica și gesturile personajelor, costume etc.;

d) conținutul de idei și sensurile operei sînt puse în evidență de jocul actorilor (compus din vorbire și mișcare), efecte vizuale (de lumină), sunete, zgomote etc.;

e) acțiunea se desfășoară în fața spectatorilor;

f) modul principal de expunere este dialogul;

g) o astfel de operă se scrie nu atît pentru a fi citită, cît pentru a fi reprezentată pe scenă (scena este locul în care faptele imaginate sau trăite de scriitor prind viață datorită actorilor);

h) părțile mari ale operei se numesc *acte;* într-un *act*, acțiunea se prezintă continuu pe scenă, fără pauze; după sfîrșitul unui act și începutul celui următor

Scanned with OKEN Scanner

se schimbă, în general, decorurile; un act are mai multe *scene* și *tablouri* (unități, părți ale acțiunii desfășurate într-un act);

i) subiectul are *expoziție*, *intrigă*, *o dezvoltare a acțiunii*, *punct culminant*, *deznodământ*.

O astfel de creație literară este o **operă dramatică.** Întrucît ea prezintă conflicte puternice, care trezesc în spectator sentimente grave, această operă este o **dramă.** Dramele pot fi în versuri sau în proză.

Drama este o creație care aparține *genului dramatic.* Din acest gen fac parte și *tragedia* și *comedia.*

Pentru că drama *Vlaicu-vodă* se inspiră din istorie, ea este o *dramă istorică.* Au mai scris drame: Bogdan Petriceicu Hasdeu — *Răzvan și Vidra*, Vasile Alecsandri — *Despot-vodă*, I.L. Caragiale — *Năpasta*, Barbu Ștefănescu-Delavrancea — *Apus de soare*, Camil Petrescu — *Bălcescu*, Horia Lovinescu — *Moartea unui artist*, *Petru Rareș.*

În literatura universală: Shakespeare — *Henric al V-lea*, Fr. Schiller — *Don Carlos*, Victor Hugo — *Hernani*, *Ruy Blas*, A.P. Cehov — *Trei surori*, H. Ibsen — *Nora* etc.

Teme *(la alegere)*

1. Arătați, oral, rolul unor indicații scenice din actul al V-lea al piesei *Vlaicu-vodă.*
2. Citiți, la alegere, o altă dramă și indicați momentele subiectului: expoziția, intriga, dezvoltarea acțiunii, punctul culminant și deznodământul.

Scanned with OKEN Scanner

MIHAIL SADOVEANU (1880–1961) este unul dintre marii prozatori români. S-a născut la Pașcani, în Moldova. Opera sa se remarcă nu numai prin dimensiunile ei impresionante (a scris peste o sută de volume), ci, mai ales, prin aceea că ea exprimă, în modul cel mai deplin, sufletul poporului nostru, psihologia lui, dorința de a trăi în libertate, dreptate, omenie și demnitate. Scriitorul însuși s-a considerat un exponent al neamului său:

„Dacă tot ce s-a spus așa frumos și atrăgător despre opera mea este expresia unor adevăruri, dacă am izbutit să dau ceva valabil neamului meu, apoi toate laudele pe care le primesc cu recunoștință vreau să le întorc umiliților și ofensaților vieții, acelora care s-au petrecut ca florile și frunzele anotimpurilor și care totuși mi-au transmis depozitul sufletului lor, ca să-l pun în fața lumii nouă mărturie pentru nedreptatea imensă pe care au suferit-o și pentru crima săvîrșită asupra lor de asupritori".

După Eminescu, Sadoveanu a fost și rămîne scriitorul cel mai iubit și cel mai citit din întreaga noastră literatură. De la primele patru volume ale anului 1904 — *Povestiri*, *Dureri înăbușite*, *Crîșma lui Moș Precu*, *Șoimii* — pînă la *Nicoară Potcoavă* (1952), Sadoveanu creează, prin operele sale, — *Bordeienii*, *Neamul Șoimăreștilor*, *Zodia Cancerului*, *Țara de dincolo de negură*, *Baltagul*, *Hanu Ancuței*, *Venea o moară pe Siret*, *Împărăția apelor*, *Valea Frumoasei*, *Frații Jderi* ș.a., — o adevărată epopee a poporului român, scrisă în graiul curat, limpede și frumos al acestui popor, dar înălțat la o măiestrie artistică fără precedent.

Neamul Șoimăreștilor

de *Mihail Sadoveanu*.

Romanul *Neamul Șoimăreștilor* (1915) înfățișează întîmplări dramatice din lupta țărănimii pentru pămînt și libertate în secolul al XVII-lea, împotriva boierimii hrăpărețe și trădătoare.

Personajul central al cărții este Tudor Șoimaru, originar din Șoimărești, ținutul Orheiului, răzeș, ridicat la rangul de căpitan de oști în timpul domniei lui Tomșa-vodă. Ostaș viteaz, curajos, demn și cu suflet nobil, înconjurat de prieteni ca Simeon Bîrnovă și tătarul Cantemir-bei, Tudor Șoimaru cîștigă încrederea și aprecierea domnitorului Tomșa, care îl răsplătește pentru serviciile aduse și pentru faptele de vitejie.

În drum spre satul natal, pe care nu-l văzuse de vreme îndelungată, cunoaște, în împrejurări deosebite, pe Magda, fiica boierului Stroie Orheianu, care îi aprinde în inimă o iubire puternică și chinuitoare.

Capitolul al XIII-lea — Crucea răzășilor — prezintă întîlnirea emoționantă, dar și dureroasă, a lui Tudor Șoimaru cu satul natal:

Cînd Tudor intră în satul strămoșilor lui, la Șoimărești, parcă i se luă un văl de pe frunte. Toată noaptea stătuse ca ametit, cu icoana fetei Orheianului înaintea ochilor. După ce tatăl și fiica intrară în curtea lor de piatră, oșteanul, ca să

Scanned with OKEN Scanner

poată revedea pe Măgda cît mai curînd, se despărţise de ei ca să facă un ocol grabnic în satul lui. Hotărîse să se întoarcă cu calul aburind încă de fuga dusului. Pentru el iubirea cea mare a vieţii lui era mai presus de toate. Ce-i mai păsa acum de celelalte? Aplecată puţin în şaua ei, fecioara îl privise cu ochi umezi, arşi de sărutările lui. Cu zîmbetu-i neclintit şi viclean, parcă-i spunea că-l aşteaptă şi-l chiamă; îi zîmbea întocmai ca-n umbra mestecenilor, cînd, frîntă de la mijloc, se agăţa de grumazul lui, lăsîndu-se biruită pe iarba moale, umezită de roua înserării.

Acum, vîntul dimineţii îl deştepta încet-încet. Îl deşteptau şi amintirile vechi.

— Fraţilor, zise el cuprinzînd mînile tovarăşilor lui, acesta-i satul meu!

— E un sat ca oricare altul... îi răspunse Cantemir.

— Se poate, dar acesta-i al meu şi nu l-am văzut de douăzeci de ani.

— Totuşi, Tudore, adă-ţi aminte de cuvîntul meu: cît de tare schimbă Dumnezeu şi întîmplările toate hotărîrile noastre...

Şoimaru se încruntă uşor.

— Vreau să-ţi spun că ai pornit aprig într-acoace. Dar drumul ţi-a schimbat tare gîndurile...

Şoimaru privi cu luare-aminte spre tovarăşii lui, dar taina o ascunse în fundul sufletului ca pe un lucru scump.

— Vă înşelaţi, prietinilor, răspunse el cu linişte... Iată biserica. Iată ţintirimul[1]. Aicea zac mulţi de-ai mei. Mai încolo e casa în care m-am născut...

Satul cu casele mari acoperite cu stuh, case curate, răzăşeşti, se întindea într-o vălcică, sub poală de pădure. Apa Răutului curgea pe vale, subţire şi limpede, scăzută de secetele verii. Nuci mari se ridicau din vii, şi un grangur cînta în pacea satului, în lumina dimineţii. Era o zi de duminică şi toaca începu să sune în clopotniţa bisericii albe c-o duruire melodioasă.

Şoimaru se opri, îşi descoperi capul cu plete scurte creţe, şi-şi făcu încet cruce.

— De învăţătura aceasta veche a bunicului uitasem... zise el încet.

Apoi descălecă, şi prietinii punînd şi ei piciorul pe pămînt, porniră tustrei pe cărarea din marginea drumului, lăsînd slujitorilor frîiele.

Femei şi fete cu cataveici[2] de vulpe şi cu fuste de lînă, dungate cu vrîste galbene şi roşe pe fund negru, veneau la leturghie. Femeile aveau broboadă cafenie pe cap; fetele erau cu capetele goale gătite cu flori de grădină. Unele erau frumoase şi spionau cu priviri agere pe cei trei oşteni.

Veneau şi răzăşi în urma lor, îmbrăcaţi în straiele cu care aveau obiceiul să iasă la oaste: ciubote de piele roşă, pantaloni largi şi încreţiţi în jurul mijlocului dintr-un şiac[3] cafeniu şi ilice[4] negre cu nasturi rotunzi de argint şi cu mînicile largi. Toţi priveau curioşi la străinii care intraseră în sat. Se uita şi Şoimaru cu luare-aminte la ei, dar nici un obraz nu-i era cunoscut.

Cînd apucară pe poteca bisericii, unul dintre răzăşi, om cărunt cu obrazul brăzdat, se abătu spre ei şi le pofti ziua-bună. Apoi grăi:

---

[1] ţintirim = cimitir.

[2] cataveică = haină ţărănească (îmblănită, cu mîneci largi şi scurtă); scurteică.

[3] şiac = postav aspru de lînă de culoare închisă.

[4] ilic = pieptar ţărănesc fără mîneci.

— Domnilor, să nu vă fie cu bănat. Eu sînt vataman[1] în sat aicea. V-aș întreba pe cine căutați...

Șoimaru stătu în loc zîmbind. Apoi zise către vataman:

— Ai să înțelegi îndată ce caut în sat la dumneavoastră, cînd ți-oi spune cum mă chiamă... Dumnealor sînt numai prietini ai mei...

— Dar dumneata cine ești?

Femeile și bărbații se opriseră curioși și așteptau.

— Pe mine mă chiamă Tudor Șoimaru! zise oșteanul privind în juru-i.

Îndată se stîrni zarvă între răzăși; oamenii se apropiară cu murmur.

— Dar cine-i fi dumneata și de unde? întrebă cu neîncredere vatamanul. Noi ne cunoaștem toți; cu toți sîntem Șoimărești și neamuri și știm unul de altul...

Deodată însă își făcu loc prin îngrămădeală un bătrîn mărunt, îndesat, cu barba scurtă și țăpoasă, cu ochii ascuțiți și aspri.

— Oșteanul acesta se dă drept din neamul nostru... zise el c-un glas îndesat. Să mă uit și eu la el...

Cu îndrăzneală apucă mîna lui Tudor, îl trase spre el și-l privi în ochi.

— Nu ești tu, zise el scurt, dintre ai lui Ionașcu, care au pribegit peste Nistru?

— Sînt Tudor, feciorul lui Ionașcu... răspunse mișcat Șoimaru; dintre toți pribegii, eu singur mă întorc înapoi...

— Atuncea eu îți sînt moș drept, frate cu tatăl tău... strigă bătrînul. Uită-te la mine și mă cunoaște!

— Te cunosc, moșule Mihu! îngînă Șoimaru.

Deodată glasurile răzășilor, ale tuturor neamurilor lui, se ridicară, și brațe multe se întinseră spre el ca să-l îmbrățișeze. Deodată oșteanul își simți pieptul înfierbîntat de o căldură necunoscută.

— E feciorul lui Ionașcu ș-al Anisiei... grăiau și femeile cu glasuri tînguitoare. Și dintre cele mai bătrîne porniră a boci încet.

Clopotele bisericii cîntau. Fără să știe de ce, în mijlocul oamenilor adunați deodată din toate locuințele satului, în mijlocul glasurilor, care întrebau și răspundeau, Cantemir și Bîrnovă se simțeau mișcați. Șoimaru era cuprins de mîini, îmbrățișat de veri și de mătușe, și glasuri rosteau nume: toți erau ai unui Șoimaru; dar unul era Gavril a lui Ion a lui Vasile Neculai Șoimaru; altul era Grozav a lui Dumitru, a lui Matei Neculai Șoimaru; alții se trăgeau dintr-un Vasile, alții dintr-un Mihai, — din bătrîni vechi care luptaseră pentru moșie și dobîndiseră pămînt pe vremurile lui Ștefan-vodă cel Bătrîn.

— Vină cu mine! zise cu glas aspru bătrînul Mihu.

Îl apucă de mînă și-l trase între mormintele țintirimului. Clopotele bisericii tăcură; se alinară și vocile oamenilor; și sub cireșii sălbatici, care-și coborau rădăcinile între oasele morților, se făcu în lumina dimineții tăcere.

Bătrînul îl opri dinaintea unei cruci de piatră, lîngă un mormînt plivit cu îngrijire, acoperit cu flori răsădite.

---

[1] vataman (vătăman) = conducătorul unui sat domnesc.

Scanned with OKEN Scanner

— Aicea, băiete, grăi Mihu îndesat, odihneşte părintele tău Ionaşcu! La mormîntul lui noi îngenunchem cu toţii...

Ca prin farmec, clopotele porniră iar, a treia oară — şi răzăşii îngenunchiară. Cu ochii împînziţi de lacrimi, Tudor cetea slovele săpate pe crucea de granit:

Aici este groapa
unde zace robul lui Dumnezeu IONAŞCU
din neamul ŞOIMĂREŞTILOR
care s-a strămutat la veşnicele lăcaşuri
la anul de la zidirea lumii 7102...

— Aici este îngropat părintele tău! îi strigă la ureche bătrînul Mihu. A pierit ucis de buzdugan mişelesc, pentru că s-a ridicat pentru drepturile şi ocinile[1] noastre strămoşeşti, sculînd la război toate neamurile şi toate aşezările orheienilor!...

Clopotele tăcură iar.

— Tu nu-ţi mai aduci aminte? îl întrebă bătrînul. Erai un copil cînd s-a întîmplat aceasta; pe urmă, printre străini, ai uitat de toate!

Amintiri crîncene răscoliră deodată mintea şi sufletul lui Tudor. Cu ochii încruntaţi cetea necontenit slovele mari de pe crucea tatălui său, — şi-i veni în minte dintr-o dată dintre icoanele înnegurate de uitare chipul palid, stropit de sînge, al unui oştean mort. Acela era tatăl său. Şi ciolanele lui se odihneau înainte-i, sub pămînt.

— Priveşte şi-n vale, dincoace, în livada părăginită, casa voastră! îi strigă răzăşul cel bătrîn. Suflă prin ea vînturile iernii şi bat peste dînsa puhoaiele ploilor. Ca ea s-au risipit, — duse de valuri şi vînturi, odraslele lui Ionaşcu. Iar cel ce ne-a despoiat pe noi de pămînturile de bătrîni cîştigate, de la Alexandru-vodă şi de la Ştefan-vodă, se îngraşă şi rîde nepedepsit, şi şi-a pus piciorul pe grumazul nostru...

— Cine-i? strigă Tudor sărind în sus cu ochii mînioşi.

— Cine-i? rînji bătrînul. Cine nu-l ştie? şi copilul din leagăn îi aude numele cu blăstăm! căci ne-a sărăcit şi ne-a umilit! ne-a bătut şi ne-a sîngerat! Şi pe tine te-a lăsat orfan!

— Cine-i? strigă înăbuşit Şoimaru.

— E boierul cel mare de la Murgeni! Stroie Orheianu cel plin de averi şi fală!... zise răzăşul Mihu întunecat şi aspru.

La aceste vorbe, Cantemir şi Simeon se repeziră înainte. Tudor Şoimaru rămăsese ca fulgerat, cu ochii rotunziţi, înfricoşaţi de groază lăuntrică. Abia avu putere să se stăpînească, înghiţi greu de cîteva ori şi rămase privind întunecos spre mormîntul de dinaintea lui.

*
* *

Stăpînit de dorinţa de răzbunare pentru moartea tatălui său, Tudor Şoimaru se plînge domnitorului Tomşa de crima şi nedreptăţile făcute de Stroie Orheianu. Poruncile drepte

[1] ocină = bucată de pămînt moştenită.

ale domnului nu-l ating pe boier, pentru că acesta fuge în Polonia, împreună cu fiica sa, Magda. Încercarea temerară a Șoimarului de a-și face singur dreptate și iubirea pentru Magda îl duc în Polonia, în urmărirea fugarilor, bucurîndu-se, și de această dată, de prietenia și ajutorul lui Simeon Bîrnovă și al lui Cantemir-bei. Prins, luat drept spion și pus în lanțuri, Tudor Șoimaru reușește, în cele din urmă, să se salveze și să înțeleagă că între el, răzeșul de pe apa Răutului, și Magda, fiica boierului de la Murgeni, nu există nici o legătură sufletească.

Revenind la Șoimărești, află de la unchiul său, bătrînul și înțeleptul Mihu, amănunte despre starea de odinioară a răzeșimii, ia cunoștință de felul și de împrejurările în care a fost omorît tatăl lui (capitolul „Umbra Ionașcului"), cercetează documente vechi, pentru a găsi temeiuri în susținerea drepturilor alor săi, întocmește plîngeri împotriva abuzurilor boierului Stroie Orheianu.

Dreptatea pe care o face Vodă Tomșa răzeșilor este de scurtă durată, pentru că boierii, lezați în drepturile lor de hotărîrile domnești, se strîng în jurul doamnei lui Ieremia Movilă și reușesc, cu sprijinul și complicitatea panilor polonezi, să-l înlăture de la domnie pe Tomșa și să readucă în țară vechile rînduieli.

Ultimele capitole ale cărții cuprind deznodămîntul luptei dintre Șoimărești și boierul Stroie Orheianu, precum și reflecțiile scriitorului în legătură cu întîmplările povestite.

XXXV

Morții poruncesc celor vii

Șoimaru nu s-a arătat pînă a doua zi în sat. Pe după miezul-nopții trecuse pe la fîntîna lui Grozav și avusese tainic sfat cu oștenii lui; după aceea nimeni nu știa pe unde rătăcise. Nu știa nici Lie, care se întorsese singur acasă, îngrijat și uimit, — dar cu strașnică poruncă de la stăpîn să nu crîcnească nimic nimănui de cele ce văzuse și auzise.

Un soare blînd răsări a doua zi, într-o duminică, ș-o lumină prietinoasă se împînzi peste sat, asupra căsuțelor albe ș-a livezilor desfrunzite. Clopotul suna în turnul bisericii vechi prelung, și tremura cîntarea lui pînă la mari depărtări, unde s-amestecau cerul și pămîntul într-o brumă alburie și-ncepea spre Mare sălbatica stepă.

Oamenii fuseseră îngrijorați, dar vestise Constandin, slujbașul de la Murgeni, pacea boierească, — și acuma împreună cu preotul, mulțămeau lui Dumnezeu, „că-i scăpase de tot vrăjmașul, mînia și primejdia..."

— Poate tot aveau dreptate moșnegii... șopteau muierile cu mîna la gură. Sîntem și noi și boierul de-o lege și ne închinăm lui Hristos!... Ne ferește Cel-de-sus să ne vedem feciorii sîngerînd sub ochii noștri. Destule suferinți au fost în trecut!

Slujba, după tipicul cel mare, se petrecu în liniște și gospodarii ieșiră în țintirimul larg. Pe morminte căzuseră florile și putrezeau. Femeile umblau, își căutau morții și le aprindeau candele. Iar bătrînii, rezemați în toiegele lor, grăiau încet, privind cum trec peste locașurile veșnice fire lungi și argintii de mătasa-morților.

În liniștea aceasta a satului, deodată se făcu un ușor zvon. Lostun, care fusese pîndar la Murgeni, se repezi în ograda bisericii și vesti pe cei adunați că boierul

Scanned with OKEN Scanner

Stroie Orheianu a intrat în sat cu puțini slujitori, și vine să steie de vorbă cu fruntașii Șoimărești lor.

— Vine fără sfială... grăi Lostun. Se leagănă pe cal și-și mîngîie barba mare... Se uită la unii și la alții pe care-i întîlnește, și rîde...

— Ciudat lucru și foarte de mirare!... mormăi clătinînd din cap Mihu.

Dar Lostun parc-ar fi vestit și pe Tudor Șoimaru; căci neamurile lui îl văzură venind încet pe poarta bisericii. Era tăcut, îi ardeau ochii, dar părea foarte liniștit. Privi spre femei și spre copiii strînși la o parte; după aceea se alătură de sfatul bătrînilor, fără să zică nici o vorbă. Cu brațul drept își pipăi mîna stîngă, să vadă dacă stă bine în chinga ei, — apoi își rezemă pumnul de straja săbiei și scoase un picior înainte.

— Ai auzit? îi șopti cu oarecare îngrijorare unchesul Mihu. Vine la sfatul nostru boierul Stroie...

— Da, răspunse Tudor; să așteptăm!

Măreț în straiul lui bogat, călare pe un roib nalt de Lehia, Orheianu se arătă în uliță, urmat de slujitorii lui înarmați. Erau mazuri[1] voinici, cu ochi verzi și cu umerii obrajilor roșcovani și ieșiți în afară. Boierul coti la podeț și intră călare în ograda bisericii. Răzășii îl priveau venind, ridicară capetele, dar nu-și scoaseră cușmele.

Orheianu se opri și zise c-un fel de mulțămire, rotindu-și ochii asupra tuturor celor care erau de față:

— Bine v-am găsit, oameni buni!

— Îți mulțămim, boierule... răspunse preotul cu bunătate și cu privire bună, făcînd un pas înainte. Ceilalți murmurară încet salutarea și priveau cu luare-aminte la vechiul lor dușman.

— Ați auzit, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, — că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta și-a venit în scaunul țării Alexandru-vodă, pe care și noi l-am ajutat și l-am apărat...

— Am auzit! răspunse îndesat unchesul Mihu.

— Acest Domn al nostru a auzit de toate cîte s-au petrecut aici. Știe că Orheiul a dat oșteni lui Tomșa, știe că Șoimărești i au dat și căpitan de steaguri, și cu toate acestea m-am milostivit eu și-am pus cuvînt să ierte toate...

Răzășii nu răspunseră. Boierul dintr-o dată dădu cu ochii de Șoimaru și-ncepu a rîde c-o veselie ciudată.

— Cum, căpitane Tudore? și dumneata ești aici? te-ai întors de la oaste?

— Da, boierule... răspunse liniștit răzășul.

— Foarte bine se nimerește atunci întîlnirea, și mă bucur, căci am venit aicea la împăcăciune...

— Dumnezeu îți va ajuta pentru tot binele ce-l vei face... grăi popa mulțămit; și mosneagul ar fi mai spus ceva dacă privirea aprigă a lui Șoimaru nu i-ar fi înghețat vorba pe buze.

— Bătrînii ajung o vreme rea, șopti osteanul la urechea lui Mihu, cînd nu înțeleg nimica și, ca și copiii, nu se pricep s-aștepte!...

[1] mazur = ostean polonez.

Mihu își încruntă sprîncenele și-și întoarse o ureche către boier.

— Eu vă rog, gospodarilor, zise cu umilință Orheianu, aveți bunătate și mă răsplătiți pentru toate ostenelile mele... Dați-mi de bunăvoie moșia voastră, — căci eu mi-am pus obrazul pentru voi și v-am cerut iertare de la Vodă!...

Răzășii deodată se priviră înfiorați și-apoi începură să se frămînte. Acuma pricepeau rîsul cel bun al Orheianului!

— Nu-mi răspundeți nimica, oameni buni? întrebă cu aceeași înmlădiere moale de glas boierul.

— Cum, boierule? întrebă Mihu, azvîrlindu-i o privire ageră. Dumneata ne ceri moșia pe care-ai stăpînit-o și noi am cîștigat-o prin dreaptă judecată acu patru ani?

— Nu, moșule, răspunse zîmbind Orheianu. Cer toată moșia voastră: dați ce-a mai rămas, ca să-mi întregesc ce-i al meu.

— Și noi ce facem?

— Ce vă va lumina Dumnezeu!...

Bătrînii rămaseră înmărmuriți. Femeile prinseră a plînge.

— Ce te miri așa de tare, căpitane Tudore? strigă apoi deodată boierul cu semeție. Ce mă privești astfel? Îți pare ciudat? Ieri ai fost tu tare și astăzi sînt eu!...

Șoimaru făcu doi pași și grăi:

— Boierule, eu nu te-nțeleg!

— Ce nu-nțelegi? strigă Orheianu privindu-l țintă. Iată judecata mea. Asta-i! Care din voi va îndrăzni astăzi să ridice un deget asupra mea? Astăzi nu mai este mișelul vostru Tomșa, și Domnia v-ar spulbera de pe fața pămîntului de-ați îndrăzni... De aceea eu am venit în mijlocul vostru, și nu va cuteza unul să miște brațul! Ha-ha!

— Boierule, te-nșeli, zise cu liniște Șoimaru.

— Așa? Ha! mă-nșel? Nu mă-nșel, căci dacă mazurii mei vor răcni numai o dată, cu strășnicie, în limba lor, — vor veni toți ceilalți și vă vor pune pe toți cu fețele la pămînt! Îndrăznești tu, poate, Șoimarule? Nu îndrăzni, că ți-i brațul frînt. Și te iert pentru cuvîntul tău prost, căci o dată, în viață, mi-ai făcut un bine...

— Boierule, strigă Șoimaru cu ochii scăpărînd, ai greșit dac-ai venit în vizunia lupului! Eu mai am un braț tare, și te voi așeza cu pieptul pe mormîntul părintelui meu, pe care tu l-ai ucis cu buzduganul lui Aron! Ai ucis: ți-a venit ceasul pedepsei!

Boierul atunci smunci năprasnic frîul calului. Mazurii chiuiră prelung, și le răspunseră răcnete cumplite la marginea satului.

— Să nu cutezați, mișeilor! urlă Orheianu. Să nu cutezi, mișele! rînji el către Șoimaru. Te voi bate peste fălci, ca pe tatăl tău, și voi spulbera pe toți nemernicii ca tine...

Izbucnind într-o mînie grozavă, de mult stăpînită sub vorbe blajine și rînjite, — Orheianu își repezi din șa trupu-nainte, scuipă pe Șoimaru și ridică asupră-i buzduganul, pe care-l scoase de sub cingătoare.

Scanned with OKEN Scanner

Scenă din filmul *Neamul Şoimăreştilor*

Dar oşteanul trăsese sabia. Atunci îl văzură întâi neamurile lui, turbat ca fiara, cu ochii crunți și cu obrazul ca de var. Se schimbase într-o clipă și nu-l mai cunoșteau. Cu brațul drept ridică fierul, se repezi ca scăpat dintr-un arc, și lovi în creștet pe Orheian. Și-nălțînd a doua oară sabia, răcni așa de cumplit, încît mazurii, înfricoșați, smunciră frîiele și se năpustiră pe poartă.

Urletul lui Tudor era o chemare. Pe ulița satului, din rîpa din dosul bisericii, se repeziră toți flăcăii Șoimăreștilor călări, cu săbiile și sulițile. Lie venea în frunte ducînd de căpăstru calul căpitanului. O clipă se opriră, îmbulziți în uliță pînă departe, în urmă, așteptînd. Iar pe Șoimaru îl priveau neamurile lui cum c-o mînă trage de barbă trupul greu al boierului și-l leapădă lîngă piatra de mormînt pe care era însemnat numele lui Ionașcu și anul cumplit al morții lui...

Fără să mai privească în urmă, Tudor se prăpăstui pe poartă; Lie îl prinse la subsuoară și-l ajută să salte în șa; și la țipătul de năvală cunoscut de ei, călăreții porniră în ropot spre Murgeni, spre mazuri și spre curtea boierească.

În urmă, numai unchesul Mihu se urni din loc, se apropie de boier, îl privi cum zăcea în balta-i de sînge, își scoase domol contășul[1] din spate și i-l așeză cu grijă peste piept și peste față.

Se întoarse apoi la ceilalți și cuvîntă cu voce răgușită parcă de trudă:

— Să-l ierte Dumnezeu!

Iar Șoimaru își duse într-o întinsoare călărimea întărîtată ca și el spre curtea boierului. Izbiră pe mazuri, îi întoarseră în loc, și începură a-i bate și a-i tăia pînă

[1] conțăș = haină bărbătească, de obicei îmblănită.

Scanned with OKEN Scanner

ce-i năruiră în iazul Răutului. Şi trecură mai departe şi se opriră cu caii în răsuflet greu la curtea boierească.

— Aici e ghizunia duşmanului! zise Şoimaru arătînd cu sabia. S-o risipim şi s-o dăm vîntului!

Ludno şi cu domniţa lui, înspăimîntaţi de neaşteptata năvală, ieşiră în pridvor, coborîră scările; — apoi, văzînd săbii sclipind spre ei, se răsuciră ca să scape îndărăt. Femeia ţipa cu glas sfredelitor şi ascuţit. Leahul trase pala. Flăcăii năvăliră asupra lor. Dar Şoimaru se repezise, şi acoperi pe Magda cu sabia.

— Fraţilor, nu ucideţi! strigă el.

Cînd ceilalţi se traseră îndărăt, el zise gîfîind celor căzuţi în genunchi:

— Sculaţi, luaţi-vă caii şi plecaţi. Vă vor întovărăşi oameni de-ai mei pînă-n tîrg la Soroca!

Dar numai Magda-i înţelegea graiul lui moldovenesc. Şi din mînia stăpînită, din tulburarea lui, din ochii sticloşi ca de fiară, ea pricepu o parte de adevăr, — şi gemea cu mîinile la tîmple, îl privea cu groază, şi se lăsa dusă de subsuori de flăcăii răzăşilor.

Atunci porunci Şoimaru să s-aducă şumuioacele de paie şi tăciunii, şi dădu foc curţii de la Murgeni el singur cu mîna lui. S-au zbătut şi s-au răsucit flăcările toată noaptea. Ş-a poruncit pe urmă răzăşilor s-o dărîme şi s-o împrăştie în patru părţi. Şi, pînă luni la amiază fiind curtea asemănată cu pămîntul, a hotărît să vie pluguri.

Era un cer fără soare şi mohorît deasupra şi soseau de la munţi, pe vîrfurile înălţimilor, nouri zdrenţuiţi. Tudor sta drept pe cal şi neînduplecat; şi ieşiseră şi toţi Şoimăreştii, bătrîni, muieri şi copii; şi priveau cum trec fără încetare brăzdare cu şase boi şi apasă pe cormane oşteni, înnegrind şi asemănînd încet bătătura unde sălăşluise stăpînirea Orheianului.

XXXVI

Orice istorisire are un sfîrşit

Priveghiul contenește; cartea se-nchide. Se cuvine, după rînduiala bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfîrşitul văduvei lui Irimia-vodă a fost cel mai nenorocit dintre al tuturor doamnelor Moldovei, căci după un an, în 1617, turcii şi tatarii şi gloatele pămîntenilor, pătrunzînd pînă la Iaşi, i-au zdrobit oastea aşa de frumos întocmită de ginerii ei, — şi pe ea au prins-o ş-au ruşinat-o păgînii, cum spune cu durere cronicarul. Casa ei în ţara moldovenească a fost risipită şi feciorii înjosiţi. Numai domniţele ei, în Lehia, s-au bucurat de averi şi nume; dar, după firea mamei lor, semeţe şi poftitoare s-ajungă tot mai sus, la puterile lumii, au stîrnit zîzanii, certuri şi războaie, — pînă ce s-au stins, şi numele le-au rămas pomenite cu blăsteme de şleahtici.

Cînd Tomşa, tîrziu, a venit în ţară, într-a doua domnie, — a lăsat să cadă un ban de argint celui dintăi calic orb de la scara bisericii domneşti. După glas, nevolnicul, care era Nicoriţă, fost armaş odată, l-a cunoscut, şi a bătut cu umilită

Scanned with OKEN Scanner

mulțămire mătanie Domnului său. Iar Vodă, cuminţit acum şi mult îmblînzit, a suspinat — aducîndu-şi aminte cît de schimbătoare sînt toate ale oamenilor.

Bîrnovă, precum se ştie, a venit domn în ţara lui şi-l chema Barnovschie; iar în vremea lui niciodată nohaii lui Cantemir n-au călcat pămîntul nostru.

Domniţa Magda şi-a purtat lumina ochilor ei prin ţări străine şi pribeagă a rămas pînă la mormînt; ci totuşi ceva din visul ei de tinereţă a rămas pentru totdeauna în taina poienii de unde se vedeau satele şi apele Orheiului.

Au pierit codrii; s-a stins şi această rămăşiţă a ei, ca mireasma unei flori.

Iar Tudor cu soţia lui Aniţa, şi Mihu, şi toţi ceilalţi răzăşi au fost urgisiţi şi prigoniţi, dar s-au ţinut cu tărie. Pe urmă cei ce-au venit după ei au fost călcaţi şi supuşi de alţii; şi vremea necontenit i-a lovit pînă ce le-a plecat frunţile adînc spre pămînt.

Bunicii mei sînt strănepoţii acelor oameni. Şi această istorisire de acum trei sute de ani, din vremea cînd strămoşii erau încă dîrji, am scris-o în liniştea unei prisăci, avînd în inima mea răsunetul durerii lor.

Notă

Citiţi, în întregime, opera *Neamul Şoimăreştilor*, de Mihail Sadoveanu.

*

„Opera lui M. Sadoveanu e o ţiteră uriaşă cu mii de strune, toate acordate cu grijă, timp de o viaţă de om [...]. Toate gîndurile, priveliştile, figurile sînt puse pe portativ, virgulele cîntă şi ele, punctele aşteaptă risipirea ecourilor. Eroii se mînie şi se suduie fără erori de gramatică, se jelesc ca psalţii pe glasurile canonice."

(G. Călinescu)

„Nici un alt scriitor român n-a avut pînă acum fericirea de a înfăţişa cu atîta plinătate omenescul ce se frămîntă de veacuri aicea, sub Carpaţi."

(Mihai Beniuc)

Întrebări şi exerciţii

1. Prezentaţi, oral, momentele principale ale naraţiunii. Grupaţi aceste momente pe etapele unei naraţiuni — intrigă, conflict, punct culminant, deznodămînt.
2. În ce măsură este Tudor Şoimaru un personaj reprezentativ al colectivităţii din care face parte? L-aţi putea asemăna cu alte personaje din operele citite de voi? Motivaţi exemplele date.
3. Personajele cărţii îşi dezvăluie treptat caracterul, odată cu dezvoltarea naraţiunii. Care sînt episoadele care dau, mai pregnant, contur portretului lui Tudor Şoimaru?
4. Puneţi în antiteză pe Tudor Şoimaru cu Stroie Orheianu.
5. Cum reacţionează Tudor Şoimaru cînd află că cel care i-a ucis tatăl este „boierul cel mare de la Murgeni"? Ce ecou au în sufletul lui cele povestite de bătrînul Mihu?
6. Povestiţi scenele în care Tudor Şoimaru face dreptate pentru el şi pentru toţi răzeşii asupriţi de Stroie Orheianu.
7. Observaţi cuvintele subliniate şi explicaţi însuşirile lor de a exprima trăirile sufleteşti ale personajelor:

Scanned with OKEN Scanner

a) Mihu... „își simți *pieptul înfierbîntat de o căldură necunoscută*";
b) „*Amintiri crîncene* răscoliră deodată *mintea și sufletul* lui Tudor";
c) „... *domnia Tomșei s-a petrecut* din lumea asta..."
d) „... dacă *privirea aprigă* a lui Șoimaru *nu i-ar fi înghețat vorba pe buze.*"

8. Scriitorul nu urmărește reconstituirea unei epoci. El *evocă* întîmplări de demult într-o atmosferă de baladă și de legendă. Susțineți această afirmație cu exemple din operă.
9. Imaginea epocii, impresia de „vechime" sînt sugerate și prin limba folosită — forme de vorbire cu particularități fonetice, morfologice, lexicale, cu locuțiuni și construcții ale limbii „vechi". Dați exemple de acest fel.
10. Distingeți părțile descriptive din fragmentele cuprinse în manual. Observați legătura dintre descrierile de natură și frămîntările sufletești ale personajelor.
11. În operele lui Sadoveanu, limba română face dovada unei mari expresivități. Observați, spre exemplu, formele verbale (sinonime) care apar într-un singur capitol — *Crucea răzășilor:*

a) „Aicea, băiete, grăi Mihu îndesat, *odihnește* părintele tău Ionașcu!";
b) „Aici este groapa unde *zace* robul lui Dumnezeu IONAȘCU";
c) „Aici *este îngropat* părintele tău!"
d) „*A pierit* ucis de buzdugan mișelesc...
e) „... ciolanele lui *se odihneau* înainte-i, sub pămînt."

12. Alcătuiți, oral sau în scris, propoziții sau fraze cu sinonime ale adjectivului *aprig(ă)* și ale substantivului *zarvă:*

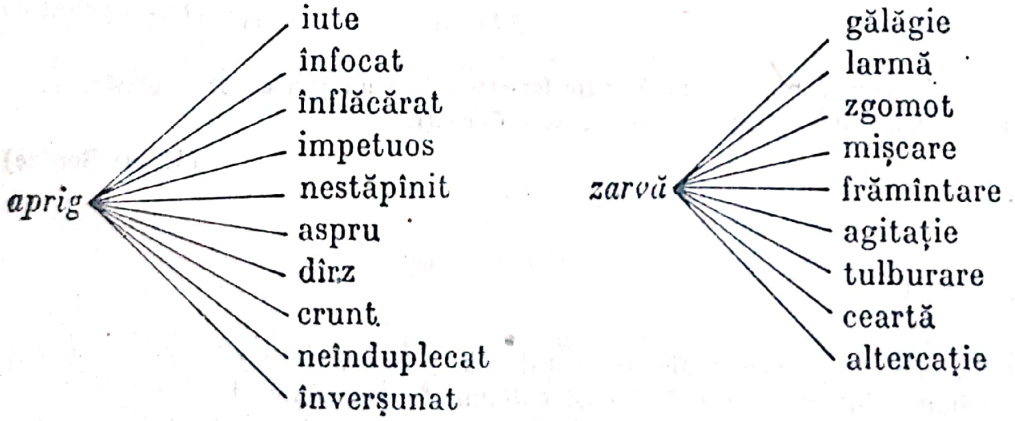

Teme *(la alegere)*

1. Capitolul *Crucea răzășilor* are o acțiune de un intens dramatism. Scrieți, sub forma unor propoziții dezvoltate, momentele acestei acțiuni, în succesiunea lor.
2. Rezumați, în 2—3 pagini, conținutul operei *Neamul Șoimăreștilor.*
3. Alcătuiți o compunere liberă, pornind de la înțelesul ultimului alineat al cărții:

„Bunicii mei sînt strănepoții acelor oameni. Și această istorisire de acum trei sute de ani, din vremea cînd strămoșii erau încă dîrji, am scris-o în liniștea unei prisăci, avînd în inima mea răsunetul durerii lor."

Scanned with OKEN Scanner

Neamul Şoimăreştilor

este o *creaţie epică* de *mare întindere*, cu o *acţiune complexă*, cu mai multe *episoade*;

Este o creaţie epică, pentru că gîndurile şi sentimentele autorului se exprimă prin intermediul faptelor, al naraţiunii.

Naraţiunea se constituie din mai multe episoade (ex.: bătălia de la Cornul lui Sas, vizita lui Tudor Şoimaru şi a lui Simeon Bîrnovă în cortul lui Cantemir-bei, drumul celor trei „fraţi de cruce" spre Orhei, popasul făcut la Fîntîna lui Albotă şi întîlnirea cu Stroie Orheianu şi cu Magda, răpirea Magdei şi urmărirea fugarilor, petrecerea şi veselia de la hanul lui Chirilă-hangiul, drumul spre Răut, reîntîlnirea lui Tudor Şoimaru cu satul natal, instalarea lui Tomşa ca domn ş.a.m.d.).

prezintă *conflicte sociale* şi *frămîntări sufleteşti* (conflicte interioare);

Conflictul social principal este între boieri şi răzeşi, între domnitori asupritori şi popor.
Un conflict sufletesc trăieşte, în primul rînd, Tudor Şoimaru; el trebuie să aleagă între ataşamentul şi datoria faţă de răzeşi şi de tatăl său şi iubirea pentru Magda, fiica boierului care i-a ucis părintele.

este o *naraţiune* care se desfăşoară *pe mai multe planuri*;

Relaţiile dintre boierul Stroie Orheianu şi „neamul" Şoimăreştilor, dintre acesta şi Tudor Şoimaru.
Lupta lui Tomşa-vodă pentru păstrarea tronului, împotriva boierimii trădătoare şi a duşmanilor din afară.
Iubirea lui Tudor Şoimaru pentru Magda ş.a.

Scanned with OKEN Scanner

oferă o *imagine amplă* asupra vieții sociale și politice de la începutul secolului al XVII-lea; prezintă *întîmplări caracteristice* pentru acest timp, *reînvie o întreagă lume*;	Acțiunea Movileștilor pentru detronarea lui Tomșa; relațiile cu Poarta, cu tătarii zaporojeni, pedepsirea boierilor trădători, raporturile lui Tomșa cu supușii, starea socială a țărănimii, relațiile dintre boierime și răzeși, amestecul străin în treburile interne ale Moldovei, lupta țărănimii pentru pămînt, pentru libertate, obiceiurile, ceremonialul de la curțile domnești ș.a.m.d.
cuprinde *un mare număr de personaje, o varietate de tipuri umane, urmărește destinul unor personaje*, experiența lor de viață.	*Personaje principale:* Tudor Șoimaru, Stroie Orheianu, Magda, Cantemir-bei, Simeon Bîrnovă, Moș Mihu, Tomșa. *Alte personaje:* Anița, Vasca, Potocki, Zabovski, Hrișa, Doamna lui Ieremia. Coribut, Lie, Ilun, Ludno, Alixăndrel ș.a.

Opera literară epică, de mare întindere, cu o acțiune complexă și conflicte sociale și sufletești, care oferă o imagine amplă și profundă asupra vieții se numește **roman.**

Romanul este genul de carte cel mai citit și mai îndrăgit. Spre deosebire de schiță sau nuvelă, romanul are o mai mare capacitate de cuprindere a vieții, de sondare mai adîncă a acesteia, a sufletului omenesc.

Romanele pot fi:

a) — *sociale (Răscoala*, de Liviu Rebreanu;
Deșculț, de Zaharia Stancu);

b) — *istorice (Neamul Șoimărești lor*, de Mihail Sadoveanu;
Un om între oameni, de Camil Petrescu);

c) — *științifico-fantastice (Ocolul Pămîntului în 80 de zile*, de Jules Verne;
20 000 de leghe sub mări, de Jules Verne);

d) — *de aventuri (Toate pînzele sus*, de Radu Tudoran;
Cireșarii, de Constantin Chiriță);

e) — *psihologice (Pădurea Spînzuraților*, de Liviu Rebreanu)
etc.

Scanned with OKEN Scanner

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiți rezumatul unui roman din literatura de după Eliberare. Poate fi un roman dintre cele de mai jos:

   — *Morometii* (vol. I), de Marin Preda;
   — *Șoseaua Nordului*, de Eugen Barbu;
   — *Setea*, de Titus Popovici;
   — *Apa*, de Alexandru Ivasiuc.

2. Aveți vreun personaj literar preferat din romanele citite? Motivați alegerea făcută într-o compunere liberă cu titlul pe care să-l dați voi însivă.
3. Alegeți o operă citită de voi și demonstrați că aceasta este un roman.

Scanned with OKEN Scanner

Expunere orală după un plan de idei

Tema: Schița, nuvela și romanul — specii ale prozei

Schița	Nuvela	Romanul
— Acțiunea este simplă, concentrată, concisă, densă, fără episoade laterale. — Surprinde gesturi, atitudini, fapte, stări sufletești, situații caracteristice. — Cuprinde mici „scene" din viața cotidiană.	— Are o acțiune mai complexă. Cuprinde o înlănțuire de fapte. — Faptele și aspectele de viață prezentate de scriitor sînt în relație unele cu altele. — Urmărește evoluția unor personaje într-o succesiune de situații, de fapte. Caracterul personajelor este definit de amănunte. Cu fiecare întîmplare sau experiență de viață, personajele se întregesc. — Acțiunea este susținută de mai multe episoade.	— Este, de regulă, o narațiune amplă, o construcție complexă. — Acțiunea se complică treptat pînă la deznodămînt. — Cuprinde, de obicei, mai multe personaje; acestea apar cu caractere complexe ce se pun în evidență pe măsură ce se desfășoară narațiunea. — Relevă conflicte sociale, morale, psihologice. — Oferă o imagine mai amplă și mai profundă asupra realității și asupra vieții oamenilor. — Creează, de regulă, o varietate de tipuri umane.

Îndrumări pentru susținerea expunerii în clasă

1. Planul de idei de mai sus este o comparație între cele trei specii ale prozei. Aceasta nu înseamnă că orice operă în proză se înscrie exact în definițiile date. Ele au în vedere ceea ce este general, frecvent.

2. Pornind de la ideile planului, demonstrați că operele alese și citite de voi aparțin unei anumite specii literare din cele de mai sus sau comparați două opere care fac parte din specii diferite.

Scanned with OKEN Scanner

3. Mai jos sînt cîteva opere din care puteți face alegerea:

Dl. Goe, Vizită...
de I.L. Caragiale
Căprioara
de Emil Gîrleanu
Puiul
de I. Al. Brătescu-Voinești
Un om năcăjit
de M. Sadoveanu
Fefeleaga
de I. Agârbiceanu
Două loturi
de I.L. Caragiale
Budulea Taichii
de I. Slavici
Mihnea-vodă cel Rău
de Alexandru Odobescu
Îndrăzneala
de Marin Preda
Oaie și ai săi
de Eugen Barbu
Neamul Șoimărești lor
de M. Sadoveanu
Răscoala
de Liviu Rebreanu
La Medeleni
de Ionel Teodoreanu
Cireșarii
de Constantin Chiriță
Toate pînzele sus
de Radu Tudoran
Moromeții vol. I
de Marin Preda
Setea
de Titus Popovici
Facerea lumii
de Eugen Barbu

Scanned with OKEN Scanner

„Munca și numai munca este izvorul libertății și al fericirii."

(M. Eminescu)

OCTAVIAN GOGA (1881—1938) este cel mai mare poet social și național pe care l-a dat Transilvania. Întreaga sa operă poetică este un ecou al sufletului românesc, așa cum l-a cunoscut poetul în vremurile grele de oprimare a Transilvaniei. S-a născut la Rășinari, lîngă Sibiu. Debutează în literatură cu volumul *Poezii* (1905), din care fac parte *Rugăciune*, *Plugarii*, *Noi*, *Oltul*, *Casa noastră*, *Apostolul*, *Dăscălița*, *Bătrîni*, *La groapa lui Laie*.

Inspirată îndeosebi de realitățile satului românesc din Transilvania, poezia lui Goga (cuprinsă și în alte volume, ca *Ne cheamă pămîntul*, *Din umbra zidurilor*) exprimă, cu intensitate, viața, psihologia, tradiția, frămîntările și aspirațiile țărănimii, lupta ei pentru eliberare socială și națională.

Plugarii

de *Octavian Goga*

La voi aleargă totdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine;
Voi singuri străjuiți altarul
Nădejdii noastre de mai bine.
Al vostru-i plînsul strunei[1] mele,
Creștini ce n-aveți sărbătoare,
Voi, cei mai buni copii ai firii[2],
Urziți[3] din lacrimi și sudoare.

Cu mila-i nesfîrșită, cerul
Clipirii voastre-nduioșate
I-a dat cea mai curată rază
Din sfînta lui seninătate.
El v-a dat suflet să tresară
Și inimă să se-nfioare,
De glasul frunzelor din codru,
De șopot tainic de izvoare.

[1] strună = coardă (aici cu sensul de poezie).
[2] fire = aici cu sensul de lume.
[3] urziți = aici cu sensul de „făcuți".

Scanned with OKEN Scanner

Octav Băncilă: *Țăran — 1907*

La voi coboară Cosînzeana,
A visurilor noastre doamnă.
Vin crai cu argintate coifuri
Și-n aur zînele bălaie:
Atîta strălucire-ncape
În bietul bordeiaș de paie.

Frați buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mîndrei bolți albastre,
Sfințiți cu roua suferinții
Țărîna plaiurilor noastre!
Din casa voastră, unde-n umbră
Plîng doinele și rîde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru,-al tuturora.

În coapsa grăitoarei mirişti
Devreme plugul vostru ară;
E primăvară pe cîmpie,
Şi-n ochiul vostru-i primăvară.
Blînd tainele vi le desface
Din sînu-i milostiva glie,
Căci toată floarea vă cunoaşte
Şi toată frunza ei vă ştie.
.....
Cînd doarme plugul pe rotile,
În pacea serilor de toamnă,
A mea e lacrima ce-n tremur
Prin sita genelor se frînge,
Al meu e cîntul ce-n pustie
Neputincioasa jale-şi plînge.
Ci-n pacea obidirii voastre,
Ca-ntr-un întins adînc de mare,
Trăieşte-nfricoşatul vifor
Al vremilor răzbunătoare.

*

„Eu n-am fost țăran, dar am priceput păsurile satului și m-am contopit cu toate durerile lui."

(Octavian Goga)

Întrebări și exerciții

Ca și poeziile *Rugăciune*, *Noi*, *Oltul*, *Clăcașii* —, *Plugarii* exprimă trăsătura dominantă a creației poetice a lui Goga — dragostea și atașamentul pentru poporul român, pentru țărănime, compasiunea lui pentru omul chinuit al pămîntului, încrederea în capacitatea și însușirile poporului nostru.

1. Ce reprezintă „plugarii" pentru poet? În formularea răspunsului vostru aveți în vedere și o mărturisire a lui Goga: „Eu am văzut în țăran un om chinuit al pămîntului; n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alecsandri în pastelele sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină și veselie a lui Coșbuc".
2. Poezia înalță un adevărat imn virtuților țărănimii. Care este portretul moral al țărănimii desprins din poezie? Indicați versurile cele mai semnificative din acest punct de vedere.

Scanned with OKEN Scanner

3. Imaginea vieții oropsite și triste a plugarilor în trecut este în contrast cu eforturile acestora, cu caracterul și sufletul lor. Dezvoltați această idee, sprijinindu-vă pe textul poetic.
4. Ce versuri exprimă încrederea poetului în triumful dreptății, al cauzei țărănimii?
5. Cum este exprimată ideea înfrățirii plugarilor cu natura?
6. Cum motivați tonul elegiac (melancolic, trist, jalnic, tînguitor) al poeziei?
7. Explicați înțelesul strofei a IV-a.
8. Explicați sensul metaforelor de mai jos:

„Plugarii" sînt
- „Creștini ce n-aveți sărbătoare"
- „Cei mai buni copii ai firii,
  Urziți din lacrimi și sudoare"
- „Frați buni ai frunzelor din codru"
- „Copii ai mîndrei bolți albastre"

9. Subliniați substantivele care exprimă atmosfera vieții țărănești.
10. Ce sensuri dați personificărilor din versurile:

„Din casa voastră, unde-n umbră
Plîng doinele și rîde hora..."

11. Alcătuiți fraze în care să introduceți expresiile:

— *a cînta (cuiva) în strună* = a ține cuiva parte, a face pe plac, a linguși pe cineva;
— *a merge strună* = a merge foarte bine, a fi în ordine;
— *a ține în strună* = a înfrîna, a ține în scurt pe cineva.

*

Memorizați, la alegere, 2—3 strofe din poezie.

Compunere după tablou

Cosaşi odihnindu-se*, de *Camil Ressu*

1. **Introducere** — *Camil Ressu* (1880—1962) — pictor român care a zugrăvit îndeosebi ţăranul român din trecut.
Tabloul *Cosaşi odihnindu-se* a fost pictat în 1923.

2. **Cuprins** — *Conţinutul tabloului*
— Observaţi, mai întîi, în prim-plan, grupul de cosaşi; în planul al doilea — femeia, iar în planul mai îndepărtat, cosaşul care se pregăteşte de muncă.
— Totul este proiectat pe un peisaj larg, cuprinzător, variat, care se pierde în zarea albastră; observaţi armonia culorilor.
— În concordanţă cu titlul tabloului, accentul cade pe surprinderea trăsăturilor specifice momentului odihnei.
Observaţi:
— locul ales pentru odihnă;
— aspectele vestimentare;
— poziţia corpului (a mîinilor, a picioarelor);
— expresia feţei;
— aşezarea cosaşilor — în grup strîns, unul lîngă altul.
— Motivaţi prezenţa femeii.
— Observaţi elementele esenţiale care sugerează starea de oboseală a ţăranilor.
— Remarcaţi simplitatea tabloului, atmosfera de calm şi linişte.

3. **Încheiere** — Prezentaţi propriile voastre stări sufleteşti şi impresii create de contemplarea tabloului.

* Vezi tabloul de la sfîrşitul manualului.

Scanned with OKEN Scanner

EMIL ISAC (1886—1954) s-a născut la Cluj-Napoca. A fost un poet și un publicist militant. Creația sa poetică izvorăște din realitățile Transilvaniei. Volume de versuri: *Ardealule*, *Ardealule bătrîn* (1916), *Poeme*, *Poezii*.

Minerul

de *Emil Isac*

Razele albe ce din bec se răspîndesc în odaie,
Drag miner, se fac din cărbunele negru,
pe care ciocanul tău îl taie.
Din noaptea pămîntului tu mi-ai trimis lumina în noapte
Și gîndu-mi coboară la tine cu sfială și cu șoapte.
Cum s-ar învîrti toate roțile, dacă n-ar suna neîncetat ciocanul tău în pămînt?
Cum ar porni navele pe valuri și s-ar duce trenurile, drum în vînt?
Cum ar dudui motoarele, dacă n-ai fi tu în pămînt?
Cît de mare ar fi întunericul, dacă nu l-ar sfărîma cărbunele ciocanului tău sfînt?
Tu dai căldură și inimă, tu care în adîncime nu ai nici flori, nici soare,
Tu care cînți în pămînt, cu fruntea-n sudoare,

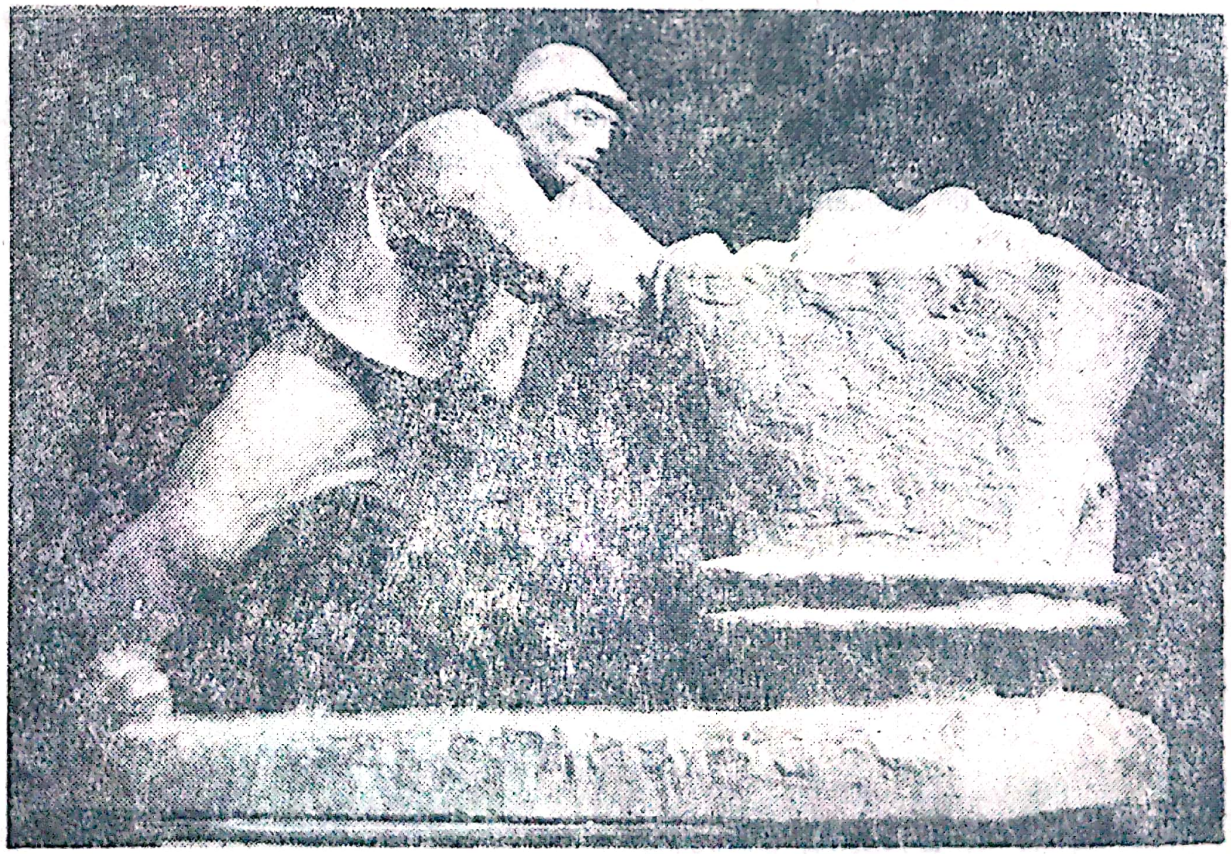

Şi ciocanul tău taie cărbuni fără-ncetare
Cu inima ta caldă şi cu braţul tău tare.
Minerule, mă gîndesc la tine şi aş vrea să te sărut pe faţă,
Tu care cobori şi duci în neagra tăcere cîntec şi viaţă,
Tu care cunoşti două nopţi: una în jos şi alta în sus,
Şi cîntecul totuşi pentru lumină l-ai spus,
Minerule, cu gîndu-mi de mii de ori cu tine cobor.

*

„Labor omnia vincit improbus" (Munca stăruitoare învinge totul)

„Faima se ruginește, dacă nu o cureți prin muncă în fiecare zi."

(Nicolae Iorga)

„Pentru mine, viața fără muncă nu-și are rațiunea... Mulțumirea mea cea mai mare, singura mulțumire, este lucrul."

(George Enescu)

„... În muncă e sănătatea, cinstea, puterea și farmecul vieții."

(Alexandru Vlahuță)

Întrebări şi exerciţii

1. Ce sentimente exprimă poezia?
2. Care este portretul minerului, aşa cum rezultă din poezie?
3. Ce sensuri şi virtuţi descoperă poetul în munca minerului?
4. Indicaţi versurile care exprimă mai pregnant respectul şi admiraţia poetului pentru nobila muncă a acestuia.
5. Cum explicaţi tonul familiar al poetului? Ce rol are interogaţia în versurile 5—8?
6. Ce explicaţie daţi frecvenţei formelor pronominale de persoana a II-a?
7. Citiţi cu voce tare poezia şi urmăriţi accentele în frază. Ce-aţi constatat?

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiţi, în scris, portretul unui miner.
2. Dacă aţi fost vreodată în vreo mină, faceţi-i o descriere.
3. Citiţi reportajul „Oameni şi cărbuni în Valea Jiului", de Geo Bogza, şi faceţi, oral sau în scris, o prezentare a acestuia.

Scanned with OKEN Scanner

VASILE VOICULESCU (1884—1963), scriitor de valoare, de profesie medic, s-a născut la Pîrscov, jud. Buzău. A publicat mai multe volume de versuri *(Poezii, Din Țara Zimbrului, Pîrgă, Destin, Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare)*, proză *(Povestiri, Zahei Orbul)* și teatru.

Imn muncii

de *Vasile Voiculescu*

Viteji ostași ai Muncii, un glas obștesc ne cheamă
La luptă cu Ruina atotcotropitoare,
Căci Munca-i Vitejia supremă, fără seamă,
Și arma ei ne-nvinsă-i Unealta creatoare.

Viața însăși cere, la toți ne dă poruncă,
Stăruitoare-ndemnuri spre largă hărnicie:
„Porniți fără de preget[1], copiii mei, la muncă,
Vă dau spre cucerire a mea împărăție."

Să curgă val de lacrimi și sîngele ca rîul,
Ce roadă vor aduce cînd munca nu le-ajută?
De n-ar pica sudoarea pe glii, n-ar crește grîul,
Căci stropii rodnici rana pămîntului sărută.

Robacea[2] Muncă-i firul pe care-n sîrg[3] aleargă,
În plin să se descurce, scînteia cugetării
Din fundul unui creier, zbucnită-n lumea largă...
Și mii de mîini pe urmă strîng roadele Visării.

[1] fără preget = fără răgaz.
[2] robaci (adj.), regionalism = harnic, muncitor.
[3] în sîrg = iute, repede.

Scanned with OKEN Scanner

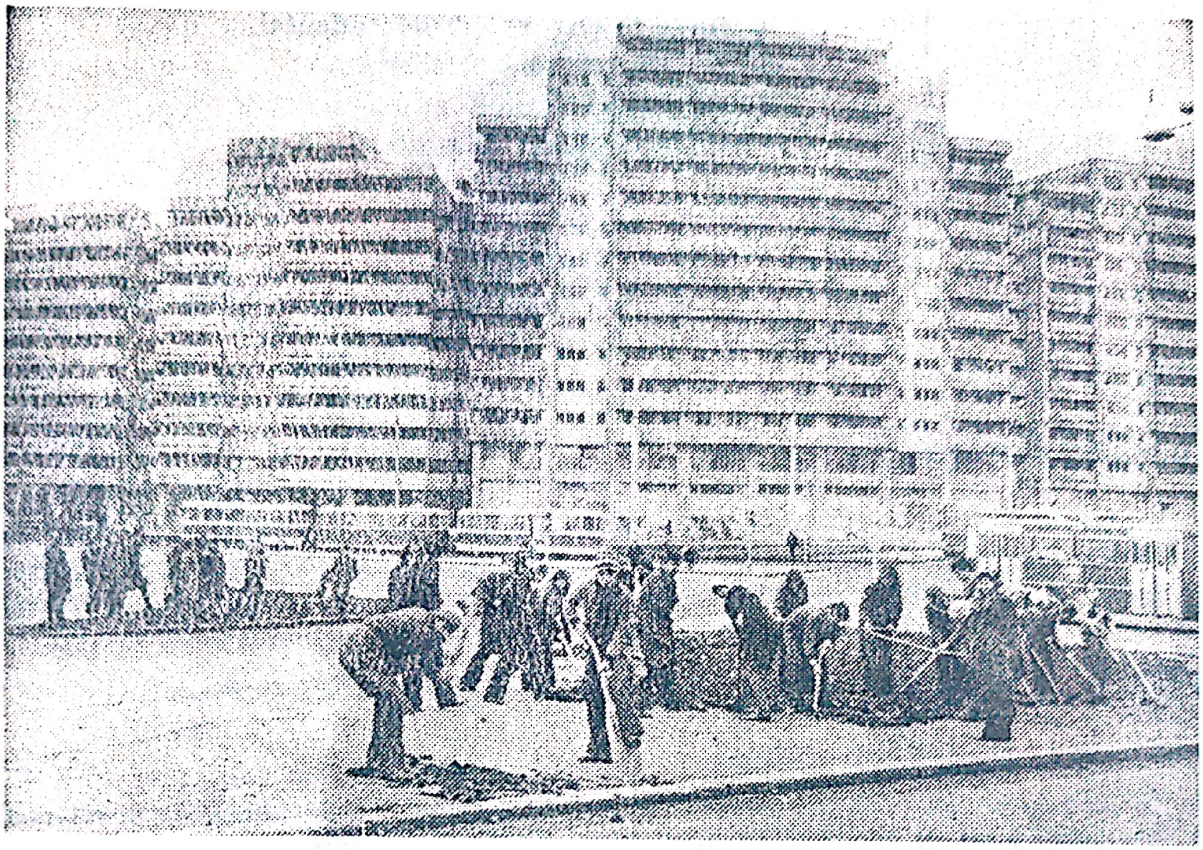

Şi-n mîna care ţine ciocanul cu putere
Îşi bate pururi pulsul o inimă de frate,
Ce crede şi iubeşte şi speră... în tăcere.
Ciocanul o ascultă supus şi-n ritmu-i bate.

De cade fără milă izbindu-şi nicovala,
El vrea să făurească un dor şi-o năzuinţă...
Prin el voinţa noastră îşi gîlgîie năvala
Şi el e buzduganul zvîrlit spre biruinţă.

De laşi din mînă tesla[1], ea zace-n tină[2], moartă.
Apuc-o, duh din duhu-ţi pe loc o-nsufleţeşte:
Unealta e sfinţită de gîndul care-o poartă
Şi-i binecuvîntată atîta cît clădeşte.

Trec veacurile-n spulber şi anii pier în spume...
La ţărmul Muncii numai, stă Omul şi-ancorează,
Căci cea mai veche Taină şi Lege de pe lume
E munca ce urzeşte[3], înalţă şi creează.

[1] teslă = unealtă folosită de dulgheri, rotari şi dogari.
[2] tină = noroi, pămînt.
[3] a urzi = aici, a concepe.

Din slăvi în slăvi răsună zvîcnirile cadenței,
Întreaga Lume este un vast Atelier
În care munca, -ntîiul Născut al Providenței
Cu brațu-i stăpînește peste Pămînt și-n Cer.

Ca pe-un copil ea creşte pe Om şi îl alintă,
Îi cîntă şi trudeşte, ne-ntrerupîndu-şi mersul
Şi, fără să se-ndoaie, purtîndu-l către ţintă,
Pe umerii-i atletici ea duce Universul.

Întrebări şi exerciţii

1. Poezia *Imn muncii* de Vasile Voiculescu este o laudă adusă muncii, capacității de creație a omului, de transformare a vieții, a naturii, o chemare înflăcărată la hărnicie. Poetul găsește în muncă însuși sensul vieții.
Explicați titlul poeziei. Porniți de la înțelesul pe care îl are cuvîntul „imn".

2. Din poezie se desprinde ideea că toate izbînzile omului, inclusiv cele ale „cugetării", sînt posibile numai prin muncă tenace.
Ce versuri exprimă această idee?

3. În concepția poetului, muncitorul, țăranul și intelectualul întruchipează în cel mai înalt grad ideea de muncă. Citiți și explicați versurile respective.

4. Poezia conține îndemnuri înflăcărate la muncă. Exemplificați această afirmație.

5. Citind poezia, ați observat că unele cuvinte sînt scrise cu inițială majusculă. Ce explicație dați?
Completați spațiile punctate după modelul de mai jos:

Munca este { „Vitejia supremă, fără seamă"
.....
.....
.....
..... }

6. Ce înțeles au versurile:

„La țărmul Muncii numai, stă Omul și-ancorează,
Căci cea mai veche Taină și Lege de pe lume
E munca ce urzește, înalță și creează."

Formulați propoziții sau fraze în care verbul *a urzi* să aibă înțelesuri diferite.

7. Personificarea este procedeul artistic dominant. Munca îi apare poetului ca un uriaș care „Pe umerii-i atletici ea duce Universul". Explicați acest vers.

8. Ce sentimente trezește în sufletul vostru această poezie?

9. Alcătuiți familia lexicală a cuvîntului *muncă*.

Scanned with OKEN Scanner

Compuneri libere

Munca, izvor al împlinirilor noastre

Citiți:

1. „În societatea noastră, nimeni nu poate trăi fără muncă; sustragerea de la muncă, traiul parazitar, realizarea de cîștiguri pe alte căi decît prin muncă proprie contravin principiilor eticii și echității, sînt incompatibile cu natura și țelurile orînduirii socialiste.

   Munca fiecărei persoane reprezintă criteriul fundamental de apreciere a conduitei și a contribuției acesteia la progresul societății, o necesitate pentru afirmarea și dezvoltarea multilaterală a personalității umane".

   (Din „Legea privind încadrarea într-o muncă utilă a unor persoane apte de muncă")

2. *Din proverbele românilor despre muncă și lene:*

— „Cine nu muncește nu culege".
— „Pămîntul rodește unde mîna muncește"
— „Cu munca, frate, și din piatră scoți lapte".
— „Cine vrea să mănînce miezul trebuie mai întîi să spargă coaja".
— „Lenevia e soră bună cu sărăcia; cînd te-apucă una, te ține întotdeauna și cealaltă".
— „Cînd lenea încalecă pe om, și sărăcia îi sare în spate".

3. *Aforisme ale lui Nicolae Iorga despre sensurile muncii:*

— „E harnic nu oricine lucrează, ci acela care lucrează cu plăcere, care nu poate fără lucru".
— „Norocul nu se găsește bine decît în casa unde se muncește".
— „Lenea nu e odihnă, și de aceea îi lipsește mulțumirea".
— „Oamenii proști numesc noroc fericirea nemeritată, și uită, bucurîndu-se, că ea e o pasăre trecătoare".
— „Cea mai rea lene e aceea ce are nevoie și de vremea altora".

Scanned with OKEN Scanner

4. *În timp ce noi dormim, noaptea...*

— Se muncește într-o întreprindere.
— O salvare se îndreaptă spre o casă.
— Un schimb de noapte lucrează în mină.
— În fabricile de pîine se coace pîinea.
— Se ară sau se treieră la lumina farurilor.
— Miliția apără ordinea și liniștea cetățenilor.
— Un tren merge noaptea.
— Un grănicer stă de pază.
— Se aprovizionează piețele.
— O telefonistă transmite mesaje.
— Se tipăresc ziarele.

Teme *(la alegere)*:

1. Ce sens are munca (învățătura) pentru voi?
2. Comentați un proverb sau un aforism din cele de mai sus.
3. Descrieți o întreprindere, o cooperativă agricolă de producție.
4. Creați, din imaginație, un dialog între două personaje alegorice: Munca și Lenea.
5. Faceți o compunere liberă avînd ca pretext simbolic titlul: „Trîntorii la miere!"
6. Alcătuiți portretul unui om al muncii, exemplu de dăruire pentru binele colectivității.

Scanned with OKEN Scanner

„În țara noastră românească
orem înșine stăpîni să fim
Și stăpînirea țării noastre
cu nimenea n-o împărțim.“

(Ioan Nenițescu — *Voința neamului*)

DUMITRU RADU POPESCU (n. 1935, în comuna Păpușa, județul Bihor) — prozator și dramaturg dintre cei mai înzestrați din literatura ultimelor două decenii. Povestirile și romanele sale izvorăsc îndeosebi din realitățile satului românesc. A scris romanele: *Vara cîinilor*, *Cei doi din dreptul Țebei*, *Vînătoarea regală*; nuvelele — *Ploaia albă*, *Dor*, *Duios Anastasia trecea*. Realizările în domeniul teatrului au fost adunate, în parte, în volumul *Acești îngeri triști*.

Mări sub pustiuri

de *Dumitru Radu Popescu*

El trecea prin lumina zilei și știa precis că va muri dacă n-aveau să reușească. Dar reușita era sigură, trebuia să fie. Lumina era tare și grea. Se vedeau pietrele pe fundul apei, acolo pe unde ar fi trebuit să curgă apa, dacă n-ar fi secat. Pietrele păreau niște oase rotunde, niște rotule, ori niște cranii micșorate de căldură. Bicicleta înainta leneșă de-a lungul rîului, spre pod. Ceasul bătea la catedrală ora două. El își privi ceasul de la mînă: era exact două.

Văzu în dreapta o grădină părăsită. N-o lucrase nimeni și se vedea urma straturilor de anul trecut. La capătul ei, departe de drum, acolo unde începea porumbul să crească, rar și nesăpat, văzu o brezoaie: o sperietoare făcută de copii, în joacă. Avea capul din dovleac galben, mare cît o baniță. Se vedeau ochii, nasul și gura. Tăiase cu briceagul dovleacul, să semene a om, cine-l pusese acolo. Și pe cap, pe dovleac adică, într-o dungă, puțin pe frunte, era pusă o pălărie de paie. Sperietoarea avea și pantaloni, niște saci, și haină, o cîrpă. Și pe umeri, peste haină, atîrna un țol. O cruce de pari ținea hainele și de departe, din drum, sperietoarea de ciori era atît de caraghioasă că îți venea să rîzi. El o privi făcînd ocoluri largi cu bicicleta pe mijlocul șoselei. Apoi plecă mai departe, pedalînd moale și fluierînd. Soarele ardea și vara părea de lut încins Aerul era înăbușitor și greu, dar

Scanned with OKEN Scanner

Lucian Grigorescu: *Tinerețe*

lui nu-i prea păsa. Purta o cămașă albă, cu mînecile scurte, largă, deschisă în față pînă la curea. Poalele cămășii fluturau, libere, pe deasupra pantalonilor scurți. Pedala desculț. Pantofii îi avea în ghiozdan, la portbagaj.

Ocolise orășelul, o bună parte din el, pe bicicletă. Se plimbase. Ca să nu se mai gîndească la nimic. Totul era pus la punct, și el trebuia doar să aștepte ora cinci.

Cum se apropie de podul de peste rîu, i se făcu sete. Podul era foarte lat. De fapt erau două poduri, unul pentru mașini și căruțe și altul pentru trenuri. Între ele era o distanță de cîțiva metri, așa că de departe păreau unite. Și toată lumea, cînd vorbea despre ele, nu le despărțea. La pod, se zicea. La pod începea orășelul. Și tot acolo se sfîrșea.

În dreptul podului el coborî de pe bicicletă și se duse spre pompa de apă. Rezemă bicicleta de pompă și apăsă pe mîner: dar apa nu curgea. Santinelele de la pod zîmbiră. Știau că nu e apă. El mai trecuse cu bicicleta de multe ori peste pod, aproape în fiecare zi trecuse, dar nu i se mai făcuse sete pînă acum. Scuipă și își băgă cămașa în pantaloni. Apoi deschise ghiozdanul și scoase din el pantofii. Santinelele rîseră văzîndu-l cum se încalță. Întotdeauna cînd venea de la baie, din susul rîului, de la cotitura unde mai rămăsese o bucată de apă într-o groapă, întotdeauna el se încălța lîngă pod, stînd pe iarbă. Să nu intre în orășel desculț și să-l vadă vreun cunoscut. Santinelele știau asta, cum mai știau că, după ce se încălța, el își potrivea părul, trecîndu-și degetele prin el. Așa făcu și acum, apoi se urcă pe bicicletă și intră în oraș fluierînd.

Străzile erau pustii. Numai pași de cizme se auzeau în răstimpuri, cadențat. O luă pe strada Unirii, spre biserica ortodoxă. Pe aici întîlni mai multă lume și în centru chiar trebui să claxoneze des, să nu dea peste cineva.

Lăsă bicicleta în curtea interioară a blocului și urcă la primul etaj. Soneria nu funcționa, așa că el bătu de cinci ori cu degetul în ușă. Apoi mai bătu de cinci ori. Ea veni și-i deschise. Era îmbrăcată într-un capot de culoare închisă, prea lung. Capotul maică-si, de bună seamă. El nu-i vorbi nimic pînă nu se așeză pe scaun, răsuflînd ușurat.

Scanned with OKEN Scanner

— Dă-mi, te rog, un pahar cu apă.

Îi aduse o cană plină. Bău apa dintr-o dată.

— Mulțumesc, zise, și-i întinse cana. Ce făceai?

— Învățam la istorie.

— Aha, rise el.

Ea rămăsese corigentă la istorie și vara era pe sfîrșite. S-ar fi putut să înceapă oricînd examenele de corigență și ea trebuia să fie pregătită.

— Dar tu ce faci?

— Am făcut o plimbare cu bicicleta...

— Și ți-a fost sete și-ai venit la mine să bei apă.

— Nu, am venit să văd ce mai faci...

— Învăț la istorie, uite, îi arătă ea cartea deschisă chiar la Bismark...

Avea ochii mari și capotul îi arăta umerii rotunzi și tineri. Avea ochii albaștri, și el zîmbi amintindu-și că o chema Ioana. Ar fi vrut s-o cheme Viorica, de la viorea. La viorea îi spunea științific *viola adorata*. Sigur, se gîndea la prostii, își zise. O privi lung, dar ea nu-l observă. Scoase dintr-un dulap aparatul de radio, îl dezveli dintr-o față de masă și-l puse la priză. Dar aparatul nu voia să cînte. Nici măcar încet, cum ar fi fost voie.

În curte se auziră copii bătînd din palme. În curte era un castan și era umbră rotundă în jurul lui. Ei se dezobișnuiseră să doarmă după-amiaza. Ea îi auzi cîntînd și bătînd din palme:

Am pierdut o batistuță,
Mă bate mămicaa...
Cine-o află să mi-o deie
Că-i sărut gurița...

— De ce nu cîntă aparatul? îl întrebă ea, răsucind mereu butonul.

— Nu știu, s-o fi stricat...

— Nu-i stricat, zise ea, privindu-l din toate părțile.

Lui nu-i trebuia muzică, dar ar fi vrut să audă știri. Stăteau în ultima cameră și nu s-ar fi auzit nimic pînă pe coridor. Ei însă îi plăcea muzica. Poate de aceea lui nu-i spunea pe nume, ci-i spunea Beethoven. Fiindcă i se păruse c-ar avea un auz muzical ieșit din comun. Era o părere numai, dar el n-o contrazicea. Citise undeva că admirația poate fi uneori un semn de dragoste. Așa că-i făcea plăcere să-i zică ea Beethoven.

Se auziră două focuri de armă, departe. Copiii continuau să cînte și să bată din palme. El îi privi pe fereastră. Angela, fata croitorului de la etajul trei, dirija caraghios, așteptîndu-și rîndul să intre în joc.

— Beethoven, zise ea, uită-te tu ce are aparatul de nu merge.

El se uită la lămpi, la legături și nu observă nimic. Și deodată rămase aproape înghețat, amintindu-și de ora cinci.

— Ce ai? îl întrebă ea.

— N-am nimic...

— Te-ai făcut palid, zise ea și-i puse mîna pe frunte.

Nu-i mai pusese niciodată mîna pe frunte şi el atunci se trezi ca dintr-un vis şi începu să zîmbească.

— Te-a ars soarele prea mult, poate ai insolaţie...

— N-am, zîmbi el. Ţi s-a părut că-s palid...

Copiii continuau să cînte, ca şi cum nici o piatră nu s-ar fi mişcat pe tot pămîntul. Nu le păsa de nimic. Castanul dădea umbră şi soarele mergea înainte, ca întotdeauna. Şi ei băteau din palme.

El le cunoştea acum vocile la toţi.

— La ce te gîndeşti?

— Asta-i vocea Sandei, auzi! Şi asta e a broscoiului de Marin. Acuma strigă el. Grozav ce strigă!

— E foarte obraznic.

— Şi nu-ţi place?

— Ba da. El îmi place cel mai mult.

El nu fusese niciodată obraznic. Şi nici acum n-ar fi îndrăznit să fie. Evident, nu ştia să se poarte. Ce să facă? Să-i prindă mîna, ca la cinematograf, şi s-o sărute? Se temea de ea. Se temea şi s-o privească în faţă.

Ea plecă în bucătărie, şi el îi urmări paşii. Şi auzi papucii de casă lipăind. Lip-lip. S-ar fi putut să nu-i mai audă niciodată. Dar acum tot mai avea două ore, atît putea să mai stea cu ea, două ore. S-ar fi putut la cinci să fie prins. Să nu reuşească. Ori să reuşească şi să fie împuşcat fugind. Ori să reuşească şi să fie prins de viu. Oricum, nu l-ar ierta. Dar el era convins că totul o să se întîmple exact aşa cum plănuiseră. Secundă cu secundă. Trebuia să trăiască, trebuia, s-o aştepte pe ea la poarta liceului, după ce-şi dădea examenul de corigenţă. Ei nu l-ar ierta, numai l-ar schingiui, promiţîndu-i că-l iartă. Dacă spune totul. N-avea să spună nimic, fiindcă totul avea să reuşească secundă cu secundă. De nu, după schingiuieli tot l-ar împuşca. Şi ca să fie sigur că nu va spune un cuvînt, unul singur, îşi cususe cîteva grame de şoricioaică[1] în gulerul cămăşii. În colţul din stînga. S-o poată ajunge cu gura, dacă i-ar lega mîinile. Mai ales se temea c-ar putea să vorbească prin somn după bătaie. De gulerul cămăşii nu ştia decît el. Însă era convins că secundele vor urma aşa cum hotărîseră ei, una după alta.

— A! îşi aminti el de ce nu cînta aparatul de radio. Se aplecă şi luă în mînă una dintre legături. Aparatul începu să cînte o melodie orientală.

— Ce-a avut? întrebă ea, bucuroasă, din bucătărie.

— Nimic, rîse el.

— Dă-l mai încet.

— Îl dau.

— Acuma vino pînă la mine, să-ţi arăt ceva...

— Nu pot, zise el.

— De ce?

— Fiindcă eu sînt pămîntul, răspunse el.

---

[1] şoricioaică = otravă pentru şoareci.

Scanned with OKEN Scanner

— Cum eşti pămîntul?

— Aşa bine. Eu sînt pămîntul. Altfel nu cîntă aparatul.

Uitaseră să-i facă legătura cu pămîntul şi aparatul nu mergea altfel. Ai casei îl ţinuseră ascuns prin pod şi prin pivniţă mult timp, se dezobişnuiseră să-l asculte. Decît rar îl ascultau, cu teamă. Aruncaseră în ultima vreme şi sîrma care făcea legătura cu pămîntul şi ea uitase acum de asta. Voise să asculte cu el muzică, să uite de ce se întîmpla în oraş şi de cartea deschisă la Bismark.

Ea apăru în braţe cu un pui de pisică, alb.

— Nu ştiu cum să-l botez, zise.

În bucătărie voise să i-l arate, în lădiţa lui de sub maşina de gătit.

— E frumos?

— Este.

Pisicul avea o fundă la gît şi era într-adevăr frumos. Lui îi plăcu mai ales cum stătea cuminte în braţele ei.

— Hai mai aproape...

— Nu pot. Sînt pămîntul, zîmbi el.

Şi, într-adevăr, nu putea să se depărteze, să lase legătura. Nu s-ar mai fi auzit nimic. Şi ei îi plăcea muzica, deci trebuia să rămînă la locul lui. Sta neclintit. Ea se apropie şi-i întinse pisoiul şi el mîngîie blana pisoiului albă şi moale. Era caldă şi catifelată.

— Aşa stai de ţeapăn, ca Polul Nord, zise ea. Parc-ai fi Polul Nord al pămîntului. Sau Polul Sud, dădu ea din umăr, cumva convinsă că nu prea nimerise cuvintele. Am spus o prostie? îl întrebă apoi foarte serioasă.

— Nu.

— Eşti politicos...

— Bine, atunci ai spus.

— Acuma eşti rău. Sau vrei să fii. Uite, aşa m-am gîndit. Tu eşti un pol, antena e alt pol al lumii, aşa m-am gîndit cînd am spus prostia dinainte... Doi poli, fără ei nu se-aude muzica... Dar ai putea să schimbi postul, prea miaună turcii ăştia ca pisicii.

La toate posturile se dădeau anunţuri despre mersul frontului. Numai la turci se auzea muzică.

— Nemţii se retrag spre nord-vest...

— Armatele noastre...

— Sovieticii...

Dar tot ce asculta la radio el văzuse în oraş. Nemţii se mai aflau în oraş. Mîine sau poimîine trebuiau să plece din oraş. Unii plecaseră. Alţii se întorseseră. Era o harababură în oraş.

La radio, turcii continuau să emită muzică orientală.

El mîngîie pisoiul iarăşi. Nu-i spuse nimic despre trenul de prizonieri. Nici despre nimic. Nici măcar despre pod.

— Beethoven, ţie îţi place istoria? Mie nu-mi place. E foarte grea. Foarte mulţi ani, imperii, împăraţi, dinastii, războaie, regi, regine, ani, luni, zile, prea multe date, zău, prea multe, prea e încărcată. Nu pot s-o sufăr.

Scanned with OKEN Scanner

— Trebuie s-o-nveți, altfel rămîi repetentă la toamnă.

— N-o să rămîn, nu vreau să rămîn.

— Trebuie să nu vrei, dar principalul e s-o știi. Și dacă o înveți o dată bine, nu mai rămîi niciodată corigentă. Nici nu trebuie să mai rămîi, zău — zise și el zău, ca ea.

Podul de piatră s-a dărîmat,
A venit apa și l-a luat.
Vom face altul pe rîu în jos,
Altul mai trainic și mai frumos...

Se opriră și ascultară. Și ei cîntaseră, cînd fuseseră mici, același cîntec.

El căscă discret, apoi simți cum îl doboară milimetru cu milimetru oboseala. Parcă-l toca. Își simțea ochii arzînd, împăienjeniți de somn. Și-l durea și inima. O simțea vie în el, în partea stîngă. Și-i auzea bătăile repezi, grele, ca de clopot înfundat în pămînt. Era odihnit, dar oboseala îl măcina și-i făcea mereu sete. Mai ceru un pahar cu apă, dar apa nu-i astîmpără dogoarea ce-i ardea stomacul. Își privi ceasul și observă cum îi tremură mîna, într-o zbatere scurtă. Degeaba se amăgea, îi era frică. Mîngîie pisoiul să nu i se observe tremuratul mîinii și să se convingă pe el că numai la blana acestuia albă îi este gîndul. Nu-i era.

— Vrei să-mi dai ceasul tău...

Ea îi întinse mîna, să-l privească.

— Merge exact, zise el.

— Dacă l-am potrivit ieri... Sînt două ceasuri bune, dacă au același mers, același timp...

— Vrei să mi-l împrumuți pînă mîine?

— Ceasul?

— Da. Vreau să mai verific o dată dacă merg exact.

Ar fi putut să întindă mîna și să-i cuprindă brațul, s-o ajute să-și dea jos ceasul. Nu se mișcă.

— Poftim, îl întinse ea.

Ea îl prinse de curea, fără să li se întîlnească degetele; și-l puse la mîna stîngă, lîngă al lui, mai sus. Îi privi secundarele: mergeau egal. Ca și cum nu le-ar fi auzit, le duse la ureche și le ascultă. Băteau ca două inimi. Diferit, dar în același timp. Al ei bătea mai ascuns.

— Ai vreo întîlnire, zise ea. Și nu vrei să întîrzii, să ți se strice cumva ceasul și să ajungi mai tîrziu. Nu-i bine să te aștepte fetele. Ai o întîlnire cu o fată, așa-i?

— Da.

— Am ghicit. De fapt nu era cine știe ce. Băieții sînt precauți în asemenea ocazii și corecți, sosesc la timp. Dar dacă ea nu vine?

— Nici n-aș vrea să vină, spuse el. Aș vrea să merg numai eu, și ea să încurce drumul.

— Vai ce amuzant ești, rîse ea cam forțat, să lase impresia că n-o interesează întîlnirea lui. Fiindcă ce putea fi altceva decît o întîlnire de dragoste. Ei nu-și

spuseseră niciodată vreun cuvînt de dragoste, se temuseră unul de altul. Erau prea buni prieteni. Şi ea nu-i mărturisea niciodată nimic şi nu lăsa să se înţeleagă nimic mai mult, de teamă de a nu strica această prietenie. Dacă el n-avea pentru ea sentimente mai deosebite, după mărturisirile ei, prietenia n-ar mai fi putut continua. Din jenă. Ea ţinea la această prietenie, pe care n-o considera deloc numai prietenie. Dar ca să n-o strice, era mai bine să tacă. Acum îi păru rău că-i vorbise despre întîlnire. O supăra întîlnirea lui cu altcineva. Nu credea în această întîlnire, totuşi, deşi confirmarea lui o irita.

— E frumoasă? nu se putu ea stăpîni.

— E foarte urîtă. Dar n-o să vină.

— De ce crezi?

— Fiindcă nu pe ea o aştept. Şi nu i-am dat nici o întîlnire fetei aceleia...

— Atunci de unde ştii c-o să vină?

— S-ar putea, dintr-o întîmplare stupidă. Ce nu e posibil azi? Poţi să te întîlneşti cu cine nu vrei, oricînd.

Cureaua ceasului ei îi păstra încă, rotundă, căldura. Cureaua era ca o strîngere de mînă, continuă. Parcă l-ar fi ţinut ea de mînă.

El îi ceruse ceasul ca să nu întîrzie cumva. Ora cinci avea secundele numărate. Dacă i se strica prin absurd ceasul lui, rămînea cu al ei. Altfel ar putea compromite totul. Moartea era o chestiune de secunde. Reuşita, la fel. Şi de sînge rece, bineînţeles. Fiindcă de convins, nu se mai îndoia. Acceptase. Şi otrava şi-o luase nu din frică pentru el, ci pentru ce s-ar putea întîmpla cînd n-ar mai fi el în toate puterile.

— Să nu mi-l strici, mi l-a dat tata, zise ea.

— N-ai nici o teamă, cum să-l stric?

Pe masa de lîngă fereastră, pe colţ, se vedea fotografia tatălui ei. Atît mai rămăsese, o fotografie. De la ora cinci şi el putea să rămînă pe colţul unei mese, într-o fotografie. Caraghios, cum poţi să exişti şi să nu exişti. Cum poţi trece într-o singură clipă dincolo de ce erai înainte.

— Nu e nici o fată, îi spuse, ca să n-o lase cu vreo îndoială. Pe cuvîntul meu, zise solemn, aproape ţeapăn.

Şi ea îl crezu.

— Am luat ceasul tău doar ca să meargă timpurile noastre la fel, alături, unite. Aşa, ca într-o poveste... surîse, fiindcă i se păruse că vorbise prea patetic[1]. Nu e nici o întîlnire de dragoste, repetă, deşi nu mai era nevoie.

El repetă, fiindcă voia să devină o amintire plăcută, dacă devenea amintire. Fiindcă altceva n-avea ce să-i lase, dacă el pleca, decît o amintire plăcută. De dragoste n-avea rost să vorbească, nu era momentul. Şi era prea tîrziu acum.

— Da, uitasem, se înveseli el.

Într-adevăr, uitase. Îi adusese în ghiozdan ierbarul lui. Putea şi el să fie o amintire. Ţinea mult la el, îi plăceau ştiinţele naturale. Îşi amintea fiecare loc de unde culesese florile şi plantele.

---

[1] patetic = care emoţionează, plin de patos.

— Îți dau ierbarul meu, zise. Știu că îți plăcea să-l privești. Mie nu-mi mai trebuie, m-am făcut mare...

I-l întinse. Avea copertele tari, învelite în albastru. Ea scrise cu un creion roșu, mare, pe prima filă: Beethoven.[...]

Ea își aminti cum se cunoscuseră. Era într-o după-amiază, spre seară. Se înapoia acasă de la o colegă. Învățaseră împreună la istorie și se despărțiseră fără să înțeleagă prea mult. N-avea memorie pentru ani și date și atunci i se părea totul de neînțeles. Profesoara le cerea cifre, la istorie. Cum venea pe stradă auzi strigăte și văzu cîțiva inși bătîndu-se, destul de departe. Cîțiva polițiști trăgeau de doi sau trei oameni, să-i bage sub o poartă. Poate oamenii sînt beți, se gîndi ea și-și văzu de drum. Becurile se aprinseră, palide. Fluierăturile se încrucișau ca niște lumini negre. Ea grăbi pasul, cuprinsă de frică. Era război și plimbările de seara fuseseră interzise. Și cînd intrase pe poarta blocului și începuse să urce scările, poarta se deschise din nou, scurt, și intrase un ins. Se îngrozise: probabil era un hoț. Pe coridor nu ardea nici un bec și lumina slabă a zilei ce se sfîrșea o făcu să se înfioare. Grăbi pasul. El o ajunse la etajul întîi și o întrebă dacă blocul mai are o altă ieșire. N-avea, îi răspunse. Și și-ar fi continuat drumul dacă insul nu era plin de sînge. Toată fața îi era scăldată în sînge, ca o mască. Numai ochii aveau altă culoare și numai ei îi spuneau că insul e tînăr. Ea înghiți în sec, neștiind ce să facă. Dorința de-a urma medicina i se spulberă pe loc, fața lui o îngrozise. Se auziră fluierături apropiate, în stradă, și ochii lui tresăriră. Și ei atunci i se făcu deodată curaj și îl luă de mînă ca pe un copil. Voia să-l ocrotească, asta voia, să-l apere, ca și cum i-ar fi fost mamă. Fluierăturile deveneau și mai stridente, îi sfîrtecau parcă auzul. Își scoase baticul alb și-l puse pe fața lui, să nu mai curgă sîngele, să nu-i mai vadă fața roșie. Și să-l ascundă, cumva. Mai urcaseră cîteva trepte, urmăriți de fluierături, ca de niște cîini, neputînd să se rupă de ele. Fluierăturile intrară pe poarta blocului și toate scările, pînă la ultimul etaj, parcă începuseră să tremure. Ea îi luă baticul de pe ochi și în fața ușii unde locuia, căutînd înfrigurată cheia, cu stînga, cu dreapta îi lipi fața de pieptul ei, ca unui copil, să-l ascundă. Pașii începuseră să urce scările, cînd ei intrară. Închiseră ușa cu cheia, și rămaseră lîngă ea, fără respirație. Îl apropie iarăși de pieptul ei, cu fața, și-l strînse tremurînd, spunîndu-i prin această apropiere să nu scoată o vorbă, și voind cumva să-i dea din curajul ei. Cînd fluierăturile se stinseră, ei se priviră sleiți și se așezară pe două scaune, în bucătărie, rupți de oboseală. Atunci ea îl văzu pentru prima oară zîmbind și rămase nedumerită. El o privea și zîmbea. Și o arăta cu degetul. Ea se privi și rămase uimită: pe bluză, pe partea stîngă, pe sînul stîng, se vedeau gura lui, nasul și ochii, obrajii, bărbia, despărțite de pete albe. Cum fusese plin de sînge, îi rămăsese întipărită fața lui pe bluza ei albă. Caraghios, și cam strîmbă, rămăsese și pe partea dreaptă. Urmele gurii, ale nasului și ale ochilor se vedeau mai clar. Ea își privi și baticul, dar pe el gura nu mai avea formă, nici nasul: era o imensă pată aproape rotundă și numai ochii se distingeau clar. Ea îi zîmbi și fugi să se schimbe. Și nici acum nu-și spălase bluza aceea albă și nici n-avea de gînd vreodată să o spele. Nici baticul nu-l spălase și nu-l mai purtase. Se vedeau, încă, foarte clare, urmele. Dar de un roșu stins.[...]

Scanned with OKEN Scanner

El îi luă mîna, pentru prima dată de cînd se cunoşteau, şi rămase uimit: mîna ei era foarte uşoară. Şi foarte mică. Îi privi palma: parcă era de copil, fără să fie brăzdată adînc. Numai cele trei linii se vedeau, clare. Vru să-şi atingă cu ele faţa, dar îi fu ruşine. Secundele îl chemau, zvîcneau, grăbite. El o privi în ochi şi se întristă: dacă n-o mai vedea? O, astea-s prostii, se gîndi şi, ca să nu-şi piardă curajul, rîse.

— Atunci, pe mîine...

Şi-i sărută palma, adînc. Îi sărută palma, cu cele trei linii, şi parcă îi sărută toată viaţa. Cele trei linii erau liniile vieţii, destinul, cum ziceau ţigăncile. Palma era foarte caldă şi el o simţi toată, vibrînd. Şi ieşi. Ajunse în stradă şi porni pe bicicletă spre strada Unirii. Acolo, la numărul şapte, opri şi în poartă îşi schimbă ghiozdanul cu altul. Îl aşteptase un om. Pedală spre pod, urmărind secundele. Totul era perfect. În ghiozdanul din spate ducea mina. I se părea uşoară. Nici nu se gîndi la ea. Fluieră, pedalînd moale, ca într-o plimbare. Şi îşi aduse aminte de fată. Astă-iarnă se plimbaseră amîndoi cu bicicletele şi îi prinsese pe drum, dincolo de pod, în cîmp, un nor de zăpadă. Cădeau fulgi mari, albi şi pufoşi, acoperindu-i. Şi ei mergeau alături prin norul alb de zăpadă şi se priveau, pedalînd moale. Fulgii li se aşezau pe spate şi pe umeri, încărcîndu-i cu alb, se aşezau pe bicicletă, pe mîini, acoperindu-i. Numai pe faţă nu se aşezau. Cum le cădeau fulgii pe faţă, se topeau, moi. Ei erau plini de căldură, cum pedalaseră mult, şi fulgii parcă nici nu le cădeau pe obraji, atît de repede se topeau. Aveau feţele roşii şi rîdeau, şi el din cînd în cînd căsca gura să-i cadă fulgi de zăpadă în gură, şi ea, văzîndu-l, se prăpădea de rîs. Ajunseseră la pod albi de zăpadă. Numai feţele le erau curate, nu le albise ninsoarea. Atunci parcă se mai îndrăgostise încă o dată de ea. Parcă din cauza zăpezii. Fulgii continuau să cadă grei şi mari şi ei mergeau cu bicicletele foarte apropiate, şi rîdeau. Şi vorbeau despre Sahara. Ea dăduse extemporal la geografie şi nu scrisese nimic, fiindcă nu-i plăcuse subiectul. Sahara întotdeauna o întrista, şi cînd o vedea pe hartă, şi nu putuse să o descrie cînd le dăduse subiectul; imensitatea nisipurilor, viaţa stearpă, lipsa verdelui, semnul vieţii pămîntului. Nu putuse să scrie frumos despre ceva ce nu-i plăcea, despre pustiu. Sahara, pentru ea, nici nu exista, şi n-avea rost s-o mai înveţe, era pustie, fără viaţă, fără oameni, fără plante. Nu era apă, şi lipsa aceasta pustiise totul. Degeaba încerca el să-i spună că Sahara e o regiune doar părăsită de om, pentru o vreme, că toate pustiurile sînt neadevărate, că apă există în orice parte a pămîntului, ca şi viaţa, şi nu poate nimeni s-o facă să sece. Sahara fusese probabil, odată, pustiită din cine ştie ce cauză, şi rămăsese aşa. Dar apa exista, şi el chiar citise undeva că există uriaşe mări de apă sub pustiuri. Numai omul trebuie să le mişte, să scoată la suprafaţă această bogăţie ascunsă şi să refacă vegetaţia, solul. Totul depinde de om, îi spusese. Unde pătrunde el, cresc păduri şi păsări, şi tot felul de animale. Pustiul ucide, zicea ea. Pustiuri de fapt nici nu există, îi răspundea el. Doar la suprafaţă, şi pe un timp scurt... Pămîntul e plin de apă, şi apa întotdeauna e vie, ca în basme!

Scanned with OKEN Scanner

Fulgii continuau să cadă, şi ea, deodată, îi spuse că-i părea rău că nu scrisese nimic la extemporal. Nu se gîndise îndeajuns, nu-şi putuse închipui că omul poate să învingă pustiul, orice Sahară, că nisipurile africane erau veşnice şi că apa, într-adevăr, avea odată şi odată să le dea viaţă.

— O să iau un doi la extemporal, îi spusese.

— O să-ţi dea trei, că n-ai scris nimic, zisese şi el.

— Beethoven, să nu rîzi de mine, că te bat.

El rise atunci cu hohote. Şi tare mult ar fi vrut ca ea să-l bată.

Străzile erau pustii. Parcă le arsese ciuma. Oraşelul părea mort. Numai grupuri de nemţi treceau în sus şi în jos, grăbite. Nu mai aveau timp să se plimbe, ca înainte. Oraşelul devenise îngust, sau, mai bine zis, timpul. Se auzeau îndepărtat şi rar explodînd obuze. Frontul se apropia, grăbit. Poate chiar a doua zi dimineaţa, românii puteau să intre în oraş. De aceea n-aveau ei timp să fumeze liniştit, plimbîndu-se cu paşi egali pe străzi. Paşii le erau cam ţepeni, repeziţi şi inegali. El îi privi, în treacăt, de pe bicicletă şi observă surprins că nemţii nu erau chiar atît de blonzi cum se pretindeau.

Ajunse lîngă liceul „Şincai", unde învăţa. Nu se opri; dar îi văzu pe toţi cei cu care trebuia să se întîlnească. Puţini, dar destui. Ei aveau să ajungă la pod înaintea lui, luînd-o pe strada Eminescu, drept. Podul nu era uriaş. Dar dacă reuşeau să-l arunce în aer era bine. Nemţii n-ar mai fi plecat din oraş ca de la ei de-acasă, pe poarta larg deschisă. Şi trenul cu prizonieri n-ar mai fi putut fi dus. Şi drumul nemţilor ar mai fi fost scurtat cu o zi.

Ceasurile băteau, unite. Timpul lor parcă se legase unul de altul, strîns; secundele sunau deodată. El văzu în capătul străzii podul de ciment. Şi, lîngă el, negru, de metal, podul de cale ferată. Cum se apropia, podul se mărea şi devenea nespus de înalt, cum nu i se păruse niciodată. Santinelele erau la posturi, la capetele podului. Două. Şi dincolo de pod, la capătul de peste rîu, se vedeau alte două, traversînd totdeauna invers drumul. Cît era strada de lungă nu se zărea nici un om. Dar el ştia că pe podul de la colţul străzii, lîngă pod, erau. Şi dincolo, în casele fierarilor. Fierarii aveau case dincolo de rîu. Cînd veneau căruţe de la ţară, ei potcoveau caii şi legau şine pe roţi. Dar de cînd începuse războiul nu mai făceau nimic. Şi unii dintre ei putrezisră de mult, pe front.

Acum nu trebuia să se mai gîndească la nimic, nici la fierari, nici la ea. Trebuia să fie atent. Făcu un ocol cu bicicleta în faţa podului. Nu-i era frică deloc. Şi intră pe pod, pedalînd uşor. Totul i se părea foarte uşor, aproape absurd de uşor. Numai în spate simţea că-l apasă o greutate, care nu era a minei. Parcă-l strîngea. Cînd ajunse la mijlocul podului, auzi prima împuşcătură.

Lăsă bicicleta pe bordură, aproape aruncînd-o. Focurile se înteţiseră la amîndouă capetele podului. Coborî alunecînd pînă la piciorul podului. Trecu sub cel de cale ferată. Puse mina, cu ghiozdan cu tot, la baza lui, şi aprinse fitilul. Focurile încetaseră. Santinelele fuseseră cu siguranţă ucise. O luă la fugă, sărind peste pietrele uscate ale rîului, spre cotitura de lîngă gura canalului. Ajunse, intră înăuntru şi aşteptă. Mirosea groaznic canalul. Îi veni să scuipe. Şi scuipă. Dar parcă

se înăbuşea. Gura i se făcuse amară şi deodată începu să vomeze. Şi, cînd voma, auzi explozia. Înfiorătoare, ca şi cum s-ar fi petrecut lîngă gura canalului. Vui tot canalul, înfundat şi sinistru, şi el vomă mai departe, numai fiere, acru-amară. Şi apoi se lăsă o linişte şi, cînd ieşi la gura canalului, văzu podul rupt în două şi sfîrtecat, ca o zdreanţă. O luă la fugă, să se îndepărteze cît mai mult, cum fusese vorba. O luă prin porumbi. Aerul îl învioră şi gura nu i se mai păru amară. Atunci însă îşi aduse aminte de bicicletă şi îi păru foarte rău după ea.

Auzi motocicletele nemţilor. Şi focuri de armă, răzleţe. Îl căutau. N-aveau cum să-l mai găsească, se gîndi el. Şi îşi rupse dintr-o smucitură gulerul cămăşii şi-l aruncă. Scăpase. Văzu pe drum trei motociclete zbîrnîind înfiorător: treceau în sus. Poate credeau că îl găsesc pe drum, în vreo maşină. Ori ce credeau? se întrebă el şi îşi desfăcu pînă la curea cămaşa. Cum alerga îndepărtîndu-se prin porumbi, îl zgîrie mohorul uscat pe picioare. La genunchi îl tăie uşor şi sîngele ieşi, roşu. Iarăşi mai trecură trei motociclete şi încă trei.

Ajunse lîngă sperietoarea de ciori, din capătul grădinii părăsite. O privea din spate. Pe drum era linişte. Prea mult n-avea rost să se îndepărteze de oraş. Pericolul trecuse. Dar nu putea încă să se înapoieze. Trebuia să aştepte seara. În porumbi era plictisitor să stea. Şi lui îi trecea prin minte să se îmbrace în hainele sperietoarei şi să stea pe locul ei pînă seara: putea sta rezemat de par şi putea privi liniştit pe cine trecea pe drum. Ideea îl învioră şi el începu să sară pe loc, de bucurie, ca un copil.

Pîndi iarăşi drumul, atent, nu se vedea şi nu se auzea nimic. Din cîţiva paşi fu lîngă sperietoare. Îmbrăcă pantalonii de sac, peste pantalonii lui scurţi, luă cerga în spinare şi îşi băgă capul în dovleacul uriaş, cît o baniţă. Cu mîinile întinse pe parul bătut în cruce, perpendicular pe cel înfipt în pămînt, cam în dreptul umerilor lui, rămase aşa, în picioare. Vedea drumul prin ochii dovleacului. Şi începu să rîdă în el, bucuros de ce făcuse. Şi cînd fusese mic se mai făcuse o dată brezoaie, dar niciodată nu-i trecuse prin cap să facă pe sperietoarea în mijlocul unei grădini. Cu dovleacul pe cap, nici nu simţea soarele. „Am şi pălărie"; îşi zise el. Văzu iarăşi trei motociclete trecînd în viteză. Puteau să treacă o mie, numai că se află acolo n-o să le treacă prin cap. Se gîndi la fată şi la filmul de duminică. Cu siguranţă avea să-i spună că o iubeşte. „Jur, îşi zise, c-am să-i spun". Te iubesc, aşa avea să-i spună. Te iubesc, şi gata. Şi se va plimba seara cu ea pe lîngă fabrica de porţelan. Pe acolo erau tei şi castani şi n-avea să-i vadă nimeni. Şi poate că...

Începu deodată să se înăbuşe. Dovleacul parcă-l sufoca. Simţi cum îi alunecă pe frunte şi pe obraji dîre de sudoare. Era sărată şi grea. Da, asta era, dacă murea? Dacă-l împuşcau pe pod? Cum de trecuse cu bicicleta pe lîngă santinele, calm? Îl cuprinse frica de ceea ce ar fi putut să i se întîmple. De-abia acum îi era frică de clipele prin care trecuse. Dinţii începură să-i clănţăne: îi era frig. Transpira tot, era numai o apă pe frunte, pe spate, pe picioare, şi tremura de frig.

Îşi reveni, după un timp. Totul trecuse şi era bine, căldura se potolise, soarele trebuia să fie mult spre apus, fiindcă el îşi vedea umbra lungindu-se pe pămînt. Avea un cap enorm, de sultan, şi mîinile lungi, întinse, de parcă era răstignit.

Motocicletele nemților se înapoiau spre oraș, mergînd mai domol. Căutaseră degeaba. El își auzea ceasurile bătînd pe mînă. Ar fi vrut să-și șteargă nasul, dar nu putea, și n-avea rost să facă vreo mișcare, să-l observe cumva vreunul ce trecea pe drum. Umbra lui se subția, creștea spre vîrf, ca o sabie. Și înainta, lipită de pămînt, ca o apă.

Trecuseră aproape toate motocicletele. Aproape pe înserat trecu și ultima, plină de praf. Erau doi nemți în ea și vorbeau tare. Cînd ajunseră cam în dreptul lui, neamțul din ataș îi făcu semn celuilalt să oprească. Motocicleta se opri și cel din ataș trecu pe șanțul drumului cu fața spre soare și începu să urineze. Al doilea veni lîngă el și făcu la fel. Aerul era subțire, de seară, curat, și el îi auzea cum vorbesc. Mai ales că nemții vorbeau foarte tare, ca și cum s-ar fi aflat tot pe motocicletă, încă în mers. Urechile lor nu se obișnuiseră cu liniștea.

El știa de la liceu nemțește, nu mult, dar tot înțelese că ei discutau despre ploaie. O să plouă mîine? întreba cel ce stătuse în ataș. Mecanicul spunea că nu știe, că n-are reumatism, să presimtă. Gluma îi înveseli pe amîndoi și începură să rîdă. Apoi se încheiară la pantaloni. Abia atunci cel ce stătuse în ataș observă sperietoarea. O arătă cu degetul și începu să rîdă și mai tare. Apoi îi spuse mecanicului:

— Tu nu-i nimerești capul de-aici nici măcar cu patru gloanțe.

— Ba da, răspunse al doilea.

— Ba nu, zise primul, fiindcă îți tremură mîna, ai condus mult motocicleta și îți tremură mîna.

Mecanicul bătu palma cu el, pe cinci sticle cu bere. Și scoase revolverul.

Primul glonț vîjîi prin porumbi. Apoi el simți o mare căldură, și nimic altceva. Apoi mai simți de trei ori aceeași căldură, și văzu cerul căzînd în jos, lipindu-se de pămînt, de parcă s-ar fi închis lumea. Simți curgînd ceva ca apa, peste el, pe lîngă el. Și văzu crescînd verzele din grădină, verzi, văzu înflorind grădina. Prinse într-o mînă pămîntul și i se păru că ține tot pămîntul în mînă, ca pe un măr.

— Beethoven, auzi?

I se făcu foame. Roșiile crescuseră, mari și coapte, crescuse și ardeiul, și pătrunjelul, și castraveții, lungi și verzi, și conopida, cărnoasă. Și pătrunjelul. Și mirosea a mărar, vai, ce frumos mirosea mărarul.

Deschide-ți urechea bine,
Să vedem ghicești ori ba
Cine te-o striga pe nume...

Auzea cîntecul și vedea fața ei, privindu-l:

Beethoven...

Motocicleta plecase de mult. Mîna lui mai strînse o dată pămîntul, puternic. Apoi rămase liniștită. Ca o creangă uscată. Nu se mai auzea nimic, numai cele două ceasuri, bătînd împreună, al ei și al lui. Secundele băteau calm și sigure în liniștea ce se lăsase, ducînd timpul înainte, al lui și al ei.

*

„Numai faptele fac să cunoaștem ceea ce sîntem."
(Molière)

Întrebări și exerciții

1. În ce perioadă se petrec întîmplările povestite de scriitor? Ce amănunte fixează în timp narațiunea?
2. Reproduceți, oral, conținutul acestei opere.
3. Ce semnificație are deznodămîntul — moartea elevului ilegalist?
4. Ce urme lasă războiul în viața oamenilor, în relațiile dintre ei?
5. Personajul este pus în situații extreme, deosebite, care îi relevă calitățile morale. Indicați cîteva dintre aceste situații.
6. Vorbiți despre candoarea și puritatea vîrstei celor doi elevi. Comentați unele dialoguri dintre băiat și fată.
7. Ce rol are în povestire introducerea jocurilor de copii? Cum reacționează elevul ilegalist la cîntecele și jocurile copiilor?
8. Antrenat de discuția cu eleva și stăpînit de dragostea încă nemărturisită pe care i-o purta, tînărul uită, pentru o clipă, misiunea încredințată. Cum notează scriitorul acest moment? Recitiți fragmentul respectiv și observați modul în care scriitorul exprimă trecerea de la starea de exuberanță a adolescenței la cea de frămîntare sufletească ascunsă.
9. De ce credeți că și-a intitulat scriitorul povestirea *Mări sub pustiuri?* Pentru a răspunde, studiați atent ultimul alineat de la pagina 141.
10. Înlocuiți cuvintele subliniate cu alte cuvinte sau grupuri de cuvinte care să exprime același sens sau un sens apropiat.

„Avea auz muzical { *ieșit din comun*“ / ..... / ..... / ..... }

11. Completați liniile punctate cu alte substantive corespunzătoare sensului exprimat de predicat.

{ „*Străzile* / ..... / ..... / ..... } erau pustii“

Teme *(la alegere)*

1. Povestiți, în scris, fapte eroice, văzute, auzite sau citite, care sînt pilduitoare pentru virtuțile poporului nostru, pentru abnegația și dăruirea lui, puse în slujba patriei socialiste.
2. Dezvoltați, într-o scurtă compunere liberă, una dintre cugetările de mai jos (despre prietenie):

„Prietenia nu poate exista decît între oameni cinstiți.“

„A te întîlni cu cineva și a fi prieteni, nimic mai ușor; a rămîne împreună și a trăi în pace, iată ce e greu.“

„N-ai prieten, caută-l; dacă l-ai găsit, păstrează-l.“

„Prietenia nu se cumpără în tîrg.“

Scanned with OKEN Scanner

Comunistului

de *Nicolae Labiș*

Sufletul tău nu-i ascuns,
Larg, ți-l deschizi în afară,
Totuși deplin i-am pătruns
Cea mai intimă cămară?

Simt cum distinct[1] în adînc
Stropii de cîntec se strîng,
Acolo vibrează[2] o strună
Și sufletu-ntreg îți răsună.
.....
E primăvară și vînt,
Frigul domnește alături cu soarele,
Scutură frigul firul plăpînd,
Soarele umflă în matcă izvoarele.

[1] distinct = clar, limpede, evident, lămurit.
[2] a vibra = a fremăta (sub impresia unei emoții).

Scanned with OKEN Scanner

Mari arături s-au întins pe pământ,
Sevele prind din pământ să emane[1]
Noua sămînță-ncolțită curînd
Printre străvechi vegetații dușmane.

Pașii tăcuți, apăsați, ți-i petreci
Peste gliile umede și încă reci,
Simțiri omenești parcă-nvie în glie,
Să prindă frenetica[2] ta melodie.

Cîtă putere consumi
Să naști vibrația[3] ce schimbă lumi,
Vechi vegetații să cadă pe rînd,
Să crească sămînța-ncolțită curînd!
.....

Bucurie, durere, în tine se-mbină —
Blîndă lumină — tăioasă lumină —
Naltă vibrație împrăștie-n fire
Și pentru creștere, și pentru pieire.

Vibrație pentru zidiri de granit,
Vibrație pentru un om obidit,
Vibrație pentru visare,
Inimă, lacrimă, floare,
Pentru greșeală, pentru păcat,
Pentru copil și bărbat,
Pentru speranță, vibrație,
Pentru ale dansului ritmuri și grație,
Pentru dansul de flăcări și roți —
Nimic pentru tine, tot pentru toți.

Simt cum distinct în adînc
Stropii de cîntec se strîng,
Acolo vibrează puternic o strună
Și-o lume întreagă răsună.

*

„Datoria fundamentală a membrilor de partid, a membrilor Uniunii Tineretului Comunist este de a servi cu credință cauza partidului și poporului, de a pune tot ce au mai bun, întreaga lor energie, capacitate de muncă și pricepere în slujba înfăptuirii Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Fiecare comunist trebuie să pună

[1] a emana = a da naștere.
[2] frenetic = pasionat, în delir.
[3] vibrație = trăire puternică, de participare afectivă intensă.

mai presus de orice înflorirea materială și spirituală a patriei socialiste, creșterea continuă a gradului de bunăstare și civilizație ale poporului, afirmarea tot mai puternică a națiunii noastre în rîndul națiunilor lumii."

(Din „Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste")

Întrebări și exerciții

1. Faceți portretul moral al comunistului, așa cum apare în poezia lui Labiș.
2. De existența și de rolul Partidului Comunist Român se leagă înnoirile care au avut loc în viața țării. Subliniați, în textul poeziei, metaforele care exprimă această idee.
3. Ce sensuri majore are comunismul pentru poet?
4. Care este versul ce rezumă, în modul cel mai sintetic, frumusețea morală a comunistului?
5. Strofele III—V sînt o metaforă realizată cu elemente din regnul vegetal. Ea sugerează procesul de înnoire, de naștere a lumii noi, idee exprimată în strofa a VI-a. Explicați versurile:

„Cîtă putere consumi
Să naști vibrația ce schimbă lumi..."

6. Ce valoare are repetiția în strofa a VIII-a?
7. Ce sens are fraza exclamativă care constituie strofa a VI-a?
8. Ce explicație dați reluării, în finalul poeziei, a strofei a II-a?
9. Poetul se adresează comunistului ca unui om apropiat și cunoscut. Dați versuri semnificative.

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiți o compunere liberă despre un comunist pe care îl cunoașteți bine și pe care îl îndrăgiți.
2. Explicați, în scris, înțelesul ultimei strofe.
3. Alcătuiți o compunere liberă cu titlul *Comunistul*, avînd ca moto versul lui Labiș: „Nimic pentru tine, tot pentru toți".

Lecturi facultative

Citiți poezii din volumul *Primele iubiri*, de Nicolae Labiș.

Oda

Poezia *Comunistului* de Nicolae Labiș pornește dintr-un sentiment de adîncă prețuire și de admirație pentru comuniști, pentru Partidul Comunist Român.

Poezia lirică în care sînt preamărite fapte, oameni, evenimente, atitudini etc. se numește **odă***.

---

* *Oda* a luat naștere în antichitate. La greci, ea a fost reprezentată de *Pindar* (518—438 î.e.n.). Odele sale (numite „triumfale") erau declamate cu ocazia jocurilor olimpice, fiind slăvite victorii militare, învingători, atleți. În poezia latină, reprezentantul ei cel mai de seamă a fost *Horațiu* (65—8 î.e.n.)

Scanned with OKEN Scanner

Dați exemple de ode din literatura română. Alegeți una dintre acestea și demonstrați că este o odă.

Lecturi facultative

Citiți:
1) *Odă statuiei lui Mihai Viteazul*, de Vasile Alecsandri
2) *Odă ostașilor români*, de Vasile Alecsandri
3) *Lui Eminescu*, de Alexandru Vlahuță
4) *Dorobanțul*, de George Coșbuc
5) *Țara mea*, de Ioan Neniţescu
6) Ode din poezia contemporană, care exprimă dragostea și devotamentul pentru patria socialistă și Partidul Comunist Român.

Scanned with OKEN Scanner

Compunere–naraţiune

Gesturi ale omeniei

(fapte autentice publicate în presă)

Citiţi:

1. Într-o iarnă cu viscol, un autobuz a fost împotmolit de nămeţi. În el se aflau 11 călători şi şoferul. Un ţăran i-a descoperit şi i-a luat acasă pe cei 12 oameni şi i-a ţinut în casa lui trei zile şi trei nopţi, pînă cînd vremea s-a mai îndreptat. La plecare, cei 12 au vrut să plătească gazdei, pentru mîncare şi dormit. Dar ţăranul a refuzat, dorindu-le drum bun şi sănătate.

2. Într-un oraş oarecare din ţară, un bătrîn şi-a pierdut vederea. La bătrîneţe a rămas şi fără rude apropiate, şi fără ajutor. Auzind de soarta bătrînului, un grup de muncitori de la combinatul industrial al oraşului i-au făcut acestuia o vizită şi au rămas impresionaţi de casa şubredă în care locuia. De aceea, la puţină vreme, ei i-au construit o casă nouă şi l-au aprovizionat cu alimente.

3. O bătrînă, singură pe lume, se descurca tot mai greu cu treburile gospodăriei, pe măsură ce treceau anii. Într-o zi viaţa ei a fost înseninată de prezenţa în ogradă a elevilor unei clase de la şcoala generală din localitate, care, prin rotaţie, au hotărît să-i dea tot sprijinul bunicuţei.

4. O fetiţă în vîrstă de numai trei luni a fost internată în stare gravă la un spital judeţean. Era nevoie să i se facă urgent o transfuzie de sînge. Pe moment, din grupa sanguină a micuţei, nu se găsea în spital cantitatea de sînge necesară. În aceste condiţii, orice întîrziere ar fi fost fatală. Auzind despre ce este vorba, o asistentă medicală din spital i-a oferit copilei picăturile de viaţă salvatoare.

Voi cunoaşteţi astfel de fapte şi atitudini? Povestiţi-le în scris. Aveţi în vedere ceea ce aţi cunoscut direct, aţi auzit la radio, aţi văzut la televizor sau aţi citit în cărţi ori în ziare. Eroismul şi omenia întregului nostru popor, puse în evidenţă în împrejurările tragice ale cutremurului din 4 martie 1977, vă pot furniza numeroase exemple care ilustrează înaltele virtuţi ale comuniştilor, ale cetăţenilor României socialiste.

După ce aţi realizat naraţiunea, rezumaţi-o la 8—10 rînduri sub forma unor ştiri sau informaţii succinte.

Scanned with OKEN Scanner

MARIN PREDA (1922—1980) este unul dintre cei mai de seamă prozatori ai literaturii române contemporane. A scris nuvele, povestiri şi romane inspirate, îndeosebi, din viaţa satului. Romanul său *Moromeţii* (vol. I — 1955, vol. al II-lea — 1967) rămîne o culme a prozei româneşti de inspiraţie rurală, iar ţăranul Ilie Moromete, protagonistul cărţii, un personaj memorabil al literaturii noastre. Din ciclul „Moromeţilor" face parte şi romanul *Marele singuratic* (1972).

Povestirea de mai jos, scrisă în 1969, evocă un episod din luptele eroice şi pline de jertfe ale poporului nostru pentru eliberarea ţării de sub dominaţia fascistă.

O oră din august

de *Marin Preda*

Era adevărat că acest sergent nu încetase să se arate vesel de cînd venise (doar de cîteva zile, înainte deci de evenimentele de ieri), dar poate că ar fi fost cazul ca tocmai evenimentele de ieri să-l fi pus şi pe el niţel pe gînduri: ceea ce pentru un civil are un înţeles, pentru un militar are altul. De pildă, el, sublocotenentul, văzuse cu ochii lui, cînd se întorcea de la comandament, un smintit ieşind în pragul unei prăvălii cu o sticlă în mînă şi răcnind: trăiască pacea! Care pace? Una din condiţiile puse vechiului aliat era ca acesta să depună armele şi să se retragă. Dar care militar depune armele fără să ştie că în clipa aceea e prizonier? Vor începe, între noi şi nemţi, luptele, la care nu va lua parte acel civil cu sticla lui de beţiv în mînă. Şi acum iată-l pe sergentul ăsta, militar de astă dată, că nici măcar nu-i trece prin minte că nu mai are, poate, nici două zile de trăit...

Dar sergentul, ca şi cînd ar fi auzit aceste gînduri ale ofiţerului, se uită ţintă la el şi veselia i se mai micşoră parcă, dar numai pe chip, privirea îi rămase mai departe vie şi strălucitoare. Era într-adevăr greu să rămîi multă vreme chiar cu totul vesel în apropierea acestui ofiţer. Avea o voce neplăcută şi rece, ca şi chipul lui galben-vînăt, care spînzura parcă deasupra unui corp înalt ca o prăjină, cu cizme interminabile, lungi parcă pînă dincolo de genunchi. Venise la comanda bateriei cu cîteva luni în urmă şi tunarii avuseseră timp să afle şi ce fel de om fusese el acolo de unde venise, să-şi dea seama şi dacă cu ei rămăsese acelaşi. Se pare că rămăsese. Era tăcut şi păstra mereu pe chip acea paloare mortală, care nu-i trecea, semn al întîmplării cumplite al cărei erou fusese. Iată ce aflară tunarii despre el.

Îi plăcea să bată şi nu ştia să mai adauge nimic la asta, care să facă cu putinţă convieţuirea cu soldaţii. Îi bătea şi nu-i ieşea din gură nici un cuvînt care

să-l justifice față de trupă și față de el însuși, cum ar fi de pildă ideea că armata e o școală a asprimii și a încercărilor grele, menită să facă din tinerii cruzi care îi erau încredințați soldați cu inima de piatră și cu voința călită, cum spuneau ceilalți ofițeri. El se făcea doar vînăt la față și izbea pînă ce soldatul scotea sînge pe nas și pe gură, înspăimîntîndu-i sufletul prin lipsa de înțeles a acestei purtări (fiindcă băiatul de la țară e un om rezistent, dar cu o gîndire formată că toate pe lume au un înțeles și, cînd el nu-l vede, îl cuprinde spaima), după care întorcea spatele și se ducea aiurea, nici măcar să-i fi apărut pe chip o expresie de mulțumire a cruzimii satisfăcute. Într-o zi lovi un soldat care spre deosebire de ceilalți, în loc să se sperie la sfîrșit, fața i se lumină. Fiindcă totdeauna toți suportau liniștiți loviturile, dar după ce îl vedeau pe ofițer că se îndepărtează nepăsător abia atunci îi podidea plînsul. Acest soldat își șterse liniștit gura și nasul însîngerate și avu un surîs bizar[1]. Vru să spună ceva, pesemne să destăinuie acea idee care îi copleșise în clipele acelea sufletul, dar avu puterea s-o păstreze numai pentru el tocmai ca s-o poată pesemne pune în aplicare și să rămînă secretul lui. Iată ce se întîmplă. Într-o noapte, cînd plutonul era de gardă, pe la orele trei se auzi din fundul curții batalionului un strigăt îngrozit. Cine e? Stai că trag! Apoi foc de somație în aer, de două ori, încă o dată strigătul și din nou foc de armă. Cîteva minute mai tîrziu intră în camera de gardă soldatul care surîsese și anunță că la postul lui a apărut un om care nu s-a supus somației și nici n-a spus cine e și atunci el l-a împușcat. Toți au sărit din pat, s-a aprins lampa — batalionul acesta de artilerie își avea postul de comandă într-un sat — și au alergat într-acolo: era sublocotenentul Roșu, comandantul lor. Zăcea aproape mort în iarbă la o distanță de vreo patruzeci de metri de ghereta sentinelei. A urmat o anchetă. Dacă acest ofițer ar fi avut măcar un singur soldat de partea lui, s-ar fi descoperit ușor ce se întîmplase. Dar nimeni nu spuse ce făcea sublocotenentul Roșu cînd era ofițer de rond. Soldatul care primea în ciorba lui o anumită cantitate de brom lupta greu cu somnul cînd era sentinelă și sublocotenentul se apropia tiptil mai ales de cei din posturile izolate și singuratice, le lua închizătoarele de la armă și îi lăsa să doarmă mai departe. Curînd, revenea. Sentinela, care între timp se trezea, punea mîna pe armă speriat: Cine e, stai. Ofițerul nu stătea. Stai că trag! Trage..., răspundea atunci sublocotenentul Roșu flegmatic[2], să vedem dacă ai cu ce. Și îngrozit sentinela descoperea că n-are închizător la armă. Adormise cu adevărat în post sau doar se prefăcuse soldatul care surîsese? Fapt e că sublocotenentul îi luase și lui închizătorul și plecase ca de obicei ca să revină o jumătate de oră mai tîrziu. Iată ce se povestea în șoaptă că făcuse soldatul după aceea. El așteptă pînă îl văzu îndepărtîndu-se de tot pe ofițer, o luă cu grijă spre corpul de gardă, intră, trase un închizător de la altă armă, îl vîrî într-a lui și reveni la post. Nu trecu mult și zări în întuneric, apropiindu-se, silueta înaltă a sublocotenentului Roșu. Îl somă. Stai că trag. Trage..., zise ofițerul. Soldatul îl ochi cu grijă și

[1] bizar = ciudat, straniu.
[2] flegmatic = cu caracter nepăsător, cu sînge rece, imperturbabil, calm, liniștit.

îl împuşcă. Ofiţerul se prăbuşi şi sentinela răcni iar: stai că trag. Şi trase în aer. Şi iar răcni şi trase din nou, să aibă martori că s-au auzit împuşcăturile reglementare de somaţie şi abia la urmă a tras în omul pe care nu l-a recunoscut şi care n-a vrut să se oprească. Se duse apoi la ofiţer şi îi luă din buzunar închizătorul armei, care avea un număr, şi-l vîrî în puşca lui, apoi alergă la corpul de gardă şi, înainte de a da alarma, reintroduse după ce îl curăţă bine celălalt închizător în arma de la rastelul[1] plutonului de gardă cu care trăsese. Sublocotenentul avu noroc, gloanţele îi perforaseră un plămîn, şi nu muri. Cînd fu în stare să vorbească nu dădu un răspuns clar, dacă a auzit sau nu împuşcăturile de somaţie. Se oprise sau nu se oprise? Da, se oprise, dar nu mai ştia dacă nu se oprise prea tîrziu. Declară doar că nu-şi aducea bine aminte cum se petrecuseră lucrurile. Ar fi putut totuşi să spună că închizătorul armei soldatului era la el în buzunar, şi atunci cu ce îl împuşcase soldatul? N-avea nici o dovadă şi îşi dăduse poate seama că soldatul ştia şi el acest lucru şi ar fi negat cu hotărîre că i s-ar fi luat închizătorul în timp ce dormea în post? Sau poate descoperise că soldaţii lui îl urau atît de tare în timp ce el îi lovea? După însănătoşire ceru doar să fie transferat. Nu bătu pe nimeni din baterie, tunarii se fereau de el. Dar nici el nu arăta nici un fel de dorinţă să se apropie de ei. Nu părea să se fi schimbat.

— Spune, zise el adresîndu-se sergentului, chiar nu înţelegi ce s-a întîmplat? Te văd că ai o figură inteligentă, nu eşti văcar de meserie... Ce meserie ai în civil?

— Brutar, dom' sublocotenent.

— Brutar! Şi cum de n-ai ajuns la bucătărie, cum dracu ai nimerit la tunuri?

— Nu uitaţi că sînt şi eu sergent, dom' sublocotenent, zise artileristul cu acea expresie ca de petrecere, care atrăsese atenţia tuturor de cînd venise.

— Vrei să spui că ai preferat tunul în locul vetrei de copt pîinea?

— Cum aţi ghicit?

Ofiţerul îl scrută[2] îndelung, într-o tăcere adîncă.

— De unde vii?

— Tot de la antiaeriană, de la Ploieşti. Ştiţi, adăugă el, apăram rafinăriile de aviaţia americană... Cît puteam şi noi, cît mai avea rost să tragi, că nu dădeam decît foarte greu cîte unul jos, în schimb ne îngropau şi pe noi sub bombe, nu numai rafinăriile. Se aşezase turceşte lîngă amplasamentul de comandă al ofiţerului care stătea întins pe burtă la soare şi se uita drept înainte spre nord: într-acolo, nu departe, era aeroportul militar german. Ce făceau ei acum acolo? Bateria a cărei comandă o avea trebuia să supravegheze cerul, să ferească aeroportul de atacurile aviaţiei americane. Ce trebuia făcut acum, ce misiune mai avea bateria?

— După cîte pot să-mi închipui eu, zise ofiţerul, nu s-a renunţat la paza rafinăriilor de la Ploieşti, sau te pomeneşti că v-au îngropat pe toţi şi ai rămas numai tu? Te pomeneşti că ai fi fost cel mai viteaz, de-ai scăpat...

[1] rastel = suport din lemn pe care se aşază armele.

[2] a scruta = a cerceta, a privi atent, iscoditor, a examina.

— Să știți că eram comandant de tun, afirmă sergentul, ca și cînd nu s-ar fi mai putut stăpîni de rîs. În realitate, se citea acum clar pe chipul lui ce era: nu mai putea răbda, vroia să povestească ceva. Dacă nu ne-am fi rupt de ei, reluă el, nu v-aș spune. Vedeți, îmi dau seama de consecința evenimentelor. Dom' colonel Caragea mi-a ordonat să nu suflu un cuvînt dacă nu vreau să dau de dracu, adică noi toți, toată bateria, cu el în cap. „Sergent, zice, dacă nu-ți ții gura, te așteaptă împușcarea... Fii atent!" Acum situația s-a schimbat și nu mai mi-e frică...

— Alaltăieri situația nu se schimbase, zise ofițerul.

— Păi, fiindcă pe toți ne-a împrăștiat dom'colonel Caragea pe la alte unități, răspunse sergentul, vrînd să spună că tocmai ăsta era în primul rînd motivul straniei lui veselii și abia în al doilea rînd schimbarea situației. Noi știm să luptăm, dom' sublocotenent, adăugă el cu o trufie[1] liniștită și parcă amenințătoare, să nu vie nimeni să ne învețe...

— Venise cineva să vă învețe? zise ofițerul într-un tîrziu, simțind că această idee explică poate starea de spirit exaltată[2] a acestui artilerist.

— Păi, venise, răspunse sergentul. Venise și stătea crăcănat în spatele nostru, cu pistolul-mitralieră pe piept. Venise să ne împuște el pe noi, dacă, vedeți dumneavoastră, n-am fi stat sub ploaia de bombe și am fi luat-o la fugă. Cine le spusese lor chestia asta, sau dacă pentru chestia asta fusese trimis, nimeni nu știa, da' un oltean din baterie, servant la tunul meu, așa a înțeles, că sîntem luați drept niște fricoși, care nu știm să luptăm și l-a apucat o furie așa, calculată, oltenească, de care nu mi-am dat seama decît prea tîrziu... Să vedeți, eu credeam că glumește cînd l-am auzit a doua zi, cînd s-a înființat iar pistolarul străin în spatele nostru, că îmi zice: dom' sergent, eu îl omor pe neamțu' ăsta! I-am răspuns și eu tot în glumă: omoară-l, dar vezi, el să nu fie acolo! Lasă-l dracului în pace, i-am mai spus, omoară-l în gînd... execută și el un ordin, n-a venit să ne jignească pe noi, din proprie inițiativă... N-a mai zis nimic, iar mie nici nu mi-a trecut prin cap să fiu atent la el. Nici nu-ți dai seama cînd treci pe lîngă moarte. Și una e să mori la datorie, cînd te izbește un glonț sau o schijă, și alta e să fii legat de un stîlp și să te execute plutonul de execuție. Să vedeți cum am simțit eu deosebirea asta. A treia zi, pe la ora unsprezece, se anunță aviația inamică. Nici n-au trecut cîteva minute și am și auzit-o. Începe bombardamentul și noi începem să tragem. Mecanismul grupei mergea perfect. N-am doborît nici un bombardier, cu toate că erau mari cît niște case, erau prea sus sau erau blindate, dracul să le ia, cînd îl văd ca prin vis pe oltean dîndu-se ca din întîmplare mai aproape de pistolar, dar cu mîinile goale, bălăngănindu-le așa în aer, și aplecat puțin pe burtă... În clipa aceea, servantul care băga proiectilele pe țeavă îi aruncă un tub gol la picioare... Olteanul îl prinde. Vă puteți închipui, domnule sublocotenent, nu forța, fiindcă băiatu-ăsta nu era prea voinic, ci furia oarbă cu care lovise? Ne-am dat seama cînd a încetat bombardamentul: îi împrăștiase creierii prin

[1] trufie = atitudine disprețuitoare, plină de mîndrie și înfumurare.
[2] exaltat = entuziasmat, înflăcărat.

iarbă. Într-o secundă am văzut în minte ce avea să urmeze: venirea nemților, descoperirea pistolarului mort, moartea noastră la toți... Vasile, i-am spus, ce-ai făcut? Pentru tine nu mai e nici o speranță! De ce, dom' sergent? zice. Îl îngropăm repede și spunem că s-a dus. Uite, în direcția asta! Și îl văd că îmi arată cu mîna încotro, ca și cînd asta l-ar fi interesat pe el în clipele acelea, ce minciună tîmpită să spună, ca și cînd de-aici ar fi venit pericolul, că n-am fi știut să spunem încotro o luase. Să vedeți că a avut dreptate, al dracului olt-tean. Pe moment n-am mai stat la discuție cu el și îi întreb pe tunari: Băieți, ce facem, îl acoperim sau îl predăm pe Vasile? Îl acoperim, dom' sergent, zic ăștia toți. Și dacă ne împușcă toată bateria? Lăsați, zic ei, că nu ne împușcă. Îl îngropăm mai încolo și spunem că după bombardament a plecat așa singur... Ei, încotro a plecat? întreb eu. Ei, păi încotro? Uite, în direcția spusă de Vasile! Spre vest. Și am convenit cu toții să spunem așa: încolo, spre vest, într-acolo a luat-o. S-a tot dus... Și dacă ne prind? mai întreb eu. Ce putem să facem, dom'sergent, nu putem să-l lăsăm pe Vasile să-l împuște, zic ei, ca și cînd dacă ne-ar fi prins pe toți, nu ne-ar mai fi împușcat pe nici unul și prin urmare nici pe Vasile. Ce idee copilărească! Nu-și dădeau seama de pericol! Ne-am apucat de treabă. I-am strîns pistolarului creierii într-o gamelă, l-am apucat de cap și de picioare și l-am dus vreo cincizeci de metri mai încolo. I-am săpat o groapă cu lopețile Lineman, dar cu mare grijă, să putem pe urmă să punem iarba la loc, l-am îngropat, am șters perfect orice urmă și ne-am întors la baterie. Nu ne-a văzut nimeni, civilii n-aveau voie să circule pe-acolo, era liniște după bombardament, se vedeau în zare flăcări și fum, ardeau rezervoarele de petrol și case distruse. Se auzeau țipete de femei... Băieți, zic, direcția încotro a luat-o pistolarul am stabilit-o, dar cam cînd? Și ne înțelegem noi ca unii să zică la un sfert de oră după bombardament, alții așa, la douăzeci de minute. Nu poți să spui la fix, dar așa, aproximativ: să fi fost la cincisprezece, douăzeci de minute, după încetarea bombardamentului... La prînz pistolarul pleca să ia masa acolo la ei. Ce să vă spun eu, imediat au și venit să vadă ce e cu el, de ce e absent la ora cînd ar fi trebuit să fie prezent? Aici trebuie să recunoaștem, dom' sublocotenent, că la noi nu s-ar fi dat așa de repede alarma. De ce n-a venit pistolarul Păscălie la masă? Ei, de ce n-a venit, lasă că vine el. Și nu se mai gîndește nimeni, ocupați cum sînt toți să-și umfle burdihanele[1]. Nu vreau să spun prin asta că românul e mîncăcios și neamțul nu, din contra, am putea să spunem că e invers, neamțul e mai hulpav[2] și românul mai potolit. În orice caz, stați să vedeți. Știți cum au apărut? Doi, într-o motocicletă cu ataș, în mare viteză, au frînat lîngă noi și au început să strige: Ein, hein, Cranț, Cotobranț... Am dat din umeri. Au pierit. Peste o jumătate de oră sîntem chemați toți la postul de comandă al batalionului. Furierul zice: Bă, ce-ați făcut, ați dat de dracu, sînt niște nemți înăuntru... Intru eu: Să trăiți, dom' colonel, sînt sergentul Ionescu Dumitru din batalionul de artilerie antiaeriană... Dar el mă întrerupe: Ce

[1] burdihanele = burțile.
[2] hulpav = lacom.

s-a întîmplat, sergent, cu obergheſraiterul Hanț nu știu cum? Uite aici, colonelul de la comandamentul german cere să vă predăm pe toți pentru cercetări. Ce-ați făcut? Ce-am făcut? Ca să spui, e chestie de fracțiune de secundă, cînd vezi în ce aparat ai băgat degetul: tu, unul singur, ei toți, o armată. Dacă învingi momentul acela cînd îți trece prin cap că e zadarnic să te mai ascunzi, îți merge mintea scînteie. Aproape că îți vine și ție să crezi că nu s-a întîmplat nimic și că pe pistolarul acela, Hanț nu stiu cum, l-a chemat maică-sa acasă și el s-a dus de bunăvoie viu și nevătămat. Dacă nu ești tare în secunda aceea, te zăpăcești și spui tot chiar dacă din gură taci: ca să-ți smulgă secretul nu mai e pentru ei decît chestie de răbdare. Cînd m-am auzit vorbind, mi-am dat seama că, chiar dacă mă împușcă, nu voi spune și am simțit în același timp că nu mă vor împușca, fiindcă mă auzeam cu urechile mele cum știu să mă apăr, și pe mine și pe oamenii mei. Să trăiți, dom' colonel, i-am răspuns, nu puteam noi să-i facem ceva pistolarului dacă nici el nu ne-a făcut nouă nimic. A stat în spatele nostru la postul lui, noi la al nostru, limba n-o știm ca să zicem că ne-am fi luat la ceartă și nici unul din noi n-are vreo zgîrietură pe el să zici că ne-am fi bătut... Cercetați și dumneavoastră. S-a lăsat o tăcere. Dom' colonel a rămas pe gînduri, pe urmă l-a pus pe interpret să traducă răspunsul meu. Neamțul s-a posomorît: pistolarul, a răspuns el crunt, a dispărut fără urmă la postul bateriei voastre. N-a mai fost văzut nicăieri. Înseamnă că voi l-ați omorît. Nu l-am omorît, dom' colonel, am spus eu liniștit. De ce să-l fi omorît? Asta nu e important, a răspuns colonelul german, urmează să declarați la cercetări de ce, fapt e că l-ați omorît și trebuie să fiți judecați toți, toată bateria. Se va stabili atunci cine a fost vinovat. Să fim predați.

O formație de trei avioane care se ridică în clipa aceea de pe aeroportul german îl întrerupse pe artilerist din povestit. El se uită doar, gata să continue, dar ofițerul se ridică brusc în picioare și duse binoclul la ochi. Coborî apoi în adăpost și puse mîna pe telefon:

— Dom' colonel, zise el după ce stabili legătura, am onoarea să vă raportez că o formație de avioane s-a ridicat de pe aeroportul german și s-a îndreptat în direcția sud.

— Ce fel de avioane sînt? întrebă comandantul de la celălalt capăt.

— Avioane de bombardament.

— Însoțite?

— Neînsoțite.

— Bine, raportează imediat dacă se mai ridică o nouă formație.

Ofițerul puse receptorul în furcă și urcă și se întinse din nou cu burta pe iarbă. Sergentul se uită la el întrebător. Ei, ce se întîmplase? Ce mai putea fi? Ieșisem doar din războiul german, gata, se terminase cu ei, n-aveau decît să lupte singuri mai departe, să se retragă și să se ducă dracului spre țara lor.

— Ei, și cum ați scăpat? zise ofițerul întru tîrziu.

— Dom' colonel Caragea i-a spus așa comandantului german: Vom face cercetări și-i vom pedepsi pe vinovați conform legilor de război. Atunci neamțul a spus: A fost ucis un pistolar german. În consecință, cercetările și judecata se

Scanned with OKEN Scanner

vor face de un tribunal german. Atunci și dom' colonel Caragea i-a răspuns: Nu s-a dovedit că există bănuieli îndreptățite care să-i pună în cauză pe tunarii români. Pistolarul putea să fi dispărut din nenumărate alte pricini, pe care trebuie să le lămurim. Cine ne spune nouă că n-a dezertat [...]? Trei zile ne-au cercetat. Încotro a plecat pistolarul? Spre vest! Gata, asta era direcția!... Cînd? Păi, să fi fost așa, la cincisprezece-douăzeci de minute după încetarea bombardamentului. Douăzeci și cinci de minute! Modificarea asta a adus-o chiar Vasile, de frică să nu dăm de bănuit că prea spunem toți același lucru. A patra zi mă cheamă dom' colonel Caragea numai pe mine. Mă, zice, nici nu știți prin ce pericol ați trecut. Să sperăm că și alții mai mari ca noi or să le țină piept... Acuma, spune-mi mie! Ai încredere? Îți dai seama că, dacă vă predam, n-ar fi fost vorba de nici un fel de cercetări, vă executau pe loc, și gata. Am încredere, dom' colonel, i-am răspuns eu, îmi dau seama că ne-ați salvat viețile, dar nu știm ce s-a întîmplat cu pistolarul. Cine știe ce-o fi pățit, la noi nu i s-a întîmplat nimic... Mă, voi l-ați omorît, asta e clar. Dar sînt curios să știu de ce. Ce v-a făcut? Nu l-am omorît noi, dom' colonel! N-ai încredere! Am, dom' colonel, dar de ce să vă spun ce-a fost cînd n-a fost. Bine, zice, du-te la baterie și țineți-vă gura. Am să vă împrăștii pe la alte unități.

— Și de-aia arătai tu așa de vesel cînd ai venit la noi? zise sublocotenentul Roșu după ce sergentul tăcu. Crezi că o armată e o pădure? Într-o jumătate de oră te găsește în orice unitate te-ai piti.

Dar sergentul nu fu de aceeași părere.

— Dacă nu ne-a mai căutat pe noi nimeni pînă acum, am scăpat, dom'sublocotenent.

— Acuma ați scăpat, zise ofițerul, dar pînă ieri nu scăpaserăți.

Și se uită la el ca la ceva neînsemnat, care nu mai prezenta nici o importanță: a fost în pericol, a trecut, nu mai dai doi bani pe ce-a fost...

Ofițerul ridică iar fruntea. În depărtare, în direcția sud, se auzeau zgomote înăbușite de explozii. Tunarii se răsuciră și ei pe coaste, și se ridicară în capul oaselor. Ce-o fi? Or fi venit iar americanii fără veste, cum se mai întîmplase o dată, și or fi început iar să bombardeze Bucureștiul? Era ora lor, zece, unsprezece dimineața... Ofițerul coborî la postul său de comandă. Nu trecu mult și telefonul țîrîi. Dar vocea pe care el o auzi de dincolo era ciudat de liniștită și mai ales confidențială, aproape șoptită:

— Cine e? Sublocotenentul Roșu?

— Ordonați, domnule colonel.

— Nu e bine, Roșule, zise colonelul, germanii nu se retrag. Formația aceea pe care ai văzut-o dumneata bombardează Capitala: au deschis ostilitățile. Trebuie să-i nimicim, sublocotenent, să ne facem datoria, altfel... Ordin: trageți asupra oricărui avion care se ridică de pe aeroportul german. Veți primi muniție suplimentară. Sînteți singura baterie care poate pune în pericol absolut orice decolare a avioanelor inamice, dată fiind apropierea poziției voastre bine camuflate. Dar sînteți și cei mai vulnerabili la un atac de infanterie, care ar putea veni tot din-

spre aeroport ca să vă scoată din luptă. Pregătiți-vă pentru apărare. O să vă trimitem întăriri, în vederea luptelor pe care veți fi siliți să le dați. Aveți grenade?

— Nu suficiente, domnule colonel.

— Vă vom trimite.

Și colonelul închise. Sublocotenentul ieși.

— Comandanții de tun la mine! strigă el.

Erau trei sergenți și un caporal. Vrură să salute, dar palidul ofițer le făcu un semn de nerăbdare și le spuse ceea ce comandantul său îi spusese lui, trecînd însă sub tăcere amănuntul că erau atît de vulnerabili cum îi atrăsese atenția colonelul.

— Ăsta e obiectivul, încheie el, și nu e cazul să vă mai aduc aminte că la nevoie artileristul trebuie să lupte și cu pușca, grenada și arma albă, dacă nu-i vin întăriri și bateria e atacată de forțe de infanterie. La posturi! Tunurile în bătaie! Și căutați să prindeți avioanele încă deasupra solului, pentru ca în cazul în care vreunul scapă după primul tir, să avem timp să nu ne scape la cel de-al doilea.

Comandanții de tun se duseră la piesele lor și țevile de tun se înclinară rapid în direcția aeroportului. La postul său de comandă tînărul ofițer supraveghea și el obiectivul cu binoclul, cu încheietoarea de la pistol desfăcută, să poată trage rapid semnalul de deschiderea focului. Se scurseră astfel minute întregi. Încordarea însă slăbi, nici un avion nu părea să mai aibă de gînd să se ridice de pe aeroport. Ofițerul părăsi postul de comandă și se apropie de tunul artileristului celui nou, sergentul Ionescu.

— Ce zici, sergent?

— Ce să zic, domnule sublocotenent, aștept să-i văd cum se ridică...

— Nu se mai aude nimic dinspre București.

— Or fi terminat și ei muniția, trebuie să se întoarcă. Ce-i facem dacă se întorc pe deasupra noastră? Tragem în ei?

Ofițerul avu o secundă de ezitare. Apoi răspunse:

— Obiectivul nostru sînt avioanele care se ridică de pe aeroport. În celelalte trebuie să tragă celelalte baterii de pe centura orașului. Noi nu trebuie să ne demascăm.

Avea instinct bun sau era mărginit, nu-i plăceau complicațiile? El va executa ordinul care i s-a dat, cît mai simplu cu putință, în avioanele de pe aeroport i s-a dat ordin să tragă, în alea o să tragă și nu în altele. Timpul trecea însă și cerul rămînea liniștit în toate cele patru puncte cardinale. Era totuși de mirare ce se întîmplase cu formația aceea care nu se mai întorcea. Fusese doborîtă, aterizase pe alt aeroport sau ce dracu pățise? Aveau toți o pîlpîire de curiozitate în priviri și nici unul nu părea să fie îngrijorat de soarta bateriei, afară, poate, de ofițer. Trebuiau să lupte, singuri, cu un aeroport și din lupta care urma să aibă loc, unii sau alții, bateria sau aeroportul, să fie reduși la tăcere.

Sergentul Ionescu, care nu o dată fusese sub ploaia de bombe la Ploiești și scăpase, se gîndea la ceva.

Scanned with OKEN Scanner

— Dom'sublocotenent, zise el, să fiţi atent, aţi mai fost bombardat vreodată?

— Nu, spuse ofiţerul, sec.

— Sub bombardament...

Dar ofiţerul îi întoarse spatele şi nu-i mai acordă nici o atenţie, şi atunci sergentul tăcu şi el. Sublocotenentul rămase aşa în picioare vreme îndelungată. Capul lui de girafă înfipt în aer părea că scrutează orizontul. Apoi se întoarse şi începu să se plimbe în limitele pătratului pe care îl făceau cele patru tunuri, cu mîinile la spate.

— Caporal Ana, zise.

— Ordonaţi.

Ofiţerul îşi lăsă puţin capul în jos şi îl aşteptă pe gradat să se apropie.

— Caporal Ana, repetă apoi cu aceeaşi voce seacă şi nu mai spuse pentru moment nimic, mişcîndu-se însă din loc.

Gradatul îl urmă. Se pare că prinsese şi el un firav interes pentru unul din gradaţii lui, lucru care nu miră pe nimeni, şi iată de ce:

Caporal Ana era cel mai în vîrstă dintre ei, contingent 38 şi uneori sergenţii îl lăsau pe el să explice tunarilor anumite secrete ale antiaerianei. Nimeni nu înţelegea de ce e doar caporal, cînd putea să fie subofiţer, atît de bine ştia cum e făcut şi cum funcţionează un tun. Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat sau rîzînd în hohote, poate chiar nici nu rîdea, fiindcă în el bucuria de a trăi nu cobora şi nu urca parcă deloc, ci se instalase undeva sus, în sufletul lui, ca o temperatură care nu mai scădea şi unde era inutil să mai rîzi sau să te mai întristezi. Nimeni nu-l văzuse certînd sau înjurînd vreun tunar, dar nici glumind cu ei şi se purta ca şi cînd tunul ar fi fost o vieţuitoare supranaturală, în jurul căreia nu te poţi hlizi ca un prost sau sta cu cracile în sus şi fumînd cu nepăsare. Imediat cînd îi vedea că prea se cred pe undeva pe-acasă, pe miriște, lua poziţia de drepţi, corpul i se apleca înainte, chipul i se făcea parcă mai frumos, căpătînd în priviri o credinţă liniştită şi neclintită că acum se va petrece ceva imperios şi necesar şi începea să comande: la tun fuga marş, aviaţie inamică, poziţie de tragere, ochiţi, foc! Nici o milă pentru scumpele ţigări care trebuiau aruncate sau pentru istoria care tocmai se povestea şi îi făcea să se prăpădească de rîs. Ţineau foarte tare la el, aşa cum sînt în stare să ţină ţăranii unii la alţii în armată, pe care dealtfel o consideră a lor, ofiţerii fiindu-le impuşi nu se ştie de cine şi de ce. [...]

— Caporal Ana, spuse ofiţerul, eşti un om norocos?

— Am doi copii, domnule sublocotenent, zise caporalul cu acea înţelegere fulgerătoare şi adîncă pe care o au adesea ţăranii pentru tot ceea ce se referă la soartă. Nu-mi pare rău dacă mor. Dar cred că o să scăpăm toţi!

— Eu nu cred, zise ofiţerul. În orice caz... pregătiţi-vă pentru luptă şi faceţi-vă datoria! Fii atent în special la sergentul Ionescu, dacă îl vezi că uită de tun şi se bagă cu capul la pămînt ca să scape, împuşcă-l, dacă eu nu mai sînt în viaţă. Vei lua comanda bateriei, deşi nu eşti cel mai mare în grad.

— Am înţeles, domnule sublocotenent, zise caporalul luînd o poziţie numai pe jumătate reglementară, dar cu o expresie gravă şi intimă, uitîndu-se direct şi total în ochii de obicei imobili şi parcă opaci ai acestui ofiţer.

Scanned with OKEN Scanner

— La tun! ordonă sublocotenentul.

Ce i-o fi spus? se întrebau artileriștii cu aceeași presimțire ca și a caporalului, că soarta lor se lega în clipele acelea de a ofițerului, și dacă aveau norocul ca ei să se poarte bine în luptă și să dea ordinele cele mai bune, și viețile lor vor fi mai ferite.

— Ce v-a spus, dom' caporal? întrebă unul din ei, cu ochii jucîndu-i în cap între nădejde și neliniște.

Caporalul se așeză la postul lui și nu zise nimic.

— V-a spus ceva de rău, dom' caporal? repetă artileristul. O să fim atacați?

.....

Deodată se pomeni că o izbitură puternică îl aruncă aproape la pămînt. Căzu în genunchi, apoi sări și se repezi spre grămada de proiectile de lîngă tun, din care luă unul și îl întinse servantului care îl și vîrî pe țeavă. Nu auzise nici comanda ofițerului, însoțită de un foc de pistol, nici răcnetul caporalului, ci abia lovitura în stomac a bateriei care trăsese și care îl făcuse să înțeleagă că bătălia începuse...

Pe cer, de pe aeroport urca cu repeziciune o formație de trei avioane. Fuseseră luați prin surprindere? Cum de avuseseră timp să se urce atît de sus în aer? Acum se vor duce peste București și acolo el... Gîndul i se rupse fulgerător, lovit iar în burtă, pînă în mațe, de bubuitul bateriei care trase din nou cu toate tunurile asupra celor trei avioane, care într-adevăr luaseră o înălțime amenințătoare. Se vedeau proiectilele plecînd și pierind suple și rapide ca niște pești cenușii care țîșneau să se înfigă în prada greoaie care urca încet pe cer. Două din bombardiere, pur și simplu, explodară în aer, lovite în plin, pulverizîndu-se într-un brusc incendiu. Al treilea o luă razna, dar nu în direcția sud, spre Capitală, ci aiurea.

Nu există o atracție între ochitor și ținta sa? Nu apare o părere de rău adîncă și sinceră, în sufletul unui comandant de tun, cînd vede că pasărea aceea de metal se îndepărtează și scapă fără putință de a mai fi atinsă? Ei, cum să i se facă lui un asemenea necaz?

— Ah, fir-ar să fie, făcu sergentul Ionescu, cînd tăcerea se așternu asupra cîmpiei, am ochit toți patru în două avioane și în unul n-a ochit nimeni. Acum s-a dus dracului!

Era adevărat? Nimeni nu zise nimic. Iată însă că avionul răzleț se întorcea.

— Dom' sublocotenent, strigă sergentul Ionescu, ordonați să trag numai eu și o să vedeți că îl dobor. Economisim muniție.

— Bine, zise ofițerul, ochește și trage.

Acum se vedea clar intenția avionului: vroia să aterizeze. Dar pentru asta un aparat de zbor greoi cum e un bombardier care abia a decolat are nevoie să-și ia puțină înălțime dacă nu vrea să cadă jos ca o piatră. Exact în timpul acestei manevre, cel care era în civilie brutar, și a cărui experiență la Ploiești se vroia dovedită, trase. Avionul avu o abia perceptibilă clătinare, în curba sa, și aparent el se îndrepta stăpîn pe sine spre pămînt, dar deodată țîșni din el un firicel de fum, care rapid se îngroșă în urmă. Pe cer se văzu o parașută: Pilotul sărise.

Scanned with OKEN Scanner

Da, e o ispravă să dobori trei bombardiere neînsoțite la mică distanță de terenul de aterizare. Dar pe urmă? Ce-o să facă inamicul? Care or fi forțele lui? Telefonul se auzi țiriind la postul de comandă al bateriei.

— Roșule, e în drum spre dumneata un pluton de infanterie cu muniție, se auzi în receptor vocea colonelului. Raportează situația... Bravo, zise el apoi după ce ofițerul raportă. Veți fi probabil atacați imediat de aviație. Sînteți bine camuflați?

— Da, domnule colonel.

— Nu trageți în avioanele de vînătoare care or să vă mitralieze, poate nu vă descoperă și aveți șansa să doborîți pe urmă iar bombardierele care se vor ridica.

— Am înțeles, domnule colonel.

Numai că presupunerea colonelului nu se adeveri. Bateria era prea aproape de aeroport pentru ca nemții să nu încerce lichidarea ei sigură printr-un atac de infanterie, în locul unuia mai nesigur cu avioanele. Ideea aceasta i se păru însă logică ofițerului abia după ce văzu prin binoclu, la marginea dinspre est a aeroportului, sărind în porumburile vecine și la distanță de șapte-opt secunde unul de altul pistolari nemți în uniformele lor cenușii. Începu să-i numere: unul, doi, trei, patru... Cîți soldați buni de luptă poate să aibă un aeroport militar, nepregătit pentru situația de surpriză care se crease? Un pluton de pază!? Putea avea mai mult? Puteau fi scoși tehnicienii și piloții să lupte cu arma în mînă? Le puteau însă veni întăriri mai repede decît să-i vie lui, sublocotenentului. Războiul a fost totdeauna un joc al deplasării de forțe. Îi va veni, sau nu, la timp, plutonul acela despre care îi spusese colonelul?

— Atac de infanterie în direcția est, strigă sublocotenentul. Coborîți tunurile pentru tragere razantă, distrugeți cîmpul de porumburi din apropiere în care se poate camufla inamicul. Pregătiți-vă de apărare!

Tunarii executară manevra, apoi așteptară ordinul de tragere. Dar ofițerul nu-l dădea. Erau înconjurați de o mare de porumburi, în care se camufla bine și bateria. N-ar fi fost, după aceea, ușor de găsit de aviație? Păstră totuși tunurile coborîte și jumătate îngropat în adăpostul său începu să cerceteze toate locurile din apropiere prin care ar fi putut apărea pistolarii nemți. Terenul nu le era acestora favorabil, bateria era așezată pe o ușoară ridicătură, într-un loc bine studiat, printre altele de același fel, aproape de o coamă de arbuști care începea de undeva dinspre satul din spate și se pierdea ocolind toate aceste dîmburi: un simulacru de vale a unui rîu, în care însă rîu nu exista și poate că nici nu existase. Încearcă să găsești bateria pe un astfel de teren expus, care totuși o camufla bine. În schimb tunarii puteau vedea orice mișcare printre brazdele porumbului care spre norocul lor nu erau perpendiculare pe raza privirii lor, ci verticale și ușor ondulate.

Artileriștii aveau puști, un avantaj și în același timp un dezavantaj, fiindcă la distanță mică nu mai puteau face față pistoalelor-mitralieră, în schimb îi puteau lua pe atacanți în primire de la distanță mare, lucru la care aceștia n-aveau cum să riposteze. Ceea ce și făcură îndată ce îi zăriră: începură să tragă în ei cu foc liber.

— Băieți, zise caporalul Ana, ochiți bine și fără frică, nu trageți fără rost, că, dacă îi lăsăm să se apropie, o să fie mai greu.

El nu spuse că or să fie nimiciți, asta nu, dar că de, o să fie mai greu. Cu grijă mare poți doborî cînd pe unul, cînd pe altul și le micșorezi numărul. După aceea se pot și apropia, dacă asta le face atîta plăcere...

Se întinseră pe burtă și începură să pîndească. Nu erau prea dese focurile, nici atacanții nu păreau foarte numeroși — sau cel puțin nu se vedeau — și unii tunari arătau veseli. La urma urmei, parcă spuneau ei, ce e o viață ca să te bîții tot timpul de frică să n-o pierzi? Chestia mai supărătoare e că, dacă aceștia distrug bateria, se duc pe urmă cu avioanele și cine știe ce fac cu ele, înecă țara în sînge.

Ocheau cu grijă. Un foc de aici, unul de dincoace. Ofițerul se uita din cînd în cînd cu binoclul să vadă efectul. Era bun. Din șapte, opt, zece focuri, doi, trei pistolari nu se mai sculau. Ce băieți bine instruiți, și ce liniștiți erau, cum nu le tremurau cîtuși de puțin degetele pe trăgaci. Deodată izbucniră din apropiere patru-cinci pistoale-mitralieră, intrînd în foc succesiv și pîrîind fără întrerupere, făcînd să zboare gloanțele pe deasupra bateriei ca un val de muște bîzîitoare. Nu loviră pe nimeni, dar sub protecția lor atacanții îndepărtați începură să facă salturi lungi trăgînd și ei din mers și făcînd un zgomot de luptă care paraliză pentru cîteva clipe întreaga baterie; aceste pîrîituri creau impresia că poziția artileriștilor e asaltată din toate părțile de un inamic numeros și că sfîrșitul lor se apropia.

Atacanții nu se mai ridicară de la pămînt și focul încetă. Ce minune! Dacă ar ști fiecare să nu lase să treacă pe lîngă ei clipa victoriei, dacă și-ar da seama de apropierea ei! Dar poate că pistolarii, deși văzuseră că erau aproape de ea, nu putuseră totuși să-și mai continue salturile lor lungi? Oricum. E drept că erau foarte aproape, la mai puțin de patruzeci de metri, împrăștiați în evantai și asta nu era puțin. Tunarii avură timp să înțeleagă: era ultimul asalt și de aceea se opriseră. Și o voce a cuiva, a ofițerului sau poate a unui simplu artilerist, scoase un țipăt, exprimînd acest înțeles plin de primejdie:

— Pregătiți grenadele!

Tot atunci se auzi un țipăt și dinspre atacatori și numaidecît siluetele lor cenușii făcură bruște salturi aruncînd ceva și căzînd apoi imediat pe burtă. Urmară explozii din plin peste poziția bateriei, și prin fumul lor ofițerul văzu cum atacatorii alergau în direcții frînte și fulgerătoare, apropiindu-se și mai mult de poziția sa. Vru să dea ordin de contraatac cu grenade, dar îl izbi în ochi un val de pămînt și pietriș care îl orbi atît de rău, încît zadarnic începu apoi să dea din pleoape, că vederea nu i se limpezea. În același timp zgomotul exploziilor și pîrîitul automatelor parcă se îndepărta și deodată se făcu liniște...

Dar nu chiar atunci, ci o jumătate de oră mai tîrziu. Sergentul Ionescu se ridică vesel din adăpost, scutură din cap asemeni unui om care a luat apă în urechi și, clătinîndu-se, începu să calce alandala, ca un om beat, de colo pînă colo:

— Care mai trăiești, mă?

Nu-i răspunse nimeni. Bateria părea nimicită, și el, sergentul Ionescu, singurul supraviețuitor. Dar el știa că nu e așa, fiindcă văzuse și strigase, printre explozii care îi copleșeau, acele comenzi care cîștigă o luptă. Nimeni nu-i spusese, dar simțise că ofițerul a fost lovit și că bateria a rămas fără comandant. Pe el

Scanned with OKEN Scanner

nu-l speriaseră exploziile, se uitase și văzuse din care parte veneau acei atacanți care țineau bateria sub tirul pistoalelor, împiedicîndu-i pe tunari să se ridice o secundă pentru a arunca la rîndul lor cu grenade în cei care îi asaltau. Părăsise poziția pe brînci, căutase un loc potrivit și îi împușcase pe pistolari. Erau doi și prin zgomotul exploziilor prima lui împușcătură nu atrăsese atenția celui de-al doilea, care își dăduse seama prea tîrziu că rămăsese singur în picioare în spatele copacului care îl ferise pînă atunci atît de bine. Caporalul Ana nu-l văzuse plecînd pe sergentul Ionescu, altfel, cine știe dacă, amintindu-și de ordinul ofițerului, nu ar fi tras asupra lui...

— Bă, care mai trăiești, spuse sergentul Ionescu iar. Hai, ridicați-vă, că s-au dus. Care ești mort și care ești viu?

Mort era ofițerul și trei tunari, care pieriseră secerați de cei doi pistolari din stînga pitiți pe după un pom, în primele clipe cînd contraatacaseră cu grenade și respinseseră asaltul. Unul căzuse pe spate bătînd aerul cu brațele și rămăsese cu fața în sus, cu dinții rînjiți, avînd întipărită pe față mînia care îl ridicase în picioare și scîrba care îl doborîse. „Trăiți voi în locul meu, părea să spună el acum. Parcă n-o să muriți și voi ceva mai tîrziu, bătrîni și nenorociți, vai de capul vostru!“ Al doilea era tăcut și întunecat, dar nu vroia să le mai spună nimic celorlalți. Avea niște sprîncene groase, sub care i se vedeau ochii cu totul dați peste cap, semn al morții fără întoarcere. Al treilea fusese lovit în burtă și mai trăia încă, dar curgea foarte rău sîngele din el, ca dintr-o cișmea, își dădu, într-un lung suspin, sufletul, chiar cînd puseră mîna pe el și îl mișcară. Grav rănit era Șerbănescu, bucureșteanul. Sergentul Ionescu îl trase afară din adăpost și îl întinse pe iarbă.

— Ce e, măi frate, fir-ar al dracului, zise caporalul Ana, așezîndu-se jos lîngă el. Unde te-a lovit?

Bucureșteanul se agită să vorbească, dar se înecă. Și el fusese secerat în acea secundă cînd aruncase grenada. Dar pe loc nu simțise nimic și văzuse cum chiar grenada lui oprește și dă peste cap un grup de trei pistolari care nu mai aveau pînă la poziția lui decît vreo cincisprezece metri. Aproape toți păreau năuciți, parcă nu le venea să creadă că trăiau pe acest pămînt și cînd caporalul Ana le strigă:

— La tunuri fuga marș, aviație inamică.

Surîseră, vrînd parcă să spună că e bună gluma, acuma, după ce ai trecut pe lîngă moarte, să te mai apuci să faci instrucție. Dar pe urmă văzură că cu adevărat o escadrilă întreagă își luase zborul de pe aeroportul german și se îndrepta direcția sud, spre Capitală deci. Dar nu, iată că aceste avioane se înșurubau vertiginos în văzduh, se apleacă într-o parte și se năpustesc furioase chiar asupra lor direct, asupra bateriei.

— Astea nu sînt bombardiere să tragi în ele, strigă sergentul Ionescu. Lăsați tunurile așa cum sînt și toată lumea se adăpostește. Execută ordinul, caporal!

Artileriștii pieriră în șanțuri, tocmai la timp: poziția bateriei fusese reperată și o ploaie de gloanțe se abătu asupra lor. Erau din cele mari, speciale pentru avion, aproape cît prunele, lunguiețe și frumoase, o plăcere să-ți intre unul din ele în

spinare. Căci cu fața în jos și cu spinările în sus se ghemuiseră toți în adăposturi. Atacul dură mult, cînd unul era în aer ca să-și ia înălțime și să revină, celălalt cobora parcă pînă la zece metri și ta, ta, ta, ta împroșca pămîntul cu gloanțe. Prinși de groază, unii își scoaseră lopețile Lineman și săpau ca niște cîrtițe în peretele tranșeei, să micșoreze unghiul care îi expuneau gloanțelor. Oricît de îndîrjit și de lung fu acest atac, totuși nu fu lovit decît un singur tunar, un băiat mai mic decît ceilalți și negricios [...]. Bucureșteanul fusese uitat afară, dar caporalul Ana își adusese aminte de el la timp și îl trăsese și pe el în adăpost.

— Atențiune baterie, strigă caporalul cu acea voce imperioasă, pe care artileriștii i-o cunoșteau atît de bine, aviație inamică, la tunuri fuga marș!

Ce era asta? Iarăși? Da, de pe aeroport se ridicau iar avioane, de astă dată de bombardament și însoțite. Caporalul dăduse acest ordin în lipsa sergentului Ionescu care dispăruse în postul de comandă al bateriei și vorbea la telefon.

— Da, domnule colonel, raporta el, avem morți și răniți... Da, domnule colonel... Și un tun cu mecanismele de ochire stricate. Nu, domnule colonel, nu ne-a sosit. Am înțeles, domnule colonel, rezistăm pînă la ultimul, ne dăm seama...

Apoi sări și se duse la tunul său care era bun, bubuia, parcă se zguduia pămîntul. Ai fi zis că între timp artileriștii dormiseră, se odihniseră din gros, luaseră o masă bine gătită și acum, cu mare poftă de luptă și cu manevre sigure și de mare precizie, trăgeau cu cele trei tunuri mai bine decît cu patru. Se pare că aeroportul îi crezuse lichidați și dăduse acum drumul la o escadrilă întreagă.

Numai o parte din avioane reușiseră să scape de tirul bateriei. Din nou veniră însă asupra lor avioane, care de astă dată lăsară bombe, dar fără o precizie prea mare. Doar un tun și un servant fură scoși din luptă. Apoi se ridicară iarăși avioane de bombardament, pe care însă nu le lăsară să treacă, erau numai trei, doborîră două și pe-al treilea îl întoarseră îndărăt. După aceea se scurseră ceasuri întregi și nici un avion nu mai vru să-și ia zborul de pe aeroportul militar aflat în mîna inamicului.

Cine poate să știe care e ora și locul decisiv într-o luptă? Fiecare soldat crede că acolo unde e el, acolo e toiul luptei. Dar cu precizie n-o știe nici unul, și nici tunarii de lîngă Otopeni nu știuseră chiar în mod sigur ce rol jucase bateria lor în apărarea nu numai a Capitalei, ci și a altor puncte esențiale ale situației militare din acele zile.

Contingente mai vechi, cei care supraviețuiră fură, odată cu scoaterea nemților din țară, lăsați la vatră, deși războiul continua. Al lor se terminase. Bucureșteanul muri în spital chiar a doua zi, iar caporalul Ana, ajuns în satul lui, începu să muncească să-și țină nevasta și copiii.[...]

Sublocotenentul Roșu nu fu plîns de nimeni, pentru că n-avea de cine. Dar orfelinatul care îl crescuse primi din partea unității militare din care făcuse parte o decorație însoțită de o adresă în care se spunea că fostul lor copil murise eroic la datorie.

S-ar fi putut crede că, mulți ani mai tîrziu, sergentul Ionescu Dumitru, redevenit brutar, avea să povestească, la un pahar de vin, isprăvile lui de artilerist la

antiaeriană, începînd cu cele de la Ploiești și sfîrșind cu cele de la Otopeni. El observă însă că nu era crezut și de aceea începu să povestească lucruri pe care nu le văzuse cu ochii lui și nu le trăise direct, ci le auzise și el povestite de alții...

*

„Aducem un omagiu fierbinte și exprimăm cele mai profunde sentimente de recunoștință ale întregului nostru popor față de fiii patriei — revoluționari, patrioți, ostași, partizani și luptători din rezistență — care nu au precupețit nimic, nici chiar supremul sacrificiu, pentru eliberarea țării, pentru înfrîngerea fascismului."

(Nicolae Ceaușescu)

*

* *

Ei au căzut cu fața la dușmani,
Dar nu sînt morți, căci inima lor bate
De dincolo de moarte și de ani,
De-a pururi pentru noi și libertate.

Ei au căzut luptînd pentru cei mulți,
Pentru cei goi și pentru cei desculți,
Zid au făcut din trupurile lor
Pentru dreptatea noastră-a tuturor.

(Pe lespedea eroilor, de **Eugen Jebeleanu**)

Întrebări și exerciții

1. Ce moment de răscruce din istoria poporului nostru este înfățișat în această povestire?
2. Narațiunea este realizată pe baza unei succesiuni de episoade. Care sînt acestea?
3. Ce fapte și atitudini pun în evidență patriotismul soldaților români, spiritul de sacrificiu în lupta pentru cauza dreaptă a eliberării țării?
4. Soldații sînt, în primul rînd, țărani. Cum se comportă ei pe cîmpul de luptă? Ce trăsături morale îi caracterizează?
5. Cum vedeți atitudinea și comportarea sublocotenentului Roșu? El este un comandant rigid și sever cu subalternii. Ce apreciați și admirați în ținuta și în caracterul lui?
6. Sergentul Ionescu este un personaj pitoresc al povestirii. El întrunește însușirile alese ale omului simplu și înaltele virtuți ostășești ale armatei române. Faceți-i, oral, o succintă caracterizare.
7. Războiul apare nu numai cu fața lui de eroism și vitejie, ci și cu cealaltă față — dureroasă, tragică, inumană. Ce întîmplări relevă această ipostază a războiului?
8. Observați locul pe care îl ocupă monologul și dialogul ca modalități ale narațiunii. Folosirea lor permite introducerea formelor vorbirii directe, populare. Acestea creează impresia de autenticitate. Extrageți din operă astfel de forme:

— formulele de adresare;
— interjecțiile;
— transcrierea fonetică exactă a unor forme ale vorbirii directe, populare;
— folosirea unor elemente lexicale specifice.

Scanned with OKEN Scanner

9. Ce înțeles dați epilogului acestei povestiri?
10. Alcătuiți, oral, propoziții sau fraze cu sensurile de mai jos ale verbului *a (se) ține*.

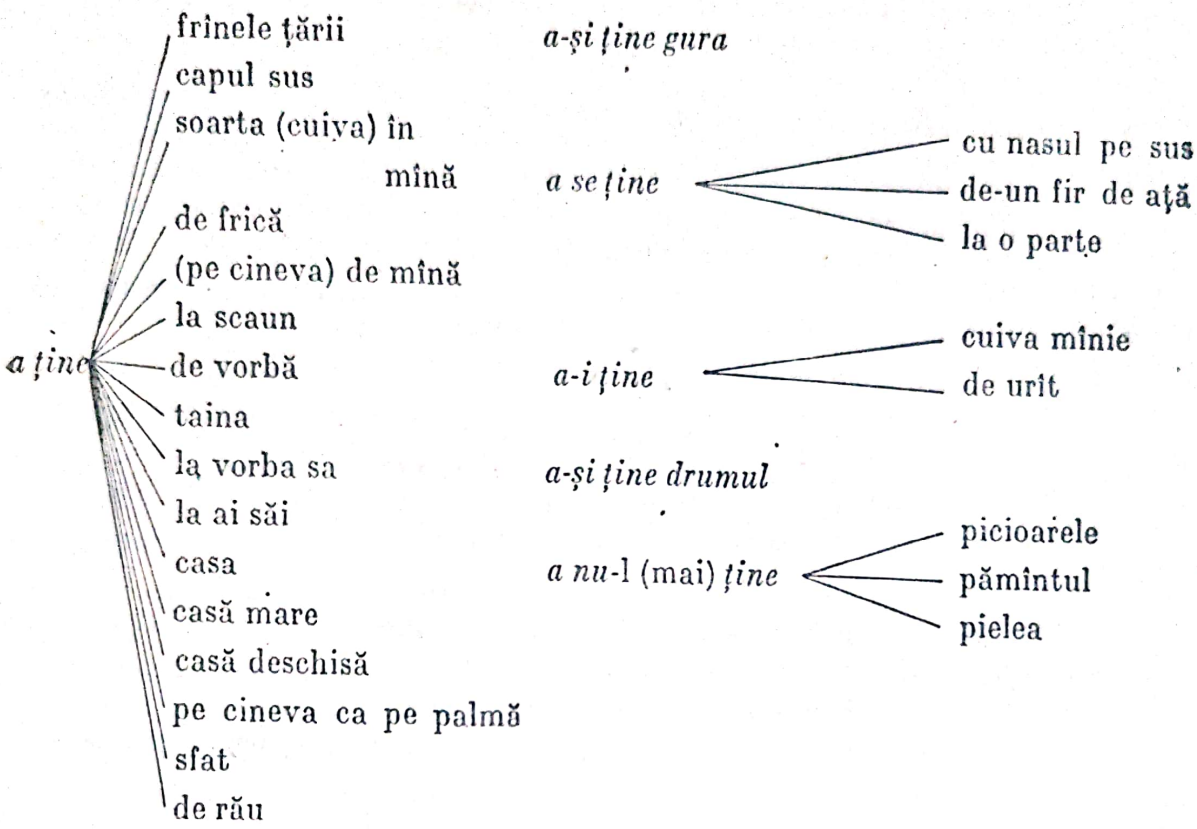

Teme *(la alegere)*

1. Alcătuiți planul dezvoltat al povestirii *O oră din august*, de Marin Preda.
2. Cunoașteți eroi care au luptat pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă sau ați citit cărți despre aceștia? Alcătuiți o compunere liberă avînd drept moto versurile:

„Eroi au fost, eroi sînt încă
Și-or fi în neamul românesc..."

Lecturi facultative

Citiți și alte opere inspirate de realitățile ultimului război, spre exemplu:

Îndrăzneala, de Marin Preda
O canistră cu apă, de Eugen Barbu
Vești de pace (din vol. *Iarna bărbaților*), de Ștefan Bănulescu
Moartea lui Ipu, de Titus Popovici

MARIN SORESCU (n. 1936 în comuna Bulzești, județul Dolj) — poet și dramaturg dintre cei mai cunoscuți din literatura de astăzi. Poezia sa cultivă ironia și paradoxul.

Volume principale: ***Poeme***, ***Moartea ceasului***, ***La lilieci***, ***Norii***.

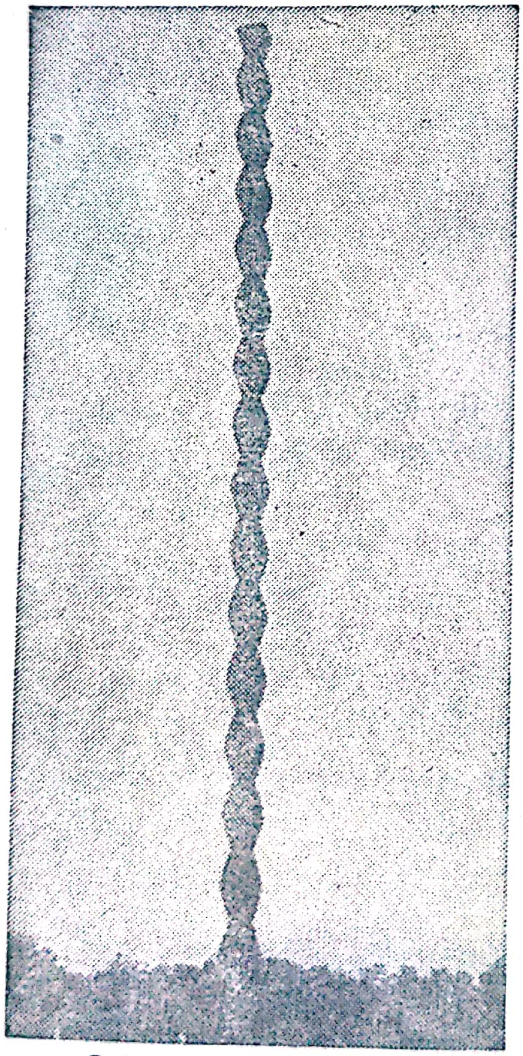

C. Brâncuși: *Coloana infinitului*

Astfel

de *Marin Sorescu*

De la arcul Carpaților
Am înțeles că putem visa
Pînă la luceafăr și chiar mai sus,
Cu capul pe bogățiile noastre
De uraniu și aur.

De la holdele din Bărăgan,
Cu spicul greu atîrnînd sus
În vîrful înaltelor lănci
Pierdute cîndva de oastea lui Darius[1],
Am știut că tot ce ne calcă pămîntul
Devine pașnică recoltă.

Astfel atenți
La tot și la toate,
Am învățat mereu
Să fim veșnici.

[1] Darius = rege persan (522—486 î.e.n.); a ajuns cu oștile și pe teritoriul țării noastre. Îl pomenește și Eminescu în *Scrisoarea III* — „Dariu al lui Istaspe".

Întrebări și exerciții

1. Urmăriți atent:

   a) construcția frazei în fiecare strofă;
   b) accentul, în lectură (el cade pe verbele-predicat din propozițiile principale: „am înțeles", „am știut", „am învățat");
   ce explicație dați întrebuințării formei de perfect compus a acestor verbe?

2. Înțelesul poeziei este exprimat ca o concluzie în ultimele patru versuri. Observați, în acest context, valoarea adverbului *astfel*.
   Ce înseamnă *să fim veșnici*, în accepția dată de poet?
3. Care ar fi concluzia poeziei? (*Am înțeles, am știut* și *am învățat* din viața și experiența proprie, din istoria noastră să fim noi înșine, legați de acest pământ, de o vîrstă cu țara.)
4. Indicați metaforele din această poezie și explicați înțelesul lor.
5. Faceți exerciții de citire corectă a poeziei (fiți atenți la pauze, accent, ritm, intonație). Iată o schemă care vă poate conduce la o intonație corectă, la accentul corect, la pauzele necesare și ritmul impus de o astfel de poezie.

De la holdele din Bărăgan, — Cu spicul greu atîrnînd sus
În vîrful înaltelor lănci — Pierdute cîndva de oastea lui Darius,

Am știut

că tot ce ne calcă pămîntul — Devine pașnică recoltă.

*

Memorizați poezia.

Scanned with OKEN Scanner

NICHITA STĂNESCU (n. 1933 la Ploieşti) scrie o poezie dintre cele mai originale în lirica actuală. Este creatorul unui limbaj poetic nou, abstract. Principalele volume de versuri: *Sensul iubirii*, *11 elegii*, *Oul şi sfera*, *Necuvintele*.

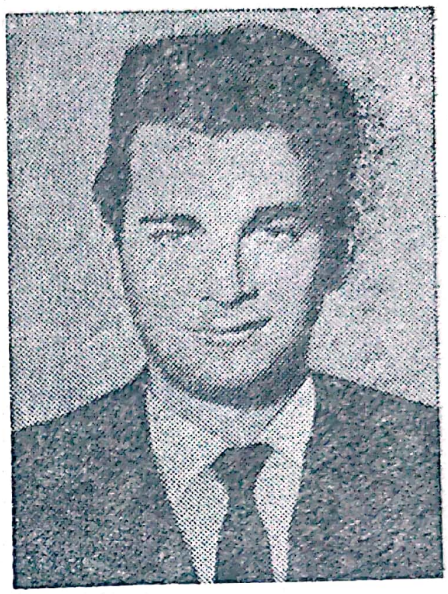

Noi

de *Nichita Stănescu*

Noi sîntem seminţe şi pămîntul e al nostru,
ştim cel mai bine locul şi patima şi rostul,
ştim cel mai bine legea şi mersul înainte,
sîntem, după nevoie, şi lacrimă şi dinte.

Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine
dacă el vrea-l numim şi prieten şi vecine.
Aici şi pîinea, sarea, noi o avem la masă,
căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă.

Nu zicem rău de nimeni, stăpîni peste pămînt.
Noi sîntem în picioare, sub noi străbunii sînt.
De-aceea poate-n libertate să lucească,
deasupra noastră, universala boltă albastră.

Întrebări şi exerciţii

1. În cele trei strofe ale poeziei, Nichita Stănescu exprimă cîteva idei despre ceea ce este poporul nostru în raport cu pămîntul pe care trăieşte, cu istoria sa şi cu alţii, „stăpîni peste pămînt".
   Ce trăsături definesc felul nostru de a fi, de a trăi şi de a munci?
2. Motivaţi titlul poeziei.
3. Explicaţi versurile:

„ştim cel mai bine locul şi patima şi rostul";
„sîntem, după nevoie, şi lacrimă şi dinte";
„Aici şi pîinea, sarea, noi o avem la masă,
căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă";
„Noi sîntem în picioare, sub noi străbunii sînt".

*

Memorizaţi poezia.

Visul lui Tudor Vladimirescu

(poezie populară)

— „Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamii voinicel!
De cînd mama ți-ai lăsat
Și olteni ți-ai adunat,
Pe ciocoi să-i prinzi în ghiară...
Mult la față te-ai schimbat
Și mi te-ai întunecat!
Spune, maică, ce te doare
Că m-oi face vrăjitoare
De alean[1] să te discînt
Să calci vesel pe pămînt".
— „Alei maică! alei dragă!
Curînd visul mi-l dezleagă
Că știi, maică! am visat
Buzduganu-mi fărîmat!
Sabia-mi cea bună, nouă,
Am visat-o ruptă-n două,
Pușca mea cea ghintuită[2]
Am visat-o ruginită!
Maică! pistoalele mele
Le-am visat făr' de oțele,
Apoi încă-am mai văzut
Șarpe galbin, prefăcut,
Ce purta coarne de țap
Și creastă roșie-n cap.
El avea ochi vînzător,
Avea grai lingușitor
Și mă tot ruga mereu

[1] alean = suferință, durere

[2] pușcă ghintuită = care are țeava brăzdată pe dinăuntru cu șănțulețe în spirală, spre a bate departe.

Să mă duc la cuibul său".
— „Ba, ferească Dumnezeu,
Să nu te duci, fătul meu,
C-acel şarpe veninos
E vreun duşman ticălos
Vreun hoţ volintiraş[1]
Şi la inimă vrăjmaş".
— „Maică, măiculiţa mea,
Cum să scap de cursă rea?
Căci un glas prevestitor
Îmi tot spune c-am să mor".
— „D-ai să mori, drăguţul meu,
Facă ce-a vrea Dumnezeu!
Dar să ştii tu de la mine
Că-un român voinic ca tine
Pîn'ce cade, pîn'ce moare
Calcă şerpii în picioare,
Căci de-un şarpe-nveninat
I se iartă un păcat!"

Făt-Frumos din tei

de *Mihai Eminescu*

— Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută eşti, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mîni în schit la sfinta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mîngîierea vieţii tale,
Mîntuirea feţei mele.

— Nu voi, tată, să usuce
Al meu suflet tînăr, vesel;
Eu iubesc vînatul, jocul;
Traiul lumii alţii lese-l.

Nu voi părul să mi-l taie,
Ce-mi ajunge la călcîie,
Să orbesc cetind pe carte
În fum vînăt de tămîie.

— Ştiu mai bine ce-ţi prieşte,
Las' de-a lumii orice gînd,
Mîni în zori de zi pleca-vom
Către schitul vechi şi sfînt.

Ea aude — plînge. Parcă
Îi venea să plece-n lume,
Dusă de pustie gînduri
Şi de-un dor fără de nume.

Şi plîngînd înfrînă calul
Calul ei cel alb ca neaua,
Îi netează mîndra coamă
Şi plîngînd îi pune şeaua.

S-avîntă pe el şi pleacă,
Păru-n vînturi, capu-n piept,
Nu se uită înainte-i,
Nu priveşte îndărăpt.

[1] volintiraş = aici, soldat voluntar din oastea lui Alexandru Ipsilante.

Pe cărări pierdute-n vale
Merge-n codri făr' de capăt,
Cînd a serei raze roşii
Asfinţind din ceruri scapăt.

Umbra-n codri ici şi colo
Fulgerează de lumine...
Ea trecea prin frunza-n freamăt
Şi prin murmur de albine;

În mijloc de codru-ajunse
Lîngă teiul nalt şi vechi,
Unde-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi.

De murmur duios de ape
Ea trezită-atunci tresare,
Vede-un tînăr, ce alături
Pe-un cal negru stă călare.

Cu ochi mari la ea se uită,
Plini de vis, duioşi, plutind,
Flori de tei în părul-i negru
Şi la şold un corn de-argint.

Şi-ncepu încet să sune,
Fermecat şi dureros —
Inima-i creştea de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul,
Şi atunci c-obrazul roş
Ea apleacă gene lunge
Peste ochii cuvioşi.

Iar pe buze-i trece-un zîmbet
Înecat, fermecător,
Care gur-abia-i deschide,
Cea uscată de amor.

Cînd cu totului răpită
Se-ndoi spre el din şele,
El înceată din cîntare
Şi-i grăi cu grai de jele,

Ş-o cuprinde de călare —
Ea se apără c-o mînă,
Însă totuşi lui se lasă,
Simte inima că-i plină.

Şi pe umărul lui cade
Al ei cap cu faţa-n sus;
Pe cînd caii pasc alături,
Ea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul fermecat
Asurzeşte melancolic
A lor suflet îmbătat.

Lun-atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăveşte umbre negre
Pe cîmp alb ca de zăpadă.

Şi mereu ea le lungeşte,
Şi urcînd pe cer le mută,
Dar ei trec, se pierd în codri
Cu viaţa lor pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpînă
A rămas pierdută-n lume.

Balada Unirii

de *Tudor Arghezi*

Maica mare are mii
De ani mari între vecii,
Dar mai tînără mereu
S-a-ntrecut cu Dumnezeu.

Omul cînd credea că moare
Da dintr-însa altă floare,
Pentru lumea trecătoare.
Ea venind şi pe la noi,

A dat florile-i mai noi.

A intrat cu ochii-n cer
Pe la Porțile de Fier,
Alegîndu-și cale grea:
Muntele și Dunărea
Și trecînd-o fără pod
Fără drum și nici norod.
Între munți de cremene
A făcut să-i semene
Trei fecioare gemene.
Le-a făcut și-apoi s-a dus
Să se-ntoarcă într-apus,
Și-a rămas sora cu sora
Vrajbă-n calea tuturora.
Citeș trei și cîte una
Dușmănite-n totdeauna.
Doritoare să se vadă,
Din livadă în livadă,
Se uitau doar între ele
Printre spini și prin zăbrele,
Alergînd prin ghimpi oprite,
Obosite și rănite.
Numai cîntecele toate
Puteau negura străbate,
Și trăiau îndurerate.
La fîntîna dintr-o zare
Se-ntîlneau, cu trei urcioare,
Sorbind visuri și răcoare.
Într-o zi s-au sfătuit,
Cumpăna de răstignit
S-o dărîme negreșit.
Secerîndu-și rapița
Două-au spart și granița.
Și din seceră scînteia
O trezi pe cea de-a treia.
Suferință cu noroc,
Au luat granițele foc.
Și-mprejur de munți și țară
Se făcuse foc și pară,
Lanțurile li s-au rupt
Cu dușmanii dedesupt.
Și în fostul cimitir,
Peste spini și peste pir,
Se încinse hora mare
Pentru Sfînta Sărbătoare
A frumoaselor fecioare,
Cu grădinile de brîu
Pisc cu pisc și rîu cu rîu,
O cunună, o brățară,
Curcubeu culcat pe țară.
Și d-acù veciile
Vor trăi cu miile.

Țară

de *Lucian Blaga*

Pe dealuri se-nalță solare
podgorii albastre și sonde.
Rîuri spre alte seminții
duc slava bucatelor blonde.

Țara și-a-mpins hotarele
toate pînă în cer.
Pajuri rotesc — minutare în veșnicul ceas
peste cîmp și oier.

Fluturînd în veşminte
de culoarea şofranului,
ard fetele verii ca steaguri
în vîntul şi-n rîsetul anului.

Lui Eminescu

de *Victor Eftimiu*

Tu, ce-n ritmul melancolic al baladei populare
Ai cîntat durerea noastră de la munte pîn'la mare,
Cîntăreţ al suferinţei, al minunilor trecute
Într-a îngerilor lume liniştit acuma du-te,
Căci necazurilor vieţii le-ai adus un sfînt prinos:
Strai de purpură şi aur, versul tău armonios...
În zadar ceruşi în viaţă o lumină să s-arate,
Cînd slăveai albastra noapte din privirile-adorate.
Dar acum, acum te cheamă, în iubirea lor dintîi,
Visătoarele copile ce te ţin la căpătîi...
Nu simţi tu în nopţi cu lună cum s-adună pe-ndelete
Feţi-frumoşi cu păr de aur, zburători cu negre plete,
Cosînzenele, fecioare ce-ţi roiesc lîngă mormînt?
Nu-ţi aduce glas de bucium blînda batere de vînt?
Ca un stol de corbi trecură deznădejdiile grele...
Vin la teiul tău acuma somnoroase păsărele
Să-şi ascundă sub aripă obositul căpuşor...
Ca şi ele, dormi în pace somnul dulce, somn uşor...
Dormi în pace. Dulci iluzii vor veni să te-mpresoare,
Or să-ţi cînte de departe, singuratice izvoare.
Iar pădurea murmura-va: Numai eu ştiu să te-ascult
„O, rămîi, rămîi la mine — te iubesc atît de mult!"
Te iubim şi noi atîta, drag copil al suferinţii!
Ne-ai vrăjit copilăria şi bunicii şi părinţii,
Tot ce e simţire naltă, caldă, suflet românesc,
Ai vibrat pînă-n zenitul unde aştrii se-ntîlnesc.
Noapte bună! Noapte bună!... Universul tău de gînduri
N-a fost scris să-l nimicească învelişul cel de scînduri.
El împarte înstelarea-i din hotar pînă-n hotar,
Preamărind pe cel ce fuse „Împărat şi proletar"!

Scanned with OKEN Scanner

Doină

de *Ana Blandiana*

Se-aude, se-aude, se-aude
Din adînc, din vecii, din mereu
Murmurul, sîngele, gîndul
Poporului meu.

Dorm păsări în aer trecînd
Prin liniștea fără de pată,
Am fost asupriți uneori,
Noi n-am asuprit niciodată.

Noi n-am lunecat peste nimeni
În tulbure-al gloriei ceas,
Stă frunza în codri ciulită
Să dea, de-i primejdie, glas.

Stă iarba cu săbiile trase,
Iar tu, libertate, apari

Din tainiți[1] vegheate mereu —
Martori ne sînt munții mari.

Și dau mărturie poienele
Oprite pe margini de hău[2]
Că dac-am lovit vreodată
A fost doar în numele tău.

În numele tău cuvîntăm
La judecata popoarelor
Și n-am asfinți niciodată,
De-o fi după voia izvoarelor.

Peste semețele piscuri,
Peste cîmpiile mute,
Gîndul poporului meu
Se-aude, se-aude, se-aude.

Truda comună

de *Adrian Păunescu*

Există oamenii de simplitate
De muncă și de grîu și de iubire,
Ei sînt sămînța bună-n omenire
Și de la ei durează astăzi toate.

Pămîntul nu-i curat la o poruncă
Nici nu va fi prin ordin sau insultă,
Că tragedia lumii e prea multă
De-aceea o salvare-avem: în muncă.

Cosmonauții ducă-se în Lună,
Să plece în sisteme filozofii,
Eu mă închin la truda cea comună
A celui care seamănă cartofii,
Spre a nu-i fi planetei pururi foame,

La muncitori mă-nchin, și-apoi la mame.

[1] taină = loc ascuns (ascunzătoare).
[2] hău = prăpastie.

Transilvania

de *Ioan Alexandru*

Peste păduri, sub păduri, în pădurile
Transilvaniei. Să ai norocul lor,
Norocul graiului natal, norocul
Unui loc, fierbintea cumpănă
Unde să poți veghea.
Acum pe deal oamenii-ncep culesul
Viilor. În coșuri mari i-adună laolaltă
Și povestesc despre-ntîmplări și zile
Și nopțile și ceasul viețuirii lor.
Rostesc curați acolo mari nimicuri
Ce sunt tăria, sare a vieții
Se lasă duși de-acele ape

De pe zare, cuprinși, se lasă luminați
Și potoliți la marginea amurgului
În libertate. Nu-i lumea decît
Prag de sat lăsat să-l treci
Cu cuviință, să-ți aduni bruma
De răbdări, să ți-l așezi umbriș în soare
Să te pogori în soarta lui și să aștepți.
Așteaptă vîntul, pîndă trează în Răscrucile
Păstorești. Pămîntul potolit așteaptă
Ivirea zorilor. Așteaptă lacul vulturul acel
Fără de patrie: să-și frîngă omul vechiul
Legămînt și să înceapă drumurile.
Drumul pe deal, drumul ros de poveri
Prin satele Transilvaniei.
Acel sîmbure de pace, rodnicia
Văzduhului într-un leagăn mormînt
Unde te-ai putea furișa să aștepți
Să-ți aprinzi urmele sîngelui și veghind
Să te socoți așteptînd.
Satele ies pe cîmp și de pe cîmp pogoară
În univers și se socot astfel
În zarea drumului.

Grîul e strîns de mult, zvîntat
Pe scoarțe-ntins și-ales la umbra
Din livadă și morile încep

Scanned with OKEN Scanner

Povestea lor de toamnă,
Primele pîini s-au şi arătat
În albele ştergare pe masa sărbătoril.
Lumina-i bună acum ca apa de izvor
Şi nu e greu s-ajungi la neamuri
De departe, să trimiţi din vreme veste
Că eşti pus pe drum şi vei ajunge
Prin păduri degrabă.
Ceru-i mereu aproape şi ocrotitor

Şi noaptea încărcată de foşnete de
Aripi ce-şi iau rămasul bun
Şi pleacă gîngurind sub stele.
Nu se mai pierde omul de acum
În prea departe. Toate-au devenit
Nespus de grăitoare, se vede împăcată
Pe coline zbaterea fluturelui în
Cămăşi de flacără.
Cum petrecutu-s-au pe-aici
Poeţii noştri, răbdători şi cu veciile
Legaţi prin graiul trudei la cuvînt
Şi-ntr-ale neamului nădăjduiri.

Coşbuc cu faţa de monah, creangă
De sat cu rădăcini plăpînde trase
Pe malul unor ape şi rodind la timp.
Şi Goga i-a urmat cu pace şi-n ceaslov
Lovindu-se de umbrele strămoşilor.
Cum calcă duhul aşteptării
Evlavios răsare crinul şi-i aşteptat
Cu-acelaşi blînd murmur Luceafărul
De ziuă al inimilor noastre.
Pe cărărui subţiri căluţi uşori de munte duc

Negura văilor în risipire sus
Şi la răscruci, descoperit
E cîntecul de noapte al mioril.
Un om a fost pe-aici zdrobit
În suferinţă. A urcat odată cu pelicanii
Şi-l cunosc dealurile arse de-aşteptări
Unde-i zarea Patria oii stinse
Pe columnele păstorului.
De-am cunoaşte seminţele îndeajuns,

De-am stăpîni măcar această rouă cerească
Frumos ar înflori neamul cel nou
De trandafiri la noi măicuță la fereastră

Să ai o casă, prag și grai ușă
La poarta roiurilor cînd se rup
Coroanele stejarului în floare.
Să ai drum liber ajuns la lampa
De pe masă și să fii, veghind
Cu-ai tăi în taină laolaltă.

Despre o trestie visătoare

(fragment din romanul *Fascinația* de *Laurențiu Fulga*)

De necrezut, și totuși omul dăduse buzna acolo unde, chiar și adus cu forța, s-ar fi temut să intre. De la calitatea lui de simplu gardian pînă la acest Dumnezeu al temniței pe care-l vedea pentru prima dată erau atîtea funcții intermediare, echivalente unor adevărate cercuri concentrice prin care Dumnezeul temniței se apăra, încît pînă și gîndul de a da ochii cu el, dacă i l-ar fi dibuit cineva, i-ar fi putut fi fatal. Acum însă actul era săvîrșit, omul izbutise să treacă prin toate interdicțiile de pînă acolo și desigur nu fără să se bată pentru asta, îi săriseră toți nasturii de la uniformă și gulerul vestonului îi fusese sfîșiat, spaima nu-i dispăruse din obraz și ochii lui aveau căutătura dementă, se lipise de canatul ușii capitonate și strîngea amarnic ivorul ușii pe la spate, cumva să nu-l smulgă de-aici urmăritorii, dinaintea lui se afla Dumnezeul temniței:

— Domnule, de patru nopți, în celula fetei, se aud glasuri.

Numai prezența i-o bănuia, copleșitoare, cu toate virtuțile și atributele sale grozave, acolo undeva, spre capătul îndepărtat al odăii, făptura fizică nu i-o deosebea încă, din cauza luminii fumurii care domina odaia, personajul nu suporta lumina tulburătoare a zilei, mai precis — nu suporta priveliștea pe care i-o oferea curtea interioară a închisorii, astfel că fereastra fusese acoperită cu perdele dense de catifea fumurie, și doar pe masa lui de lucru ardea o lampă cu abajur coborît pînă la o palmă deasupra mesei, care nu-i lumina niciodată fața, deci numai prezența i-o bănuia, cu atît mai obscură și autoritară.

— Ieși afară! spuse calm directorul închisorii.

Dar vocea nu venise dinspre masa de lucru, venise dintr-un fel de necunoscut al odăii, de parcă persoana i-ar fi fost difuzată în mii de particule invizibile prin toată încăperea, și omul avu chiar senzația că una dintre aceste particule îl strînge de gît ca o gheară, se eliberă totuși foarte repede și reluă ca obsedat:

— Vă jur, domnule, că nu mint, în celula...

— Te rog ieși afară! sună, la fel de blînd, glasul celuilalt.

Scanned with OKEN Scanner

I se adresa ca unui individ bolnav, sau neajutorat, cu sufletul ferfeniță, sau poate doar surprins de îndrăzneala individului, de inconștiența cu care-i trecuse pragul, dar omul se dovedi asemeni unei mașini stricate, repetă:

— Acesta-i adevărul, domnule, de patru nopți, în celula fetei, se aud...

— Ieși afară. Imbecilule! țipă, de astă dată, directorul închisorii și, odată cu izbucnirea isterică, un obiect porni fulgerător de-acolo unde se va fi găsit el, ca să-l izbească pe gardian drept în frunte: Dobitocule, și cretinule, și nenorocitule, ieși afară!

Omul se prăbușise pe podea cu fața în palme, paharul care-l izbise în plin îi sîngerase fața și sîngele i se amestecase cu picăturile de alcool cîte mai erau în pahar, nu însă de durere gemea și se tînguia, ci de spaima care dospea în el, nemernică.

— Ah, domnule, de ce nu mă credeți?! De ce?!

Pe masa de lucru se aflau instalate mai multe butoane: alb, negru, galben, albastru, roșu, verde... fiecare indicînd altă funcție în subordine și toate răspîndite pe necuprinsul de etaje și subsoluri ale instituției, de i-ar fi trebuit drum lung cuiva ca să răspundă rapid la chemările intempestive[1] ale Dumnezeului temniței, dar la ora aceea abia de apucă acesta să apese pe trei butoane deodată că ușa se și deschise în tot largul ei, pentru a lăsa trei oameni să intre, era limpede că pîndiseră pe coridor desfășurarea nemaipomenitei întîmplări, trei zdrahoni[2] deopotrivă de înalți și deopotrivă de reduși la zero, ca personalitate, prin uniformele lor cărămizii și prin același aer de servitute[3] oarbă (gardianul-șef, supraveghetorul de noapte, supraveghetorul de zi), pînă și armele și cravașele lor falnice nu le mai relevau nicicum puterea, fiindcă și pe chipurile lor se citea aceeași derută, se simțeau torpilați de aceeași amenințare. Dumnezeul temniței și lor le fusese inabordabil pînă atunci, era singurul Dumnezeu de care se temeau pe lumea asta.

Lumina stridentă de pe coridor, pătrunzînd ca o săgeată prin ușa larg deschisă a cabinetului, îl cuprindea acum și pe directorul închisorii, statuar în distinsele sale haine de protocol și cu masca feței sale impenetrabile[4], căreia ochelarii cu lentile de un negru compact îi împrumutau o detașare și mai rece față de realitatea din jur, ceva de metal destinat să reziste și la gloanțe și la sentimente, și numai pe buze îi stăruia un surîs de amar și dezgust, ca un reflex al adîncurilor proprii, față de slugile ignobile dinaintea lui și față de întreaga umanitate.

— Voi știți ce pretinde ipochimenul[5] ăsta?

Nu le îngăduia să se uite la el, să constate în ce hal arăta, privirea lui îi paraliza și le destrăma orice rezistență, și oamenii ar fi preferat să se refugieze în gaură de șarpe decît să-i suporte judecata, le pierise și graiul, zăriseră sticla de alcool pe marginea mesei și înțeleseră cu ce stare de spirit vor fi nevoiți să se înfrunte.

— Da' vorbiți odată, idioților!

---

[1] intempestiv = care se produce pe neașteptate și la timp nepotrivit.
[2] zdrahon (zdragon) = om zdravăn, bine legat, voinic.
[3] servitute = stare de dependență, de subjugare.
[4] impenetrabil = de nestrăbătut, de nepătruns.
[5] ipochimen = persoană, individ, ins.

Mai mult automat, și mai degrabă pentru a preveni o explozie de nervi imprevizibilă ca dimensiune în situația respectivă, careva îndrăzni în numele tuturor:

— Știm, domnule!

— Ce știți, mamelucilor?[1]

— Că de patru nopți, în celula fetei, se aud glasuri.

— Și care-i adevărul?

— Acesta-i adevărul, domnule, se aud!

Nu, la așa ceva directorul închisorii nu se aștepta, era peste puterile sale, unuia singur i-ar fi fost mai ușor să-i închidă gura, la urma urmei l-ar fi călcat în picioare și l-ar fi obligat să tacă, n-avea nevoie de gardieni blestemați și stăpîniți de diavol, cărora deținuții să le întoarcă sufletele pe dos și să facă din ei cîrpe, dar uite că schiloditului aceluia prăbușit pe podea i se adăugau încă trei, de aceeași speță și ca prinși într-o alianță secretă. Directorul închisorii rămase cu gura căscată și-i considera pe toți patru cu o bănuială ascunsă, de-acum va trebui să-și simtă pistolul pe șold, la îndemînă, se va pricepe el să le dibuie exasperările și să-i îmblînzească, numai fata era de vină fiind fată, și tînără, și frumoasă, și condamnată la moarte, ce fel de inimă trebuie să ai ca să păzești celula unei condamnate la moarte?, el o avea, dar el se găsea deasupra evidenței timpului și-n afara adevărului de la fața locului, acolo unde fiecare din cîinii ăștia de pază îi numărau fetei zilele și nopțile, parcă (în egală măsură) nu și le numărau și pe ale lor, care tot spre moarte se scurgeau, a fiecăruia în parte?, directorul închisorii la a sa nu se gîndea, pe a sa nu și-o vedea la capătul unui anume număr de zile și nopți, în asta consta și obiectivarea[2] lui supremă, de necomparat cu slăbiciunea zbirilor lui de duzină, cine știe cu ce fel de farmece i-o fi fermecat nefericita aceea de fată, și directorul închisorii era fericit că pe el nu-l molipsise nici unul din farmecele ei, avusese nevoie de toată această vorbire cu sine pentru a se calma, se credea formidabil în descifrarea mecanismelor omenești, chiar și a celor mai complicate, jubila[3] încă înainte de a afla despre întreaga mascaradă[4], se adresă supraveghetorului de noapte:

— Povestește, dragul meu!

Omul nu se lăsă invitat a doua oară, auzise și el de trecerile bruște ale directorului închisorii de la o extremă la alta, capabil oricînd să-și împartă băutura cu colaboratorii apropiați, dar și să-i plesnească peste obraz, trebuia profitat de această neverosimilă indulgență:

— Dintru început, domnule, n-am crezut ce pretindea amărîtul ăsta de coleg al nostru. Dintru început l-am crezut bolnav, domnule, cu mintea dusă pe cîmpie, pentru care l-am și trimis la mama dracului să se culce, domnule. Nu-i nici o bucurie, domnule, să stai singur toată noaptea în pustietatea aia de piatră de la subsol, ai vedenii din te miri ce și uneori ți se pare că pînă și zidurile...

---

[1] mameluc = care execută orbește ordinele, care face tot ce i se spune.

[2] obiectivare (de la obiectiva = a considera un lucru ca obiectiv).

[3] a jubila = a se bucura mult.

[4] mascaradă = prefăcătorie, falsificare, păcăleală.

— Așa, așa! făcu încîntat directorul închisorii.

— Eu sînt mai bătrîn, domnule, și am mai multă experiență, pe mine nu mă înșală nici văzul și nici auzul, diavolul în persoană de-ar ieși din ziduri și...

— Te felicit, supraveghetorule! zîmbi directorul închisorii.

— Dar s-a întîmplat, domnule, că amărîtul ăsta de coleg al nostru a avut dreptate.

— Ce vorbești?! îl ironiză directorul închisorii.

— Da, domnule! Fiindcă după un timp, cum măsuram eu coridorul de la un capăt la altul și gîndeam la ale mele, că am băiatul cam bolnav, domnule, și la cîți doctori n-am umblat și nici unul nu i-a dat de rost bolii, că nevastă-mea și zicea, domnule...

— Să trecem, supraveghetorule! rosti, cu aceeași îngăduință, directorul închisorii.

— Da, domnule! Și iată că, deodată, am început să aud și eu glasuri în celula fetei, glasuri de oameni feluriți, domnule, și femei și bărbați, și mai tineri și mai vîrstnici, și mi-am zis că, uite, m-a molipsit și pe mine boala amărîtului ăstuia de coleg al nostru, și mi-am închipuit că visez, domnule, sau că s-a instalat diavolul în mine și-și bate joc de mine, și mi-am dat singur palme, domnule, să mă trezesc. Dar glasurile au continuat să se-audă, domnule, și-atunci am crezut că înnebunesc, domnule, era ca și cum...

— Le-ai auzit în clar? întrebă moale directorul închisorii. Ai putea să-mi spui despre ce vorbeau?

— Nu, domnule! Fiindcă zidurile sînt groase, domnule, și ușa e din fier masiv, domnule, dumneavoastră n-aveți de unde ști că n-ați coborît niciodată la celule, și tot ce vă pot spune, domnule, e că uneori și rîdeau, domnule, rîdeau și cîntau și exultau[1], de-ai fi zis că ființele alea care ar fi fost acolo s-au adunat la un fel de sindrofie[2], domnule, nicidecum într-o celulă de închisoare, celula unei condamnate la moarte.

— Sper totuși că nu te-ai pierdut cu firea, îl cercetă directorul închisorii, ce-ai întreprins?

— Vă mulțumesc de încredere, domnule, nu, nu m-am pierdut cu firea, mi-am revenit foarte repede și am ridicat clapa de pe vizetă și m-am uitat înăuntru, domnule, asta știți — că lumina arde în celule ziua și noaptea, și era o lumină...

— Și? se interesă, la fel de maliții[3], directorul închisorii.

— Fata dormea, domnule!

— Ha-ha-ha! izbucni în rîs directorul închisorii, ca o dovadă implicită a realității care contrazicea fantasmagoriile[4] enunțate pînă atunci. Dormea, va să zică?

— Da, domnule!

— Mai era cineva înăuntru?

— Parcă poți să știi, domnule!

---

[1] a exulta = a simți o mare bucurie, a fi foarte fericit.

[2] sindrofie = petrecere (cu invitați) făcută în familie.

[3] maliții os = răutăcios, mușcător

[4] fantasmagorie = imagine închipuită care nu corespunde realității, nălucire.

— Cum, adică să nu știi?! rosti stupefiat[1] directorul închisorii. Și ce-ar fi putut fi, decît fantome?

— Asta vreau să spun și eu, domnule!

— Bravo, și omagiile mele! surîse crispat[2] directorul închisorii. Grozavi gardieni și supraveghetori am eu, dacă au ajuns să-și închipuie că celulele sînt populate cu fantome.

— Nu uitați, domnule, că-n celula aceea sînt ținuți numai condamnații la moarte, și înaintea fetei...

— De ce n-ai intrat înăuntru, să cercetezi?

— Doar știți bine că regulamentul interzice, domnule, singur...

— Dar fata dormea, supraveghetorule, ce vroiai mai bună dovadă că glasurile sunau numai în capul tău pătrat?

— Da, domnule, dormea! Și ca să mă conving că nu mă molipsisem și eu de la amărîtul ăsta de coleg al nostru, că nu înnebunisem și eu, a doua noapte, și a treia noapte, și azi-noapte, fiindcă numai nopțile, domnule, înțelegeți?, l-am chemat și pe gardianul-șef și pe supraveghetorul de zi și toți patru am supravegheat prin vizetă celula fetei, și fata dormea, domnule, sau altă dată sta dreaptă în mijlocul celulei, dreaptă ca o statuie, cu spatele către noi și cu ochii îndreptați spre fereastra de sus, de parcă aștepta pe cineva, și noi toți ne-am zis atunci...

— Nu mă interesează ce v-ați zis voi! scrîșni directorul închisorii, deși încă reținut, stăpîn pe luciditatea lui. Mă interesează dacă v-ați vindecat, glasurile le-ați mai auzit?

— Da, domnule! Și glasurile, și muzica, și rîsetele... rîsul fetei se auzea cel mai tare.

— Chiar și cînd dormea?

— Da, domnule!

Se lăsă o tăcere dură, pătrunsă de fluxul și refluxul unei anume agresivități, dinspre grupul celor patru bolnavi către directorul închisorii și invers. Dar dacă bolnavii așteptau, potrivit straniei logici a regulamentului de ordine interioară după care se conducea închisoarea, să-și primească pedeapsa, deci vinovați și umiliți, directorul închisorii, în schimb, nu lăsă o clipă impresia că și-ar fi pierdut cumpătul. Dimpotrivă, foarte calm, se îndreptă spre biroul său și apăsă din nou pe unul din butoanele instalate acolo. E adevărat că privirea lui continua să-i cuprindă ca într-un focar paralizant pe cei patru bolnavi, și tăcerea dintre ei se umplu pe încetul de presimțiri grele. Acestea își relevară înțelesul concret odată cu apariția în cabinet a doctorului închisorii, ceremonios și impecabil în halatul său alb, cu boneta de pe cap perfect apretată și împrumutîndu-i un vag aer de solemnitate universitară, dar nici atunci directorul închisorii nu depăși măsura calmului său atroce[3], în glas cel puțin:

— Te-aș ruga, doctore, să-i iei pe imbecilii ăștia, care suferă de halucinații auditive, cu dumneata și să-i treci puțin prin dușuri reci și fierbinți, să-i bombar-

[1] stupefiat = uimit, uluit, năucit.

[2] crispat = contractat, încordat, încleștat fără voie.

[3] atroce = crud, sîngeros, cumplit.

dezi puţin cu şocuri electrice, sau cu ce dracu' mai ai dumneata acolo pentru ajustarea nervilor, vreau să-i restitui vieţii în deplinătatea facultăţilor lor mintale.

Doctorul îi constată pe tuspatru cu umoare şi le clipi din ochi, nu fără oarecare complicitate:

— Vă cunosc povestea, copii, duceţi-vă la infirmerie şi mă aşteptaţi. Dezbrăcaţi-vă şi ocupaţi fiecare cîte un pat, în cinci minute sînt şi eu acolo şi scoate papà toţi dracii din voi!

Foarte lejer, apoi, ca-n propriul său univers, fiindcă altul în afară de închisoare nici nu mai avea, doctorul se aşeză într-unul din fotoliile care încadrau masa rotundă aflată în colţul odăii şi duse sticla cu alcool la gură, bînd din ea fără milă.

Oameni buni, oameni din toată lumea, eu ştiu că n-are cum să ajungă pînă la voi strigătul meu, disperarea şi exaltarea mea, dar cu cineva trebuie să vorbesc, trebuie să anunţ cuiva ce mi s-a întîmplat acum patru nopţi, şi noapte de noapte după aceea pînă azi, mă cheamă Nora Varlam şi sînt condamnată la moarte, zac în această închisoare şi aştept ora cînd să fiu executată, dacă mi se respinge recursul înaintat autorităţii supreme, să fiu executată, dar nu despre asta vreau să vă vorbesc, să vă cerşesc eventual mila şi voi să vă aliaţi cu mine împotriva sentinţei cu moartea, nu pot să-mi închipui că veţi auzi despre soarta mea tragică şi că vă veţi porni deolaltă, de pe toate meridianele pămîntului, în valuri neînduplecate şi, trecînd peste ţări şi mări, să vă opuneţi executării sentinţei, să mă smulgeţi dintre zidurile astea şi să-mi redaţi libertatea, ori să îmblînziţi inima călăului şi călăul să accepte formula unei farse de execuţie, cu gloanţe oarbe sau chiar şi cu gloanţe adevărate dar fulgerate pe deasupra mea, numai să vă satisfacă vouă setea de dreptate sau să dea un răspuns uman mîniei voastre feroce, nu, nu despre asta e vorba, şi nici despre singurătatea mea petrecută între pereţii celulei, cu doar însemnele pe care cei dinaintea mea şi le-au lăsat pe pereţi, osîndiţi ca şi mine şi executaţi, prin care se recomandau posterităţii cum au ajuns pînă la clipa la care li s-a spus pe rînd Gata, e timpul, urmează-ne!, nu, şi-apoi la ora asta cel puţin jumătate dintre voi se desfătează în paturile lor personale, iar cealaltă jumătate, de pe partea asta a pămîntului, aveţi alte griji ale omenirii decît destinul unei simple anonime din România, ce importanţă poate să mai prezinte o execuţie în plus faţă de nenumăratele execuţii în colectiv, cu milioane de victime, ale celor de pe fronturile Europei, în acest război în care Europa a fost trecută prin foc şi sabie, şi îngenuncheată de principii barbare?, şi dacă ar fi numai atît, dar eu ştiu că fiecare aveţi despre libertate alt înţeles, şi niciodată înţelesul despre libertate al unuia aflat între gratii şi baionete, cu atît mai mult aflat sub semnul ameninţării cu moartea, nu poate fi asemeni înţelesului pe care omul de pe stradă îl are despre libertate, nu există libertate în stare pură, un fel de cartă ideală a libertăţii pe care s-o respecte şi s-o apere mai ales stăpînii de umanităţi, fiecare autoritate îşi preia înţelesurile ce-i convin, iar noi am fost aruncaţi în viaţă (fără să ni se ceară nici un consimţămînt) tocmai pentru a-i descoperi ideii de libertate întreaga fatalitate de contradicţii şi de calamităţi, suferinţa mea deci nu asta este şi nu despre cei care au plătit cu viaţa în numele libertăţii lor elemen-

tare vreau să vă vorbesc, pe aceştia n-aveţi cum să-i mai înviaţi din morţi ca să-i condamnaţi din nou la moarte, şi iar şi iar, pînă se vor convinge în ce mod foarte special înţelegeţi voi libertatea, pe un perete cineva a scrijelat cu unghia Dacă ar fi să-mi iau viaţa de la capăt acelaşi drum l-aş alege!, iar altul şi-a scrijelat, în linii drepte, numărul de zile cîte îi vor fi rămas de la darea sentinţei pînă la executarea ei, treizeci şi patru de zile, şi unul a scris pe celălalt perete Oameni v-am iubit şi vegheaţi pentru ca niciodată!, iar altul a desenat un chip de femeie, care în imaginaţia lui va fi fost chiar femeia egală cu sine, a sa, şi dedesubt a scris Adio. draga mea!, şi unul şi-a consemnat fugara trecere pe-aici doar cu un imens semn de întrebare, ca o interogare stupefiată adresată Celui de sus, la urma urmei şi el vinovat pentru toate cîte ni se întîmplă în viaţa asta, şi altul s-a chinuit îndelung ca să scrie cu unghia sau mai ştiu eu cu ce Totdeauna am fost de partea celor învinşi care vor învinge şi vai de aceia care îşi închipuie că puterea lor e veşnică!, şi printre aceste inscripţii anonime—zeci de nume de bărbaţi şi de femei, reprezentînd nu doar identităţile celor condamnaţi, dar şi ale celor apelaţi să-i răzbune, şi aş putea pretinde că de cînd mă aflu aici, neavînd cu ce altceva să-mi consum timpul, pe toţi aceştia i-am invocat să se reîntrupeze din morţi sau să vină din biografiile lor exterioare şi cu ei m-am întreţinut, morţi sau vii, despre fiecare în parte v-aş putea povesti pe îndelete întîmplări nemaipomenite, existenţa într-o celulă operează asupra conştiinţei tale cu o fascinaţie[1] extraordinară, ca asupra unui haos primordial din care se dislocă universuri şi destine noi, dar nu despre asta vreau să vă vorbesc, alta este întîmplarea mea nemaipomenită, care a avut loc acum patru nopţi, eram singură, vreau să spun că Mama şi Tata plecaseră acasă, plecaseră şi fetele—prietenele mele, plecase şi profesorul meu de viaţă, de la care am învăţat ce este cu viaţa asta şi cu ce sacrificii să mi-o onorez, fiindcă, vedeţi, oricît de straniu vi s-ar părea, dar niciodată nu sînt singură, noapte de noapte mă frecventează ai mei, fie că socotesc de datoría lor să vină şi să mă asiste în aceste zile de pe urmă, fie că eu însămi îi chem, timpul mă presează şi mai am de rezolvat unele lucruri, n-am decît douăzeci de ani, oameni buni, şi mi-au rămas atîtea mii şi mii de lucruri netrăite, necunoscute, o să trec în lumea de dincolo ca o oarbă şi ca o schiloadă, nici păcate nu mi-a lăsat timpul să săvîrşesc, nu mai vorbesc de bucuriile simple, omeneşti, ca să am ce regreta, şi dacă Tata m-a întrebat într-o zi Ce-ai vrea, Nora, să-ţi aduc de-acasă?, eu n-am şovăit o clipă şi i-am răspuns ce mi-a venit fulgerător pe buze Struguri, Tată!, poate îmi explicaţi voi ce semnificaţie tainică va fi avut dorinţa mea atît de expres exprimată?, eu n-am reuşit să-mi explic, dar vă asigur că mi-au făcut o plăcere fantastică, mi-a adus Tata un paner plin cu struguri—coarnă şi tămîioasă, cu boaba mare, translucidă[2], s-a umplut deodată spaţiul celulei cu aroma lor, de-ai fi crezut că butucii de vie cresc chiar din cimentul celulei, şi mi-am îngropat faţa în acei ciorchini imenşi de struguri şi m-am lăsat îmbătată de realitatea lor cărnoasă, excitantă, şi i-am adorat îndelung înainte de a-i mînca boabă cu boabă, şi fiecare ciorchine

[1] fascinaţie = atracţie deosebită.

[2] translucid = care permite trecerea luminii, dar împiedică observarea clară a obiectului, deoarece împrăştie lumina ce vine de la acel obiect.

îmi oferea imaginea altui peisaj, dintr-un fel de paradis de care n-avusesem parte niciodată sau spre care presimțeam că mă voi îndrepta curînd, și l-am rugat pe Tata să nu uite, cînd va fi să, cu un ceas înainte de, să fie numaidecît prezent aici cu un ciorchine proaspăt, mare, bogat, și neapărat de struguri albi, sau de culoarea aurului, sau brumării, pe care să-i iau cu mine cînd va fi să, convinsă că voi suporta mai ușor să stau dinaintea, și Mama mi-a interzis să-mi duc gîndul pînă la capăt, Mama e foarte slabă de înger, numai la gîndul că într-o bună dimineață voi fi scoasă din celulă și dusă la locul execuției, nu-mi cereți amănunte despre cum va fi, n-a avut cine să-mi spună unde și cum va fi, pe Mama o cuprinde groaza și jalea și disperarea, și, de cîte ori o fulgeră această clipă din viitor, se prăbușește la picioarele mele și mă înlănțuie cu brațele ei chinuite, tremurînd ca varga și sperînd poate că mă va ajuta să spulber de la mine clipa execuției și că mă va salva, ce Dumnezeu!, doar e limpede că n-o să mai salvez nimic, și Mama atunci m-a întrebat Eu ce-ai vrea, Nora, să-ți aduc de-acasă?, o, Doamne!, mai bine nu mi-ar fi cerut nimic și m-ar fi lăsat singură în sărăcia mea de celulă, cu doar imaginile de care oricum nu puteam scăpa și cu interogările mele, fiindcă, altfel, ar fi trebuit să-mi aducă toată lumea mea de-acasă, vreau să spun — acea lume de nimicuri exemplare cîte le-adunasem, uneori cu lacrimi, alteori cu sudoare, pînă la vîrsta mea de douăzeci de ani, și cum de-ar fi putut ele încăpea în perimetrul acela strangulat[1], de celulă, trei metri lungime, doi metri lățime, șapte metri înălțime pînă la fereastra de sus, eu n-am aici decît patul de fier, cu tăblii metalice, peste care este așternută o rogojină, și perna burdușită cu paie, și pătura cazonă cu care mă învelesc, a!, firește, ei nu știu (paznicii mei) că eu am puterea să-mi transform celula și-n lac de munte pe care îmi place să rătăcesc cu o luntre cît scoica de îngustă, și-n luminiș de pădure pe unde mă plimb și visez, și mereu în alte miracole de necuprins cu mintea, dar lucrurile mele reale de-acasă, copilăria și adolescența mea, prin ce tainițe ale celulei să le-ascund ca să nu le descopere paznicii mei, de cîte ori îmi controlează celula?, și-apoi nu credeți că m-ar fi obosit peste poate atîtea nimicuri (chiar exemplare) și n-aș mai fi avut loc pe unde să-mi strecor în celulă visele și iluziile, vă rog să credeți — singurele în prezența cărora mă simțeam foarte bine?, dar nici măcar ăsta n-a fost argumentul decisiv, mai exista un adevăr și (acesta) cel mai cumplit, și i-am spus Mamei Tu n-ar trebui să uiți că am douăzeci de ani și că pînă la această vîrstă pe mine nu m-a iubit nici un băiat...

Timpul trecea, zilele și nopțile treceau, ca într-un fel de galop biciuit, probabil că asta și era legea închisorii — să mi se biciuie timpul, pentru a cădea mai repede în sălbăticie sau în inconștiență, dar eu continuam să privesc neclintită, ceasuri întregi, fereastra, chiar și de piatra pereților mă lipeam, în mare emoție, și pîndeam, și ascultam, și mă rugam, Doamne, numai să nu-mi pierd mințile și numai să nu-mi pierd speranța, și dacă tu cumva ai hotărît altfel, să mă întîlnesc cu el pe un teritoriu neutru, dă-mi un semn și fug imediat la el!, și poate ați aflat și voi, oameni buni, că lumina arde la mine în celulă ziua și noaptea, și e o lumină crudă, barbară, care-ți roade pleoapele și-ți macină nervii, eu noaptea l-așteptam să

[1] strangulat = sugrumat, gîtuit.

vină, dar nu mai aveam puterea să deosebesc noaptea de zi, și a fost un timp cînd am crezut că Zeii sînt ticăloși cu mine, nici măcar această favoare terestră n-au inima să mi-o acorde înainte de a muri, și nu m-am ridicat împotriva lor, să-i blasfemiez, ci doar am simțit cum se așază în mine, clipă de clipă, mîhnirea ca nisipul dintr-o clepsidră[1], și mi se făcea sufletul greu și strigam Doamne al oamenilor, fiindcă al meu nu poți fi, eu alt Dumnezeu am urmat cu evlavie în această viață și din cauza lui sînt azi condamnată la moarte, e un Dumnezeu de pămînt și un Dumnezeu ținut și el în captivitate, Celuilalt mă adresez, ție, Cel din ceruri, te implor și îndură-te, și fii și tu odată om!, și atunci s-a petrecut minunea, acum patru nopți s-a petrecut, pe la miezul nopții, n-aveam somn și n-aveam liniște, mă aflam în mijlocul celulei, dreaptă, neclintită, și contemplam fereastra de sus, cînd deodată l-am zărit apărînd în cadrul ferestrei, mai precis — doar fața i-am zărit-o, dincolo de El era noaptea neagră, beznă de smoală, și fața lui era luminată dinăuntru, și mi s-a părut că visez, că numai gîndul meu nebun îl va fi proiectat acolo, constituit din propriile mele lacrimi infinite, avea obrazul subțiatic și parcă învăpăiat de o durere neștiută, El care trebuia să fie bucuria și exaltarea mea, iar privirea ochilor îi era lacomă și profundă, totuși prea întunecată pentru cum îl creasem eu sub aburul frunții, și i-am zărit mîinile încleștate pe gratii, mîini albe, transparente, și am presimțit în convulsia mîinilor însuși trupul cum i se convulsionează de durere; n-am înțeles de ce, și a trebuit să spună El, pînă și glasul îi suna obosit, alterat, abia de l-am auzit Nora, am venit, dar mi-e greu să cobor pînă la tine, m-au împușcat santinelele de pe ziduri, și gardienii din interior au tras în mine, sînt înstelat de împușcături, ce să fac?, și parcă m-a pătruns un fior de gheață, mă uitam la El îngrozită și uimită, era și putea să nu mai fie, să se prăbușească adică și să cadă pe mîna gardienilor, care l-ar fi sfîrtecat de viu și l-ar fi aruncat în groapa comună, de mi-ar fi fost dat să mă reîntîlnesc cu el, fără să-i mai fiu însă mireasă, de-a valma cu ceilalți, în groapa comună, și cum de ne-am mai fi recunoscut, și cu ce folos dacă ne-am fi recunoscut, ce fel de mire și mireasă morți deopotrivă?, Nu! i-am strigat, să nu te dai bătut, zbate-te și smulge gratiile din zid, nu se poate să nu reușești, trebuie, altfel o să mor fără să te pot cunoaște... te rog!, și așa s-a întîmplat, voința mea și a lui s-au dovedit mai tari decît rezistența materiei și decît furia înfricoșată a temnicerilor, gratiile au dispărut și El s-a strecurat înăuntru, a coborît lin pe lîngă perete și s-a așternut istovit pe podea, cu aripile strînse pe lîngă trup și cu fața către mine, era tînăr și era frumos și era bărbat, și cu certitudine și pe totdeauna al meu, Omul-Pasăre, Omul Înger, Omul-Miracol, sau cum vă convine fiecăruia să-l socotiți, și avea aripile împușcate, și era împușcat peste tot, și-n frunte și-n inimă era împușcat, dar nici o rană nu-i sîngera, și m-am aplecat peste El și l-am sărutat pătimașă pe gură, și i-am zis Minunatule și neasemuitule și nemiruitule și întîiule și ultimule, îți mulțumesc, atît, îți mulțumesc!, și părea, în searbăda și paradoxala mea dezlănțuire de patimi, că El se pierde, alunecă încet către neant, și i-am strigat Nu, să nu mori

[1] clepsidră = instrument folosit în trecut pentru măsurarea timpului după cantitatea de apă sau de nisip care se scurgea dintr-un rezervor în altul.

încă, am nevoie de tine, să mă crecz din nou prin tine, te rog!, dar n-aveam ca să-l vindec decît palmele mele şi mi-am implorat palmele să-şi recapete harul de a tămădui, şi plîngînd, şi neînduplecată, şi mînioasă, am început să-mi petrec palmele peste rănile lui pe rînd, şi parcă era un făcut, rănile se mîntuiau de la sine şi definitiv, nici un semn sau cicatrice nu rămînea, toate în afară de rana din inimă, care a rămas deschisă, şi l-am purtat atunci pînă la pat şi l-am ajutat să se întindă de-a lungul patului, să doarmă, era doborît de oboseală şi a şi adormit imediat, iar eu l-am vegheat, n-am dormit o clipă toată noaptea, doar ce-mi lipeam uneori urechea de inima lui s-o aud de mai bate, şi inima lui bătea rănită de dragoste, şi-i vorbeam de dragoste şi de rochia mea de mireasă, şi iar de dragoste şi de noaptea noastră de nuntă care urma să fie, şi El zîmbea prin somn şi-mi căuta prin somn gura, să mă sărute la rîndu-i, probabil că totuşi într-un timp am aţipit şi eu, nu ştiu cîte clipe sau cîte ceasuri să fi trecut, cînd mai mult am simţit că vizeta se trage brusc într-o parte, cineva cerceta din afară celula şi se uita la noi, concentrat, gardianul de noapte, desigur, nu, pe El n-avea cum să-l vadă cu ochii lui de cîrtiţă şi cu sufletul lui de cîrtiţă, ceva totuşi îl va fi intrigat, pe acesta şi pe ceilalţi care n-au întîrziat să vină, să cerceteze din afară, prin vizetă , celula, şi mint cînd îl informează pe directorul închisorii că n-ar fi deschis celula şi nu s-ar fi năpustit înăuntru, s-au năpustit, şi numai din cauza lor minunatul şi neasemuitul şi nemiruitul şi întîiul şi ultimul, numai din cauza lor...

Dincolo de nisipuri

de *Fănuş Neagu*

Era în 1946, an de secetă cumplită. Şuşteru nu mai văzuse pic de tutun de patru zile. Ca să fumeze, într-o zi rupse un smoc de frunze de iederă[1] din rugul care îmbracă faţada casei, le fărîmă între degete şi-şi umplu luleaua. Avea ochii cîrpiţi de somn, fiindcă, deşi era trecut de amiază, abia se sculase din pat. „Al dracului, se gîndi, pierzi o noapte la priveghi şi nu-ţi mai vii în fire pe urmă două zile". Nevasta, soacra, copiii lipseau de acasă. „Sînt după mîncare, îşi zise, s-au împrăştiat prin sat ca făina orbilor".

Şi ieşi în drum, mic şi slab, cu cămaşa atîrnîndu-i peste pantaloni. Avea poftă să mănînce o legătură de lăptuci: dormind, visase c-a plouat şi că i-a înverzit grădina de zarzavat ca în anii buni. De două veri, de cînd ţinea seceta, nu se deştepta o dată fără să poftească de mîncare un lucru de care nu putea să facă rost. „Se vede treaba, îşi zicea, că visele se nasc în stomac şi urcă să moară în gură. Bine-ar fi, zău, să nu le aibă omul deloc".

— Şuştere, dă, mă, şi mie să trag un fum.

[1] iederă = plantă agăţătoare, decorativă.

Îl strigase dascălul satului. Despre dascăl, toată lumea zicea că și-a pierdut mințile din pricina foamei. Ziua întreagă sta pe marginea șanțului, cu picioarele adunate sub el, mesteca mărăcriș, dacă avea, și îngîna întruna, uitîndu-se la cerul gol de nori, un rînd dintr-o carte de rugăciuni: *Dumnezeule care dormi în pădurea de dafin.*

— Nu-i tutun, mă, îi răspunse Șușteru, e o buruiană, pute și te ustură pe gît.

Privi ulița în lung. În dreptul primăriei, o femeie aduna baligă într-o roabă ca să lipească prispa casei. Sub salcîmul de lîngă podișca dată cu var, un cîine se scutura de purici. La fierărie potcovea un cal. Mirosea a copită arsă.

Șușteru coti încet după colțul gardului și coborî la rîu. Se opri la șanțurile prin care altădată venea apă în grădina lui de zarzavat. Erau goale. Mîlul de pe fundul lor se uscase, crăpase. Albia rîului se întindea în sus ca o omidă cenușie. Nisipul și petele galbene de lut pietrificat luceau pustii în soare. Rădăcini putrede atîrnau în peretele malului dinspre sat. Dincolo, pe izlaz, aliorul[1] se încolăcea de căldură. Pe un mușuroi de țărînă, alături de o tufă neagră de mărăcini, țistuia un hîrciog[2]. Departe, pe vîrful unei movile, se zărea un călăreț.

Șușteru zgîrie cu vîrful piciorului o cruce în nisip și rîse. Cînd era copil și făcea o cruce pe pămînt, zicea că dedesubt gîlgîie un izvor. Prost mai era în tinerețe! În fiecare an, în prima săptămînă de primăvară, se ducea pe izlaz cu un țăruș să scoată brînduși. Le vedea: albe, în două foi, ca stropii de lapte căzuți din șiștar[3] — și se repezea să le culeagă pe toate. Maică-sa îi zicea la plecare:

— Cîte brînduși ai să aduci acasă, atîția pui au să scoată cloștile noastre.

Și el o credea.

Călărețul zărit înainte pe movilă se apropia în goană mare de sat.

— E nebun, zise Șușteru vînturînd mîinile, omoară calul dac-o ține tot așa pînă la pod.

Observîndu-l, călărețul cîrmi spre el și strigă, arătînd cu brațul îndărăt, că vine gîrla. A plouat la munte și vine gîrla. Vine Buzăul.

Șușteru nu înțelese pe dată ce i se spune, parcă îi luase mințile, și cînd se dezmetici, celălalt era departe, se pierdea pe sub arcadele podului vopsit în roșu, dispărea ca o nălucă, în fulgerările apei morților. Șezu o clipă, căutînd cu privirile înfrigurate în susul albiei, pe linia malului, și i se păru că-l lovește în față răcoarea apelor pornite de la munte. Atunci sări șanțul și urcă podul în fugă, mai mult de-a bușilea, suflînd greu pe gură. O mînecă a cămășii, îmbîcsită de sudoare, îi atîrna de încheietura mîinii ca un pansament desfăcut. O smulse și o aruncă.

Dascălul ieși înainte, apărîndu-se de muște cu o creangă de salcîm.

—Dascăle, strigă Șușteru, vine gîrla, mă! Trebuie să dau luntrea la apă și să curăț șanțurile. Peste o săptămînă mîncăm lăptuci.

Într-o jumătate de ceas, Șușteru a scos luntrea din șopron și a tîrît-o prin praful uliței pînă dincolo de rîu.

---

[1] alior = plantă (laptele-cucului).

[2] hîrciog = animal rozător.

[3] șiștar = vas de lemn sau de metal cu toartă.

În vremea aceasta s-au prins să bată clopotele bisericii. Bang-bang — clopotul mare; ding-ding — clopotul mic. Toaca nu suna. Toaca se bate numai la soboruri bisericești.

Cînd au bătut clopotele, satul s-a mutat pe malul gîrlei. Bărbații au tăbărît cu sapele și cu tîrnăcoapele să spargă movilele de pămînt care astupau intrarea în șanțuri. Femeile n-au coborît, se îngrămădiseră sub un oțetar și țineau copiii lîngă ele, fiindcă valurile puteau să-i tragă în vîltoarea lor, din care nu mai e scăpare. Nu se știe de ce aveau credința că gîrla, pornind de la munte, se lasă la vale însoțită de un vînt rău, aspru, ca de îngheț, și se înfiorau dinainte, ca jivinele plăpînde cînd simt că se apropie iarna grea. Două dintre ele rostogoliră cu mîinile pînă-n gura vadului un pietroi mare, cît o buturugă, ca să fie acolo pentru spălat rufele. Jos, într-o groapă, un bătrîn întindea cîrlige de undit, legate de o sfoară prinsă de un țăruș înfipt în buza malului. În fiecare cîrlig atîrna cîte o jumătate de rîmă ca momeală. O fată se pieptăna, răsfirîndu-și părul castaniu în lumina soarelui, și zicea un cîntec trist ce aducea a bocet. În toiul lucrului, bărbații se opreau o clipă și-și suflecau pantalonii pînă mai sus de genunchi, ca să nu li se ude mai tîrziu îmbrăcămintea. Atîta mai aveau, ce era pe ei, restul hoarfelor se schimbaseră pe mălai la bogătanii și morarii din satele de sus.

Isprăvind de curățat șanțurile, Șușteru trecu la vecini să ceară tutun. Căpătă cît să-și umple luleaua de două ori. Dascălul se ținea în urma lui la un pas. Șușteru îi întinse să tragă un fum. Pe urmă plecă mai departe, călcînd încet pe marginea albiei, smucind mereu cămașa să-și acopere brațul gol, înroșit de soare. Cînd dădu peste moșul ce întindea cîrlige, se făcu foc de supărare și începu să țipe la el să le ia de acolo, să nu sperie peștele din prima zi.

— Ei, gata, am înțeles, zise bătrînul, liniștit, le iau. Da urli degeaba. Tu nu știi că peștele merge numai în susul apei? Întîi să ajungă Buzăul la Siret și pe urmă vine peștele aici.

— Asta așa e, recunoscu Șușteru, uitasem. Poți să le lași.

— Le las, răspunse bătrînul, că, cine știe, poate tot pică vreun baboiaș. În groapa asta am prins odată un somn cît un porc.

— Pune mîna și scoate-le, răcni Șușteru, înfierbîntîndu-se din nou. Să n-avem vorbe.

Se înserase. Soarele cădea la orizont. Lumea, tot pe mal, nu se mișca, dar începuse să-și piardă răbdarea. În cîteva locuri femeile aprinseră focuri. Cădea noaptea. Bărbații porniră spre Șușteru să-l întrebe ce e cu gîrla, că nu vine, nu se vede.

— Dacă nu se vede, răspunse Șușteru, așezat pe marginea luntrii, s-aude. Puneți urechea la pămînt și ascultă.

Cinci inși se trîntiră numaidecît în nisip, pe burtă. Șușteru strigă la femeile de pe mal să nu mai facă zarvă și trecu în rînd cu cei cinci. Nimic. Pămîntul, uscat pînă la un stînjen în adîncime, era tăcut. Bolovanii n-au glas. Cei rămași în picioare așteptau încordați. Le sticleau ochii în cap. Bărbile, vinete ca magiunul de prune, îi făceau fioroși. Șușteru se ridică anevoie.

— Adineauri s-auzea, vorbi el. Venea așa ca un bubuit de departe. Îl fulgeră o idee: Staţi! Să ştiţi că morarii din satele de sus ne-au tăiat apa. Hoţii de morari au pus mîna de-au săpat şanţuri mari, şi acum apa curge în iazurile lor. N-o să vie la noi nici într-o săptămînă, dacă nu mergem să-i luăm de păr.

Oamenii se uitară unul la altul în tăcere. Şuşteru se părea să aibă dreptate. Îşi aduceau aminte că morarii le-au făcut greutăţi cu apa în toţi anii.

— Ne-au luat boarfele pe nimica toată, ne-au lăsat goi puşcă, zise Şuşteru, şi-acum ne taie şi apa.

Lăsară sculele ce le aveau şi se repeziră în sat să încalece caii. Trebuiau să aducă gîrla, altfel piereau.

Într-un sfert de ceas se formă o ceată de vreo douăzeci de călăreţi. Cei de pe mal le strigară să ia cu ei topoare şi cazmale. Îşi închipuiau c-o să iasă cu bătaie.

Şuşteru dădu pinteni şi ceata porni, răzleţită la început, apoi strîngîndu-se ca o unitate de cavalerie în aşteptarea semnalului de atac. Drumul era greu. Copitele se înfundau în nisip. Un cal se poticni şi necheză. Stăpînul îi dădu în cap cu pumnul. În faţă răsărise luna. Era galbenă şi vălurită ca obrazul unei bătrîne. Nisipul scînteia. Dunga lui albicioasă, ca de sidef, se isprăvea în lună. Sau poate de-acolo curgea în albia rîului. Şuşteru călărea în frunte. Satele de sus erau departe. Pînă la cel mai apropiat dintre ele, pe drum drept, pierdeai un ceas. Ceata, ţinînd pe lîngă mal, făcea multe ocoluri. Nu străbătuseră calea jumătate, cînd doi cai, stinşi de oboseală, slăbiţi din pricina foamei, căzură şi dădură ochii peste cap. Oamenii se opriră, îi ridicară şi-i duseră pe mal.

— Beliţi-i aici, le zise Şuşteru stăpînilor, şi nu lăsaţi să alunece stîrvurile de vale, că ne spurcă apa.

Ceata, fărîmiţată, porni mai departe, la pas, pe sub cerul albastru, înalt, avînd în faţă, culcat pe muchia unui deal golaş, obrazul lunii. În dreapta şi în stînga — nici o lumină. După dogoarea zilei, cîmpul răsufla fierbinte şi caii năduşiseră, adunai spuma de pe şoldurile lor cu palma. Oamenii îi îndemnau stăruitor — uneori cu blîndeţe, bătîndu-i încet pe bot, alteori cu vorbe aspre, din gît, croindu-i cu coada cazmalelor.

Ajunseră la prima moară, aşezată pe un grind pleşuv. Iazul din faţa ei era gol. Mînară înainte. Ziceau că apa a fost tăiată mai în sus. O parte din ei — vreo şapte la număr — coborîră şi-o luară pe lîngă cai. Cei din faţă simţiră că i-au pierdut şi grăbiră în trap pînă la un colţ al malului, de unde începea o pădure de plopi pe o limbă de pămînt îngustă. Acolo Şuşteru suci în loc calul lui mărunt, flocos şi făcu numărătoarea. Mai era cu el jumătate din ceată, şi pînă la satul următor, după judecata lui, mai aveau de mers un ceas, dacă nu şi mai bine.

Cu puţin înainte de miezul nopţii, ceata ajunse la moara a doua. O văzură de departe. Era ascunsă între sălcii bătrîne, cu acoperişul ţuguiat, învelit cu tablă. Alături, pe un dîmb, o casă cu geamurile oarbe. Un cîrd de raţe trecu pe deasupra lor gîgîind şi se pierdu în cîmpie.

— Vin de pe iaz, zise Şuşteru, s-au scăldat pînă acum.

Oamenii puseră caii ureche la ureche. Topoarele le ţineau la piept. Albia rîului cotea dintr-o dată la dreapta, ca mai încolo, la vreo sută de paşi, răzgîndindu-se,

s-o apuce mult la stînga, tăind prin izlaz. Se năpustiră în galop printre malurile abrupte pînă la stăvilar, unde descălecară. Iazul, ca și cel dinainte, era gol, iar jgheaburile — pline pînă la jumătate cu țărînă. Nici un fir de apă nicăieri.

Oamenilor nu le venea să creadă. Clătinîndu-se, trecură podul ce ducea la moară. Un viţel culcat pe cărare mugi prin somn. Înăuntru lătră un cîine.

Auziră și-o tuse înfundată, hîrîită, și un zgomot de zăvoare. Stăpînul se speriase, îi credea hoți. Se întoarseră la cai fără a scoate o vorbă. Șușteru rupse cel dintîi tăcerea.

— N-au ținut apa aici, zise. Mai sus, la morile celelalte, acolo să mergem.

Patru inși se desprinseră din ceață și o cotiră în jos. Topoarele le atîrnau înfipte la brîu. Ceilalți îl însoțiră pe Șușteru pînă la locul unde albia rîului se vedea întinzîndu-se drept înainte — o dîră de cretă ce nu se mai isprăvea nicăieri. Atunci îl părăsiră și ei.

Șușteru nu-i chemă. Privi luna ce se ofilea pe muchia aceluiași deal, ridică brațul fără mînecă și lovi calul pe gît, cu dîrlogii. Simțea mereu în față răcoarea valurilor.

Cameleonul[1]

de *A. P. Cehov*

Prin piață, în manta nouă și c-o boccea[2] în mînă, trece comisarul Ociumelov. După dînsul vine un polițai roșcovan c-un coș plin vîrf de agrișe confiscate. În jur, liniște... În piață, nici țipenie de om... Ușile căscate ale prăvăliilor și cîrciumilor au o jalnică înfățișare, ca niște guri flămînde; pe lîngă ele nu se află nici măcar un cerșetor.

— Care va să zică muști, blestematule? aude deodată Ociumelov. Pe dînsul, băieți; nu-l lăsați! N-are voie să muște! Opriți-l!... A... a!

Se aude un scheunat de cîine. Ociumelov se uită în partea aceea și vede țîșnind din depozitul de lemne al negustorului Piciughin un cîine, care aleargă în trei picioare, uitîndu-se speriat în urmă. După dînsul fuge un om în cămașă de stambă scrobită, cu jiletca[3] descheiată. Aleargă ce aleargă și deodată, prăvălindu-și trupul înainte, se trîntește la pămînt prinzînd cîinele de labele dinapoi. Se aude al

---

[1] cameleon = specie de șopîrlă din regiunile tropicale, care are proprietatea de a-și schimba culoarea pielii după mediul înconjurător.

[2] boccea = legătură care conține diverse obiecte.

[3] jiletcă = vestă.

doilea scheunat și țipătul: „Nu-l lăsați!“ Din prăvălii răsar mutre adormite și cît ai clipi, ca din pămînt, o gloată întreagă s-a adunat lîngă depozitul de lemne.

— Aici e o călcare a ordinii, înălțimea voastră!... face polițaiul.

Ociumelov se răsucește spre stînga, pășind spre adunare. Chiar lîngă poarta depozitului, dă cu ochii de sus-amintitul cu vesta descheiată, care, cu mîna dreaptă înălțată, arată mulțimii un deget însîngerat. Pe chipu-i amețit de băutură parcă ar fi scris: „Am să te fac bucăți, bucățele, pui de năpîrcă!“, și pînă și degetul are înfățișarea unui steag al biruinței. Ociumelov îl recunoaște, e meșterul giuvaergiu[1] Hriukin. În mijlocul mulțimii, la pămînt, înțepenit pe picioarele de dinainte, tremurînd din tot corpul, șade pricina scandalului — un pui de ogar, cu bot ascuțit și c-o pată galbenă pe spinare. În ochii lui lăcrămoși se citește durerea și groaza.

— Ce s-a întîmplat aici? întrebă Ociumelov, croindu-și drum prin mulțime. De ce v-ați strîns grămadă? Și ce-i cu degetul? Cine a răcnit?

— Apoi să vedeți, înălțimea voastră... începe Hriukin, tușind în pumn; merg eu la lemne cu Mitri Mitrici, liniștit, nu mă leg de nimeni, și ce i se năzare păcătosului ăstuia, nici una, nici două, haț! de deget... Nu vă fie cu supărare, dar eu sînt persoană care produc... Lucrul meu e migălos... Apoi să mi se plătească, pentru că degetul ăsta poate că și o săptămînă să nu-l pot mișca. Așa ceva, înălțimea voastră, nici în lege nu-i scris, să ai pagubă de la animale... Că dacă o să muște așa care încotro, apoi ți-e silă să mai trăiești pe lumea asta!

— Hm!... Bine!... spune Ociumelov sever, tușind și mișcînd din sprîncene. Bine... Al cui e cîinele? Nu las eu asta așa. Vă învăț eu să dați nas cîinilor! E timpul să ne ocupăm de asemenea domni care nu vor să se supuie regulamentelor! Las' că l-oi amenda eu pe ticălos, află el de la mine ce-i aceea cîine și alte animale vagaboande. Îi frec eu ridichea!... Eldîrin, — se întoarce comisarul către polițai, — află al cui e cîinele și fă proces-verbal! Iar animalul trebuie ucis. La moment! Desigur că-i turbat... Al cui e cîinele, vă întreb?

— Mi se pare că-i al generalului Jigalov! spuse careva din mulțime.

— Al generalului Jigalov? Hm!... Ia scoate-mi tu mantaua, Eldîrin... Cumplit e de cald! Se vede că-i a ploaie... Un singur lucru nu înțeleg: cum a putut să te muște? se întoarce Ociumelov către Hriukin. Parcă poate ajunge pînă la deget? El așa de mititel și tu coșcogeamitea vlăjganul? Ți-i fi zdrelit degetul în vreun cui și pe urmă ți-a trăsnit prin cap să spui o minciună. Lasă... că vă știu eu cîte parale faceți!

— L-a asmuțit, înălțimea voastră, așa, ca să rîdă, i-a dat cu țigara pe la bot și el, ce, îi prost? haț de deget! Om hain, înălțimea voastră!

— Minți, chiorule! Dacă n-ai văzut, de ce spui minciuni? Înălțimea voastră are minte destulă ca să priceapă care spune minciună și care-i cu cuget curat ca în fața Celui-de-sus... și dacă spun minciuni, să hotărască judecătorul, c-așa spune la el în lege... că toți sîntem egali... Care va să zică și eu am un frate în jandarmerie... dacă vreți să știți...

---

[1] giuvaergiu = bijutier.

— Vorba!

— Nu, nu-i al generalului, spune pe gînduri poliţaiul. Generalul n-are asemenea cîini. Dînsul ţine numai prepelicari...

— Eşti sigur?

— Sigur, înălţimea voastră...

— Aşa ştiam şi eu. Generalii au numai cîini scumpi, de soi, şi ăsta dracu ştie ce-i!... Blană n-are, frumos nu e... o javră! Să ţie el asemenea cîini? Cum vă trece prin minte! Păi să se găsească pe stradă o cotarlă[1] ca asta la Petersburg ori la Moscova, de pildă, ştiţi ce s-ar întîmpla?... Ce, credeţi că s-ar mai uita cineva la lege? Aşi, de unde! Momentan i-ar tăia piuitul! Tu, Hriukin, ai avut de suferit şi nu trebuie să laşi lucrul aşa... Trebuie să dăm un exemplu! E vremea...

— Totuşi s-ar putea să fie şi-al generalului... gîndeşte cu glas tare poliţaiul — în frunte nu-i scris... parcă am văzut în curtea lui unul la fel.

— Precis că-i al generalului, spune un glas din mulţime.

— Hm!... Ia pune-mi tu mantaua, frate Eldîrin... parcă ar bate vîntul... Mă ia cu fiori... Ai să-l duci la general şi ai să întrebi acolo. Spui că l-am găsit şi i l-am trimis... Şi rogi să nu-i mai dea drumul pe stradă. Poate e cîine de preţ şi, dacă orice dobitoc are să-l împungă cu ţigara în bot, te pomeneşti că se bategeşte. Cîinele e animal gingaş... Şi tu, gogomane, lasă mîna jos! Nu-ţi mai arăta atîta degetul cel prost, singur eşti de vină!...

— Uite, vine bucătarul generalului, să-l întrebăm pe dînsul... Ei, Prohor! Poftim încoace, drăguţă! Ia uită-te la cîinele ăsta.... E-al vostru?

— Ce-ţi trece prin minte? Noi n-am avut niciodată asemenea cîini.

— Ce să mai întrebăm atunci, spuse Ociumelov. Vorbă degeaba... E vagabond! Şi, odată ce-am spus că-i vagabond, vagabond rămîne. Ucis, şi gata!

— Nu-i al nostru... urmează Prohor, e al fratelui generalului, care a sosit deunăzi. Al nostru n-are plăcere de ogari. Frate-său însă...

— Ce vorbeşti, domnule, a sosit fratele dumisale, Vladimir Ivanîci? întreabă Ociumelov şi toată faţa i se întinde într-un zîmbet dulce. Nu mai spune, frate! Şi eu nu ştiu nimic!... A venit în vizită?

— În vizită.

— I-auzi, frate... I-a fost dor de frăţior... Şi eu habar n-am. Care va să zică e cîinele dumisale? Îmi pare tare bine... Ia-l!... Drăguţ căţeluş... şi iute foc... haţ pe cela de deget! Ha-ha-ha!... Ei, dar ce tremuri aşa? Cuţu, cuţu... E supărat, strengarul... Cuţulache! Cuţulache...

Prohor strigă cîinele şi pleacă cu el de la depozitul de lemne. Mulţimea rîde de Hriukin.

— Lasă că-ţi arăt eu ţie! îl ameninţă Ociumelov şi, înfăşurîndu-se în manta, îşi urmează drumul prin piaţă.

---

[1] cotarlă = javră, potaie.

Dragoste de viaţă

(fragment)

de *Jack London*

Doi oameni, istoviţi de eforturi şi de foamete, la capătul puterilor, încearcă, cu disperare, să scape din zona zăpezilor din Nordul sălbatic. Unul dintre ei, mai ajutorat de rezistenţa fizică, comportîndu-se ca un laş, îl părăseşte pe celălalt, mai neputincios. Povestirea lui J. London prezintă „aventura" acestui om rămas singur în lupta cu natura şi cu fiarele, dorinţa lui extraordinară de a-şi salva viaţa.

Citiţi mai jos un fragment din această dramatică nuvelă.

. . . . . .

În ziua aceea nu străbătuse mai mult de zece mile; a doua zi, mergînd atît cît îi îngăduia inima, nu făcu mai mult de cinci mile. Stomacul nu-l mai chinuia deloc. Amorţise cu totul. Acum se afla într-un ţinut ciudat; renii se înmulţiseră, ca şi lupii. Uneori urletele lor răsunau deasupra pustietăţii, şi o dată văzu trei lupi fugind chiar prin faţa lui.

Încă o noapte. A doua zi dimineaţă îşi simţi mintea mai limpede; desfăcu curelușa care lega sacul din piele de elan. Din gura deschisă a sacului se scurse un șuvoi galben de pulbere de aur și de pepite. Împărţi în două aurul, înfăşură o jumătate într-o bucată de pătură şi o ascunse sub o piatră, iar cealaltă jumătate o puse la loc în sac. Rupse fîşii din singura pătură ce-i mai rămăsese şi-şi înfăşură picioarele. Puşca şi-o mai păstră, gîndindu-se că în ascunzătoarea de lîngă rîul Dease se aflau cartuşe.

Era o zi cu ceaţă şi foamea se trezise din nou în el. Era slăbit din cale-afară şi chinuit de o ameţeală care uneori îl făcea să nu mai vadă nimic. Nu rareori i se întîmpla să se poticnească şi să cadă. O dată căzu drept peste un cuib de gotcani. Erau acolo patru puişori proaspăt ieşiţi din găoace — să tot fi avut o zi — mici fărîme de viaţă palpitîndă, nu mai mari decît un dumicat; şi îi mîncă cu lăcomie, azvîrlindu-i de vii în gură şi ronţăindu-i ca pe nişte coji de ouă. Găina sălbatică se rotea în jurul lui, făcînd un tărăboi nemaipomenit. Folosi puşca drept ciomag, încercă s-o lovească, dar pasărea se feri. Aruncă după ea cu pietre, izbuti să-i rupă o aripă şi începu să alerge după ea, dar pasărea zburătăci mai departe, tîrîndu-şi aripa zdrobită.

Puişorii nu făcuseră decît să-i aţîţe pofta. Alerga şchiopătînd, abia tîrîndu-şi piciorul cu glezna rănită, azvîrlea cu pietre şi scotea din cînd în cînd ţipete răguşite. Alteori alerga în tăcere, ridicîndu-se cu răbdare şi obidă cînd cădea sau frecîndu-şi ochii cu palma cînd, ameţit, era gata-gata să se prăbuşească.

Tot urmărind pasărea aşa, ajunse într-o vale mlăştinoasă, unde dădu de urme de paşi pe muşchiul jilav. Nu erau ale lui, era limpede. Trebuie să fi fost paşii lui Bill. Dar nu se opri, pentru că găina alerga mai departe. Întîi s-o prindă, şi-apoi o să se întoarcă şi-o să cerceteze.

Pasărea abia mai putea să se miște, dar și el era istovit. Găina zăcea pe-o rînă, gîfîind. Omul zăcea și el pe-o rînă, gîfîind, la vreo zece pași mai încolo, nefiind în stare să se tîrască pînă la ea. Cînd omul își reveni, își reveni și pasărea, zburînd tocmai cînd mîna lui lacomă se întindea s-o apuce. Urmărirea reîncepu, dar curînd se lăsă noaptea și pasărea scăpă. Rupt de oboseală și apăsat de greutatea legăturii, omul se prăbuși cu fața la pămînt, julindu-și în cădere obrazul. Vreme îndelungată rămase așa nemișcat, apoi se răsuci pe o rînă, își întoarse ceasul și zăcu acolo pînă dimineață.

Încă o zi cu ceață. Jumătate din ultima lui pătură se dusese, transformată în obiele pentru picioare. Nu izbuti să dea de urmele lui Bill. Dar n-avea nici o importanță. Foamea îl mîna tiranic înainte; se întrebă totuși dacă și Bill se rătăcise. Către amiază, povara legăturii deveni de nesuportat. Din nou împărți aurul, de data asta risipind pur și simplu pe pămînt jumătate din el. În cursul după-amiezii aruncă restul, așa că nu-i rămase decît o jumătate de pătură, găleata de cositor și pușca.

O nălucire începu să-l tulbure. I se părea că mai are un cartuș în magazia puștii și că nu-l observase. Pe de altă parte, știa prea bine că pușca era goală. Dar nălucirea stăruia. Luptă împotriva ei ore întregi, apoi, deschizînd pușca, văzu că e goală. Dezamăgirea îi fu amară, de parcă s-ar fi așteptat să găsească într-adevăr cartușul.

După o jumătate de oră de mers, nălucirea îi reveni. Iarăși începu să lupte împotriva ei, dar zadarnic. Pînă la urmă, ca să scape de ea, deschise din nou pușca. Uneori gîndurile o luau razna, și atunci mergea înainte ca un automat, în vreme ce închipuiri și vedenii ciudate îi rodeau creierul, ca niște viermi. Dar aceste evadări din realitate erau de scurtă durată, pentru că junghiurile foamei îl chemau întruna și dureros înapoi la realitate. O dată, o vedenie cumplită, care-l făcu aproape să leșine, îl smulse brusc din toropeala ce-l cuprinsese. Zăpăcit, se clătină pe picioare, bălăbănindu-se ca un om beat, ca să nu cadă. În fața lui stătea un cal. Un cal! Nu-și putea crede ochilor. Privirile îi erau acoperite de o pîclă deasă, sfîșiată ici-colo de puncte scînteietoare de lumină. Își frecă ochii cu furie, ca să-și limpezească vederea, și zări nu un cal, ci un urs, o namilă de urs brun. Fiara îl privea curioasă, mormăind, gata de luptă.

Fără să se gîndească, omul dusese pe jumătate pușca la umăr, dar numaidecît o coborî și scoase pumnalul de vînătoare din teaca ghintuită pe care o purta la șold. În fața lui era carne, era viață. Își plimbă degetele de-a lungul tăișului. Era ascuțit. Bine ascuțit era și vîrful. Se va arunca asupra ursului și-l va omorî. Dar inima începu să-i bată cu putere, în semn de avertisment, mai-mai să-i sară din piept; cercuri de fier parcă îi strîngeau capul, iar pe creier i se lăsase o ceață grea.

Un alt val de spaimă îi tăie curajul, curajul lui deznădăjduit. Ce-o să se întîmple dacă fiara o să-l atace, în halul de slăbiciune în care se afla? Își îndreptă spinarea, într-o încordare supremă, înfruntînd ursul cu mîna încleștată pe pumnal. Întărîtat, ursul înaintă greoi cîțiva pași, se ridică în picioare și slobozi un

mormăit, așa, mai mult ca să-și încerce adversarul; dacă omul va da să fugă, se va lua după el; dar omul nu fugi. Era însufleţit de curajul pe care ţi-l dă spaima. Mormăi și el, fioros, înfricoşător, dînd glas spaimei, care e rudă bună cu viaţa și zace încolăcită la rădăcinile cele mai adînci ale vieţii.

Ursul se dădu înapoi, mormăind amenințător, uluit și el de făptura aceea nemaivăzută, care cuteza să-i stea împotrivă. Dar omul nu făcu nici o mișcare. Rămase neclintit, ca o statuie, pînă ce primejdia trecu, și atunci se prăbuși, tremurînd, pe mușchiul jilav.

Redobîndindu-și stăpînirea de sine, porni mai departe, copleșit de un simțămînt nou. Nu-l mai stăpînea teama că va muri încetul cu încetul de foame, ci spaima fără de margini că va muri violent, înainte ca foamea să fi stins în el ultima fărîmă a dorinței de a supraviețui. Lupii începuseră să-l îngrijoreze. Urletele lor prelungi umpleau pustietatea, urzind în aer o rețea amenințătoare, care era atît de palpabilă, încît, la un moment dat, ridică brațele în aer, încercînd s-o rupă, să scape de ea, ca și cum peste trupul lui s-ar fi prăbușit, smulsă de vînt, pînza unui cort uriaș.

Cînd și cînd, lupii, în grupuri de cîte doi și trei, treceau prin fața lui, dar se depărtau de îndată. Nu erau prea numeroși, și apoi preferau să vîneze renii, care nu se împotrivesc, căci această făptură ciudată, care umbla în două picioare, ar fi putut să zgîrie și să muște.

Tîrziu după-amiază dădu peste niște oase împrăștiate — rămășițele unui ospăț lupesc. Aceste rămășițe fuseseră, cu o oră înainte, un ren tînăr, care boncăluia și se zbenguia plin de viață. Privi oasele: erau fără pic de carne pe ele și păreau lustruite, încă trandafirii de substanța vitală care nu murise în ele cu totul. S-ar putea oare ca și el să ajungă așa, încă înainte de a sfîrși ziua? Oare asta e viața? Ceva zadarnic de trecător? Numai viața te face să suferi. În moarte nu-i nici o suferință. Să mori înseamnă să dormi. Moartea e sfîrșitul, odihna. Atunci de ce se împotrivește morții?

Dar nu filozofă mult. Se trînti pe covorul de mușchi, cu un os în gură, sorbind rămășițele de viață care stăruiau în părțile trandafirii ale osului. Gustul dulce de carne, firav și părelnic ca o amintire, îl scotea din minți. Strîngînd osul între fălci, începu să-l rontăie încet și metodic. Uneori se sfărîma osul, alteori își spărgea propriii săi dinți. Apoi zdrobi ciolanele între doi bolovani, le pisă pînă ajunseră ca o pastă și le înghiți. În zorul lui își lovise și degetele, dar găsi răgaz să se minuneze că nu-l prea dureau degetele care le atingea cu piatra.

Urmară zile înfricoșătoare, cu ninsoare și ploi. Nu mai știa nici cînd făcea popas, nici cînd pornea mai departe. Umbla și noaptea și ziua. Se odihnea oriunde cădea, apoi se tîra mai departe, ori de cîte ori viața care se stingea în el apuca să mai pîlpîie ca o flacără vie. Omul nu se mai zbătea. Dar viața din el, care nu voia să moară, îl mîna înainte. Nu simțea nici o durere. Nervii i se tociseră, amorțiseră parcă, iar mintea îi era bîntuită de vedenii fantastice și de visuri încîntătoare.

Nu se mai sătura sugînd și mestecînd oasele pisate ale puiului de ren, ale cărui firimituri le culese și le luase cu el. Nu mai căuta să taie drumul, ci mergea mașinal de-a lungul unei ape care curgea printr-o vale largă și puțin adîncă. Nu vedea nici apa, nici valea. Nu vedea decît năluci. Sufletul și trupul umblau sau se tîrau alături, împreună, dar cu toate astea, despărțite, atît de firavă era legătura ce le unea.

O dată se trezi cu mintea limpede, culcat pe spate, pe o lespede de piatră. Soarele strălucea puternic. De departe auzea boncăluitul puilor de ren. Își aminti vag de ploaie, vînt și ninsoare, dar nu știa dacă fusese bătut de furtună vreme de două zile sau două săptămîni.

Cîtăva vreme zăcu nemișcat, lăsîndu-se dezmierdat de razele soarelui strălucitor, care-i umplea de căldură trupul chinuit. „Minunată zi", gîndi el. Poate că va izbuti să-și dea seama unde se află. Cu o sforțare dureroasă, se răsuci pe o coastă. La picioarele lui curgea un rîu lat și leneș. Nu-l mai văzuse niciodată și, nedumerit, îi urmări alene curgerea domoală, meandrele largi pe care le făcea printre dealurile mohorîte și pleșuve — mai mohorîte, mai pleșuve și mai scunde decît dealurile printre care trecuse pînă atunci. Urmări, liniștit, nepăsător, cursul ciudatului șuvoi pînă spre linia orizontului, și-l văzu cum se varsă într-o mare strălucitoare. Rămase totuși netulburat. „E ceva neobișnuit, gîndi el. O vedenie sau un miraj?" Mai degrabă o vedenie, o plăsmuire a minții lui răvășite. Părerea aceasta îi fu întărită cînd zări o corabie ancorată în mijlocul mării strălucitoare. Închise ochii o clipă, apoi îi deschise. Ciudat! Vedenia stăruia! Și totuși nu era nimic ciudat. Știa că în inima acestei pustietăți nu puteau exista nici mări, nici corăbii, după cum era pe deplin convins că în pușca lui goală nu se afla nici un cartuș.

Deodată auzi în spatele lui un fornăit, ceva ca un gîfîit sau o tuse pe jumătate înăbușită. Foarte încet — slăbit din cale-afară și înțepenit cum era — se răsuci pe partea cealaltă. Nu văzu nimic în preajma lui, dar aștepta răbdător. Din nou auzi răsuflarea și tusea. Încordîndu-și privirea, zări la o mică distanță, între două stînci colțuroase, capul sur al unui lup. Urechile lui ascuțite nu erau ciulite ca la lupii pe care-i văzuse pînă atunci; ochii îi erau tulburi și injectați, iar capul părea că-i atîrnă moale, cu o expresie de deznădejde. Fiara clipea des în lumina soarelui. Părea bolnavă. În timp ce o privea, ea horcăi și tuși încă o dată.

„Asta nu mai poate fi o simplă părere", gîndi el și se răsuci pe partea cealaltă, ca să poată vedea realitatea lumii, pe care vedenia i-o ascunsese adineauri. Dar marea strălucea și acum în depărtare, iar corabia se vedea clar. Era oare aievea? Stătu vreme îndelungată cu ochii închiși, pradă gîndurilor. Încet-încet se dumeri. Mersese spre nord, îndepărtîndu-se de strîmtoarea Dease și înaintînd în valea Copermine River. Marea aceea strălucitoare era Oceanul Arctic. Corabia aceea era o balenieră rătăcită la est de gurile lui Mackenzie River și ancorase acum în Golful Coronation. Își aminti de harta întocmită de Compania Golfului Hudson, pe care o văzuse demult, și totul i se limpezi în minte.

Se ridică şi-şi îndreptă atenţia asupra treburilor imediate. Obielele făcute din fîşii de pătură erau numai zdrenţe, iar picioarele îi ajunseseră acum două bucăţi informe de carne. Ultima lui pătură se dusese. Puşca şi cuţitul le lăsase undeva în drum. Îşi pierduse undeva şi căciula, cu grămăjoara de chibrituri în căptuşeală, dar chibriturile ce le ţinea în sîn, învelite într-o hîrtie gudronată, ascunse în punga de tutun, erau în bună stare. Se uită la ceas. Arăta ora 11 şi continua să funcţioneze. Fără îndoială că-l întorsese cu regularitate.

Era calm şi lucid. Deşi sleit de puteri, nu încerca nici o durere. Nu-i era foame. Nici măcar gîndul mîncării nu-l mai atrăgea, şi tot ce făcea, făcea din raţiune. Sfîşie cracii pantalonilor pînă la genunchi şi-şi înfăşură picioarele. Nu ştia cum de reuşise să-şi păstreze găleata de cositor. Se gîndi să-şi încălzească puţină apă înainte de a începe călătoria spre vas, despre care prevedea c-avea să fie îngrozitoare.

Mişcările îi erau încete: Tremura tot, ca şi cum ar fi fost lovit de dambla. Cînd vru să pornească să culeagă muşchi uscat, văzu că nu se poate ridica pe picioare. Încercă de cîteva ori, apoi se mulţumi să se tîrască pe brînci. La un moment dat se tîrî pînă aproape de lupul beteag. Fiara se trase înapoi, lingîndu-şi botul cu o limbă lipsită parcă şi de energia necesară ca să se îndoaie. Omul băgă de seamă că limba n-avea obişnuita culoare roşie, semnul sănătăţii. Era de un galben-închis şi părea acoperită de o mucoasă aspră şi pe jumătate uscată.

După ce bău o cană de apă fierbinte, omul constată că poate să umble — aşa cum poate umbla un muribund. Trebuia să se oprească la fiecare pas. Paşii îi erau nesiguri, şovăielnici, la fel cu cei ai lupului care se ţinea după el; în noaptea aceea, cînd întunericul pogorî peste întinsul mării strălucitoare, îşi dădu seama că nu se apropiase de ea nici cu patru mile.

Toată noaptea auzi tusea lupului bolnav şi din cînd în cînd mugetul renilor. În jurul lui palpita viaţa, o viaţă puternică, vie şi sănătoasă; îşi dădu seama că lupul se tîra după el, în speranţa că va avea să moară înaintea lui. A doua zi dimineaţa, deschizînd ochii, îl văzu iar cum îl privea cu ochi lacomi, hămesiţi. Stătea ghemuit, cu coada între picioare, ca un biet cîine de pripas, tremurînd în vîntul rece al dimineţii şi strîmbîndu-se ori de cîte ori omul îi vorbea cu un glas care nu mai era decît un horcăit.

Soarele răsări strălucitor, şi toată dimineaţa omul merse, poticnindu-se spre corabia de pe marea scînteietoare. Vremea era minunată. Era scurta vară tîrzie a latitudinilor înalte. Se putea să dureze o săptămînă. Dar se putea să şi treacă într-o zi sau două.

După-amiază omul descoperi nişte urme. Erau ale altui om, care nu umblase, ci se tîrîse de-a buşilea..„ Astea trebuie să fie urmele lui Bill", se gîndi el, dar gîndul acesta nu-i trezi nici un fel de interes. Nu mai avea nici un pic de curiozitate. Nu mai gîndea, nu mai simţea nimic. Nici măcar durerea nu o mai simţea. Stomacul şi nervii îi amorţiseră, şi totuşi viaţa care îi mai pîlpîia în trup îl mîna mereu mai departe. Era din cale-afară de ostenit, dar viaţa refuza să se stingă în el. Şi numai pentru simplul fapt că viaţa refuza să se stingă în el, continua să

mănînce cu încăpăţînare boabe de coada-mîţei şi peştişori, să bea apă caldă şi să urmărească atent mişcările lupului bolnav.

Mergînd pe urmele omului care se tîrîse, în curînd ajunse la capătul acestora — cîteva oase de curînd ronţăite zăceau pe muşchiul jilav, plin de dîre de lupi. Văzu un sac din piele de elan, la fel cu al lui, sfîşiat de colţi ascuţiţi. Îl ridică, deşi era mult prea greu pentru degetele lui slabe. Bill îl purtase pînă la sfîrşit. Ha! Ha! Pînă la urmă, tot el a ieşit mai bine. Va supravieţui şi va duce sacul pe corabia de pe marea strălucitoare. Veselia lui era stridentă şi înfricoşătoare, ca un croncănit de corb, iar lupul bolnav îi ţinea isonul, urlînd macabru. Deodată omul încetă să rîdă. Oare cum îl răbda inima să rîdă de Bill? Dacă aceste oase, atît de trandafirii şi curate erau ale unui tovarăş al său, ale lui Bill?

Se întoarse. Ei bine, Bill îl părăsise, dar el n-o să-i ia aurul şi nici n-o să-i sugă oasele. Tîrîndu-se mai departe, se gîndi că Bill ar fi fost în stare de aşa ceva, dacă ar fi fost în locul lui.

Ajunse la o copcă de apă. Cînd se aplecă deasupra să vadă dacă nu găseşte în ea vreun peştişor, îşi întoarse deodată capul, ca lovit de ceva. Îşi zărise chipul oglindit în apă. Era atît de groaznic, încît sensibilitatea lui se trezi îndeajuns ca să se simtă zguduit. În băltoacă se aflau trei peştişori, dar băltoaca era prea mare pentru a putea fi golită şi, după cîteva încercări nereuşite de a-i prinde în găleata de cositor, se lăsă păgubaş. Se temea să nu cadă de oboseală şi să se înece. Tot din pricina asta nici nu se încumetase să pornească pe rîu, călare pe unul din numeroşii buşteni care zăceau pe grindurile de nisip.

În ziua aceea micşoră cu încă trei mile distanţa dintre el şi corabie; a doua zi, numai cu două mile, pentru că acum se tîra, aşa cum se tîrîse şi Bill. La sfîrşitul celei de-a cincea zile mai avea încă şapte mile pînă la corabie, dar nu mai era în stare să străbată nici măcar o milă pe zi. Vara tîrzie dăinuia, iar el continua să se tîrască, pierzîndu-şi din cînd în cînd cunoştinţa; lupul bolnav tuşea şi gîfîia mereu la călcîile lui. Genunchii i se transformaseră într-o masă de carne vie, la fel ca şi picioarele, şi, cu toate că îi oblojise cu spatele cămăşii, lăsa în urma lui, pe muşchi şi pe pietre, o dîră roşie. O dată, privind peste umăr, văzu cum lupul lingea cu lăcomie dîra de sînge, şi întrezări limpede sfîrşitul, care îl aştepta de nu va reuşi să-l doboare pe lup. Începu atunci cea mai cumplită tragedie a existenţei din cîte s-au văzut vreodată: un om istovit care mergea de-a buşilea, un lup beteag care şchiopăta, două fiinţe care-şi tîrau scheletele muribunde prin pustietate şi care se urmăreau reciproc.

De-ar fi fost un lup sănătos, nici că s-ar fi sinchisit; dar gîndul că va hrăni stomacul acelei mortăciuni respingătoare îl îngreţoşa. Se cutremură. Mintea începuse iar s-o ia razna şi să fie bîntuită de vedenii, iar intervalele lucide se răreau şi deveneau tot mai scurte.

O dată, trezindu-se dintr-un leşin, auzi un horcăit chiar lîngă urechea lui. Lupul se trase cu greu înapoi, clătinîndu-se pe picioare de slăbiciune. Era o privelişte caraghioasă, dar dînsul nici nu băgă de seamă. Şi nici teamă nu-i mai era. Nu mai simţea nimic. În schimb, mintea îi rămăsese trează. Începu să chibzuiască. Pînă la corabie nu avea mai mult decît patru mile. O putea vedea destul

de limpede cînd își freca ochii, alungînd din ei negura: zărea pînza albă a unei corăbii care spinteca apa mării strălucitoare. Dar nu mai era în stare să străbată tîrîș aceste patru mile. Știa asta, și totuși era foarte calm. Știa că nu se poate tîrî nici o jumătate de milă. Și cu toate astea, voia să trăiască. Ar fi fost absurd să moară după tot ce îndurase. Soarta cerea prea mult de la el. Muribundul refuza să moară. Era curată nebunie, poate, dar, chiar în ghearele morții, sfida moartea și refuza să moară.

Închise ochii și, cu deosebită băgare de seamă, căuta să-și adune mințile. Se sili din răsputeri să înfrîngă toropeala care îl năpădea ca un val. Toropeala asta mortală semăna cu fluxul mării și creștea mereu, înecîndu-i treptat conștiința. Uneori nu-și mai dădea seama de nimic. Înota prin apele tulburi ale uitării, cu mișcări nesigure; și, din nou, printr-o stranie alchimie a sufletului, descoperea încă un dram de voință și iarăși începea să meargă cu puteri sporite.

În timp ce zăcea așa pe spate, nemișcat, deodată auzi cum se apropie încet, dar tot mai mult, răsuflarea horcăită a lupului bolnav. O auzi din ce în ce mai aproape — o bucată de vreme care i se păru fără sfîrșit —, dar rămase nemișcat. Acum era lîngă urechea lui. Limba aspră și uscată îi răzui o dată obrazul. Întinse mîinile, sau cel puțin voi să le întindă. Degetele îi erau încovoiate ca niște gheare; încercă să apuce cu ele, dar i se închiseră în gol, neputincioase. Iuțeala și precizia necesită forță, iar omul nu o avea.

Răbdarea lupului avea ceva înfricoșător. Dar nici răbdarea omului nu era mai puțin înfricoșătoare. Jumătate de zi zăcu nemișcat, luptîndu-se cu toropeala și pîndind animalul care voia să-l sfîșie și pe care, la rîndul său, de-abia aștepta să-l mănînce. Uneori simțea o sfîrșeală în trup, și atunci începea să viseze. Dar mereu treaz sau visînd, aștepta răsuflarea horcăită și senzația aspră a limbii de lup.

La un moment dat nu mai auzi răsuflarea și se trezi lin dintr-un vis, simțind limba pe mîna lui. Aștepta. Colții apăsau moale; apăsarea spori; lupul își încordă cele din urmă puteri, străduindu-se să-și înfigă dinții în prada pe care o aștepta atîta vreme. Dar, la rîndu-i, omul așteptase de ajuns. Mîna lui rănită se încleștă pe falca fiarei. Încet, în timp ce lupul se zbătea neputincios și mîna omului îi apăsa fără vlagă botul, cealaltă mînă se furișă cu aceeași încetineală și strînse. Cinci minute mai tîrziu, omul se afla deasupra lupului. Dar mîinile n-aveau destulă putere ca să sugrume lupul. Disperat, omul își apăsă fața pe gîtlejul fiarei, cu gura umplută toată de păr. După o jumătate de ceas, omul simți în gîtlej un picur cald. Era neplăcut, ca și cum o bucată de plumb topit i-ar fi fost turnat cu sila în stomac. Cîteva clipe mai tîrziu, omul se răsturnă pe spate și adormi.

Pe bordul balenierei „Bedford" se aflau cîțiva membri ai unei expediții științifice. De pe punte, ei zăriră o arătare stranie, care se mișca în josul plajei, spre țărm. Neputînd să-și dea seama ce era, și fiind oameni de știință, coborîră în luntrea de lîngă balenieră și se îndreptară spre mal, să vadă despre ce e vorba. Își dădură seama că era o ființă vie, dar ființa aceea cu greu putea fi socotită om. Era oarbă, inconștientă, și se tîra pe pămînt ca un vierme monstruos. În

cea mai mare parte, eforturile sale erau inutile, dar stăruia cu o încăpățînare nebunească în voința de a se mișca, și se tîra mereu, înaintînd poate cu douăzeci de picioare pe oră.

Peste trei săptămîni, omul zăcea pe o cușetă pe bordul balenierei „Bedford", și, cu lacrimi șiroind pe obrajii lui scofîlciți, povestea cine este și cîte pătimise. De asemenea, bolborosea vorbe fără șir despre mama lui, despre însorita Californie de Sud și despre o casă pierdută printre flori și ramuri de portocali.

Nu trecură multe zile, și omul se așeză la masă cu oamenii de știință și cu ofițerii vasului. Se uita cu ochi holbați la belșugul acela de mîncare, la bucatele care dispăreau în gurile comesenilor. La fiece dumicat, ochii i se înnegurau de o adîncă părere de rău. Altminteri, era întreg la minte, dar la ceasul mesei îi ura pe oamenii aceștia. Era obsedat de teama că hrana nu va ajunge și mereu se interesa de rezervele de alimente — la bucătar, la mus, la căpitan. Aceștia îl asigurară de nenumărate ori că existau provizii suficiente. Dar el nu-i credea și, din cînd în cînd, mai dădea cîte o raită pe la magazie, să vadă cu ochii lui merindele.

Curînd, băgară de seamă că omul începuse să se îngrașe. Pe zi ce trecea, prindea din ce în ce mai multe puteri. Oamenii de știință scuturau din cap și făceau tot felul de presupuneri. Îi limitară porțiile, dar degeaba, talia i se îngroșa și cămașa abia îi mai cuprindea trupul.

Marinarii zîmbeau. Ei știau pricina. O aflară curînd și oamenii de știință, cînd îl puseră sub supraveghere. Putură astfel să vadă cum, după gustarea de dimineață, omul ieșea afară și cu palma întinsă, ca un cerșetor, acosta cîte un marinar. Marinarul zîmbea și îi strecura cîte o bucățică de biscuit marinăresc. El o înhăța cu lăcomie, se uita la ea cum se uită avarul la aur și o punea în sîn, sub cămașă. Și asemenea donații primea de la mai toți marinarii.

Discreți, oamenii de știință îl lăsară în pace, dar pe ascuns îi cercetară patul. Era plin de biscuiți: pînă și salteaua; nu exista ungher sau crăpătură în care să nu fi îndesat biscuiți. Cu toate astea, omul era în toate mințile. Pasămite, lua măsuri de prevedere pentru o eventuală foamete, asta era tot. Oamenii de știință spuneau că avea să se vindece; și chiar așa se și întîmplă, cu mult înainte ca vasul „Bedford" să-și fi aruncat cu un huruit greu ancora în Golful San Francisco.

Scanned with OKEN Scanner

Mic dicţionar*

A **adoptiv,-ă** = (despre copii) primit în familie, cu drepturi şi obligaţii de copil propriu; (despre părinţi) care au adoptat un copil străin.
afectiv,-ă = sentimental, sufletesc, mişcător.
aforism = judecată care redă pe scurt şi într-o formă expresivă un adevăr sau o părere.
alchimie = activitate mistică în antichitate şi în evul mediu, care îşi propunea să prefacă metalele simple în aur şi argint şi să dea oamenilor tinereţe veşnică; unele rezultate ale alchimiştilor au constituit începuturile chimiei ştiinţifice.
(a) amplifica = a mări, a lărgi, a dezvolta, a intensifica.
analogie = asemănare (parţială) între două sau mai multe situaţii, fenomene, noţiuni etc.
antologie = culegere de lucrări alese dintr-unul sau mai mulţi autori.
auspiciu *(sub cele mai bune auspicii* = în împrejurări favorabile; *sub auspiciile cuiva* = sub patronajul, sub protecţia cuiva).
autentic,-ă = a cărui autoritate sau realitate nu poate fi pusă la îndoială, recunoscut ca propriu unui autor, unei epoci; real, veridic, verosimil, indiscutabil, netăgăduit, adevărat.
autenticitate = faptul sau însuşirea de a fi autentic.
autoironie = de la ironie, zeflemea, uşoară batjocură, folosind cuvinte în contradicţie cu ceea ce gîndeşte despre sine.
avar,-ă = zgîrcit, calic, cărpănos.

B **baniţă** = unitate de măsură pentru cereale, egală cu cca 20 de ocale (1 oca = = 1,250 — 1,291 kg, variind după regiuni).
boare = adiere, vîntişor, briză; abur, miros, aromă, mireasmă, emanaţie.
brezaie = persoană mascată (cu un cap de animal), care joacă pe la casele sătenilor în preajma sărbătorilor de iarnă; capră, paparudă.

C **candoare** = puritate, nevinovăţie, naivitate, ingenuitate, inocenţă.
canon = regulă bisericească; suferinţă, chin.
capodoperă = operă desăvîrşită, realizare măreaţă, creaţie genială.
(a) captа = a prinde, a aduna, a colecta, a strînge; a atrage, a ademeni, a cuceri, a subjuga, a captiva, a fascina, a încînta, a fermeca.
catastrofal,-ă = dezastruos, îngrozitor, înspăimîntător, groaznic.
celebru,-ă = renumit, vestit, reputat, cu faimă, faimos.
chiciură = strat de gheaţă care se formează iarna pe arbori şi pe case din vaporii de apă sau din picăturile de ploaie; promoroacă.
chiverniseală = gospodărire, administrare, organizare, chibzuinţă; economie, avere, căpătuire, îmbogăţire, pricopseală.
citadelă = fortăreaţă, cetate, întăritură, loc întărit, bastion.
compasiune = compătimire, milă, înţelegere.
complicitate = participare la făptuirea unei infracţiuni; înlesnire, ascunderea unei fapte reprobabile săvîrşite de cineva.
comuniune = legătură puternică, unire strînsă.
(a) conecta = a face legătura, a lega, a racorda, a branşa.
(a) consacra = a închina, a dedica, a consfinţi, a destina.
(a) contempla = a admira, a medita, a gîndi, a privi lung (admirativ, cu emoţie).
contemplaţie = stare de visare, de meditaţie, meditaţie profundă şi îndelungată.
contrastant = care este pus în opoziţie, în antiteză, în antinomie (contradicţie categorică între două legi, două teze sau principii care se exclud reciproc).
cugetare = gîndire, meditaţie, gînd, idee, raţionament.
cuşetă = pat (de cabină) pe o navă sau într-un vagon de dormit.
cutezător = îndrăzneţ, curajos.

D **(a) debuta** = a începe, a se afirma.
declin = regres, decădere, degradare; apus, asfinţire, scăpătare.
(a) defini = a determina, a contura, a fixa, a preciza, a lămuri; a caracteriza, a califica, a categorisi.

---

* Micul dicţionar cuprinde cuvinte, în general, mai puţin cunoscute. N-au fost trecute în cuprinsul lui cuvintele explicate în josul paginii.

(a) deretica = a curăța (prin casă), a scutura, a face curățenie, a aranja.
derută = dezorientare, zăpăceală, învălmășeală, încurcătură, haos.
destin = soartă, viitor; în concepție mistică, forță sau voință supranaturală despre care se credea că hotărăște tot ce se petrece în viață; fatalitate, ursită, predestinare.
deversare = scurgerea surplusului de apă dintr-un rîu sau dintr-un lac de acumulare; scurgerea reziduurilor într-o apă naturală.
dinamic,-ă = activ, energic.
dislocare = mișcare din loc, strămutare.
dramatic = zguduitor, emoționant, bogat în contraste, conflicte.
dramatism = ceea ce provoacă o vie emoție, sentimente puternice; tensiune, încordare, zguduire.
ducat = provincie de sub stăpînirea unui duce (duce = titlu purtat de unii conducători de state, titlu nobiliar înalt, conducător de oști); monedă de aur sau argint care a circulat în evul mediu.

E **elegiac,-ă** = melancolic, trist, jalnic, tînguitor, dureros, îndurerat, întristat.
enunț = formulare, expunere (a unei idei, a unei probleme), enunțare, formulă: *a enunța* = a formula, a exprima, a expune o idee, o teorie; *a introduce un cuvînt în diferite enunțuri* = a-l folosi în formulări (propoziții și fraze) diferite.
episod = acțiune secundară într-o operă narativă sau dramatică sau un fragment din acestea.
epopee = poem epic de mari dimensiuni, în care se povestesc, în versuri, fapte eroice, legendare sau istorice, de o deosebită însemnătate pentru viața unui popor; șir de fapte, de întîmplări eroice, glorioase.
(a) eșua = a nu izbuti, a fi înfrînt; a se sfărîma, a se zdrobi.
(a) evoca = a redeștepta, a reaminti; a trezi, a reînvia, a aminti.
exaltare = înflăcărare, entuziasm, încîntare; slăvire, proslăvire, glorificare.
extaz = încîntare, fermecare, admirație deosebită, adorație.
exuberanță = înflăcărare, vioiciune nemărginită, euforie (încîntare, fericire, bucurie intensă, beție)

F **fabulos** = foarte mare, extraordinar, fantastic.
faleză = mal înalt și prăpăstios de pe țărmul mării.
falnic,-ă = măreț, impunător, grandios, impozant, arătos; semeț, trufaș, mîndru, orgolios, încrezut.
fatal = care aduce nenorocire, moarte, care trebuie neapărat să se întîmple.
fecunditate = rodnicie, fertilitate, productivitate.
feeric,-ă = ca-n povești (basme), minunat, nespus de frumos, de vis, încîntător, plin de poezie, fermecător, fantastic, splendid, fascinant, captivant.
ficțiune = închipuire, creație a imaginației, plăsmuire.
fidel,-ă = statornic, devotat, credincios, constant; exact, precis, sigur, neîndoielnic.
firav,-ă = slăbuț, plăpînd, debil, delicat, gingaș.
flux = val, năvală, revărsare, curent; maree.

G **galeș,-ă** = drăgăstos, duios; melancolic, trist, nostalgic.
generos,-oasă = mărinimos, dezinteresat, inimos, nobil, bun, darnic.
gîlceavă = ceartă, neînțelegere, sfadă.
gîtlej = gît.
grandilocvență = afectare, prețiozitate, retorism.
grandoare = măreție, fast.
grav,-ă = primejdios, periculos, acut; serios, sever, solemn, important; profund, adînc, deosebit.

H **hain,-ă** = crud, neîndurător, rău la inimă, fără milă, cînos; trădător, necredincios, perfid, de rea-credință.
hazard = întîmplare, soartă, destin.
hămesit,-ă = foarte flămînd, lihnit, mort de foame; lacom, nesățios.

I **implicație** = amestec, urmare, consecință.
incintă = spațiu închis (și mare) în interiorul unei construcții (destinat adunărilor), spațiu închis din toate părțile, linie de apărare care înconjură un obiectiv militar.
incredibil,-ă = de necrezut, ciudat.
indiciu = semn, indicație.

inestimabil = de mare preţ.
insolaţie = afecţiune cauzată de o şedere îndelungată în bătaia soarelui fierbinte şi care se manifestă prin febră, dureri de cap.
instantaneu = brusc, momentan, subit, neaşteptat, deodată.
ipostază = stare, situaţie, circumstanţă; aspect, înfăţişare, faţă.
iremediabil,-ă = ireparabil, definitiv pierdut, distrus cu totul, fără leac, ireversibil (fără întoarcere, de neschimbat).
ireversibil = (despre transformări) care se pot produce într-un singur sens, fără întoarcere; de neschimbat.

J **jalnic,-ă** = trist, dureros, nenorocit, de plîns, tînguitor.
jeţ = fotoliu, jilţ.
jilav,-ă = umed, umezit, reavăn, răcoros, răcoritor.
juvaer (giuvaer) = bijuterie, podoabă.

L **lampadar** = suport vertical cu picioare care susţine una sau mai multe lămpi.
laviţă = scîndură lată fixată de-a lungul unui perete, pe care se ţin diferite obiecte.
letopiseţ = cronică, istorie, anale.
lezat,-ă = vătămat, rănit; jignit, ofensat, nedreptăţit.
liră = instrument muzical cu coarde în formă de arc cu care îşi acompaniau poeţii, în antichitate, recitarea poemelor; denumirea mai multor monede străine din trecut şi de astăzi.

M **macabru,-ă** = care aminteşte de moarte, funebru, funerar, lugubru; sinistru, îngrozitor, oribil, respingător, groaznic, dezagreabil, dezgustător.
maltratare = brutalizare, chinuire, bătaie crudă.
macaz = dispozitiv la bifurcarea liniilor de tren sau de tramvai, cu ajutorul căruia autovehiculul este îndrumat pe una din linii.
manuscris = lucrare (text) scrisă cu mîna.
mărinimie = bunătate, generozitate, bunăvoinţă, dărnicie.
meandre = cotituri, curbe, întorsături, şerpuiri.
meditaţie = gîndire, reculegere, reflecţie, cugetare (*a medita* = a cugeta, a se gîndi, a sta pe gînduri, a visa, a reflecta ş.a.).
melancolie = tristeţe, deprimare, întristare, dezolare, amărăciune, supărare, alean.
militant,-ă = luptător, combatant.
milostiv,-ă = milos, îndurător, bun, blînd; binevoitor, îngăduitor, iertător, clement, indulgent.
mimică = arta de a exprima prin mişcarea muşchilor feţei (şi prin gesturi) sentimente şi idei.
molcom,-ă = liniştit, lin, domol, potolit, aşezat, calm.
monotonie = lipsit de varietate, uniformitate plictisitoare (*monoton,-ă* = uniform, nediferenţiat, plictisitor).
monumental,-ă = grandios, impunător, măreţ, impozant, falnic.
motivaţie = justificare, susţinere, argumentare.

N **nobil,-ă** = generos, mărinimos, ales, bun; distins, elegant, graţios.
noblete = generozitate, mărinimie, bunătate, cavalerism; distincţie, eleganţă, graţie.
nostalgic,-ă = trist.
nostalgie = tristeţe, deprimare cauzată de dorinţa de a găsi ceva din trecut, de a revedea ceva iubit.

O **obiectivitate** = nepărtinire, prezentare (relatare) în conformitate cu adevărul, cu realitatea, imparţialitate.
(a) obloji = a îngriji, a trata, a pansa; a (se) înfofoli, a (se) încotoşmăna, a (se) îmbrobodi.
oprimare = asuprire, împilare, exploatare, apăsare.
optimism = încredere, elan, avînt.
oralitate = calitatea de a aparţine limbii vorbite.
ostatic = persoană reţinută sub pază de către un stat, organizaţie etc., drept garanţie pentru îndeplinirea obligaţiilor asumate.
(a se) ostoi = a se potoli, a se linişti, a se domoli; a se alina, a se calma.

Scanned with OKEN Scanner

P **panteon** = templu (la greci și la romani, consacrat cultului zeilor), mausoleu; galeria oamenilor iluștri ai unei țări.
peregrinare = călătorie, rătăcire, cutreierare.
pitoresc,-ească = colorat, expresiv, variat, bogat, încîntător, minunat.
pîrcălab (arhaism) = dregător mai mare peste un ținut al Moldovei, cu atribuții de conducător al unei cetăți și de judecător, comandant de cetate.
plăsmuire = născocire, închipuire, invenție, zămislire, minciună; denaturare, falsificare.
pleșuv,-ă = chel, fără păr (despre oameni); lipsiți de vegetație, goleși (despre dealuri, munți).
potir = cupă, pocal.
protagonist,-ă = personajul principal al unei piese de teatru; actorul care joacă acest rol; figură proeminentă, reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii, promotor.
pribeag,-ă = rătăcitor, hoinar; refugiat, fugar, exilat, emigrant; singur, izolat, răzleț.
publicist,-ă = ziarist, gazetar, jurnalist; persoană care publică articole, recenzii, cronici.
puritate = curățenie sufletească, nevinovăție, candoare.

R **rapsodie** = episod dintr-un poem epic cîntat de rapsozi (cîntăreți populari), cîntec epic; piesă instrumentală scrisă pentru pian sau orchestră, într-o formă liberă, al cărei element de bază îl constituie cîntecul popular.
recitativ = pasaj dintr-o bucată muzicală executat în felul unei recitări.
reflecție = cugetare, gîndire, gînd, meditare.
(a) **releva** = a sublinia, a accentua, a evidenția, a remarca, a scoate în evidență, a pune în lumină, a reliefa.
replică = răspuns, ripostă, reacție.
reminiscență = rămășiță, rest, urmă.
resemnare = acceptare, împăcare, supunere.
restriște = situație grea, cumpănă, șir de nenorociri care se abat asupra cuiva.
ridicol,-ă = caraghios, comic, de rîs, de batjocură, absurd; derizoriu, fără importanță, minor.
ritornelă = fragment instrumental care precedă dansurile sau alternează cu ele (în muzica de dans).

S **scofîlcit,-ă** = foarte slab, cu obrajii uscați, bătrîn, îmbătrînit (despre oameni); deformat, încovoiat, turtit (despre lucruri).
searbăd,-ă = fără gust, fad (despre alimente); palid, fără vlagă, veștejit (despre oameni); plictisitor, monoton, fără colorit (artistic).
semeț,-eață = mîndru, falnic, măreț; trufaș, sfidător, orgolios; îndrăzneț, curajos, avîntat.
semnificație = înțeles, sens, tîlc, accepție; însemnătate, importanță, valoare.
seninătate = limpezime, claritate; liniște, pace, împăcare, calm, armonie.
silnicie = constrîngere, oprimare, violență, samavolnicie, abuz.
sinistru,-ă = groaznic, înspăimîntător, oribil, odios, funest.
sobru,-ă = fără ornamente, simplu, măsurat, cumpătat, moderat, echilibrat, ponderat.
stoicism = curent filozofic creat în vechea Grecie care propovăduia supunere față de soartă și care considera drept condiție a fericirii eliberarea de pasiuni și liniștea spiritului; tărie, fermitate sufletească în fața greutăților vieții.
straniu = ieșit din comun.
strident,-ă = ascuțit, tăios, pătrunzător, țipător; neplăcut, supărător, distonant.
stupid,-ă = absurd, lipsit de sens, de rațiune; prost, nătîng, mărginit.

Ș **șopot** = zgomot ușor produs de apă, de vînt, de frunze; zgomot de glasuri care șoptesc; vorbire în șoaptă.

T **tainic,-ă** = ceea ce este de neînțeles, plin de mister, misterios, enigmatic, ascuns, ferit; discret, tăcut, confidențial, intim; retras, izolat, singuratic.
tardiv,-ă = care apare, se dezvoltă, se întîmplă cu întîrziere.
temerar,-ă = îndrăzneț, cutezător, neînfricat, curajos.

tensiune = încordare, zbucium, febrilitate.
tentativă = încercare, plănuire.
tiranic,-ă = crud, samavolnic, abuziv, despotic, arbitrar.
tonic,-ă = întăritor, întremător.
tonifiant = tonic.
tragedie = operă dramatică a cărei acțiune prezintă personaje în luptă cu viața și cu pasiunile oamenilor și duce la un deznodământ fatal (catastrofal, distrugător, de neînlăturat, ursit, predestinat), care îngrozește pe spectator.
tragic (de la tragedie) = zguduitor, jalnic.
transfigurat,-ă = transformat, schimbat, prefăcut.
trenă = partea din spate a unor rochii, care se tîrăște pe jos.

V **vacarm** = zgomot (asurzitor), hărmălaie, larmă, gălăgie.
variantă = aspect ușor schimbat față de forma de bază a unui lucru, a unei lucrări, a unei acțiuni.
vasal,-ă = supus, dependent, tributar.
vecie = veșnicie, eternitate.
vedenie = închipuire, halucinație, fantomă, arătare.
veridic,-ă = adevărat, real, verosimil, autentic.
vicisitudine = concurs de împrejurări grele; necaz, suferință.
vital,-ă = de viață, foarte important, fundamental, de bază, absolut necesar.
vitalitate = putere de viață, vigoare, trăinicie.
vlădică = episcop; stăpînitor, domn, principe.

Z **zădărnicie** = inutilitate, deșertăciune.
zăgaz = stăvilar, baraj, dig, iezătură; oprelişte, îngrădire, piedică, barieră, obstacol.
zălog = garanție, chezășie, amanet.
zodie = constelație, planetă, stea; soartă, destin, ursită, (rar) ursitoare.

Mic dicționar explicativ cu nume proprii*

Bacovia, George (1881—1957), poet român, autor al volumelor de versuri: *Plumb*, *Scîntei galbene*, *Stanțe burgheze*, *Stanțe și versete*.
Beethoven, Ludwig van (1770—1827), compozitor german, unul dintre titanii muzicii universale.
Beniuc, Mihai (n. 1907), poet și prozator român; volume de versuri: *Cîntece de pierzanie*, *Cîntece noi*, *Mărul de lîngă drum*, *Inima bătrînului Vezuv*, *Culorile toamnei*.
Botéz, Demostene (1893—1973), poet, prozator și publicist român.
Călinescu, George (1899—1965), mare critic, istoric literar și scriitor român, autor al operelor *Viața lui M. Eminescu*, *Viața lui Ion Creangă*, al romanelor *Enigma Otiliei*, *Bietul Ioanide* ș.a.
Corbea, Dumitru (n. 1910), poet român contemporan.
Dante, Alighieri (1265—1321), cel mai mare poet italian și unul dintre cei mai mari scriitori ai lumii. Capodopera sa este *Divina comedie*.
Densusianu, Ovid (1873—1938), filolog, folclorist, istoric literar și poet român.
Dinicu, Grigoraș (1889—1949), violonist și compozitor român, interpret strălucit al muzicii populare și culte.
Goethe, Johann Wolfgang (1749—1832), cel mai mare scriitor german, unul dintre marii scriitori ai lumii. Capodopera sa este poemul dramatic *Faust*.

* Conține nume proprii folosite în manual.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu (1838—1907), scriitor, filolog, folclorist și istoric român. Capodopera sa literară este drama istorică *Răzvan și Vidra.*

Hölderlin, Friedrich (1770—1843), mare poet german.

Hugo, Victor (1802—1885), mare scriitor francez, autor al romanelor *Notre-Dame de Paris, Mizerabilii*, al pieselor de teatru *Hernani, Ruy Blas.*

Ibrăileanu, Garabet (1871—1936), critic și istoric literar de seamă, conducător și îndrumător al revistei „Viața românească".

Ibsen, Henrik (1828—1906), cel mai mare scriitor scandinav, autor al celebrelor poeme dramatice *Brand* și *Peer Gynt*, al dramelor *Stîlpii societății, Rața sălbatică, Constructorul Solness.*

Iorga, Nicolae (1871—1940), cel mai mare istoric al poporului nostru, scriitor, publicist, om politic, creatorul unei opere științifice și literare vaste, monumentale, autor al *Istoriei românilor* (10 vol.).

Lamartine, Alphonse de (1790—1869), poet și prozator francez, autor al *Meditațiilor poetice.*

Lovinescu, Horia (n. 1917), dramaturg român, autor al pieselor *Citadela sfărîmată, Surorile Boga, Moartea unui artist, Petru Rareș.*

Maiorescu, Titu (1840—1917), unul dintre cei mai mari critici literari români, promotorul unei direcții noi în cultura și în literatura română, sprijinitor al promovării unor valori noi în literatura română.

Mehedinți, Simion (1869—1962), mare geograf român.

Molière (1622—1673), dramaturg francez, unul dintre marii autori de comedii ai lumii. Comedii: *Vicleniile lui Scapin, Bolnavul închipuit, Don Juan, Tartuffe.*

Petrescu, Camil (1894—1957), unul dintre cei mai de seamă scriitori români, autor al pieselor *Jocul ielelor, Bălcescu*, al romanelor *Ultima noapte de dragoste, Întîia noapte de război, Un om între oameni.*

Pillat, Ion (1891—1945), poet român, autor al volumului *Pe Argeș în sus.*

Pușkin, Alexandru Sergheevici (1799—1837), mare poet, romancier și dramaturg rus; opera: poeme epice — *Ruslan și Ludmila, Evgheni Oneghin;* nuvele — *Dama de pică, Căpitanul de poștă;* romane — *Fiica căpitanului;* drama *Boris Godunov.*

Racine, Jean (1639—1699), cel mai mare autor de tragedii din literatura franceză, alături de Corneille. Tragedii: *Andromaca, Fedra.*

Rilke, Rainer Maria (1875—1926), poet austriac, autor al volumului *Sonete către Orfeu.*

Ronsard, Pierre de (1524—1585), cel mai mare poet francez al Renașterii.

Rousseau, Jean Jacques (1712—1778), scriitor și filozof francez.

Russo, Alecu (1819—1859), scriitor român, autor al operei *Cîntarea României.*

Schiller, Friedrich (1759—1805), poet și cel mai mare dramaturg german. Opere dramatice: *Hoții, Intrigă și iubire, Don Carlos, Wilhelm Tell.*

Shakespeare, William (1564—1616), cel mai mare scriitor englez și unul dintre cei mai mari dramaturgi ai lumii, autor al dramelor istorice: *Richard al II-lea, Henric al V-lea*, al tragediilor *Romeo și Julieta, Hamlet, Othello, Regele Lear.*

Shelley, Percy (1792—1822), mare poet englez, autor al poemului dramatic *Prometeu descătușat.*

Sofocle (497—405 î.e.n.), mare autor de tragedii al Greciei antice — *Antigona, Oedip-rege, Electra.*

Streinu, Vladimir (1902—1970), critic și istoric literar român.

Tocilescu, Grigore (1850—1909), istoric și arheolog român.

Vergiliu (70—19 î.e.n.), mare poet latin, autor al *Georgicelor* și al epopeii *Eneida.*

Voltaire (1694—1778), filozof, poet, prozator și dramaturg francez, reprezentantul cel mai de seamă al iluminismului francez.

Vianu, Tudor (1897—1964), istoric literar de mare prestigiu, filozof și scriitor, autorul unor opere fundamentale în cultura și literatura română, între care figurează *Arta prozatorilor români.*

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINSUL

1. Imnul de Stat al Republicii Socialiste România 5
2. Istorie, de *Ion Brad*..... 7
3. Patria, de *Zaharia Stancu*..... 8
4. Țara. Poporul, de *Alexandru Vlahuță*..... 10
5. Stăpînul, de *Eugen Jebeleanu* 17
6. Dobrogeal Dobrogeal, de *Geo Bogza*..... 19
7. Codrule, Măria-Ta..... 29
8. Mioriţa 31
9. Mai am un singur dor, de *Mihai Eminescu*..... 43
10. Vara, de *George Coşbuc*..... 46
11. Singur (fragmente), de *Calistrat Hogaş*..... 50
12. Rapsodii de toamnă, de *George Topîrceanu*..... 60
13. Amintiri din copilărie (fragment), de *Ion Creangă*..... 68
14. Mama, de *Nicolae Labiş*..... 77
15. La Vulturi!, de *Gala Galaction*..... 79
16. Vlaicu-vodă, de *Alexandru Davila*..... 88
17. Neamul Şoimăreştilor (fragment), de *Mihail Sadoveanu*..... 106
18. Plugarii, de *Octavian Goga*..... 122
19. Minerul, de *Emil Isac*..... 126
20. Imn muncii, de *Vasile Voiculescu*..... 128
21. Mări sub pustiuri, de *Dumitru Radu Popescu*..... 133
22. Comunistului, de *Nicolae Labiş*..... 146
23. O oră din august, de *Marin Preda*..... 151
24. Astfel, de *Marin Sorescu*..... 167
25. Noi, de *Nichita Stănescu*..... 169

TEXTE SUPLIMENTARE

1. Visul lui Tudor Vladimirescu (poezie populară)..... 170
2. Făt-Frumos din tei, de *Mihai Eminescu*..... 171
3. Balada Unirii, de *Tudor Arghezi*..... 172
4. Țară, de *Lucian Blaga*..... 173
5. Lui Eminescu, de *Victor Eftimiu*..... 174
6. Doină, de *Ana Blandiana*..... 175
7. Truda comună, de *Adrian Păunescu*..... 175
8. Transilvania, de *Ioan Alexandru*..... 176
9. Despre o trestie visătoare (fragment), de *Laurenţiu Fulga*..... 178
10. Dincolo de nisipuri, de *Fănuş Neagu*..... 187
11. Cameleonul, de *A. P. Cehov*..... 191
12. Dragoste de viaţă (fragment), de *Jack London*..... 194

Mic dicţionar 202
Mic dicţionar explicativ cu nume proprii..... 206

Scanned with OKEN Scanner

Camil Ressu: Cosaşi odihnindu-se

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Scenă din luptele pentru eliberarea Bucureștiului (august 1944)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Editură didactică și pedagogică, București, 1981

Scanned with OKEN Scanner